

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA

BALIKESİR'İN KÜLTÜREL BİRİKİMİ

BASIN VE YAYIN

ARALIK 2023

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA BALIKESİR'İN
KÜLTÜREL BİRİKİMİ

BASIN VE YAYIN

EDİTÖR

Prof. Dr. Mehmet BAYYIĞIT

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

Faruk ÖNCÜ

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA BALIKESİR'İN KÜLTÜREL BİRİKİMİ

BASIN VE YAYIN

(e- Kitap)

Editör

Prof. Dr. Mehmet BAYYIĞIT

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

Faruk ÖNCÜ

Dizgi, Mizanpaj ve Kapak Tasarımı

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

E- ISBN

978-625-6775-69-5

Basım Tarihi

Aralık 2023

İletişim Adresi

Palet Yayınları

Mimar Muzaffer Cad. Rampalı Çarşı No: 42 Meram / Konya, Tel. 0332 353
62 27

T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncı Sertifikası: 44040

Web:www.paletyayinlari.com.tr

Web

<https://ilahiyatarastirmalari.balikesir.edu.tr/>

Bu eserde, 'Kitap Bölümü' olarak yer alan metinlerin tüm sorumluluğu,
yazarlarına aittir.

Bu eser, yazılı izin olmaksızın hangi dil ve ortamda olursa olsun materyalin
tamamının veya bir bölümünün çoğaltılması ve elektronik ortamlarda
yayımlanması yasaktır. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

CUMHURİYET'İN 100. YILINDA
BALIKESİR'İN KÜLTÜREL BİRİKİMİ
BASIN VE YAYIN

EDİTÖR

Prof. Dr. Mehmet BAYYIĞIT

Prof. Dr. Mehmet ÖZKAN

Doç. Dr. Ahmet Ali ÇANAKCI

Doç. Dr. Mustafa POLAT

Dr. Öğr. Üyesi Lütfü CENGİZ

Dr. Öğr. Üyesi Asem H. A. ABDELGHANY

Faruk ÖNCÜ

İÇİNDEKİLER

BALIKESİR POSTASI GAZETESİ TANITIMI VE ATTILÂ İLHAN'IN BALIKESİR POSTASI SERÜVENİ

Emre AŞKIN..... 7

BALIKESİR'İN EĞİTİM VE KÜLTÜR KAYNAKLARINDAN KAYNAK DERGİSİNİN (1933-1947) GÖZÜNDEN BİYOGRAFİK İNCELEMELER

Feyzanur DURSUNOĞLU..... 19

NECMEDDİN SAHİR SILAN'IN TÜRK DİLİ GAZETESİ'NDEKİ YAZILARINDA YEŞİL GÖNEN (1926-1927)

Samet ARIKER & Abdullah YILMAZ..... 39

ULUSAL BASININ GÖZÜNDEN 1935 MARMARA ADASI DEPREMİ

Ünal ÜSTÜNDAĞ..... 65

“KARESİ DAR'ÜL MUALLİMİN” VE “BALIKESİR ERKEK MUALLİM MEKTEBİ” BALIKESİR BASININDA

Şahinde AGAMOLA..... 97

HÜDAVENDİGAR GAZETESİNDE KARESİ SANCAĞI (1894-1895)

Mustafa POLAT..... 139

BALIKESİRLİ MUHARRİR HÜSEYİN CAHİT YALÇIN'IN İKİNCİ CİHAN HARBİ SONRASI AVRUPA SEYAHATI: GÖZLEM, TESPİT VE ÖNGÖRÜLER

Ali BİLGENOĞLU..... 177

BALIKESİR POSTASI GAZETESİ TANITIMI VE ATTILÂ İLHAN'IN BALIKESİR POSTASI SERÜVENİ

Emre AŞKIN

Giriş

Bildiğimiz üzere duygu ve düşüncelerin en rahat ve etkili biçimde aktarıldığı yerler basın yayın organlarıdır. Özellikle süreli yayınlar dönemin sosyal, siyasi ve kültürel ortamını bazen objektif bir şekilde bazen de taraflı bir şekilde yansıtmaya çalışmışlardır. Şüphesiz ki *Balıkesir Postası gazetesi* de hem yerel bir gazete olmasıyla hem de ülkenin genel durumuna ortak olmasıyla bizlere bugün bile kaynaklık etmeye devam etmektedir.

1943 yılında yayın hayatına başlayan *Balıkesir Postası gazetesi* 1980 yılına kadar yayın hayatına devam etmiştir. Gazete *Balıkesir Postası* olarak yayın hayatına başlamış, 1968 Temmuz-Aralık cildinde iki isimli olarak basılmış ve sonraki yıllarda da *Balıkesir Birlik* adıyla yayın hayatına devam etmiştir.

Gazetenin muhteva ve şekil özelliklerine geçmeden önce 1943-1953 yılları arasında dönemin siyasi, sosyal ve kültürel özelliklerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Gazete 1939 yılında başlayan ve 1945 yılının sonlarına doğru devam etmiş olan II. Dünya Savaşı esnasında yayın hayatına başlamıştır. O dönemde başta olan Cumhuriyet Halk Partisi bu savaş karşısında tarafsız kalmayı amaç edinmiş ve savaşın sonuna doğru bir taraf seçmiş gibi gözüксе de bu anlaşmalar ve anlaşmazlıklar yalnızca kâğıt üzerinde kalmıştır. *Balıkesir Postası* gazetesinde de özellikle ilk yıllarda yerel ve ulusal gelişmelerin yanı sıra uluslararası gelişmelere de yer verilmiştir. Savaşın farklı ülkelere nasıl yansıdığı, ülkelerin nasıl bir politika izlediği yani kısacası dostluk ve düşmanlıklar günden güne *Balıkesir Postasında* izlenir hale gelmiştir.

Bu on yıllık döneme baktığımızda gazetede ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi ortamını geniş ölçüde anlamak mümkündür. Yerel bir gazete olarak yayın hayatına başlamış olan *Balıkesir Postası* okurlarını ülkenin genel ahvalinden habersiz bırakmamıştır. O yıllarda ülkede eğitimde, ekonomide

ve siyasette genel bir tabir olarak kullanmak gerekirse “modernleşme çabası” kendini sık sık göstermektedir. Elbette bu “modernleşme” dediğimiz kavramı yalnızca Avrupalılaşıma, Batılılaşma olarak anlatırsak tamamen doğru olmayacaktır. 1945 yılında savaşın bitmesi dünyayı geniş ölçüde değiştirmiştir ve daha da değiştirecektir. Gazete uluslararası temaslar ve dış dünyanın değişmesinden çok 1950 yılında hükümetin değişmesinden etkilenmiştir. 14 Mayıs 1950’de yapılan seçimler Türkiye’de 27 yıllık tek parti devrini sona erdirmiştir. 1923 yılından 1950’ye kadar ülkeyi yöneten Cumhuriyet Halk Partisi yerini Demokrat Parti’ye bırakmıştır. Böylece öncelikle yerel bir gazete olduğu için Balıkesir’de ve daha sonra ülkemizde çok partili hayata geçiş ve Demokrat Parti yönetiminin uygulamaları, yenilikleri ve hayata geçirdikleri basın yayın hayatına yansımaya başlamıştır.

Bu çalışmanın amacı genel olarak *Balıkesir Postası* gazetesinin yayın hayatı ve politikasını, muhteva ve kimlik özelliklerini gözler önüne sermektir. Özellikle ele alınan 1943-1953 yılları arasındaki on yıllık süreçte gazetenin geçirmiş olduğu değişimlere, ele aldığı konulara ve savunduğu fikirlere değinilecektir. Çalışmanın devamında ilk yazılarını *Balıkesir Postası* gazetesinde yazan Attilâ İlhan’ın yazıları da ele alınacaktır. Çeşitli türlerde yazılar yayımlayan Attilâ İlhan’ın yazılarının tarihleri ve isimleri tek tek verilmiş olmakla birlikte bu metinlerden bazı alıntılar da yapılmıştır. Verilen yazıların tarihleri ve sayıları farklı çalışmalarla kıyaslandığında değişiklik gösterebilmektedir. Bunun sebebi ele alınan yılların sayılarına tek tek baktığımızda tarihlerinde veya sayı numaralarında yapılan hatalardır. Bu hatalar bazen yazım hatası bazen de sayıların karıştırılması ve diğer günlerde karıştırılan sayıların düzeltilmeyip basıma devam edilmesidir.

Gazetenin Tanıtımı

Yayın Hayatı ve Yayın Politikası

Yayın hayatına 1 Ocak 1943 yılında başlayan *Balıkesir Postası* gazetesinin sahibi Selâhattin Başkan, neşriyat müdürü Hasbi Baysal ve kurucuları da Hakkı Şekercioğlu, Hilmi Çakır ve Münir Yenâl’dir. Gazete o dönemde *Balıkesir Türkpazarında* basılmaktadır. Devam eden süreçte 1947 yılında yapılan duyuru ile neşriyat müdürlüğüne Sıtkı Yırcalı geçmiş ve uzun yıllar boyunca bu görevi devam ettirmiştir. Gazetenin başyazarı diyebileceğimiz isim Sıtkı Yırcalı’dır.

Gazete hemen hemen 1945-1946 yılına kadar Cumhuriyet Halk Partisi'nin tarafında durmuştur. Hükümeti destekler nitelikte yazılarıyla ön plana çıkan gazete yaratıcı yazar kadrosu ile de bu methiyeleri daha da güçlendirmiştir. Gazetenin başlarında okuduğumuz sözler gazetenin izlediği yolu açıkça göstermektedir. “Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüne yürürüz ve amacımız Cumhuriyet Halk Partisi ülküsüdür” (Yurdakök, 1992: 124). Gazetenin 1 Ocak 1943'deki ilk sayfasına baktığımızda Ülkümüz ve Yolumuz başlığı altında amaçlarını sıraladığı makalesi de şu şekildedir:

“Balıkesir Postası çıkarken memleketimizin ve bütün yurdun sosyal ve yasal durumu üzerinde milli birliğin kutsal ülküsünü hedef tutmaktadır. Bu ülkeye varabilmek için de; Atatürk, o büyük komutanın kalplerde yaktığı meşaleden nur alacak, aziz, Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün yüksek dehası, tarihi azim ve iradesinden hız alacaktır. Balıkesir Postası, aziz yurtdaşların samim haricinde yaşarken, onun en tanıdık bir hâdimi olacak, sahifeleri, onun yüksek ülküsünün mâkesi bulunacaktır. Yolumuz; Cumhuriyet Halk Partisi prensiplerinin açtığı tarihi yoldur. Bu yolda bizimle elele yürüyecek arkadaşların, bize önderlik edecek büyüklerimizin müzaheretlerini rica ederiz. Gazetemizin şahsi entrikalar, karanlık fikir ve görüşlere, hiçbir değer tanımayan dedikodulara sahifelerini açamaz. Vicdan hürriyeti, fikir hürriyetini doğurur. Böyle; temiz fikirleri, temiz kanaatleri taşıyan yazılardır ki, Balıkesir Postasının yayını arasında minnet ve şükran duyguları ile karşılar samim tenkit ve irşadatı ise minnetle kabul eyleriz. Sütunlarımız; siyasal, sosyal, kültürel, bütün konuları taşıyacaktır. Fen, sanat hatta mizah yazılarına da yer vermiş bulunuyoruz. Hasseten köylü kardeşlerimizin faydalanacağı konuları önemle takip edeceğiz. Bunlardan başka bir de dilek sütunu açıyoruz. Her yurtdaş dileklerini, şikâyetlerini yazarken samimi olması lazımdır. Gazetemiz bunlardan ancak dürüst ve müsbet olanlarına cevap verebilir. Hülâsa: Balıkesir Postası; memleketimizin tam mânasile samimî dili olmak azmindedir. Sarsılmaz kanaatimizle tekrar ediyoruz; Balıkesir Postası; asil halkımızın koruyucu müşfik kucağında yaşıyacak ve yükselecektir” (Balıkesir Postası, 1943: 1.)

Gazete devam eden yıllarda Cumhuriyet Halk Partisi yolunda yürümeye devam ederken 1950'li yıllara yaklaşılmış ve artık tek parti dönemine son verilmiştir. “Gazete CHP'nin bir organı gibi hareket etme ülküsünden 21 Şubat 1947 tarihinde

Sıtkı Yırcalı'nın yazı işleri müdürü olmasından sonra vazgeçmiştir. Türk Dili ile yolları ayrılmaya başlayan Balıkesir Postası muhalefet sayfalarına kaymıştır. 1950 tarihinde DP'nin iktidara geçmesi ile Balıkesir Postası da muhalefet saflarından iktidar saflarına geçmiştir” (Aydın, 2014: 18).

Gazetenin siyasi yönlerine ve genel amacına baktıktan sonra muhteva zenginliğine de değinmek gerekir. Gazetenin 1943-1953 yılları arasına baktığımızda hem yerel ve ulusal hem de dünyaya açılan bir kapı olduğunu görmek mümkündür. Nitekim ilk yıllarında gerek savaş gerekse moda gibi pek farklı konularla dünyada olup biten çoğu şeyden okurunu haberdar etmektedir. Gazetenin haber misyonunun yanında spor, kadın, sinema, tiyatro, sağlık, halk hekimliği, tarım, sanayi, eğitim gibi birçok alanda yazılan yazılarla donatıldığı görülmektedir. Gazete yazılarını hem yerel hem de ülke içinde oldukça şöhretli ve önemli yazarlar yazmaktadır. Örneğin 1943 yılının Mart ayında *Okuyucularımıza Sevinçle Haber Veriyoruz: Memleketin En Yüksek Edebiyat ve Muharrirleri Gazetemize Değerli Yazılarını Göndermeyi Kabul Ettiler* başlıklı bir haberde pek çok önemli ismin *Balıkesir Postası* gazetesinde yazılarının yayınlanacağı ilan edilmiştir. Bu isimlerden bazıları; Sadri Ertem, Yahya Kemal, Reşat Nuri, Fuat Köprülü gibi isimlerdir. Gazetede 27 Mart 1944'de Atatürk'ün Bursa Belediye Başkanı Kiper'e yazdığı mektup da verilmiştir. Diğer bir yandan gazete Özdemir Asaf'ın şiirlerinden Attilâ İlhan'ın mektupları ve hikâyelerine kadar zengin bir içerik sergilemektedir. Ayrıca gazetenin ilk yıllarında her ayın 20'sinde Rıza Beşer tarafından edebiyat sayfası da hazırlanmaktadır. Bu sayfada hem büyük isimler hem de yerel şair ve yazarların yazıları yer almaktadır. Gazete kültür ve gelişmeye önem veren bir gazete olarak öne çıkmaktadır. O dönemde lise ve ortaokul öğrencilerinin şiir ve hikâye yazmasını teşvik etmekle birlikte şiir ve hikâye müsabakaları da düzenlemektedir. Gazetenin ilk yıllarında edebiyat sayfalarında Behçet Necatigil'in Varlık'ta çıkan şiirlerine de yer verilmiştir. Aynı dönemde İsmet İnönü ve Hasan Ali Yücel önderliğinde ilköğretim seferberliği başlamış ve gazetede de oldukça etkili olmuştur. Diğer bir yandan gazetede uzun yıllar hemen hemen her gün yazan yazarlarda oldukça önemlidir. Dr. Rasim Adasal, Hâmit Altay, Rıza Beşer, Eminittin Çeliköz, Sadık Balkan, Mustafa Salman gibi isimler bunlara örnektir. Özellikle Hâmit Altay gazetenin 1943-1953 yılları arasında

edebî olarak gelişmesinde büyük bir rol oynamıştır. Mektup, hikâye, gezi yazısı ve tenkitleri ile oldukça dikkat çekmiştir.

Balıkesir Postası gazetesinde köy adlarının değişmesi, memur tayinleri, halkevi faaliyetleri ve belediyenin yapmış olduğu ve yapacağı hizmetler de yer almaktadır. Örneğin o dönemde Kuvayimillîye caddesinin adı anayasa ile dilimizin Türkçeleştirilmesi sebebiyle Milli Kuvvetler olarak değiştirilmiştir. Bu gibi haberler ve duyurular oldukça yaygındır. Özellikle halkevlerinin faaliyetleri artmış ve etkileri tüm yurda yayılmıştır. Balıkesir’de 1933 yılında faaliyete başlayan halkevi 1940 ve 1950’li yıllarda da siyasi, sosyal ve kültürel anlamda çalışmalarına devam etmektedir. Balıkesir Halkevinin ilk zamanlarında basın hayatındaki amacı şudur: “Günlük olarak çıkan “Türk Dili Gazetesi” ile halkevinin amaçları yayılacak ve halk tarafından anlaşılmasına yardımcı olacak” (Tekdurmaz, 2004: 44). Böyle bir amaçla yoluna farklı şubeler açarak devam etmiştir. İşte Balıkesir Postası gazetesinde de spor, eğitim, sinema, folklor ve önemli duyuru ve konuşmalarla yerini almıştır.

Gazete o dönemde her sayfasında reklamlara ve ilanlara da yer vermiştir. Yapılacak panayırılar, açılacak hamamlar, yeni çıkacak olan dergi veya gazeteler hakkında bilgi vermekten kaçınmamıştır. Elbette yeni çıkan kitaplar ve yazarları hakkında eleştiriler de yerini almıştır. Eleştiri konusu açılmışken ele alınan yıllarda dikkati çeken diğer bir konu da Türkdili gazetesinin sahibi Hayrettin Karan ve Selâhattin Başkan’ın tartışmalarıdır. Karşılıklı olarak bazen siyasi bazen de edebî tenkitler yazılmıştır. Dönemin Balıkesir Milletvekili Süreyya Örgüvren, Sıtkı Yırcalı ve Münir Yenal gibi isimler de yer yer tartışmayı arttıracak yer yer de tansiyonu düşürecek nitelikte yazılar kaleme almışlardır. Diğer önemli yazılardan bahsedecek olursak, Refik Fikret Sağnak’ın “Genç Bir Deha: Necip Fazıl Kısakürek” adlı makalesi, Server Bedi mahlası ile Peyami Safa’nın “Gazeteciler Kabinesi” adlı köşe yazısı, Özdemir Asaf’ın “Bir Sevgilik İnsanların Uykusu, Allahıma, İlâhi Terman” adlı şiirleri, Atilla İlhan’ın “Sevgilime Mektupları, Geceleyin Rüya Görürüz” adlı hikâyesi oldukça dikkat çekicidir.

Kimlik Bilgileri ve Teknik Özellikleri

Balıkesir’de 1 Ocak 1943 yılında yayın hayatına başlayan Balıkesir Postası gazetesi 1980 yılına kadar varlığını sürdürmüştür. Gazetede 10 Ocak 1945 tarihinde resmi

gazetede yayımlanan yasanın yürürlüğe girmesinden önce Aralık ayına Kânuni Evvel, Ocak ayına ise Kânunisanî ya da İkincikânun adı verilirdi. Ekim ayı birinciteşrin, Kasım ayı ikinciteşrin, Aralık ayı ise birincikânun olarak adlandırılırdı. Gazetede genellikle başlığın altında sol üst tarafta üçe bölünmüş dikdörtgen bir kutu vardır. Bu kutunun en sağındaki kutucuk içerisinde üstte gün altında ay ve yıl bulunmaktadır. Ortadaki kutuda gazetenin iletişim bilgileri yer almaktadır: *İdare Yeri: Yeşilli Atalar Caddesi No:6 – Tel: Balıkesir Postası*. En sol kutucukta ise *sayısı üç kuruştur* ifadesi yer alsa da gazetenin fiyatı yıldan yıla değişmektedir. Sayfanın hemen altında yine sayfayı enine kaplayan üçe ayrılmış dikdörtgen bir kutu daha vardır. İlk tarafında yılı, ikinci tarafında *pazar günlerinden maada her gün çıkar günlük siyasi halk gazetesidir*, üçüncü kısmında ise sayısı yazmaktadır. Gazetenin genellikle son sayfasında yer alan bir kutucukta ise gazete idaresinin bilgileri yer alır. *Sahibi: Selâhattin Başkan, Neşriyat Müdürü: Hasbi Baysal, Basıldığı Yer: Balıkesir Türkpazarı, Müessisleri: Hakkı Şekercioğlu ve Hilmi Çakır*, şeklindedir.

Gazetenin ilk sayfası genellikle böyle olurken bazı yıllar değişim de göstermiştir. Örneğin; gazetenin ilk sayfasında başlığın sol tarafında gün, ay, yıl daha sonra altında yılı ve sayısı onun altında da adresi yer almaktadır. Kutucuğun en altında ise *günü geçmiş nüshalar 20 kuruştur* ifadesi yer alır. Sayfanın sağ tarafında yer alan kutucukta ise yine imtiyaz sahibi, neşriyat müdürü, başyazarı, basıldığı yer: *Türk Pazarı Basımevi, Yıllığı: 12 Lira, Nüshası: 5 Kuruştur* ifadeleri yer alır. Gazetenin idari adresi ilk yıllarda Yeşilli Atalar Caddesi No:6 olarak kayıtlara geçse de son yıllarda idare Özücüler Caddesi No:42, Yeşilli İpek Sokak No:5 olarak da görülmektedir.

Gazetenin başlığı “Balıkesir Postası”dır. Başlık bayramlarda ve resmi tatillerde kırmızı olarak çıkarken diğer günlerde siyah olarak karşımıza çıkmaktadır. Günlük 4 sayfa olarak yayımlanan gazete bazı günlerde 8 sayfa olarak yayımlanmıştır. Örneğin 1 Ocak 1953 tarihinde çıkan sayı 8 sayfadır. Her gün düzenli olarak çıkan gazetenin Ramazan Bayramı, Kurban Bayramı, Yılbaşı, Cumhuriyet Bayramı gibi sebeplerle çıkarılmayan günleri de olmuştur.

Balıkesir Postası gazetesinde genellikle ilk sayfa gazetenin başyazarı tarafından yazılmış bir köşe yazısı ya da makale ile başlamaktadır. Çoğu zaman bu baş makale diyebileceğimiz

metinlerin altında Selâhattin Başkan'ın imzası olsa da Sıtkı Yırcalı, Münir Yenal, Süreyya Örgüevren gibi isimler de ilk sayfa makalelerinde imza sahibi olmuşlardır. Devamında ilk yıllarda savaşın dünya üzerindeki etkisi ve gelişmelerle ilgili fotoğraflar ve yazılar yer almaktadır. İlk sayfada sütun sayısı genellikle üçtür. İkinci ve üçüncü sayfalarda genellikle edebi ve kültürel yazılar bulunmaktadır. Bu sayfalar çoğu zaman dört veya beş sütundan oluşmaktadır. Dördüncü sayfada ise genellikle yeni açılan işletmelerin, kitapçıların, gazetelerin ilanları yer almaktadır. Aynı zamanda bu sayfada yapılacak olan panayırıların, yeni çıkan filmlerin duyurularına da rastlanmaktadır.

Gazetede hemen hemen her konuda yazı yazılmış her konuda başlık açılmıştır. Düzenli olarak gazete sayfalarında yer alan başlıklardan bazıları şunlardır: Bilgiler ve İlhamlar, Köşe Feneri, Şehir Haberleri, Sağlık ve Beslenme, Spor, Kadın Köşesi, Bizden Bize, Meslek Gözü İle, Faydalı Bilgiler, Halk Mizahı, Serbest Tütün, Tıp ve Sağlık, Benim de Sözüm Var, Kör Kuyu, Gözüme Çarpanlar, Savaşın Akıbeti, Harbe Ait Resimler.

Gazetenin ilk yıllarında ikinci ve üçüncü sayfada genellikle roman tefrikaları dikkati çekmektedir. Sadık Balkan'ın çeviri olarak bizlere aktardığı Maskeliler Çetesi, İsmet Bozdağ'ın Balayı adlı tefrikası önemli eserler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Gazetede kalemi kuvvetli olan diğer önemli bir isim de Hâmit Altay'dır. İstanbul Hâtıraları, Karartmanın Muzipliği, Küçükün Tatili, Sese Âşık, Ana Şefkati, Fırtınada Yolculuk gibi hikâyeleriyle gazeteye damgasını vurmuştur. Bunların yanı sıra köşe yazısı, deneme ve makale türünde de yazılar kaleme almıştır. Rıza Beşer denemeleriyle, Osman Balkır masal ve fıkralarıyla, Mustafa Niyazi, Cemal Erülgen, Kemal Demiray, M. Sunullah Arısoy, İsmail Karan, Rıza Çavdarlı, Ziya Çalık, Samim Köstem gibi nice isim hikâyeleriyle ön plana çıkmışlardır. İ.H. Akay, Karanoğlu, Sabri Altinel, M. Sunullah Arısoy, Şeref Lâçin Akgün, Süreyya Örgüevren (Gürtel), Suat Taşer gibi isimler de gazetede şiirleri ile yerlerini almışlardır.

Balıkesir Postası'nda Attilâ İlhan ve Yazıları

Attilâ İlhan hayatı boyunca İzmir, İstanbul gibi pek çok şehirde yaşamış, Fransa'da edebiyat dünyasını daha da geliştirmiş ve yaşadığı çevre ile birlikte yazılarını da

şekillendirmiştir. Bu şekilde farklı yerlerde bulunan Attilâ İlhan'ın yolu 19 yaşında Balıkesir'e de düşmüştür. Balıkesir'i babası Bedri İlhan'ın kaymakamlık görevi münasebetiyle ve yatılı olarak okuduğu öğrencilik yıllarında tanımış ve sevmiştir. Bu süre zarfında Balıkesir içinde dostlar edinerek çevresini genişletmiştir. Bu dostlar onun gazetemizde yazdığı yazıların öncüsü olmakla birlikte Attilâ İlhan'ın Balıkesir basın tarihinde rol oynamasında oldukça etkili olmuşlardır. Bu vesilelerle *Türk Dili* ve *Balıkesir Postası*'nda yazılar yayımlamıştır.

“1940'lı yılların ortalarıdır... Ülkede *Tek Parti* yönetimi vardır. *Demokrat Parti* Balıkesir'de de örgütlenmektedir alttan alta. Attilâ Bey, CHP yanlısı *Türk Dil'i*nde başlıyor yazmaya. *Balıkesir Postası*, DP'yi tutan muhalif bir gazetedir. *Türk Dil'i*nde Attilâ Bey'e yazıyla saldırılar yapılmaktadır. Sonra *Balıkesir Postası*'na geçiş... Sıtkı Bey'le (Yırcalı) başlayan dostluk” (Oluklu, 1998: 5). Bu şekilde Balıkesir'in ileri gelenlerinden biri olan Sıtkı Yırcalı ile başlayan dostluk onun Balıkesir basın tarihi açısından dönüm noktası olmuştur. Sıtkı Yırcalı, Attilâ İlhan'ı desteklemekle birlikte ara ara eleştirmekten de kaçınmamıştır. Balıkesir Postası gazetesinde Se.Te. (Sungur Tekin) mahlası ile yazılar yazan Sıtkı Yırcalı gazetede “Gördüklerimiz-Duyduklarımız” adlı köşesinde “Tanıdıklar ve Şiire Dair” adlı eleştiri yazısını yayımlar. Sıtkı Yırcalı bu yazısında isim vermeden genç bir yazar olan Attilâ İlhan'dan bahsetmektedir. Attilâ İlhan, *Türk Dili*'nde sanata dair görüşlerini yazmakla birlikte sanatçılığını da ortaya koymuştur. İbrahim Oluklu Attilâ İlhan'ın Balıkesir sanat ve basın tarihindeki yerini şöyle açıklamıştır: “Attilâ Bey, bu tartışmaları yürütürken, elbette yalnız olmadığının bilincindedir. Çünkü Balıkesir'in geçmişinde Esat Âdil Müstecaplıoğlu gibi bir ad vardır. Öncesinde Balıkesir Kongreleri ve Redd-i İlhak Cemiyetleri... H. Vasıf Çınar, Vehbi Bolak, Hacim Muhittin Çarıklı, Mustafa Necati ve diğerleri... İzmir'e Doğru, Zafer-i Millî, Savaş gibi gazeteler; Irmak, Çağlayan, Kaynak gibi dergiler... Oralarda yazanlar... Abdülbâki Gölpınarlı, Orhan Şaik Gökyay, Hasan Basri Çantay, Eminittin Çeliköz, İsmail Habib Sevük, Mustafa Seyit Sutüven, Ruhi Naci Sağdıç, Mükerrerem Kâmil Su, Rasim Adasal, Elif Naci, Falih Rıfkı Atay, Hüseyin Cahit Yalçın... Araştırılmayı/incelenmeyi bekleyen binlerce yazı... Cumhuriyet tarihimizi daha bir bütünleyecek nice düşünce... Attilâ Bey'in yazıları da bunlardan bir bölümü işte” (Oluklu, 1998: 7). Bu

şekilde Attilâ İlhan'ın yazılarının işlev ve öneminin Balıkesir basın tarihinde genç yaşta oldukça kıymetli olduğu anlaşılmaktadır.

Attilâ İlhan'ın çoğu kaynakta ilk nesir yazısının 1 Ocak 1945 tarihinde *İstanbul dergisinde* olduğu bilinmektedir. Oysa Attilâ İlhan, hatıralarında ilk yazısı olarak 1942 sonbaharında *Yeni Adana* gazetesindeki nesir yazısını örnek olarak göstermektedir. Attilâ İlhan, 1995 yılında TV 2 de "Gündemde Sanat Var" programında yaptığı söyleşide Balıkesir basın tarihine girişini ve *Türk Dili*'nden *Balıkesir Postası*'na geçiş sürecini oldukça açıklayıcı bir şekilde anlatmaktadır: "Fakat taşra gazeteciliğim burada kalmıyor. İki sene sonra Sındırgı'dayız. Sındırgı Balıkesir'de biliyorsunuz. Balıkesir'i de daha önceki ikametimden tanıyorum. Orada Türk Dili diye bir gazete çıkıyor. Hem de 1926'dan beri. Varır varmaz Sındırgı'ya, bu defa iki yılın da getirdiği tecrübeyle daha az edebî, daha çok makale, bir yazı yazıp bu gazeteye gönderiyorum. 29 Ekim 1944'te çıkıyor. Yazı bir yıl kadar sürecektir bir Balıkesir gazeteciliği dönemini açıyor. Siyasi yazmıyorum, çünkü tahsilimi Danıştay kararıyla elde ettiğim için tekrar kaybetmek istemiyorum. Daha çok sanat konularını ve özellikle şiir konusunu işliyorum, ama diyalektik olarak. Yani şöyle: Eski şiire karşı yeni şiiri savunuyorum; yeni şiirin içinde de yönetimin kolladığı Garipçiler'e karşı yönetimin ezdiği toplumcu gerçekçileri savunuyorum. Ama bu kadarı yetti. Yörede ne kadar eleştirmen veya buna heveslenen insan varsa hepsi ayağa kalktılar ve benim üzerime geldiler. Ruhi Naci, Hamit Altay, İ. Hakkı Akay. Daha birileri... Çok fena üstüme geliyorlardı. Ben de onlardan aşağı kalmadım ve kızılca kıyamet koptu. Uzunca bir süre büyük bir tartışma yaşadık. İşin en güzel yanı şurasıydı: Muarızlarım aşağı yukarı hayata atılmış, iş gücü sahibi adamlardı. Bense 19 yaşındaydım ve lise ikinci sınıfta okuyordum.

Bu münazara böyle sürüp gidecekti. Fakat *Türk Dili* gazetesinin muarızlarımı gizlice desteklediğini, hatta özendirdiğini, hissettiğim için onlara kırıldım ve Balıkesir'de çıkmakta olan başka bir gazeteye yazmaya karar verdim. Bu gazetenin adı *Balıkesir Postası*ydı. Daha genç bir kadroyla çıkıyordu ve başında Sıtkı Yırcalı vardı" (Oluklu, 1998: 11-12).

İlhan'ın edebî, siyasi ve kültürel anlamda anlaşmazlıklar veya dostluklarla birlikte yer aldığı taşra gazeteciliğinde pek çok yazısı bulunmaktadır. *Türk Dili* gazetesinde "Kültür

Bütünlüğü, Şiir Üzerine Deneme, Sen Kim Oluyorsun? Bahane, Medeniyete Çıkan Yol Ağzında, Orhan Veli, Eski-Yeni Şiir, Konuşmayan Ağzlar, Kadın” yazıları yer almaktadır. Bu yazılarında A. Cengiz, Attilâ B. İlhan, Atila İlhan, Attilâ İlhan mahlaslarını kullanmıştır. *Balıkesir Postası* gazetesinde ise ilk olarak A. Cengiz mahlası ile *Şiire Dair* adlı makalesi yayımlanmıştır. 3 Temmuz 1945 tarihinde yayımlanan bu yazı 10-16 Temmuz tarihlerinde de devam etmiştir. Attilâ İlhan bu yazısında İstanbul’da genç şiir hakkında söylenenler, Halit Fahri Ozansoy’un genç şiir hakkında düşüncesinin eleştirilmesi ve bu konu veya sorunların Balıkesir’de nasıl ele alındığı ve anlaşılması için yapılması gerekenlere değinmiştir (*Balıkesir Postası*, 3 Temmuz 1945: 2). Devam eden süreçte ilk olarak 17 Temmuz 1945 tarihinde yayımlanan *Sevgilime Mektuplar’ı* oldukça değerlidir. İlk olarak 17 Temmuz yayımlanmakla birlikte 24-30 Temmuz, 18-29 Ağustos, 13 Eylül 1945 tarihlerinde yayımlanmaya devam etmiştir. *Sevgilime Mektuplar’ında* şairane bir üslup kullanan Attilâ İlhan edebî yönünü bir bu mektupları ile gözler önüne sermiştir, diyebiliriz. “Hani şöyle yaz geceleri vardır: Bol yıldızlı ve lacivert semada saman yolunun ışık rengi kıvrılıp bükülerek sonsuza akar. Durmadan yıldız düşer. Karanlığa bakar, bakar uzaktan bir ışık görür, bir şarkı işitir gibi olursun. İşte şu anda öyle bir gece içindeyim. Biraz önce, yeni ayı gördüm ve uğurunu denemek için senin yüzüne bakmak istedim” (*Balıkesir Postası*, 17 Temmuz 1945, 2). Gazete 5 Eylül 1945 tarihinde A. Cengiz mahlasıyla *Kültür; Yazmanın Birinci Şartıdır* adlı yazısını yayımlar. Bu metninde eleştiri tadında bir yazı kaleme alan Attilâ İlhan, kendini şair sananlara ve edebî eser ortaya çıkaranlar veya çıkarmaya çalışanlara seslenmektedir. Attilâ İlhan’ın, *Balıkesir Postası* gazetesinde yayımladığı diğer bir eseri ise *Geceleyin Rüya Görürüz* adlı hikayesidir. İlk olarak 1 Ağustos 1945 tarihinde yayımlanan hikaye 2 ve 3 Ağustos’ta da devam etmiştir. Attilâ İlhan yayımladığı ilk günün başlığında Se.Te’ye diyerek hikayesini Sıtkı Yırcalı’ya armağan etmiştir. Hikayenin örnek olarak bir parçası şu şekildedir: “Bu gün: Uğursuz bir gündür. Uğursuz gün olur mu? Olur! Bir delikanlı, bir günde, iş bulmak için on yere müracaat eder ve reddedilirse, üstelik sevdiği kız da sözünde durmazsa, o gün uğursuz gündür. Hüseyin hiçbir şeye değil büyük bir emniyet ve gururla “hayır efendim, münhal yerimiz yok” diyen memurlara içerliyordu” (*Balıkesir Postası*, 1 Ağustos 1945: 3).

SONUÇ

Balıkesir Postası gazetesi, yerel bir gazete olmakla birlikte ele alınan 1943-1953 yılları arasında ülke genelinde etkili olan bir basın yayın organı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ülke genelinde ve hatta ilk yıllarında dünya genelinde devam eden II. Dünya Savaşı'nın gidişatı hakkında bilgiler vererek okurlarını bilgilendirmektedir. Yerel bir gazete olması sebebiyle çoğunlukla ülkenin gündeminde olanların milleti nasıl etkilediği, insanların şikâyetleri ve istekleri, hükümetin yaptığı ve yapacağı işler, halkevi gibi kuruluşların gerçekleştirdiği faaliyetler ve çalışmanın en önemli tarafı olan edebi ve kültürel hareketler hakkında bilgiler veren bir gazete olarak karşımıza çıkmaktadır. Gazete politika olarak genellikle CHP ve daha sonra DP'yi takip etmekle birlikte farklı görüşte yazarların yazılarına da yer vermiştir. Gazetenin hemen hemen her sayısında bir hikâye, şiir, makale ve eleştiri yazısı gibi bir edebi türle karşılaşmak mümkündür. Özellikle yapılan şiir, hikâye ve makale müsabakaları, çoğunlukla her ayın yirmisinde hazırlanan edebiyat sayfaları dönemin zihniyetine ve sanat tarihine ayna tutmaktadır. Yazılan yazılar bazen bir ortaokul öğrencisi tarafından bazen de Hâmit Altay gibi bir tarih öğretmeni, Ruhi Naci Sağdıç gibi bir edebiyat öğretmeni, Süreyya Örgüvren gibi bir siyasetçi, ileride çok büyük bir şair olacak olan Attilâ İlhan gibi isimler tarafından yazılmıştır. Bu durum, gazetenin toplumun farklı eğitim düzeyinde olan insanlar tarafından çeşitli edebi ve kültürel yazılarla donatıldığının göstergesidir.

Sonuç olarak yaptığımız araştırmalar neticesinde daha önce farklı kaynaklarda ele alınan konu ve isim hakkında alıntılar yapılmış olan *Balıkesir Postası* gazetesinin geniş ölçüde edebi ve kültürel olarak indeksinin yapılmamış olduğu tespit edilmiştir. İşte bu çalışmada da hem *Balıkesir Postası*'nın tanıtımı hem de Attilâ İlhan'ın *Balıkesir Postası* macerası gözler önüne serilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aydın, F. (2014). *Demokrat Parti İktidarı Uygulamalarının Bir Taşra Kenti Basınına Yansımaları: Balıkesir Örneği (1950-1960)*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Güler, A. (2021). Tek Parti Dönemi'nde Yerel Dergilerdeki Tarih Algısı Üzerine Bazı Dikkatler: Balıkesir Örneği. *Tarih Ve Günce*, (10), 237-263.

- Yurdakök, A. (1992). *Balıkesir Basın Tarihi (1886-1991)*. Sonsöz Gazetesi.
- Tekdurmaz, B. (2004). *Balıkesir Halk Evi Çalışmaları Ve Kaynak Dergisinin Sistematik İndeksi*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Oluklu, İ. (1998). *Attilâ İlhan. Tarih Öncesi Yazıları*. İstanbul: Jaycees Balıkesir Genç Mütешеbbisler Derneği Yayını.
- Ciravoğlu, Ö. (1997). *Büyük Yolların Haydutu. Fotoğraflarla Attilâ İlhan'ın Yaşam Öyküsü*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Aslan, H. (2019). *Türk Dili Gazetesindeki Edebî Ve Kültürel İçerikli Yazıların Sistematik İndeksi*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Yalçınkaya, B. (2019). *1937 Ve 1941 Yılları Arasında Türk Dili Gazetesinde Edebî Ortam*. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Balıkesir.
- Çevik, Z. (2021). “Demokrat Parti Döneminde Balıkesir İlinde Eğitim Ve Sağlık Alanlarındaki Uygulamaların Yerel Basına Yansımaları (1950-1960)”. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28, 579-601.

BALIKESİR'İN EĞİTİM VE KÜLTÜR KAYNAKLARINDAN
KAYNAK DERGİSİNİN (1933-1947) GÖZÜNDEN
BİYOGRAFİK İNCELEMELER
Feyzanur DURSUNOĞLU

Giriş

Halkevleri, 1932-1951 yılları arasında halkı eğitmek ve döneminde uygulamaya geçirilen Atatürk ilke ve inkılaplarını tabana yaymak gayesi ile faaliyet gösteren kurumlardandır. Ülkenin hemen hemen her il ve ilçesinde kurulmuştur. Balıkesir Halkevi ise 1933-1950 yılları arasında Türkiye genelindeki diğer halkevleri gibi kültürel ve sosyal hayatın en önemli parçalarından biri olmuştur. Halkevlerinin günümüze değin süren etkilerinde yayın faaliyetleri, bunlar içinde de yayımlanmış oldukları dergiler göze çarpar. (Tekdurmaz, 2004: 2)

Kaynak, Balıkesir Halkevi'nin bir yayımıdır. Bu dergi ilk sayısını 19 Şubat 1933'te okuyucuya sunulmuştur. Kaynak dergisinin ilk kez tanıtımı Türk Dili gazetesinin 22 Şubat 1933 tarihli 2048 numaralı sayısında gerçekleştirilmiştir. Derginin son yayımlanan sayısı ise Ocak 1947 tarihinde çıkmıştır. Bu tarihten sonra Kaynak dergisi alışlagelmiş halkevi dergisi formatından ayrılarak edebî dergi kimliğine bürünmüş, adına Yeni Seri ibaresini ekleyerek Mayıs 1948 tarihi itibarıyla yeniden çıkmaya başlamıştır. Derginin çıkarılma amacı ve içeriğinin tamamen değişmesi sebeplerini de göz önünde bulundurarak bu çalışmamızda 1933-1947 yılları arasında yayımlanan sayıları ile sınırlandırılmıştır.

Balıkesir'in en uzun süre ve en fazla sayı da yayımlanan dergisi Kaynak'tır. Kaynak, Balıkesir Halkevi'nin yayımladığı bir dergidir. Balıkesir'in halkevi yayın organı olmaları, Kaynak ile Ege dergilerinin Balıkesir'de çıkan diğer dergilerden bu hususta ayrılan önemli bir özelliğidir (Aydın, 2022, 244-245).

Kaynak'ın gerek yayın politikasının oluşturulması gerek içeriğinin incelenmesi ancak bir halkevi dergisi olduğu göz önünde tutularak yapılabilir. Bu yönüyle halkevlerine ve halkevi dergilerine dair genel bir bilgi vermek gerekir.

(Özsarı,2002: 46). Bu çalışmanın başlangıcında bu konu ile ilgili gerekli açıklamalar yapıldı.

Kaynak dergisi, uzun soluklu bir yayın organı olması nedeniyle konu bakımından içerisinde birçok türde ürün barındırmaktadır. Bu sebeple, yazı çalışmalarını türleri bakımından edebî ve bilimsel olmak üzere iki gruba ayılması uygun görülmüştür. Bu iki türden *Kaynak* dergisindeki edebî ürünleri ele aldığımızda: şiir, öykü, roman, anı, söyleşi, deneme, masal, fabl, gezi yazısı, mektup ve biyografi gibi türlere yer verildiği görülmektedir. Biz bu çeşitli edebî ürünler arasından biyografi türünde yer verilmiş olan önemli şahsiyetleri inceleyeceğiz.

Bu çalışmada, sözü geçen dergi taranarak biyografilerine yer verilen kişiler tespit edilmekle kalınmayıp arşiv kaynakları başta olmak üzere diğer kaynaklara da başvurulmuştur.

Bu tebliğ temel olarak, *Kaynak* dergisinde yer verilen, Balıkesir ve çevresinin yetiştirdiği yahut toplum nezdinde önemli olan şahsiyetlerin biyografilerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Konunun daha iyi anlaşılması için bahsi geçen tarihlerde halkevleri ve özel olarak Balıkesir Halkevi ve onun yayın kolu olan *Kaynak* dergisi hakkında bilgi verilmiştir. Bu bildirinin hazırlamasındaki amaç, 1933-1947 yılları arasında halkın eğitiminde önemli rolü olan *Kaynak* dergisinde, biyografilerine yer verilen bazı şahsiyetleri, derginin gözünden tanımaya çalışmaktır.

1. Halk Evleri

1930'lu yıllar ile Türkiye'de tek parti siyasi yönetiminin bir nevi halkla birleşme, bütünleşme süreci olmuş ve yeni rejimle uyumlu vatandaş yetiştirmenin birçok cumhuriyet pedagogunca ele alındığı bir dönem olarak anılmıştır. Fakat bu uyumlu vatandaş eğitimi meselesi yalnızca tek parti süreci ile kısıtlandırılabilir bir konu değildir. Ülkede II. Meşrutiyet ile başlayan demokratikleşme sürecinde kurulan Türk Ocakları, halkın okul dışında da eğitimleriyle örnek vatandaş olmasında önemli görevler üstlenmiş ilk kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. (Akyazı,2002:32)

Cumhuriyetin ilanından 1950'lere kadar, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın, yürüttüğü "modernleme projesinin" uygulayıcısı olduğu, Serbest Cumhuriyet Fırkası tecrübesi sonrasında III. Büyük Kongresi'nde mühim kararlar aldığı, imparatorluktan milli devlete geçişte ve inkılapların halka benimsetilmesinde

çok önemli bir yeri olan Türk Ocakları'nın kapatılarak "Modernleşme projesinin" hayata geçiricisi olan Halkevleri'nin açılmasında, değişiklik gösteren siyasi, ideolojik konjoktürün, benimsenen kültürel politikaların tesirli olduğu düşünülmektedir. (AHCI, 2007:5)

Bu bağlamda Halkevleri, 1932-1951 yılları arasında halkı eğitmek ve döneminde uygulamaya geçirilen Atatürk ilke ve inkılaplarını tabana yaymak gayesi ile faaliyet gösteren kurumlardandır diyebiliriz. Ülkenin hemen hemen her il ve ilçesinde kurulmuştur. (Tekdurmaz, 2004: 2)

2. Balıkesir Halkevi

Balıkesir Halkevi Cumhuriyetin ilanından sonra milli devlet kurma çabalarının sonucu olarak, CHF tarafından sosyal ve kültürel alanlarda "devlet-halk" bütünleşmesini, "aydın-halk" yakınlaşmasını sağlamak, "resmi devlet ideolojisini", "inkılapları" halka benimsetmek, inkılapların yayılmasını sağlamak amacıyla, 24 Şubat 1933 tarihinde açılmıştır. (Ahcı,2007:5)

Balıkesir merkezde açılan bu Halkevini, ilçelerde de açılan halkevleri ve köylerde açılan Halkodaları izlemiş, Balıkesir'de 10 Halkevi, 141 halkodası mevcuttur. (Tekdurmaz, 2004:

Balıkesir Halkevi 1933-1951 yılları arasında eğitim ve kültürel faaliyetlerde Balıkesir'de önemli merkezlerden biri olmuştur. Halkevi şubelerinin hepsi "yeni bir toplum" inşasına yönelik sosyal ve kültürel faaliyetlerde bulunmuş, "modernleşme projesi" nde değişimi önemli görülen dil ve tarih alanında çalışmalar yapmıştır. İnkılapların halka benimsetilmesinde gerekli görülen konferanslar verilmiş; "Telkin ve iradın" en önemli aracı olarak görülen temsiller düzenlemiş, düzenlenen bu temsillerde, belli bir sosyal mevkiye sahip insanların ve kadının da rol alması sağlanmıştır. Müzik faaliyetleri ile de batılı tekniklerin ve yerli unsurların kaynaşması ile "milli bir musiki" oluşturmaya yönelik faaliyetlerde bulunulmuş, halk türküleri derlemeleri yapılmış, batılı müzik araçlarına göre caz ve bando oluşturulmuştur. Diğer yandan da halk kültüründe çok önemli bir yeri bulunan halk oyunlarından Balıkesir'in "Bengi" oyunu ile Balkan Festivali'ne katılımı, halkoyunlarının "millileşmesi"ne yönelik faaliyetleri de olmuştur. İçerik olarak zengin bir kütüphane ayrıca seyyar kütüphaneler hatta hastanelere ve hapishanelere kadar kitaplık oluşturulmuştur. Çeşitli konularda yurttaşların genel

kültürünü arttırıcı, inkılapların benimsetilmesi sağlanması ve Halkevleri çalışmalarını anlatan Kaynak Dergisi çıkarılmaya başlanmış, 30'a civarı kitap ve broşür yayımlanmıştır. Devrimlerin benimsetilmesinde hoparlörden ve köylere kadar giden seyyar sinemadan da faydalanılmıştır. İnkılapların köylere kadar yerleşmesi için yapılan faaliyetlerinin yanında, köylerde folklor malzemeleri derlemeleri çalışmaları ile yerel kaynakların derlenerek, özümüz olan milli kültüre katkılar sağlanmış, düzenlenen köylü geceleri ve kentli-köylü kaynaşmasını oluşturmak için de köy bayramları gerçekleştirilmiştir. Köylülerin aydınlatılması için okuma yazma bilmeyenler için açılan kursların yanında, çeşitli meslek kursları ve yabancı dil kursları da açılmıştır. Sosyal yardım alanlarında Veremle Mücadele Cemiyetleri, Kızılay, Yoksulları Gözetme Birliği, Çocuk Esirgeme Kurumu gibi var olan güzide kurumlarımız desteklenmiş, halka birçok yardımlarda bulunulmuştur. Balıkesir'in Milli Mücadele Dönemi ve eski tarihi ile alakalı araştırmalar yapılmıştır. Böylece Balıkesir Halkevi, gerçekleştirilen bütün bu faaliyetleri ile 1950'lere kadar, benimsenen kültürel politikalara uygun faaliyetleri ile, kültürel hayata, değişen ülke yapısına uygun yönelik yaptığı katkılarla dikkat çeken ve diğerlerine de örnek gösterilen Halkevlerinden biri olmuştur. Balıkesir Halkevi'nin dikkat çeken diğer bir yanı da Türk siyasi tarihinde, Bakanlık, Belediye Başkanlığı, milletvekilliği, , Parti kuruculuğu gibi görevlerde olan kişiler de Balıkesir Halkevi'nde görev yapmıştır. Bunların dışında, edebiyat sahasında da önde gelen isimlere de yayınlarında ve faaliyetlerinde rastlanmıştır. (Ahcı,2007:5)

3. Kaynak Dergisi

Balıkesir Halkevi'nin yayın kolu ve kaynağı olan *Kaynak* dergisi, Balıkesir Halkevi'nin faaliyet gösterdiği dönemde halkı eğitmek maksadıyla gerçekleştirmiş olduğu eğitim, kültür, edebiyat ve tarih alanlarında icraatlarını halka ulaştırmada bir araç görevi üstlenmiştir.(Tekdurmaz,2004:5)

Bu dergi bize günümüz ile geçmiş arasında bir köprü vazifesi üstlenirken bu dergi sayesinde Balıkesir Halkevi'nin geçmişte yapmış olduğu etkinliklerden haberdar olunabilmektedir.

Kaynak, Balıkesir Halkevi'nin bir yayımıdır. Bu dergi ilk sayısını 19 Şubat 1933'te okuyucuya sunulmuştur. Kaynak dergisinin ilk kez tanıtımı Türk Dili gazetesinin 22 Şubat 1933 tarihli 2048 numaralı sayısında gerçekleştirilmiştir. Derginin son yayımlanan sayısı ise Ocak 1947 tarihinde çıkmıştır. Bu

tarihten sonra Kaynak dergisi alışılacelmış halkevi dergisi formatından ayrılarak edebî dergi kimliğine bürünmüş, adına Yeni Seri ibaresini ekleyerek Mayıs 1948 tarihi itibarıyla yeniden çıkmaya başlamıştır.

Balıkesir'in en uzun süre ve en fazla sayı da yayımlanan dergisi Kaynak'tır. Kaynak, Balıkesir Halkevi'nin yayımladığı bir dergidir. Balıkesir'in halkevi yayın organı olmaları, Kaynak ile Ege dergilerinin Balıkesir'de çıkan diğer dergilerden bu hususta ayrılan önemli bir özelliğidir (Aydın, 2022, 244-245).

Kaynak Dergisi, yayın hayatına Balıkesir Halkevi'nin kuruluşu ile aynı anda başlamıştır. Derginin amacı genel anlamda Atatürk ilke ve inkılaplarının yayılması ve kökleştirilmesiyle özel anlamda Balıkesir ve vilayetin çevresi hakkında tarihî araştırmalar yapmaktır.(Tekdurmaz,2004:87) Edebî sahada hedeflenen ise, Balıkesir ve çevresiyle alakalı folklor ve köy incelemeleri yapmak, vilayetin yetiştirdiği ve toplum nezdinde önemli olan şahsiyetlerin tanıtılmasıdır. (Tekdurmaz,2004:87)

Başlangıçta ülküleri benimsetmek amacıyla ürünler veren dergi, kimlik değiştirerek halkın toplumsal ve bireysel yaşamında önemli olan konularda ürünler vermeye başlamıştır. Örneğin ziraî hayat, hayvancılık, Balıkesir'in tarihinin işlendiği konular yer almıştır.(Tekdurmaz,2002:88)

Kaynak dergisi ilk kurulduğu zaman başkanlığını Müstecabizade Esat Adil Bey'in yaptığı Balıkesir Halkevi, dergi ve kitap yayıncılığı, tiyatro, halkı eğitici konferans faaliyetleri, sağlık ve köycülük çalışmaları gibi farklı alanlarda önemli çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar içinde dergi yayıncılığı önemli bir yere sahiptir. Halkevleri, İnkılapları yaymak, Halkevi faaliyetlerini duyurmak amacıyla dergiler çıkarılmaktadır. Halkevi dergileri arasında en güçlü ve yaygın olan dergi Ankara Halkevi'nin yayımladığı Ülkü'dür. Buna ilâve olarak Kaynak (Balıkesir Halkevi) ve diğer halkevi dergileri gelmektedir.(Güler,2001:32-33)

Kaynak dergisi, uzun soluklu bir yayın organı olması nedeniyle konu bakımından içerisinde birçok türde ürün barındırmaktadır. Bu sebeple, yazı çalışmalarını türleri bakımından edebî ve bilimsel olmak üzere iki gruba ayılması uygun görülmüştür. Bu iki türden Kaynak dergisindeki edebî ürünleri ele aldığımızda: şiir, öykü, roman, anı, söyleşi, deneme, masal, fabl, gezi yazısı, mektup ve biyografi gibi türlere yer verildiği görülmektedir. Biz bu çeşitli edebî ürünler

arasından biyografi türünde yer verilmiş olan önemli şahsiyetleri inceleyeceğiz.

4. Kaynak Dergisi'ndeki Biyografik İncelemeler

Kaynak dergisinde biyografi türü ekseriyetle yer bulmuştur. Özellikle tarih ve edebiyat alanındaki önemli şahısların biyografileri dergi de yayımlanmıştır.

Kaynak Dergisi'nde yer alan biyografiler şunlardır:

Tablo 1: **Kaynak Dergisi'ndeki Biyografik İncelemeler**

Sıra	Sayı	Tarih	Biyografik Dergi Yazısı	Yazar	Sayfa
1	2	Mart 1933	“İlyas Paşa”	Esat Adil	39-45
2	3	Nisan 1933	“Kahramanlar, Kahramanlıklar”	A.H.	71-74
3	3	Nisan 1933	“İlyas Paşa”	Esat Adil	76-78
4	4	Mayıs 1933	“İlyas Paşa”	Esat Adil	113-116
5	16-17-18	Mayıs-Haziran-Temmuz 1934	“Balım Sultan”	Abdîlîbaki	369
6	34	Kasım 1935	“Sofokles”	Bilinmiyor	839-840
7	37	Şubat 1936	“Zağnos Paşa Hakkında”	Hikmet Turhan Dağhoğlu	8-10
8	37	Şubat 1936	“Keçeci Hafız Mehmet Emin”	Kâmil Kani	11-22
9	37	Şubat 1936	“Memleket Büyükleri: Evrenos Bey”	Kâmil Kani	17-22
10	38	Mart 1936	“Memleket Büyükleri: Evrenos Bey”	Kâmil Kani	61-64
11	38	Mart 1936	“Reşit Galip”	Lütfü Kırdar	50-51
12	39	Nisan 1936	“Memleket Büyükleri: Ece ve Fadıl Beyler”	Kâmil Kani	93-
13	40	Mayıs 1936	“Memleket Büyükleri: Yusuf Fakih”	Kâmil Kani	121-124
14	41	Haziran 1936	“Memleket Büyükleri: Yusuf Fakih”	Kâmil Kani	154-157

15	42	Temmuz 1936	“Memleket Büyükleri: Yusuf Fakih”	Kâmil Kani	188-
16	43	Ağustos 1936	Memleket Büyükleri: Mehmet Efendi”	Kâmil Kani	222-
17	48	Ocak 1937	“Adanalı Ziya”	Ali Rıza Hıncal	390
18	48	Ocak 1937	“Büyük Ölü”	İsmail Gün	398
19	49	Şubat 1937	” Aşık Ömeri”	Halil Sezai	16-17
20	50	Mart 1937	” Aşık Ömeri”	Halil Sezai	45-47
21	51	Nisan 1937	“Memleket Büyükleri: Muharrem Hasbi”	Kâmil Kani	78-81
22	63	Nisan 1938	“Büyük Türk Mimarı Sinan”	Mükerrem Kâmil Su	377
23	75	Nisan 1939	“Yere Değirilemeyen Sırt” Cihan Pehlivan: Kurtdereli Mehmet”	Ekrem Çavuldur	19-24
24	75	Nisan 1939	“Mimar Sinan”	Mahir Gürsel	25-27
25	76	Mayıs 1939	“General Ali Hikmet”	Esat Budaklıoğlu	63-64
26	76	Mayıs 1939	“Kurtdereli”	Kerim Kani Akpınarlı	67-75
27	77	Haziran 1939	“Birgivi”	Mehmet Ali Ayni	89-96
28	77	Haziran 1939	“Mimar Sinan”	Mahir Gürsel	97-99
29	78	Temmuz 1939	“Birgivi”	Mehmet Ali Ayni	113- 117
30	79	Ağustos 1939	“Birgivi”	Mehmet Ali Ayni	139- 145
31	80	Eylül 1939	“Birgivi”	Mehmet Ali Ayni	163- 168
32	87	Nisan 1940	“Mimar Sinan”	Zinnur Erginer	279- 280
33	87	Nisan 1940	“Abdülhak Hamit”	Eminittin Çelkoz	280- 282
34	87	Temmuz 1941	“Müstecabizade İsmet”	Suud Yavısı Eb-Us-U- Suudoğlu	531- 570

35	148-149	Mayıs-Haziran 1945	“Albay Ressam Selahattin”	Sırrı Özbay	444
36	148-149	Mayıs-Haziran 1945	“Mevlana'nın Hayatı ve Ölümü”	Fettah Bakan	445-450
37	150	Temmuz 1945	“Can Akengin”	Refik Musaoğlu	469-471
38	155-156	Aralık 1945-Ocak 1946	“Büyük Türk Alimi Molla Fenari”	Hasan Basri Çantay	2-5
39	166-167	Kasım-Aralık 1946	“İlyas Paşa'ya Dair”	Kerim Kani Akpınarlı	7-10

4.1. Zağanos Paşa

Zıganos/ Zagnos kelimelerinin anlamları incelediğimizde: Bu kelime tarihimizde eski yazımızla (Zağanos veya zağanos şeklinde yazılmıştır. Dergide ise o tarihlerde Dağlıoğlu “...Bana kalırsa Hammer tarihinde zağanos şeklinde yazılmıştır bana kalırsa bu kelimeyi zağanos şeklinde telaffuz etmek daha doğrudur. Zogannos: Türkçe bir kelime olup bir nevi doğan demektir.”¹

Tarihimizde iki tane Zağanos'a rastlarız. Biri terzi başı Zağanos ile bir de meşhur Zağanos Paşa Halil Ethem'in fikrini teyit ederek terzi başı Zağanos ile Zağanos Paşa'nın 866-1461 tarihinde ölmüş olduğunu vasfiesinden aynı adam olduğunu kabul etmek çokta yanlış bir şey olmayacaktır. Balıkesir'de Paşa Camii'nde ebced hesabı ile 865 rakamı çıkmasına göre Zağanos Paşa'nın 866 tarihinde Yeni Camii'ni yaptırdıktan bir yıl sonra vefat ettiği neticesine varıyoruz. Bütün tarihi hadiselerden, paşanın öldüğü zaman yaşının geçkin olduğunu anlıyoruz.

Zağanos Paşa'nın aslen nereli olduğu belli değildir. Sicil-i Osmaniye' de hakkında şu malumat vardır: “Damadı şehriyari Zaganos Mehmet Paşa ebu feth Sultan Mehmet Han hazretlerinin şehzadelikleri zamanında bulunan ümeradan idi. 847' de Edirne'yi teşriflerinde buna vüzaret ihsan buyuruldu. 848' de mütekaiden Gelibolu'ya gönderildi ve

¹ Hikmet Turan DAĞLI, “Zaganos Paşa Hakkında”. Kaynak Dergisi (Şubat1936), S:37 s:8

857’de vüzareti iade olundu. 860 ‘da Karesi Valisi oldu. Orada vefat etti. Zevcesi Fatma Sultan ile Balıkesir’de ayrı ayrı türbelerde medfundurlar. Mahdumu Ahmet Çelebi’dir.”² İstanbul’un fethinde önemli rolü olan Zağanos Paşa’nın biyografisi dergide yukarıda belirtildiği şekilde geçmektedir.³

Bazı tarih göstermeyerek vesikalarda Paşa’nın diğer bir isminin de Mehmet olduğu yazılmıştır. Fakat dergi de o tarihlerde yapılan bizzat Zağanos Paşa’nın Cami avlusunda bulunan paşanı torunlarından olan 1186 tarihinde ölen İsmail Bey’in mezar taşında Paşa’nın bir adının da Mehmet olduğu yazar (KD,1936, S:37s:9)

4.2. Muharrem Hasbi

İlim, irfan ve edebiyatta gerçekten mümtaz bir mevki de bulunacağı bir vakitte, genç yaşında vefat eden Yazıcıoğlu Muharrem Hasbi (m.1883) 1298 yılında Balıkesir’in Martlı Mahallesi’nde dünyaya geldi. Muharrem Hasbi’nin babası Yazıcıoğulları’ndan aynı zamanda abacı esnafından Hacı İsmail’di.(KD,S:51,s:78)

Hasbi’nin şiire merakı daha mektep yıllarında, çocuk denecek yaşta şiir yazmaya başlamasıyla görülür. Hasbi akranları arasında zekasının keskinliği ve ahlakının temizliği ile temayüz etmişti.

İptidai öğrenimini bitirdikten sonra Karesi idadisine girdi ve idadiyi (m.1901) 1317 senesinde birincilikle bitirdi. Hasbi, mektep talebesiyken üstadlarının ve hocalarının şiirlerine nazireler ve tahmisler yapardı. Bu minvalde edebiyatımızın iftihar ettiği üstadlarından Recaizade Mahmut Ekrem ‘in (Zemzeme) isimli edebi eserine 3 Ağustos (h.1320) de alta yer verdiğimiz takrizi yazdı:

“Hamei mueiznümayi Ekreme sad aferin

Aleme çünkü getirdi böyle eş’arı behin

Şüphesiz takdir ider zevki âşiyanı edeb

Her sözü her şiridir zira anın hikmetkarin

Her kalamı pür safası ne’ş-i fermayı kulüp

Cümle eş’arı dilârası anın gayet hazin

² DAĞLIOĞLU “Zaganos Paşa Hakkında”s:9

³ DAĞLIOĞLU “Zaganos Paşa Hakkında”s:9

“Zemzeme” bence nedir? bir pıahzenı ilmi edep
Anda olmuş cılveger her dürlü şiri nevze min
Adeta vecd âvari erbabı dildir her sözü
“Ekrem” e mahsusdur elbette bu üslûbu güzün
Şu sitayişler ile âsarı kiymettarının “4

Hasbinin yukarıda görülen takrizi daha talebe olduğu dönemde yazmıştır. Şiire ilgili fakat ilme daha çok ilgiliydi. Merhum Hasbi; o zamanlarda Karesi Mutasarrıflığında bulunan değerli profesörlerimizden Mehmet Ali Aynı’nin teşvikiyle “ihyai ulûmı” kısmen tercüme etmişti. İdadiyi bitirdikten sonra Balıkesir’de Hacı Ali Medresesi Balıkesir Müftüsü Osman Nuri Efendiden ders aldı ve Farsçayı da yine ondan öğrendi. Aynı zaman da İstanbul’a giderek Tokatlı hoca Şakir Efendi’den de ders aldı. Hasbi, ders okuduğu gibi diğer taraftan da ders okuttu. İstanbul’daki eğitiminin ardından Balıkesir ulemasından olan Müftü Abdullah Esat Efendiden de meani ve aruz öğrendi. (KD,S:37,s:78)

Muharrem Hasbi, gazetecilik mesleğine adım atsa da H.Basri Çantay ile çıkardıkları “Balıkesir” gazetesi henüz ikinci sayıda acı bir şekilde vefat haberini yazdı.(KD,S:37,s:79)

Tanıyanlar merhumun okumaya çok düşkün olduğunu okumakla kalmayıp okuduklarını arkadaşlarına ve talebelerine de okuttuğunu anlatırlar. Zağanos Mehmet Paşa Camii’nde de içtimai ve ahlaki dersler vermişti. (KD,S:37,s:79)

Muharrem Hasbi memleket gençliğini bir arada tutma arzusunda olduğundan bu amaçla Balıkesir’de (Tenviri Efkar) ismiyle bir kulüp kuruldu. Zağanos Paşa Camii arkasında ve Edremit yolu üzerinde bulunan bu kulübün başkanı Muharrem Hasbi’ydi. 1327 (M.1911) yılında Ramazan Ayında 29 yaşında vefat etmişti. Haluk Necip kadirşinas biriydi ve madden ve manen çok temiz birisi olduğu biliniyordu. Kimseyi incitmeyen ve insanların incinmesini sevmeyen biriydi. Hasbi, ince ve narin yapılı, uzun boylu, siyah sakallıydı hatta kendisine “Uzun Hasbi” veya “Kuru Hasbi” derlerdi. Şiirlerden el yazması ile olan bazı mecmuasından

⁴ K.Kani.AKPINARLI, “Memlet Büyükleri:7 Muharrem Hasbi(Yazıcıoğlu-Küçük)” Kaynak Dergisi (Nisan1937), S:51 s:78

eserleri şunlardır: Gözler, Firak, Tahmisi Gazeli Nedim, Gazel, Bir manzume gibi eserlerinden bazılarıdır.⁵

4.3. Keçeci Hafız Mehmet Efendi

Keçeci öğrenimine ilk olarak mahalle mektebine başlamıştır ve ortaokulda da hafızlığa çalışmıştır. Daha küçük yaşında Hafız olmuş, dayısı bilginlerden olan Ramazan Efendi'den özel eğitim almıştır. Babası Ahmet Ağa ayakkabıcıdır ve ilk sanatını da ondan öğrenmiştir. Babası mesleğini oğluna bırakmıştır ve keten hanında mesleğe devam etmiştir. (KD,S:37,s:11)

Keçeci, 12 yaşlarındayken ilk ticaret hayatına atılışı meyve satıcılığı ile başlamıştır. Uzunca bir süre bu işle uğraştıktan sonra, öncesinde babasının tutmuş olduğu keten hanın kahvesini kiralamış ve kahvecilik yapmıştır. Daha sonraları ise kahveciliği bırakarak o dönemlerde Balıkesir'de ünlü olan aşçı hekimin yanına girmiştir. Hafız Mehmet Emin'in meşhur lakabı "Keçeci" lakabının nereden geldiği bilinmekte ve şu şekilde aktarılmaktadır. Hacı Ali usta denilen bir keçeci ustasının yanına girmesiyle lakabı oluşmuştur. Bu zamanda da daha yaşı 16 civarındaydı. Hafız Mehmet Emin ustası hacı Ali'nin yanında iki yıl kadar çıraklık yapmış ve daha sonra çıraklığı bırakmıştır o zaman Balıkesir'in abası meşhurdur. Abacılara yumak atmak için başvuru yapmıştır. Yöredeki aba işiyle uğraşan herkese yumak için sözleşme imzalayıp işe başlamıştır. Bu çalışma ve gayretlerden çok az para toplayan Keçeci, abası Hacı İsmail adında birisiyle ortaklık kurarak yün almak için İstanbul'a gidiyor. Fakat alınan yünler Hacı İsmail'e aba için yaramadığından dolayı Keçeci bu yünleri alarak evine depo etmiştir. Evinde depo ettiği bu yünleri, Madan Salih den yan yana himaye ettiği iki dükkânda ve kendi nezaretinde çırak ve kalfa oldu. Bu malları satıp at alıp o atı sermaye yapıyor böylelikle borçları ödeyip bir mal varlığı da olmuştur. (KD,S:37,s:11)

Keçeci hem kendi zanaatı olan keçeciliğe devam ediyor hem de Madem Salih ile beraber zahirecilik mesleğini idame ettiriyor. O zamanları Beyköyünde bulunan Şarkalı kumpanyasının fabrikası tarafından yün ve yapağı⁶ almak için gelen memura, deposundaki stokladığı malları satmıştır. Memur malları teslim almış fakat parasını sonra ödeyeceğini

⁵ AKPINARLI, "Memlet Büyükleri:7 Muharrem Hasbi(Yazıcıoğlu-Küçük)"s:79

⁶ Koyun ve kuzuların ilkbahardaki kırpılan tüyleri.

bildirmiştir. Söylediği halde paranın gönderilmediğini gören Keçeci atına binip soluğu fabrikada almıştır. Fabrikanın direktörü ile görüşüyor, direktör keçecinin açıkgözlü bir genç olduğunu anlıyor Balıkesir ve çevresinin yün satın alma memurluğuna teklif edildi ve Keçeci kabul etti. Günden güne daha büyük işlerle karşılaşp 20'li yaşlarda olmasına rağmen bu işlerde başarı sağlıyor ve bu yapığp acenteliğinden zengin oluyor ve yaşı daha 22'dir. Keçeci Hafız Mehmet Emin Efendi, Balıkesir'e değer katan bir şahsiyettir. (KD,S:37,s:11-12)

Keçeci, zahire tüccarı olarak ünlenmiş, daha sonra Balıkesir Ticaret Odası Başkanlığı ve Balıkesir Belediye Başkanlığı yapmıştır. Kendi adı ile anılan “Keçeci Suyu”nu Balıkesir'e getirmiştir.⁷

4.4. Ece ve Fadıl Beyler

Balkanlarda ve Trakya da faaliyet gösteren ilk Türkmen komutanlarından olup kaynaklarda Halil Ece veya Ece Halil adıyla anılmaktadır. Hacı Beştası Veli'nin İslam'a davet için gayrimüslim topraklarına gönderdiği müritlerinin ilki Sarı Saltuk'un yanında yetiştiği düşünülmektedir. Rivayetler dışında Ece Halil'in kimliği ve hayatı hakkında bilgi yoktur. Bizans kaynaklarına göre Ece Halil Katalanların Trakya'da Bizans aleyhine sürdürdükleri faaliyetlerinin önüne geçmek için imparator II. Andronikos tarafından bu bölgeye gönderilen Türkopoller'in 8reisi olduğunu ifade etmektedirler. (İsam, 1994: 379-380)

Ece Bey'in nereli olduğu tam olarak bilinmemekle beraber Karesi beyliğinin ileri gelen komutanlarındanıdır. Ece Bey'in Sarı Saltuk ile bağlantısı vardır o da şudur: Sarı Saltuk'un Müslümanlığı yayma gayesi ile Rumeli'ye gittiği zaman Ece Bey'de onun yanında bulunmaktadır. (KD, s.93)

Sarı Saltuk ölümünden sonraki süreci Fehmi Turgal'ın dilimize çevirdiği “Müneccim Başy'a” göre ‘Anadolu'da Selçukiler’ adlı eserinden şu şekilde bahsetmektedir. “Sarı Saltuk'un vefatından sonra Türkmenler Rumeli'de ondan sonrada kaldılar. Anadolu Selçuklu Devleti yıkılınca orada

⁷ İsmail Oğuz, “Balıkesir'e Değer Katmış Şahsiyetlerden: Kuvâ-yı Milliye Kahramanı ve Milli Mücahid Balıkesir Belediye Başkanı Keçeci zade Hafız Mehmet Emin Efendi”. Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi/Dergi Park (2020),S:4 s:2267

⁸ Bizans hizmetindeki Hristiyanlaşmış Türkler

kalmaktan çekinerek Halil Ece adında bir başbuğunun buyruğu altında deniz yoluyla Anadolu'ya geçtiler ardından Balıkesir'e yerleştiler.” (KD, s.93).

Türklerin 'Deniz Muharebeleri' isimli eserde Ece Bey'in Anadolu'ya geçişini kolaylaştırmak için Bizans İmparatoru II. Andronikos'tan nasıl destek gördüğünü şöyle bahsetmektedir: Halil Ece kumandasında olan Türkler Anadolu'ya dönmek istediklerinde II. Andronikos geçtikleri arazileri yağma etmemek üzere Çanakkale boğazından geçmelerine müsaade etmiştir. Gemilerle karşıya geçmelerine nezaret etmek için Senahrin'nin komutasında 3.000 kişilik ordu yollamıştır. Senahrin, Türklerin 1500 kişi gibi az bir miktar olduğunu görünce onları serbest bırakmak istemedi. Fakat Türkler işi anladıklarından dolayı hemen burada bir kale elde ederek yerleştiler. Senahrin Türklerle karşı bir başarı sağlayamadı İmparatora bu durumu yazarak gerçekleri bildirdi. Türkler, hakimiyet ve kuvvetlerini arttırdılar, Anadolu'dan da yardımcı kuvvet almışlardır. (KD, s.93)

Konu Kaynak dergisinde bu şekilde anlatılırken İslam Ansiklopedisinde verilen bilgilere göre anlaşmanın bozulma sebeplerinden biri olarak Türkmenlerin karşı sahilinden Balıkesir'e geçmeleri sırasında bu geçişi denetleyen Senahrin kumandasındaki 3 bin Bizans askeride bulunmaktadır. Fakat Bizans askerlerinden birinin, Türklerin ganimetleri yüklediği sırada ganimet miktarını azaltmak istemesi yapılan anlaşmanın bozulmasına neden olduğu görüşüne de yer verilmiştir. (İsam)

Sonuç olarak Karesi sahillerine geçmek Ece Halil ve beraberindeki Türkmenler için imkânsız bir hal almıştı. Civardaki bir kaleye çekildiler. Senahrin İmparator'dan yardım isterken Ece Bey'de Anadolu'dan sağladığı yardımla (muhtemelen Karesi Beyliği'nden) kaleyi hakimiyeti altına aldı. İmparator anlaşma istediye de anlaşılması mümkün olmadı. Yapılan savaşta imparator ağır bir yenilgiye uğradı; sancağı ve hazinesi Türkmenlerin eline geçti. Hatta imparatorun tacının bile ele geçirildiği rivayet edilir. Ece Bey bölgele de tekrar faaliyete başladı fakat imparator Cenevizlilerin desteğini alıp Türkler'in deniz tarafından kaçmalarını önleyeceklerdi. 1312 yılının sonunda Gelibolu'da meydana gelen savaşın neticesinde Ece Bey hakimiyetindeki Türkler teslim olmamak için gayret etse de kendisiyle birlikte

çok sayıda arkadaşı hayatını kaybetmiştir çok azı karesi arazisine geçebilmiştir. (İsam)

Bir kısım Osmanlı kaynaklarında müneccim başıya göre Ece Bey 1300 yılında Anadolu'ya geçerek Karesi Bey'in Emirül Ümerası olmuştur. Karesi Bey'in vefatından uzun süre sonra Osmanlı'nın hizmetine giriyor ve Gelibolu'nun fethi sırasında Gelibolu Çevresini fethettiği için o çevreye Ece ovası adı veriliyor. Başka bir Osmanlı kaynağında ise Ece Bey'in Karesi Ümerasından Fazıl Bey ile birlikte bir sal yaparak Gelibolu sahiline geçişleri efsanevi bir şekilde anlatılmaktadır. (İsam)

Kurt Dereli Mehmet

“Bu toprakların Türkler tarafından işgal edildiği zamandan beri Karesi ilinde yetişen “Cihan Şamil” tabiriyle anılabilecek Türk erlerinden en ileri gelenlerindendir.(KD,S:75, s:19)

Garp Hıristiyan dünyasını asırlarca sarsan ve korkutan Türk gücü Avrupa'nın ortalarına kadar ilerlemişken aciz ellere düştükten sonraki dönemde gerileye gerileye İstanbul kapılarına kadar İstanbul kapılarına kadar dayanmıştı. (1878) (KD,S:75, s:19)

Dünya Şampiyonu pehlivanımız olan Kurtdereli Mehmet, 1864 yılında, günümüzde Bulgaristan sınırlarında bulunan ve Türklerin yoğun olarak yaşadığı Deliorman bölgesindeki Tırnova vilayetinin Selvi kasabasına bağlı Bukriva (Çobanköy) köyünde doğdu. Ailesi, “93 Harbi” diye bilinen 1876-1878 Osmanlı-Rus Harbi sırasında Türkiye'ye göçerek, Balıkesir'in Kurtdere Köyü'ne yerleşti. (Karesi İlçe Belediye Başkanlığı internet sayfası. https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-pehlivan-kimdir/?dil=tr_TR)

Bu köyde pehlivan olarak yetişen Mehmet, güreşlerinde kazandığı zaferlerle kısa zamanda “Kurtdereli” unvanını almıştır. (KD,S:75, s:20)

Daha genç yaşında Kurtdereli yaşına bakmaksızın üstat Koca Yusuf ile güreşmiş “Yusuf, Yusuf olalı pençesine böyle paça geçmemiştir.” Ve bu övgü dolu sözleri Koca Yusuf'un kendisinden işitmiştir. O dönemin önde gelen güreşçilerinden Kara Ahmet'in de sırtının iki saniyede sırtının yere sürtülmesiyle Kurtdereli'nin gücünden nasibini almıştır. (KD,S:75, s:20)

Avrupa'nın da sırtını yere yatırmak isteyen Kurtdereli yıllarca süren Avrupa seferlerine çıkmış ve hiç yenilmeyerek cihangirliğini muhafaza etmiştir. (KD,S:75, s:20)

Sultan II. Abdülhamit döneminde, Batıya giden pehlivanlar arasında yer alan Kurtdereli, Fransa, İngiltere ve ABD'de büyük başarılar kazandı ve Dünya Şampiyonu oldu. Kurtdereli, daha sonra Fransa, Britanya (İngiltere), Hollanda ve Amerika gibi ülkelere seyahat etti ve bu ülkelerde yaptığı güreşlerde hiç yenilmedi. (https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-pehlivan-kimdir/?dil=tr_TR)

Kurtdereli, 1899 yılında Kırkpınar'da, Kara Osman ve Adalı Halil'i yenerek Kırkpınar Başpehlivanlığı unvanını da elde etti. 1900 yılı yazında, Paris Uluslararası Fuarı nedeniyle bir Dünya Şampiyonası düzenlendi. Kurtdereli, Paris'e geldiğinde, ne şampiyonada yer bulabildi, ne de güreşecek güreşçi. Kurtdereli, Paris ve Londra'da yaptığı güreşlerde, "Hint Kaplanı" diye anılan Doğu'nun yenilmez şampiyonu Gulam Rüstem'i, Britanya Adaları Başpehlivanı Chalve'yi ve Rus asıllı büyük şampiyon Hackenschmit'i yenerek adını dünyaya duyurdu. İki saati aşan bir güreşten sonra Kurtdereli, Gulam'ı yere attı ve sol omuzu üzerine düşen Gulam, güreşemeyeceğini söyleyince başka bir zamana ertelenen güreş, ikinci kez yapılacağı sırada, Gulam'ın Hindistan'a kaçtığı anlaşıldı. Kurtdereli, daha sonra Londra, Viyana ve Berlin'de yapılan turnuvalara katılarak adını tüm dünyaya bir kez daha duyurdu. Kurtdereli, Berlin'de yaptığı beş maçtan ikisini kazanıp, üçünde de berabere kaldı. (https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-pehlivan-kimdir/?dil=tr_TR)

Yaşanan bu hadise Kaynak dergisinde şöyle anlatılmaktadır:

Kurtdereli'nin evinde misafir olduğumuz bir gece güreşlerinde bir sıkıntıyla karşılaştın mı sorusu sorulur. Bu soru karşısında gülerken bir anda doğrulur, ciddileşir ve mahcup hal aldı.

"Paris'te karşılaştığı müsabakada Hintli Gulam isminde bir pehlivanla birkaç oyun verdikten sonra yenişme güreşmesi yapmalarına karar vermiş yapılan birinci yalancı güreşten sonra kendisini ziyaret eden Gulam, güreştiği birçok ülkede yenilmediğini ileri sürmüş karşısındaki rakibinin korkmaz,

ürkmez, benliğine güvenmiş bir pehlivan olduğuna da emin olunca beklenen güreşten bir gün öncesinde yelkenleri suya indirerek.

-Ben anladım sen beni yeneceksin. Berabere kalalım. Beni yenme parada gözüm yok. Verilecek paranın yarısını ben sana vereyim yeter ki kazandığım şöhreti kaybetmeyeyim. Diyor. Kurt dereli rakibinin söylediklerine inanma sebebini şöyle açıklıyor:

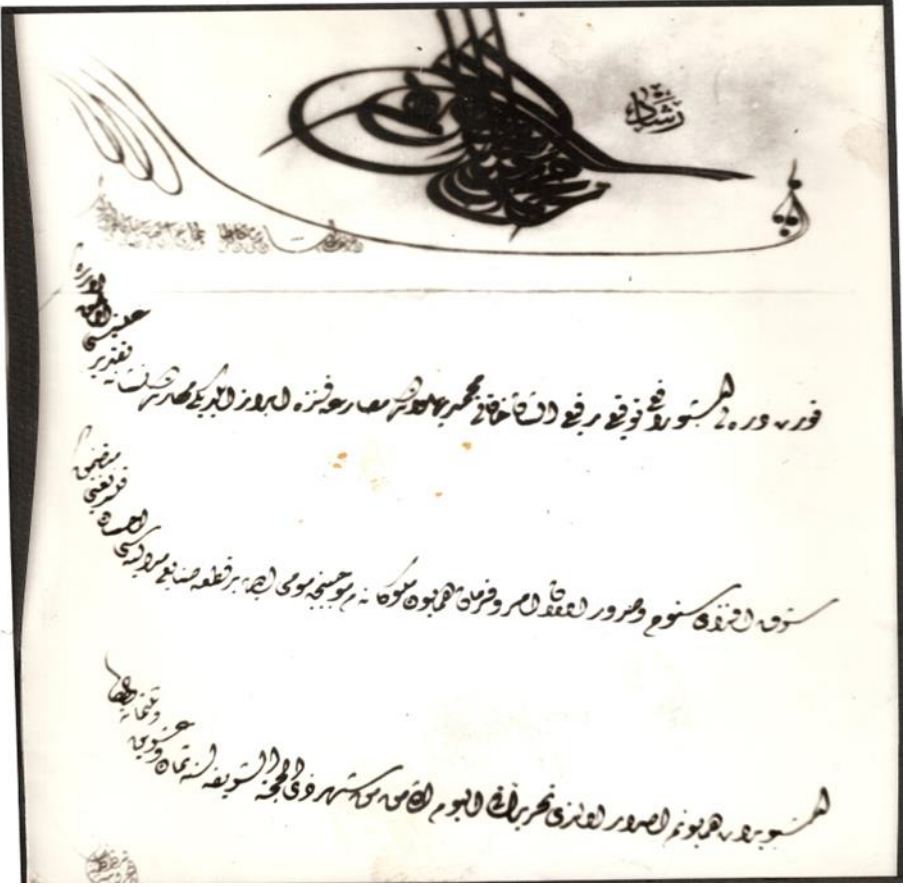
- Vatanımdayken bile benden yaş olarak büyük ve cüsseli pehlivanlarla güreşirken bana karşı gösterdikleri çekingenlikleri görünce yenmek istemezdim. İtibarlarına saygı gösterirdim. Rakibim bu damarımı anlamıştı sanırım. Bir diğer sebebi de o zamana kadar ve ondan sonra güreştiğim pehlivanlar arasında bu kadar güçlüsüne rastlamamıştım. Şeytana uydum. Bu hileli işi kabul ettim.

Hilesinde başarılı olamayan Gulam işi ciddileştiren dünya şampiyonunun güçlü hamleleri arasında kolunun kırıldığını görünce çekiliyor tedavisinden sonra tekrardan güreşin tarihi ilan ediliyor. Aylardan beri heyecanla müsabakayı bekleyen halk alana sığmayacak derecede hücum ediyor. Sahada tüm ihtişamı ve heybeti ile saatlerce bekleyen Kurtdereliye cazgır bağırarak duyuruyor:

“Gulamı saatlerce aradık kendisini bulamadık. En son İstasyonda yaptığımız tatbikat neticesinde kendisin Paris’i terk ettiğini öğrendik.” Diyordu.

Halk arasında yükselen “Kahrolsun sahtekar!” arasında Kurtdereli soğukkanlılığı ve kendisine yönelik alkış tufanı arasında sahadan ayrılmıştır. “(K.D.,S:75,s:23)

Türkiye’ye döndükten sonra kendisi, ülkeye yararlılığından dolayı 5 Aralık 1901’de Sultan II. Abdülhamit tarafından bir; 5 Mart 1910’da da, Sultan Mehmet Reşat tarafından iki “Gümüş Sanayi Madalyası” ile ödüllendirildi. Bunun yanı sıra Kurtdereli’ye, Sultan Abdülhamit bir de berat verdi.(Karesi İlçe Belediyesi. https://www.karesi.bel.tr/statik/kurtdereli-mehmet-pehlivan-kimdir/?dil=tr_TR)

Fotoğraf 1: Sultan II. Abdülhamit tarafından verilen Berat.

H.1285 yılında Rumeli'nin Şipka Balkanları eteklerinde doğup, H.1255 yılında Anadolu'nun Kaz (İda) dağı eteklerinde vefat eden Kurtdereli, halkın pehlivanıydı. O küçük yaşlarda güreşe heves ederek atılmış, hiçbir yardım kanadının altına sığınmayarak halkın takdirleri ile her daim karşılanmıştır.

Bunun içindir ki Kurt dereli saltanat idarelerinden ihmalden başka takdir ve himaye görmemiştir. Takdiri eden Cumhuriyet idaresi olmuştur.(K.D,S:75, s:23)

İhtiyarlık zamanlarında geçimini temin için maaş bağlanmasının ardından yanlış tetbik edilen bir emir sebebiyle;Türk gücünün, maaşının kesilmesi ile dar olan geçimi daha da daralmış ve o zamana kadar yere değmeyen sırt bir daha kalkmamak üzere yere yığılmıştır. Bazusu ve bileği işlerken zaruret nedir bilmeyen bu Türk kahramanı

yetmiş yıllık hayatına mahzun ve kederli bir şekilde gözlerini yummuştur. (K.D,S:75,s:24)

Kaynak dergisinde biyografisine yer verilen Kurtdereli, ilgili kısmın yazarı Ekrem Çavuldur 'un Kurtdereli ile anıları üzerinden dönemin gözüyle anlatılmıştır. Biyografinin sonunda Kurtdereli'nin ruhunu şad etmek için ailesinden muhtaçlara yardım edilmesi ve ölüm yıldönümünün “Türk Gücü Bayramı” olarak kutlanması önerileri ve baş sağlığı dilekleri ile bitirmiştir.

Sonuç ve Öneri

Cumhuriyetin ilanından sonra başlayan yenileşme hareketleri CHF tarafından sosyal ve kültürel alanlarda “resmi devlet ideolojisini”, “inkılapları” halka benimsetmek, inkılapların yayılmasını sağlamak amacıyla, -bilhassa okul dışında kalan-halkın tamamını eğitmek üzere Halkevleri kurulmuştur. Dönemin yapısı ve eğitim noktasındaki durumu düşündüğünde devrin en önemli eğitim ve kültür kaynaklarından olduğunu ve sosyal yaşama yön veren eğitim ve kültür kurumları olduğunu görmekteyiz. Memleketin hemen hemen her şehrinde halkevi; her köyünde daha küçük hüviyette halk odaları kurulmuştur. Bir okul gibi ülkenin her bir köşesinde ; her bir ferde eğitimi ulaştırmak için kurulan bu kurumların eğitimlerini her köşeye her bucağa ulaştırma da köprü görevi üslenen yayın organlarından en önemlisi dergiler olmuştur.

Halkevlerinin günümüze değin süren etkilerinde yayın faaliyetleri, bunlar içinde de yayımlanmış oldukları dergiler göze çarpar. Balıkesir Halkevi ise 1933-1950 yılları arasında Türkiye genelindeki diğer halkevleri gibi kültürel ve sosyal hayatın en önemli parçalarından biri olmuştur.

Kaynak dergisi, Balıkesir Halkevi'nin bir yayımıdır. Bu dergi sayesinde faaliyetlerini Balıkesir halkına ulaştırmıştır. Dergi ilk sayısını 19 Şubat 1933'te okuyucuya sunulmuştur. Kaynak dergisinin ilk kez tanıtımı Türk Dili gazetesinin 22 Şubat 1933 tarihli 2048 numaralı sayısında gerçekleştirilmiştir. Son yayımlanan sayısı ise Ocak 1947 tarihinde çıkmıştır. Kaynak dergisi incelendiğinde derginin Ocak 1947 tarihinden sonra Kaynak dergisinin en önemli amaçlarından biri olan Atatürk İlke ve İnkılaplarını halka yayma gayesinden uzaklaşarak alışıla gelmiş halkevi dergisi formatından ayrılarak edebî dergi kimliğine büründüğü

gözlenmektedir. Kaynak dergisi adına Yeni Seri ibaresini ekleyerek Mayıs 1948 tarihi itibarıyla yeniden çıkmaya başlanılmıştır. Derginin çıkarılma amacı ve içeriğinin tamamen değişmesi sebeplerini de göz önünde bulundurarak bu çalışmamızda 1933-1947 yılları arasında yayımlanan sayıları ile sınırlandırılmıştır. Ele aldığımız tarihlerde dergi 168 sayıdan oluşmaktadır. *Kaynak* dergisi, uzun soluklu bir yayın organı olması nedeniyle konu bakımından içerisinde birçok türde ürün barındırmaktadır. Bu sebeple, yazı çalışmalarını türleri bakımından edebî ve bilimsel olmak üzere iki gruba ayılması uygun görülmüştür. Edebi türler arasından o dönemde vilayetimizin en önemli eğitim ve kültür kaynağı olma özelliğinden *Kaynak* dergisinde yer verilen, Balıkesir ve çevresinin yetiştirdiği yahut toplum nezdinde önemli olan şahsiyetlerin biyografilerini ele aldığımızda dergi de ilgili dönemde 39 önemli şahsiyete yer verildiği gözlemlenildi. Her biri Balıkesir için önemli, hayatının bir kısmı yahut tamamı Balıkesir de geçmiş Balıkesir'i Balıkesir yapan köşe taşları şahsiyetlere derginin biyografi kısmında yer verildiğini görülmektedir. Köşe taşlarının hepsi nasıl ki binayı sağlam tutan birbirinden farklı yapı taşlarından oluşmakta olduğu gibi bizde birbirinden farklı ama Balıkesir için hayati önem teşkil ettiğini düşündüğümüz isimlerin biyografisini inceledik. Biyografilerine yer verdiğimiz isimler:

- 1) Zağanos Paşa
- 2) Muharrem Hasbi
- 3) Keçeci
- 4) Ece ve Fadıl Beyler
- 5) Kurtdereli Mehmet Pehlivan

Balıkesir'i Kimi tarihi,askeri,siyasi kimi ilmi ve kalemi kimi gücü ve sporu kimi ticaretiyle mayalayıp bugünkü değer ve konumuna ulaştırdığı görülmüştür. Bu önemli şahsiyetleri Milli Mücadele'nin hemen ardından Cumhuriyet sonrası devrin etkisiyle gelişen eğitim ve kültür kaynaklarından en önemlilerinden olan Kaynak dergisinin gözünden incelediğimizde birçoğu gözlemlediğimiz şekilde önemlerine dikkat çekerek anılarla biyografilerine yer verilmiştir.

Bu çalışmada, sözü geçen dergi taranarak biyografilerine yer verilen kişiler tespit edilmekle kalınmayıp arşiv kaynakları başta olmak üzere diğer kaynaklara da başvurulmuştur.

Önerimiz Milli mücadele sorası Cumhuriyet etkisindeki Türkiye'de eğitim ve kültürü gözlemlemek istediğimizde

Balıkesir'in en uzun süre ve en fazla sayı da yayımlanma önemli özelliği ile Kaynak dergisinin incelenmesi ve üzerine daha çok çalışma yapılmasıdır.

Kaynakça

- Tekdurmaz, B.(2004: 2 *Balıkesir Halkevi Çalışmaları ve Kaynak Dergisinin Sistematik İndeksi* [Balıkesir Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yüksek Lisans Tezi]
- Aydın,G,(2022-Kış) *Tek Parti Dönemi'nde Yerel Dergilerdeki Tarih Algısı Üzerine Bazı Dikkatler: Balıkesir Örneği*, Atatürk ve Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Dergisi, s: 244-245-246
- Günel, Zerrin, (1994). “Ece ve Fadıl Beyler”Diyanet İşleri İslam Ansiklopedisi. Cilt 10 sayfa 379-380
- DAĞLIOĞLU, Hikmet Turan. “Zaganos Paşa Hakkında”. Kaynak Dergisi (Şubat1936), S:37 s:8-10.
- AKPINARLI, K. Kani. “Memleket Büyükleri:7 Muharrem Hasbi (Yazıcıoğlu-Küçük)” Kaynak Dergisi (Nisan1937), S:51 s:78-79
- AKPINARLI, K.Kani “Keçeci Hafız Mehmet Emin” Kaynak Dergisi(Şubat1936), S:37 s:11-22
- ÇAVULDUR, Ekrem. “Yere Değirilemeyen Sırt”Cihan Pehlivanı: Kurtdereli Mehmet” (Nisan1939), S:75 s:19-24

NECMEDDİN SAHİR SILAN'IN TÜRK DİLİ GAZETESİ'NDEKİ YAZILARINDA YEŞİL GÖNEN (1926-1927)

Samet ARIKER* & Abdullah YILMAZ**

Giriş¹

Yeşil Gönen adlı tetkiklerimi Gönen Muallimler Birliği İdare Heyeti reisi Nuri Fikri Bey kardeşimin teşviki ve birliğin yardım ile kitap haline getirmek istiyordum; lakin parasızlığım ve birliğin de halen bütçesinin yetersizliği ile Gönen hakkında eksik resimleri tamamlama maksadıyla ertelemiştim. Beni şefkatli sinesinde besleyip büyüten Gönenimi Türk Dili Gazetesi'nin mümtaz okuyucularına arz ederken yazılarımdaki noksanlıktan dolayı duyduğum hicabı da gizleyemiyorum.

Bandırma'dan cüzi bir para ile her kim isterse otomobilin çok kıvrımlı, cazip şose üzerinde akıp giderken çeşitli manzaraları seyr ede ede bir buçuk saat yolculuk zahmetine katlanarak 40 kilometre uzağa; tabiatın bahşettiği, temaşasına doyum olmayan güzellikleriyle bağ ve bahçeler arasına sanatkar bir fırça ile özenip, bezendirilerek kurulmuş muntazam çiçekler, dut, bağ ve bahçeleri ile bilhassa tütün tarlalarıyla dikkatleri üzerine çeken yeşil bir kasabaya erişir... Burası Gönen'dir. Merkez kaza 2.072 hane, 8.200 nüfuslu Yeşil Gönen'dir. Kazanın genel nüfusu ise 42.112'dir.

1. Kısa Tarihçesi²

önen her çağda önemli olaylara sahne olmuş bir belgedir. Tarihen müsbettir ki: İlkçağda milattan önce 616 yılında İranilerin Yunan Muharebeleri esnasında Anadolu toplulukları ve bazı adalar İran Hükümdarı Dara'ya isyan etmiş ve Dara ordusunu Yunanlılar üzerine göndermeye mecbur olmuştur. Maratonda mağlup olup ölünce tahta oğlu Serza çıkmıştır.

* Tarih Eğitimi Uzmanı, Kavram Eğitim Kurumları,
sametariker@gmail.com

** Araştırmacı, Gönen Ömer Seyfettin Halk Kütüphanesi,
abdullahyilmaz171@hotmail.com

¹ Necmeddin Sahir Silan, *Memleket Tetkikleri: Yeşil Gönen*, Türk Dili Gazetesi, 8 Ağustos 1926, s. 1-2.

² Silan, a.g.g., s. 2-4; 9 Ağustos 1926, s. 1-2.

Rivayete göre Serza Çanakkale'den 2.000.000 askerle geçtiği zaman Artemea (Gönen) ve Biga üzerinden Çanakkale'ye asker sevk edebilmiştir. Pek tabiidir ki asker sevkياتında Gönen, Dara oğlunun ordularına güzergah olmuştur. Serza'nın oğlu Ardeşir zamanında Yunanlılar Marmara sahillerini zabt ederek Batı Anadolu'ya yerleşmişler ve nüfuzlarını arttırmışlardır. Yunanlıların bu işgal yıllarında Gönen'de halen mevcut kaplıcaları inşa ve ihya ettiklerini Alman tebaasından Mühendis Yuhanidis Efendi'den işitmişim. İskender'in Granikos harbinden de Gönen'in etkilendiğini ve tahrip edildiğini yine mühendis Yuhanidis naklediyordu. Doğruluğu tartışılmakla beraber, edindiğimiz bilgiler eski Gönen (Artemea) şehrinin bulunduğu yerin şimdikiyle aynı olmadığını göstermektedir. Artemea, şimdi mevcut olan Gönen şehrinin kuzeyinde 1.5 kilometre uzaklığında bulunan Ali Baş oğullarının koruluğundan³ başlayıp, Pomak Hasan Bey Köyü civarındaki arazilere kadar devam etmektedir. Gönen Çayı'nın karşılıklı iki yakasından çıkarılan temel taşları ve İsmail Hakkı (Uzunçarşılı) Beyefendi'nin Karesi Tarihçesi⁴ eserindeki kıymetli bilgiler bu durumu teyit etmektedir.

Gönen'de Türklerin iskanının ise Orhan Gazi zamanında olduğu ihtimal dahilindedir. Evliya Çelebi Seyahatnamesi'ne göre Gönen, Bursa krallarının gözde kentlerinden imiş... Ayrıca 1375'te Orhan Gazi'nin eline geçmiştir.

Karesi Türkleri'nden Kara İsa oğulları Balıkesir'de hüküm sürerken, Gönen ise Evliya Çelebi'nin ifade ettiği gibi Mihaliç Kralı'nın idaresinde imiş. Evliya Çelebi'nin notlarına göre 200 küsur sene evvel Mihaliç Kralı'nın avlanma alanı olan Gönen, yine Seyahatname'den anlaşıldığı üzere Orhan Gazi döneminde Karesi'den 8-9 yıl sonra Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Evliya Çelebi'nin 735 senesinde aktardığı bu bilgiyi Edincik ve Karesi Osmanlı hakimiyetine girmişken ortalarındaki Gönen nasıl Mihaliç'te kalır diye dikkat çekici buldum. Gönen'deki ilk Osmanlı yapılarının Murad Hüdavendigâr zamanına ait olması da dikkat çekicidir. Bu husus açıklanmaya ve aydınlatılmaya muhtaçtır.

³ Bu koruluk halen Unlu oğlu Hasan ve belediye reisi Hacı Kadir oğlu Hüseyin Bey'in kayınpederi Mustafa Efendi'nin anne dedeleri Ali Baş oğullarınınndır.

⁴ Bkz. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Karesi Vilayeti Tarihçesi, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul, 1925.

Gönen'de Hüdavendigâr zamanına ait üç cami mevcuttur. Bunlardan ilki Ulu Camii⁵'dir ki; şehrin civarında daha ziyade tarihi Gönen yani Artemea harabelerine yakın ve kaplıcaların yanındadır. Şuan harap ve metruk durumdaki camii, yol yapımları nedeniyle yaklaşık 1.5 metre çukurda kalmıştır. Diğer ikisi ise Yenice Köyü civarında Issız Cuma ve Bekten camileridir. Bu üç camide aynı mimari tarzla yapılmış Hüdavendigâr dönemi camileridir. Hisar Dağı'nın karşısında Balya kazasına ait Pazarköy Camii de aynı mimari tarz ve devre aittir. Şimdiki Gönen'in Evliya Çelebi'nin Yörük diye ifade ettiği kadim ahalisinin yaşadığı Kurşunlu Mahallesi'ndeki kurşun kaplama, muazzam kubbe ve minareli demir perçinler bir metre kalınlığında taş duvarlı Kurşunlu Camii de Murad Hüdavendigâr zamanında tamir ve tadilat görmüştür.

İstiklal Harbi sırasında Yunan işgalinde Yunanlıların ısrarla kilise yapmak istemelerine rağmen, Kurşunlu Mahallesi halkının himmet, gayret ve azami fedakarlıklarıyla yine tamir edilmiş ve cami olarak kullanılmaya devam etmiştir. Bu olayda Kurşunlu Mahallesi halkının gösterdiği mücadele her türlü övgüye ve takdire şayan bir harekettir.

Caminin bitişiğinde Kurşunlu Çeşmesi⁶ ve civarındaki kurşunlar dübeği şehrin meşhur çeşme ve dübeklerindendir. Bizim çocukluğumuzda çeşmenin üzerinde tahminen 20x50 santim boyutunda ve beş santim kalınlığında bir mermer levha vardı. Üzerinde kargacık burgacık zan ettiğimiz caminin tamir ve sairesi hakkında malumat bulunmakta idi. Tamiri esnasında çok aradım. İmam ve hatibine de sordum. Maalesef elde etmek mümkün olmadı.

Yıldırım Bayezid'in Ankara Savaşı mağlubiyetinden sonra Fetret devrinde şehzadelerin birbirleriyle harpleri esnasında Çelebi Mehmet'in Edirne'ye Gönenli Bayezid namında birisini murahhas gönderdiğini görmüş ve not etmiştim. Fakat her nasılsa notlarımın arasından yok olmuş.

İstanbul'un bir mahallesinin ismi Kasım Göneni olduğunu ve Örücüler'de yatan Kasım Göneni denen zatın ismine izafetle bu mahalleye bu isim verildiğini etraftan işitmiştim. İki yıl

⁵ Hüdavendigâr Camii.

⁶ Yazarın bahsettiği bu ve benzeri bir çok yapı 18 Mart 1953 tarihinde 7.2 şiddetindeki Yenice-Gönen Depremi'nde yıkılmış ve günümüze ulaşmamıştır. Bu sebeple de yazarın gözlemleri Gönen Kent Tarihi açısından büyük önem taşımaktadır.

evvel ise şimdiki İstanbul Lisesi'nin orada Topkapı semtindeki türbelerden birisinde Gönenli Ahmet namında bir şahıs yattığını görmüştüm. Türbedarın rivayetine nazaran Fatih'in İstanbul'u zaptında şehit düşen nüfuzlu kumandanlarından zat imiş.

2. İdari Taksimatı⁷

Doksan Üç Harbi'ne kadar Gönen halkı Yörük denen eski Türklerden ibaretti. Savaştan sonra Plevne, Tırnova, Osmanpazarı ve Kafkas muhacirlerinden Çerkes ve Gürcü Türkleri iskan olundular. Nüfusun artması idari teşkilatın da geliştirilmesi gerekliliğini doğurmuş olacağından Hicri 1302 senesinde kaymakamlığa dönüştürülmüştür. Kaymakamlık makamı yeni kurulan Gönen'in bayındırlık, kültürel, iktisadi gelişimi, zirai varlık ve milli mevcudiyet durumunu arttırıcı teşebbüslere cidden gönül vermiş bir çok kaymakam tarafından yıllarca idaresi şehrin gelişmesini temin etmiştir. Ve bugün ki şirin beldeyi halkın yılmaz azim, sebat ve gayretine eklenen, doğru yol gösterici münevver kaymakamlar ve belediye reislerinin çabası; Gönen'i biz, Gönen çocuklarına hediye etmiştir... Bütün Gönenlilerin kalplerinde bir mevki, hürmet, muhabbet hisleri bırakıp Gönen'e veda eden ve bilahare Balıkesir Mutasarrıflığı, Bursa Valiliği, Şark İstiklal Mahkemesi riyaseti gibi pek mühim vatani hizmetleri başaran Hacim Muhyiddin Beyefendi de (26-27) seneleri zarfında Gönen'e unutulmaz abideler, bırakmıştır. Kışlalar ve hükümet binası ise daha evvel Hicri 1316'dan 20 Haziran'a kadar Gönen Kaymakamlığı'nda bulunan Ali Rıza Bey'in hediyesidir.

Halen Kaymakamımız Naci Bey'dir. Çok nezih ve asil ruh ile Cumhuriyet Hükümetimizin hakiki mümessili olduğunu hali ve tavrı ile kanıtlamış, bilhassa idaresi ile de halkın sinesinde yer etmiştir.

Gönen şehri yani merkez kaza 2.082 hane, 8.200 nüfusludur. Kazanın; Gönen (Merkez), Sarıköy (Zeleya), Taban (Çakır) olmak üzere üç nahiyesi ve 97 köyü vardır.

Kazanın toplam nüfusu 42.112'dir⁸. Sarıköy Nahiyesi'nin 18, Taban Nahiyesi'nin ise 30 köyü vardır. Gönen merkezin köy sayısı ise 49'dur.

3. Köyler⁹

⁷ Silan, a.g.g., 14 Ağustos 1926, s. 1-3.

⁸ Sıhhiye Dairesi, 1926 senesi, üç aylık rapor kayıtları.

3.1. Kaza Merkezi Gönen

Kemal Paşa, Kurşunlu, Akçaali, Çarşı, Yanık, Rüstem, Malkoç, Plevne, Tırnova, Osmanpazarı, Reşadiye, Çerkes mahalleleri olmak üzere 12 mahalleye taksim edilmiştir. En büyük mahallesi 450 hanesi, üç tane camisi bulunan Malkoç'tur. Niçin bu isimle anıldığı malum değildir... Diğer mahalleler anıldıkları isimlerden de anlaşılabilceği gibi bir benzetmeyle adlandırılmıştır. Yalnız Akçaali ve Rüstem mahalleleri ilk iskanda beylerinin adına kurulduğu gibi zayıf rivayetler vardır. Malkoç mahallesindeki Kız Mektebi yanındaki Çınarlı Çeşme pek eski bir tarihe maliktir. 1070 tarihinde Avcı Sultan Mehmet Han Validesi tarafından yaptırılmıştır. Kitabesinde:

Sahib ul-hayrat vel- hasenat

Valide-i Gazi Sultan Mehmet Han yazılıdır.

Eceli Çeşmesi ise Akçaali mahallesindedir. Tarihte şeytan namıyla anılan Budin muhafızı, Macaristan Seraskeri İbrahim Paşa tarafından yaptırılmıştır. Tarihi bunun da 1070'tir.

Gönen kaza merkezine bağlı köyler 49'dur. Bakırlı, Corcu, Karalar Çiftliği, Atıcı Oba, Akça Pınar, Çınar Pınar, Karaağaç Alanı, Kum Köy, Muratlar, Ilıca Oba, Tuzakçı, Alaeddin, Necati Bey (Yortan), Paşa Çiftliği, Kavak, Gökçe Su, Çırpan, Çalı Oba, Ilıcak Boğazı, Asmalı Dere, Bayramıç, Sepetçi, Saraçlar, Küp Çıktı, Çakmak ve Erikli Oba, Ayvacık, Salihie, Su Çıktı, Turhasan, Emirler, At Gölcüğü, Hacı Menteş, Orta Oba, Canbaz, Ekşi Dere, Küplü-Köteyli, Balcı, Balcı Dede, Pehlivan Hoca, Dızman, Hacı Veli Oba Kadim, Hacı Veli Oba, Keçeler, Keçeler Kadim, Üç Pınar, Kaplan Oba, Kavak Oba, Çoban Köy, Çiftlik Alanı, Kalfa Köy, Kuru Değirmen Çiftliği.

3.2. Bakırlı Köyü

Gönen'in batısında yarım saatlik mesafede bir Türk köyüdür. Halkı tarımla uğraşır. Arazisi ziraate uygun, hava ve suyu iyidir.

3.3. Karalar Çiftliği

40-45 hane Kafkas muhacirlerinden oluşmuştur. Suyu kireçli, arazisi siyah topraklı bir köydür.

3.4. Corcu

⁹ Silan, a.g.g., 25 Ağustos 1926, s. 1-2.

35 hanelik, eski Türklerden olan Bulgaristan muhacirlerinden oluşur. Arazisi arızalı ve halkı cevvaldir. Akça Pınar, Çınar Pınar, köyleri de Corcu'nun komşularıdır. Çınar Pınar suyu bol ve değirmen döndürüyorsa da temiz değildir. Belediyemiz Çınar Pınar suyunu tahlil için İstanbul'a göndermişti. Temiz olmadığı bu raporla da ispatlanmıştır.

3.5. Atıcı Oba

Tarihi kaleleriyle meşhur İsmail Hakkı Bey Efendi'nin Tarihçelerinde bahsettiği tarihi bir köydür. Halkı çiftçi ve oduncudurlar.

3.6 Karaağaç Alanı

45-50 hane Kafkas muhacirlerinden oluşan bir köydür.

3.7. Muratlar

200 hanelik bir köydür. Halkı kadim ve Kafkas muhacirleridir. Arazisi ziraata elverişlidir. İstiklal Harbi sırasında Anzavur haininin biricik uğrağı ve merkezi idi. Malum merhum Hacı Ali Rıza Efendi'nin köyüdür.

3.8. Kum Köy

Muratların yarım saat batısında Yörük denen eski Türklerle meskün 30 hanelik ve suni bir köydür. Münevver Mustafa Ağası Kuvayı Milliye'de fedakarca mücadele etmiş, sevimli bir tiptir.

3.9. Ilıca Oba

Kafkasya'nın Gürcü Türk muhacirleriyle meskun, 40 hanelik, dağlık araziye sahip, latif manzaralı, şirin bu köydür. Burada gayet iyi 37 derece sıcaklıkta Çelikli Kaplıca vardır. Kaynağı dört metre genişlik ve 1,5 metre derinliğindeki havuzdadır. Ondan yukarı bir kaynak daha varsa da oraya bir dipsiz küp konmuş, küp içinde yıkanıyorlar. Hele bu havuzun ayağını muntazamca bir cetvelden geçirerek çağlayan teşkil eden vaziyette bir metre yüksekten aşağı düşürüyorlar ki: Buraya *Göbek Döven* demeleri pek hoştur. Su kuvvetle buradan dökülüyor. Pazar günleri bu ılıcaya gidip haftalarca istifade edenler pek çoktur. Bilhassa çok saf bir hava, billur gibi kaynakların berrak ve dişleri dondurucu suları, ayrıca ılıca ve manzaranın letafeti sükun arayan ruhlar için muvakkat bir istirahat köşesi oluyor. Boğucu sıcakların tesirinden azade serinlik içinde hazin mehtap geceleri, kuğu ve

kır hayvanlarının seslerini dinlemek isteyenlere, yorgunluk dinlendirmek arzu edenlere özellikle tavsiye edilecek bir yerdir.

3.10. Tuzakçı¹⁰

Gönen'e 45 dakikalık mesafede ve kuzeyinde, bağ ve bahçeler arasına serpilmiş 311 hanelik (Üç mahalle evvelleri üç muhtarla idare olunuyormuş.) ziraatçı bir köydür. Tütün miktarı 200.000 kiloyu bulur ve oldukça nefistir. Hububatın her türlüşü yetişir. Hayvanları, büyük ve küçük baş olmak üzere 5800 adettir. Dokuz bakkal dükkanı, altı tane kahvehanesi, bir demirci dükkanı, üç berber ve bir de iki taş idare eden makine ve buhar kuvvetiyle çalışan fabrikası vardır. Halkı irfana susamış ve mektebi vardır.

Hicri 1330 senesinde yapılan dört odalı, dört metre yükseklikteki tavanlar ile köyün tam ortasındaki kargir ve köye nispetle muhteşem binalı mekteptir. Yıllardan beri muallimsizlikten kapalı imiş. Şimdi ise iki geçkin ve yaşlı medrese tahsili görmüş muallim muavini ile bir de mektepli muallim muavini olmak üzere üç tane muallimi vardır. Mahalle, hane ve tahsil çağındaki çocukları gösterir şöyle bir cetvel tertip etmişim.

1926 Yılında Tuzakçı'da Tahsil Çağındaki Gençler				
<i>Mahalle</i>	<i>Hane</i>	<i>Kız</i>	<i>Erkek</i>	<i>Toplam</i>
Kadim	71	16	18	34
Tırnova	35	15	25	40
Çerkes	44	3	8	11

1926-1927 senesi ders başlangıcında mektebin öğrencisi sayısı 52, lakin devam edeni 35'ti. Bilahare münevver muhtarın gayretiyle mektebe devam etmesi sağlanan 19 kız talebe ile birlikte toplam 105 öğrenciye kadar çıkabilmiştir. Lakin son imtihan sıralarında uğradığımda mektep talebesini yine çok noksan buldum.

Gönen-Bandırma yolunun kenarındaki Tuzakçı mezarlığında 105, 185 ve 200 senelik olmak üzere üç tane mezar taşı bulunabilmiştir. Köy çok eski bir tarihe sahiptir. Harap duvar ve temellere yer yer tesadüf edilmektedir. Halen harabesi mevcut kadim mahaldeki hamam enkazı görülmektedir. Köylülerin yaşlıları arasında anlatılan

¹⁰ Silan, a.g.g., 25 Ağustos 1926, s. 2.; 26 Ağustos, s. 1-2.

rivayetlere göre Gönen'in eski halkı da Tuzakçı'dan Gönen'e göç etmiş.

Genç ve münevver bir muhtarın, genç arkadaşlarının gayreti köyü az zamanda bayındır hale getirecektir. Ağaç dikme, yol yapma işleri görünce insan gurur duyuyor.

3.11. Alaeddin¹¹

70 hanelik, tepeler üzerine mevzu, ovaya nazır, zengin ve ziraata müsait bir köydür. Resmi mektebi yoktur. Halkı ziraatçıdır. İki bakkal dükkanı vardır. Meşe ağaçlarıyla bezenmiş koruluğu ovanın yeşil kucağında Çalı Oba bayırlarının eteklerine tırmanan canlı ve sevimli manzarası arz etmektedir. Bağcılık boy göstermekte, kaçır ve uçar avcılarını iyi avlar vurarak kazanç temin etmektedirler. Koyunculuk ve ziraat köylülüğü refahla geçindirmektedir.

3.12. Necati Bey Karyesi¹²

Bu köyün eski ismi Yortan idi. Umumi Harbin ardından Çerkes eşkıyalarından Mihaliçli Kazım'ın takibinde şehit olan merhum Jandarma Kumandanı Necati Bey'in ismiyle anılmaktadır. Verimli bir ovanın sinesinde, mamur ve çok şirin bir köydür. Münevver gençler yetiştirmiştir. Örneğin, Balıkesir'de Şube Riyasetinde bulunan (h. 1339'da orada idi) Binbaşı Hüseyin Bey Yortan köyünden Türk bir babanın gururu ve biricik oğludur. İstanbul Lisesi taksitini veremediği için yedinci sınıfta okulu terk eden Hasan Fehmi Bey ile halen Galatasaray'a devam eden, sekizinci ve dokuzuncuya terfi eden Yortanlı Şükrü Bey'in oğlu Cemal Bey de köyün zeki, hassas ve nezih ruhlu gençlerinden biridir. İnsan böyle köylülerimizin tahsile merak verişini gördükçe göğüs kabartmaya kendisinde bir hak görüyor gibi bir hal oluyor. Cemal Bey'in ağabeyi Kemal Bey de Galatasaray'da tahsilde iken vahim işgali hazz edemeyip Anadolu'ya hizmete koşan ve büyük yararlılıklarıyla Başçavuş rütbesinde terhis olup ve ardından İstiklal Madalyası ile onurlandırılan bir gençtir. Köy mektebi iki dershanelidir. Bir muallimi vardır. 100 haneyi aşkın bu şirin, bostancı ve kavuncu köy halkı 60 civarı talebeyi mektebe devam ettirmektedirler.

3.13. Çalıoba¹³

¹¹ Silan, a.g.g., 26 Ağustos 1926, s. 3.

¹² Silan, a.g.g., s. 3.

¹³ Silan, a.g.g., s. 4.

Gönen'den hareket eden otomobiliniz sizi 18. kilometrede arızalı bir araziye tırmandırmaya başlar. Bu tepelere Çalıoba Bayırı denir. Gönen ve Bandırma arasında bir geçit vazifesini görür. Umumi Harpte en tehlikeli, girdap bir yerdi. Hacı Muhiddin Bey Efendi bile Milli Teşkilatta Gönen'e teşriflerinde bu bayırda yalnız başına eşkiya ile müsademeyi kabul etmiş, kendisiyle beraber yol arkadaşlarını kurtarabilmişti. Halkı Kafkas muhacirlerinden Çerkes Türkleridir ki; sonradan iskân görmüşlerdir.

3.14. Kavak¹⁴

Çalıoba Bayırı'nı aşıp, hafif meyil ile üç kilometre yolunca indiği verimli ovada, yel değirmenleri de hoş görüntüsüyle dikkat çeken, 60-70 hanelik bir köye sizi getirir ki; burası Kavak köyüdür. Evvelleri Kavak Çiftliği imiş... Balıkesir Meclis-i Umumi banisi Kavaklı Osman Nuri Bey'in dedesi Hacı İsmail Ağa'nın Çiftliği olup, muhacir iskanından evvel Hacı İsmail Ağa tarafından satılmıştır. Diğer hissedarlarla beraber bu familya Gönen'e göç etmişlerdir. Şimdi Gönen'de Kavaklılar diye anılan ailelerdir. Küçük yaşta pederini kaybeden Osman Bey kardeşi Hasan Ağa ile dedelerinin şefkatli sinesinde büyümüşler, zamanın ilk tahsilini Gönen'de ikmal edip manifaturacılıkla ticaret hayatına atılan Osman Bey, ticaret hayatında muvaffak olamamıştır. Zahirecilikte de yanındaki adamlarının ve kendisinin tesiriyle ziyan görmüş ve bu süre zarfında memleketin umran ve irfan hayatıyla yakından alakadar olmaya başlamıştır. 29 yaşında iken Gönen Belediye Reisi olması Gönen'in halen mevcut kaldırımalarını inşaa hususunda belediyece arkadaşlarıyla çok çalışması Gönen'in şerefini artırmış ve yükseltmiştir. Kendisi Kavak Çiftliği'nde doğdu. Kavak köyünün ve Türk familyasının genç, gürbüz oğlu Osman Bey Meclis-i Umumi azalıklarında, Gönen Belediye Riyasetinde yıllarca bulundu. Meclis-i Umumide kaldığı zamanlarıyla Gönen'in irfan hayatıyla yürekten alakadar olarak memleket gençlerini orta mekteplere yerleştirmek için çok çalıştı.

Gönen'in Kavak köyünün sarı görklü, sarı zeybeği Osman Bey'i görürüz... Yunan saldırılarına karşı ilk teşkil eden Balıkesir Milli Kongresi'nin faal ve nafiz şahsiyetlerinden. Balıkesir Murahhası olarak iştirak eden Osman Nuri Bey yine Kavaklı oğludur. Daha evvelleri bir sene kadar Balıkesir

¹⁴ Silan, a.g.g., 28 Ağustos 1926, s. 1-2.

Belediye Riyasetinde ve bir çok yıllar Meclis-i Umumi-i Vilayet Reis-i Saniliklerinde bulunup, Milli Teşkilin sonlarında Balıkesir Müdafa-yı Hukuk Riyasetinde bulunup, bilfiil Bursa'dan topladığı kuvvetle cephe harbine iştirak edip, devlet ileri gelenlerinin ve bilhassa Büyük Millet Meclisi'nin takdir ve tebriklerine mazhar olup İstiklal Madalyası ile taltif edilen Osman Nuri Bey bugün yine on sene evvelki gibi zinde, faal ve vakur tipiyle Meclis-i Umumi-yi Vilayette vazifesini muvaffakiyetle başarmaktadır. Ne mutlu ki Kavak köyüne böyle tarihi denecek kadar nezih bir simayı saf sinesinde besleyip büyütmüş ve bu millete hediye etmiştir.

Köyün ziraatına bakacak olursak Kavak buğdayları iri ve dolgun taneleriyle Gönen ve civar kazalarda birinciliği kazanmaktadır. Komşusu Paşa Çiftliği köyü ile Bandırma'ya 380.000 kilo hububat ihraç etmektedir. Halkı sakin, çalışmaktan gurur ve zevk duyan, temiz ruhlu insanlardır. Mektepleri resmidir. Muallimleri sünnetçilik eden ve şimdi muallim olan Hafız Efendidir.

3.15. Gökçe Su Köyü

Bu köy iki kısımdır. Gökçe Su Çırpan ki: 52 hane ve 420 nüfuslu, diğeri Gökçe Osman Pazarı, 50 hane ve 410 nüfuslu şirin ve birbirine pek yakın, adeta iki mahalle gibi bir köydür. Çok nefis bir kaynağın bulunduğu yerdir. Onun için Gökçe Su ismini kazanmış ve o isimle anılmaktadır. Ziraata müsait, tamire muhtaç bir mektep binası mevcuttur.

3.16. Ilıcak Boğazı

65 hane, 400 nüfuslu ve dalgalı bir arazide Killik köyü yolu üzerindedir. Kavak buğdayları gibi olgun ve dolgun taneli buğday yetiştirir.

3.17. Asmalı Dere

Ova kısmı arazide 120 hane, resmi mektepli ve kıymetli bir Binbaşı muallimi bulunan Osman Pazarı ve Tırnova muhaciri Türklerle meskûn ziraatçı bir köydür.

3.18. Bayramiç

İki mahallesi toplamı 157 hane ve genel nüfusu 650'yi bulan ziraata müsait, 200 büyük ve 1000 küçük baş hayvan yetiştiren ova köylerimizdendir. Gelir düzeyi iyidir ve mektebi mevcuttur. Tahsil çağında yüz elli kadar çocuğu vardır. Arazisi

Sarıca ve Aziz Paşa iftlikleri'nden alınmadır. Köy civarında tarihi teller vardır.

3.19. Paşa iftliği

Kavak köyünün komşusu, yolun diğer kenarına yakın, ovaya kurulmuş verimli tarlalara sahip bir köydür. Buğdayları mühim ve şhretlidir.

3.20. Sepetçi Köyü

52 hane, dağımsı bir arazide Kuşkırdı Ormanı'nı devam ettiren akmak Dağları'nın Bayramı Ovası'na doğru devam eden kısmındadır. Yrk denen eski Türkmenlerle meskundur.

3.21. Saraçlar Köyü

Sepetçi'ye komşu, 40-45 hanelik bir köydür. Halkı ziraatı sever. Tütüncü ve Kırım'dan gelme Türkler yaşıamaktadır.

3.22. Kp ıktı Köyü

Salihie'den gelen Kuş Kırıldı Ormanları'nın kuzey cephesindeki ormanlık arazidedir. Bulunduğu yer arızalı, halkı Kafkas muhacirlerinden Gürcü Türkleridir. Ham halde maden kömürü ocakları vardır.

3.23. iftlikalanı

Güzel, mamur kargir binaları ve yaklaşık 30-35 hanelik şirin bir köydür. Kafkas muhaciri, Gürcü Türklerle meskundur. Alan, meydan manasında olduğundan çiftliğin, yani Yörüklerin iftliğinin önündeki açık araziye kurulan bu köye iftlikalanı denmiştir. Nefis ve sağlam suları vardır. Havası iyi ormanlıktır. Kiremit ve tuğla ocakları mevcuttur.

3.24. Kaplamaky

Bu köyün bir adı da Salihie'dir. Ayvacık köylerinden doğuya giden akmak Dağları'na tırmandıkça manzarası hoş ufak tepeleri aşmış oluruz ki devamında dereler, manzaralı boğazları geçmiş, ufak ufak kargir ve ahşap binalarla dolu Kaplama'ya gelmiş oluruz. 25-30 haneliktir. Havası ve suyu sıhhi, Kafkasya'nın Gürcü Türk muhacirleriyle meskun 188 nüfuslu bir köydür. Vasat derecede verimli arazi vardır. Odunculuk, kömürcülük ve mısır ziraatı vardır. Buğday, arpa gibi hububat az ekilir.

3.25. Suıktı

22 haneliktir. Köyün içinde bir kaynak vardır. Onun için bu isimle anılır. Yakında pek derin tabii ve yahut suni olup olmadığı bilinmeyen ve içerisine girmek mümkün olmayan bir mağara vardır. Topraktan büyük küpler de çıkarılmıştır. Bir tanesini köylülerin sayesinde gördük. Büyük bir küp... Suyun üzerinde değirmen ve civarında bahçe ve bağlar vardır.

3.26. Çobanköyü

Arızalı ve bayır bir arazi üzerindedir.

3.27. Atgölcüğü

12 hanelik bir Türk köyüdür.

3.28. Keçeler-i Kadim

60-65 hane, 450 nüfuslu, mektepsiz bir köydür. Ziraatçıdır ve nefis tütün ile sebze yetiştirirler. Tarlaları sulama işine yarayan su koru çiftliğinde, Ayvacık deresiyle birleşir ve Çilpen adını alır. Bu suyun üzerinde bir çağlayan vardır. Kireç taşı yapan hamızlı bir sudur.

3.29. Keçeler

Eski Keçeler'e komşu 60 hanelik Kafkas muhacirlerinden oluşan bir köydür. Çerkes Türkleri meskundur. Tütün ve hububat yetiştirilir.

3.30. Hacimenteş

Çalıoba bayırını geçince Hacimenteş Dedesi denen yerdedir. Halkı Çerkes Türkleri'nden oluşmaktadır.

3.31. Balcı

Nefis suyuyla tanınmış, tütüncü ve ziraatçı bir köydür.

Balcı Dede, Pehlivan Hoca, Dızman, Hacıvelioba kadim, Hacıvelioba, Üçpınar, Kaplanoba köyleri de bu dağlık arazide sakin ufak ufak ziraatçı köylerdir.

3.32. Pomak Hasanbey

Gönen ve Biga'yı birbirine bağlayan yol üzerinde ve Gönen'in kuzeyinde 2,5 kilometre uzaklığındadır. Evvelleri Gönen'in Rüstem Mahallesi'nden Hacı Hasan Bey'in çiftliği imiş. Bilahare yanlış bir telakki neticesi Pomak dedenin eski Türkler tarafından satın alınmış 70 haneye sahip, ziraatçı, tütüncü bir köydür.

3.33. Sarıköy Nahiyesi merkezi Sarıköy

Yağmurları ilkbahar ve son baharda sürekli ve bolca yağar, kışın kar azami 25 santimi bulur.

5. Su Kaynakları¹⁶

Edremit Kaz Dağları eteklerinden doğup, Yenice taraflarından Dede Ala Çayı namıyla ve Hisar Dağı'nın kuzeyindeki vadiyi oluşturan tabiat harikası arazi ile Hisar Dağı'nın güneyinden gelen Büyük Avonya Çayıyla Kızıldam ve Kabalı köyleri kuzeyinde birleşerek kuzeydoğuda Ilıca Oba, Gaybular, Kum Köy, Muratlar, Bakırlı, köyleri arasından geçip Gönen'e gelen çayımız bu uzun bir mesafeyi kat' eyleyinceye kadar bir çok muhtelif adlı dere sularıyla beslenmiş, büyümüş ve oraya gelerek sakin akmaya başlamış bir hal alır. Gönen'in batı kenarına, şehrin pek yakınına gelir. Tatlı ve dikkat çeken kıvrımlarla Pomak Hasan Bey, Tuzakçı, Alaeddin ovalarını sulayarak geçer, Alaeddin Köyü civarında güneydoğusundan gelen Çelpeş suyuyla birleşerek Ayvalıdere, köyüne döner. Ulukır köyünün kuzeyinde çok sıcak, bataklık ve sıtmalık bir arazi olan Tahir Ovasına girer. Orada dağılır, toplanır, bir çok kollara ayrılarak Marmara Denizi'ne dökülür. Gönen Çayı, Ezopos namıyla anılan tarihi bir ırmaktır. Ara sıra coşar, taşar bilhassa Gönen şehri civarıyla, şehirden sonra çayın uğrağı köyleri su altında bırakır. Fakat bu durum nadiren gerçekleşir.

1907 senesinde taşıdığı zaman Gönen'in 300 metre yakınındaki muazzam ahşap köprüsünü yarım yerinden koparıp götürmüştü. Tuzakçı Köyü de o zaman birkaç gün su içinde kaldı. Bu yıl pek fazla su görülmedi. Geçen yıl köyün içinden aktığı, Çelpeş Deresi'nin de Tuzakçı'da çayla birleştiğini Tuzakçılıkların ağzından dinlemek insana heyecan verici hisler yaşıyor. Bu billur, tarihi ırmaktan Gönen'in istifadesi noksan kalıyor.

Evvelleri kereste nakliyatında bile kullanılan bu sudan şimdi ise tarlalarımızı sulama işlerinde bile istifade edemiyoruz. Bütün köylülerin bu ak kömür, billur ırmaktan istifadesi yalnız sağlığa zararlı olabilecek bir haldeki bu sudan içmek ve zehirlenmekten ibarettir... Gönen'e kadar bile sıhhi olmadığı halde Gönen mezbaha ve debbağhaneleri de bu su üzerinde bulunduğundan, Gönen'den sonraki köylülerin bu sudan içmesi ne dereceye kadar sıhhidir kestiremiyorum. Pek yakın Tuzakçı köylüleri başka içecek suları bulunmadığından tehlikeli olmasına rağmen bu sudan içerler. Nasipsiz

¹⁶ Silan, a.g.g., 14 Ağustos 1926, s. 1-3; 15 Ağustos 1926, s. 1.

hayatımın altı ayı Tuzakçı'da geçtiği için bu sudan içme tehlikesini ben de yaşamıştım. Üç dört defa ince ve sık tüllerle süzerek ve ayrıca da şapla berraklaştırdığımız halde suyun yine zararlı tortular içerdiğini gözümle görmüştüm.

Gönen'in yukarı mahalleleri denen Tırnova, Plevne kısmen Rüstem Mahallesi halkı da çay suyu içiyorlarsa da her halde ehven-i şerdir. Hiç olmazsa mezbaha ve debbağhanelere ulaşmadan içiyorlar! Tuzakçı'da sıtma ve mide hastalıklarından muzdarip insanlara tesadüf etmek bu su buradan geçtikçe ve köylülerce de daima içildikçe gayet normaldir. Tahlil neticesinde çift filtreden geçirilirse ancak temizlemek mümkün imiş. Belediye Gönen'in su ihtiyacını düşünmekte ve civar köylerdeki sular birer, ikişer tahlil olunmak için laboratuvarlara sevk olunmaktadır. Bari çabuk başarılsa da yaz günü suyu azalan ve süzülmemiş çay suyu içmekten bizi kurtarsalar. Böyle hayırlı bir teşebbüsü beklemek memleket için herkes tarafından duyulan bir ihtiyaçtır. Belediyecilerimizin doğal olarak bu durum dikkatinden kaçmaz. Bilhassa Reisimiz Hüseyin Bey'in gayretiyle az zamanda iyi bir su içmiş oluruz.

6. Ormanlar¹⁷

Gönen'in toplamı 45.000 kilometrekare olan arazisinin 38.000 kilometrekarelik bir sahası arızalı ve ormanlık arazidir. Batıda Taban Nahiyesi arazisi çoğunlukla ormanlıktır, ki 500-600 metre irtifada Bal Dağı; Bal Dağı ile Atıcı Oba arasında Koca düz; Kumköy istikametine uzayıp giden Kömürcü düzü ormanları hep çam, meşe, kayın ve gürgendir. Tabanla Beyoluk köyü arasında Çardak Alanı, Armutçuk, Kara Duru Ormanları, Beyoluk'tan Şaroluk'a doğru yayılıp giden Kayınlık Düzü, Sada Ormanları, Sarı Çayır civarında ise ibtidai bıçkısı bulunan Sovucak Ormanları vardır. Bilhassa Bektan, Sufiler, Çakıroba, Nevruz taraflarında meşhur Küre ormanları ki; çam, kayın, meşe, kestane ve kısmen fındık ağaçlarından müteşekkildir.

Gönen'in köprü başından itibaren Ilıca Oba ve Çoban köyüne kadar uzayan ve mermer tepeden sürüp gelen ormanlara Baş Alanı Ormanları deniyorsa da mahalli köylülerce başka başka adlarla tanınmışlardır. Mesela Ilıca Oba ile civarına Encek Çukuru, Canbaz ile Sebepli arasına Şaban Çeşmesi, Sebil ile Çoban Köyü arasına Erik Düzü ve

¹⁷ Silan, a.g.g., 15 Ağustos 1926, s. 1.; 17 Ağustos 1926, s. 1.

Sazan Tepeleri Ormanları denir. Bunlar meşe, kestane ve fındık ormanlarıdır. Ayrıca Manyas nahiyesiyle Gönen hududunu ayıran Kuş Kırıldı Ormanları da mevcuttur.

Yeşil Gönen ormanlarının köylülere koruluk ve baltalık olarak ayrılan kısımlardan harici Orman Dairesi'nin nezareti altındadır. Halen Gönen ormanlarından tek bir yaş ağaç kesmek en büyük bir günahdır. Faal fen memurlarımız ormanları son derece korumaktadırlar. Tek tük ruhsatsız ve kimseye görünmeden bile ağaç katledenlerin muhakemelerine şahit olmaktayız ki; Cumhuriyet hükümetimizin ormanlara verdiği kıymeti pek güzel ispat eder bir gelişmedir.

Geniş ormanları olan Yenice köyünde de hava çok saf ve nezih, su çok berrak ve temizdir. Civar köylüler halkı ise güçlü, kuvvetli, dinç, tam manasıyla Türk'tür. Yenice köyünde 70-80 sene yaşayan ihtiyarların pek zinde olduklarını gördüğümde gıpta etmekle beraber gençliğimden, çelimsizliğimden utandım. Yalnız vesaitsizlik var. Zavallı köylülerimiz oralardan şehre inebilmek için dar ve derin uçurum kenarlarından kıvrıla kıvrıla akan dar suları aşmak mecburiyetinde kalıyorlar. Gönen kurtuluşundan evvel akıncıları takip eden Yunan ve işbirlikçilerinin yaktıkları köylerimizle beraber kilometreler boyunca yeri işgal eden ormanlarımız yanmış ve harap edilmiştir.

Odun ve kömür şehrin ihtiyacına kafi gelebilecek kadar hazırlanmakta ve ufak da gelir getirmektedir. Muhtelif köylülerimiz tarafından satılmaktadır.

Anlatılanlara göre Gönen'in evvelleri ormanlarımız daha vahşi ve gür imiş. Avlanma mahalli olan ormanlarda karaca, geyik ve hatta kurtlar bile vurulmuş. Şimdi ise dört taraftan üç saat mesafeye çıkmayınca ormana tesadüf edilemiyor. Osman oğullarının yolsuz tutumlarından birisi de bakımsızlık yüzünden ormanlarımızı harap etmek olmuş.

Hepimizce malum ki ormanlar, yağmur bulutlarını çeker. Gönen'de temmuz ve ağustos aylarının boğucu sıcaklarından bunaldığımız günlerde koyu yeşil yapraklarını sarartıp yağmura özlemle pörsüten tütün tarlalarımızı görerek yağmur diye kıvrandığımız zamanlar boğazdan yükselen yağmur bulutlarının Bal Dağları'nı yalayarak Gönen'in üç etrafını çeviren bir hali meydana getirdiğini gördükçe tabiata isyan edeceğimiz geliyor. Fakat bir defada dağlara giden bulutlar boğaz köylerinden (Kum Köy civarı) Gönen semasına doğru

kaymaya başladı mı sevincimiz sonsuz oluyor. Ormanların yağmur çekiciliğinden ziyade çiftçiler arasında şöyle bir rivayet vardır: *Güya bir ecnebi gelmişmiş de Gönen iyi ama hayırsızı çok demişmiş...* Hakikaten öyle! Tabiat; güzellik, manzara ve zenginlik hususunda lütfunu esirgememiş, fakat hayırsızı çok! Yağmurunu etrafındaki dağlar alıyor. Ormanlardan istifade bahsini bitirmeden evvel Binbaşımız Rüşdi Bey'in nakil ettiği bir gezinti hatıratından da bahsetmek istiyorum.

Rüşdi Bey naklediyordu: Dağ içerisindeki köylere bir gezinti seyahati tertip etmişler... Ugradıkları köylerde köylülere doğru yol gösterilmesinden zevk duyan ruhuyla candan hasbîhallerde bulunan Rüşdi Bey fındık, kestane ve bilhassa çam kabukları için köylüleri o kadar alakadar etmişler ki: köylüler hemen fındıklara aş yapmak sevdasına düşmüşler.. *Fakat zavallı köylülerimiz ne yapsınlar başaramıyorlar...* diye üzüntü duyuyordu. Bilhassa; *azizim çam kabukları, güzelim kestane ve fındık ağaçları yabani halde duruyor, diyordu.*

Bunlar birer servet, hazine, define, iktisadi inkişafa amil olacak tabii ürünlerdendir, diyorlar ve sözü mektepsizliğe getiriyorlardı. Biz hep dinliyorduk. Son olarak Rüşdi Bey yine kendi sözlerine kendileri: Zamanın inkılap sürecini idrak eden mekteplerimiz köylülere bu servetten istifade yollarını er yada geç öğretecektir. Sözleriyle cevap verdiler.

7. Ziraat¹⁸

93 Harbinden sonra gelen Muhacirler iskan olunmadan evvel vasi bir kıta üzerinde bulunan Gönenlilerin azlığı yüzünden rahat bir hayat süren, geçim kaygısı nedir bilmeyen bir şehir imiş. Bittabi halkı da kanaatkar ve tevekkül felsefesine taraftar imişler. Zaten vesait yok. İhracat nedir bilinmez. Bu nedenle üretilen mahsuller iç pazarda tüketilmiş. Nüfusun çoğalmasıyla beraber hububat ziraatı, hayvan otarma, bağcılık insanların ihtiyacına kafi gelmemeye başlamış. Binaenaleyh ihtiyaç zirai sanatları doğurmuş, bağcılık Türkiye coğrafyasında bile yer tutacak kadar meşhur olmuş, dutçuluk fenni usullerle yapılmak üzere iken; bağcılığı bir hastalık, dutçuluğu da bakımsızlığın vurmasıyla, bağ ve dut ağaçlarının işgal ettiği verimli tarlalarda artık tütün fideleri yer bulmuştur. Halen Gönenimiz 6.000.000 kilo hububat, 800.000 kilo tütün, 40.000 kilo koza yetiştirebilse de keten, kenevir, haşhaş, susam ziraatı yok gibidir. Evvelleri keten,

¹⁸ Silan, a.g.g., 17 Ağustos 1926, s. 1.

kenevir zira edilir ve evlerde dokuma işleri yapılırdı. Bilhassa döşeme minder örtüleri, çul yaygılar halkın ihtiyacını temin edebiliyordu.

Susam ziraatı ise hiç yok gibidir. Halbuki tarım sektöründe susamcılık para kazanmanın en kolay yollarından biridir. Havasını bulup da toprağa susam tohumu gömmek çok büyük kar temin eden bir iştir. Bizim halkımız ise hububat ziraatını da hemen hemen terk etmiş bir vaziyettedir. Yalnız tütüncülük belli başlı bir meşgale halindedir. Hâlbuki çok miktar topraklarımız var. Pancar ziraatı bile Gönen'de tütün derecesinde ve tütünden az masraf ve emekle çok kar getirebilir.

7.1. Tütüncülük¹⁹

Yeşil Gönen'e tütünü ilk getirme şerefini benimseyen bazı köylülerimiz varsa da bu düşünce yanlıştır. Gönen'de tütüncülük Türkiye'ye tütünün geldiği zamanlar değilse bile o tarihe yakın bir tarihte de bu civarda tütün yetiştigi ve kaçak suretiyle tek tük tütün ziraatı yapıldığı vakidir. Yalnız gelişme göstermemiş, tabii bir şekilde bırakılmıştır. Bilahare Hasan Bey Çiftliği sakinleri ki; Bulgaristan'dan gelme, Balkanlara gidip oradan iskan ve ardından Hıristiyanlığı kabul eden Türklerden ayrılıp İslam olan Türkler, Gönen'e gelince tütüncülüğe hız vermişlerdir. Evvelleri tütüncülüğü keyif verici madde olarak görüp, gayet az ve sırf zevk için ekenler de sonraları ticaret için üretmeye başlayınca Gönen'de tütün başlı başına bir meşgale olma derecelerine gelmiştir.

Tütüncülük bu vaziyetini muhafaza etmekte ve rağbet görememek de iken Gönen'e gelen Kırım muhacirlerinden Necmeddin Ağa, Gönen tütüncülüğünde bir devrim yaratmış ve itina ile yetiştirdiği fidelerini, dikkat ve itina ile tarlasına muntazam dikerek nefis tütünler elde etmiştir. Necmeddin Ağa gibi dikkat ve itina ile ilk defa bu karlı işe giren kimseler gösterdikleri teşekkür şayan örneklerle halka kazanç ümitleri aşılamışlardır. Bugün zümrüt belde de 3.000.000 kiloya yakın miktarda tütün yetiştirilmektedir.

Üreten çiftçilerimize Ziraat Odalarımız teşvik amaçlı yardımlarda da bulunuyor. Geçen Yıl Bandırma Ticaret Odası'nın çiftçileri teşvik edici güzel bir müsabakası vardı. Kim erken arpa yetiştirirse ona bir pulluk verilecekti. Sadece

¹⁹ Silan, a.g.g., 20 Eylül 1926, s. 1-2.; 22 Eylül 1926, s. 2.

pulluğu hediye etmekle de kalmadı. Çiftçinin arpasını da okkası bir liradan aldıklarını Bandırma köylülerinden dinledim. Ne mutlu o çiftçiye ki; odasından yardım ve himaye görüyor. Alın terinin mükafatını idrak ediyor. On yıl evvel böyle bir durumla karşılaşmayı bırakın, hayalini bile kuramazdık.

8. Hayvancılık²⁰

Köylerimizin birçoğunda cins karasığır ve manda boğaları bilinmektedir. Atları hep cins olmakla beraber; koşu, binek ve koşum hayvanatını teşkil ederler. Bununla birlikte Gönen köylerinde de damızlık aygırlar vardır. Örneğin, Tuzakçı'daki at pek meşhur bir koşucudur ve dölünden iki senedir istifade edilmektedir. 30'u aşkın tay alınabilmiştir. Fakat bu kâfi değildir. Hükümetin gönderdiği at da ihtiyacı temin edemez. Köylerde sürü halinde gezen diğer aygırların hepsine aşılsana, muvafık olunamayanlar ise iğdiş edilse at cinsinin Gönen'e mahsus bir nesil olarak meydana gelmesi uzak bir ihtimal değildir.

9. Ticaret²¹

Tütün, koza, hububat, yumurta ve tavuk, kuzu ve sığır, peynir, yağ, yün, av derisi, meşin ve kösele ihraç eder. Buna karşılık Gönen'e ihtiyaç dahilinde şeker, gaz, pirinç ve dokuma ürünleri ithal olunur.

Umumi Harpte şayakçılık da memlekete kazanç getirirdi. Fakat ecnebi kumaşların rekabeti bu geleneksel sanatımızı da söndürmüştür. İpek kozası koza halindeyken memleketten ihraç olunur. İpekçilik de ayrıca mühim bir sanat şubesidir. Evlerde dokunan gayet nefis ve rekabet kabul etmez ipekli kumaşlar, yatak çarşafı ve saire idi. Fakat günden güne mevkiini kaybettiği mahsus bir şekil arz etmektedir. Kerestecilik de geleneksel yöntemlerle az sayıda yapılmaktadır. Bandırma, Erdek gibi civar kazalara ihracat da yapılır. Halk, diğer kazalarımız insanlarına nispetle fakir ve ırfana muhtaçtır.

10. Sanayi²²

Gönen'de; terzi, fırıncı, hazır elbiseci, saatçi, şapkacı, debbağ, kunduracı, kuyumcu, marangoz, pabuççu, kasap,

²⁰ Silan, a.g.g., 19 Ağustos 1926, s. 4.

²¹ Silan, a.g.g., 21 Ağustos 1926, s. 2.

²² Silan, a.g.g., 29 Ağustos 1926, s. 1-4.

meyhane, aşçı, bakkal, manifaturacı, arabacı, kahveci, mutaf, berber, dişçi, kibritçi, barutçu, keçeci, kalaycı, demirci, eczacı, tuhafiyeci, tenekeci, sobacı, demirci, makinist, bisikletçi, bakırcı, saraç, kundura kalıpcısı, han, otel, arpacı, kuyumcu, leblebici... gibi pek çok esnaf vardır. Adetleri 230 civarındır. İyi bir gelişme gösterenleri terzilik, debbağlık, kunduracı, pabuç, kuyumculuk, saraçlık, kasaplık ve bir de sayıları çokça olan kahveciliktir.

Gönen'in yetiştirdiği terzi esnafının adedi 22'dir. Sarıköy nahiyesinde iki, Taban'da bir, toplamı 25'tir. İçlerinde Sanayi Mektebi mezunu, İstanbul büyük terzihanelerinde yıllarca staj görmüş, gençler ile şahsi didişmeleri yüzünden temayüz etmiş sanatkarlarımız mevcuttur. Örneğin; çok şık ve zarif kostümleri dikip halkımıza giydirdiklerini görmek *"İstanbul'da dikilmiştir"* hissine kapılacak kadar modayı takip etmektedirler. Gönen'in ihtiyacına kafi terzihanesi olduğu gibi sanatkarlarından diğer kazalarda bile muvaffakiyetle iş yapanları mevcuttur. Bilhassa senelerden beri İstanbul'da çalışan ve halen Sirkeci Salkım Söğüt Caddesi'nde terzihaneleri bulunan şık gençlerin şık terzihanesi hariç de bile Gönen oğullarının muvaffakiyetine bir delil addolunabilir.

10.1. Debbağlık

Gönen'in Kaplıcalar kısmını yani Banyolar civarı ve çay kenarını şehirden ayrı bir şehircik haline getiren binalar doğrudan doğruya debbağhaneler diye anılmaktadır. 14 tane debbağhane vardır. Henüz makine fenni tatbik edilmiyorsa da kısa sürede şöhreti yayılacak şekildedir. Bilhassa Gönen yünleri, kösele, meşin ve sahtiyanları şöhretlidir. Yurtdışına ihraç olunurlar. Bu boyutta tuzlu derileri de meşhurdur.

10.2. Kunduracılık

Yıllardan beri Biga, Çan, Edremit, Havran, Erdek, Bandırma, Gönen civarında önemli bir mevki işgal eden dayanıklı Gönen kunduraları pek meşhur idi. Umumi Harbin etkisiyle bu sanat da rağbetten düşmeye başlamıştı. 30 adet kunduracımız vardır. İçlerinde öyle yeteneklileri vardır ki; İstanbul'un en kibar muhitlerinde yapılan ayakkabıları meydana getirmekle mütevazı zevk duyarlar.

10.3. Pabuççular

Bunların adedi 29'u bulur. Kunduracılardan ayırmaktan maksat sanatın hakikaten kunduracılıktan ayrı olmasıdır.

Gönen'in eskiden kırmızı pabuçları pek meşhur idi. Halen modaya uygun yazlık ayakkabılar yapılmakta ve köylüler tarafından hızlı şekilde satın alınmaktadır.

10.4. Kuyumculuk

Bu sanat Türklerin Turan illerinden beraberinde getirdiği bir meşgale olduğundan ve ilk insanlarda bile görüldüğünden çok eski bir tarihe sahip ince bir sanattır. Gönen merkezinde beş tane kuyumcu vardır. Hepsi de Gönenli ve Gönen'in cidden iftihar edeceği kıymetli ve başarılı gençlerindendir. Her türlü zarif işleme, döküm, kaplama ve savat işlerini pek cazip ve göze hitap edecek bir şekilde başarmaktadırlar.

10.5. Saraçlık

Şehrin saraçlık ihtiyacını temin edecek adette saracımız vardır. Bilhassa binek hayvanatı için başlık, eyer takımı ve saireyi gayet dayanıklı ve koşum takımlarını yine cazip bir şekilde çığ deriden imal ederler. Türk'ün eski sanatlarından birisidir. Mütevazı muhitte kendisini göstermektedir.

10.6. Kasaplık

Bu da sayısı artan bir iştir. 10 tane kasap vardır. Memleketin et ihtiyacını teminden öte İstanbul'a et, kuzu, sığır ihracıyla da memlekete para getirir.

10.7. Gazino ve Kahvehaneler

Kahvehanelerin adedi 37'dir. Az bir kısmında garson hanım kızlar hizmet etmektedir. Kahvehane adedinin çokluğu şehrimizdeki işsizlik hakkında bir fikir verebilir. Fabrikaların bacasından çıkan siyah duman sütunlarının olmayışı, işsiz halkı kahvelere laklakıyata sevk ediyor. Büyük sanayinin gelmesi şehri iktisaden yükselteceği gibi, işsizlikten ziyade, benliğimize geçen fenalıkların da önüne geçecektir.

10.8. Diğer

Sebzeci ve bahçıvan 11 kişi, hazır elbiseci ise 21'i bulur ki; memleketin terzilerine rekabet eden İstanbul terzihanelerinin tulum elbiseleri buradan ucuz fiyatlarla satılır. Arabacı 16 tanedir. Demirci makinist de vardır. Bilhassa tüfekçilikten, makine ve bisikletçiliğe işini sahiplenen bir genç kendi zekasıyla cidden başarı göstermektedir.

11. Eğitim²³

Gönen'de resmi ilk mektep Hicri 1296 yılında açıldı. O tarihte Gönen nahiye idi. Bandırma Kaymakamı Cavid Bey'in himayesiyle Gönen'e getirdiği Nahiye Müdürü Mehmet Emin Bey'in himmet ve Kaymakam Cavid Bey'in teşvik, himaye ve bizzat gayretiyle açıldı. Mektep iki kısımdan oluşmakta idi. Kaymakam Cavid Bey; Mahalle Mektepleri'nde ders görmüş, mızraklı ilmihal okuyup, sülüs yazı yazmasını bilenleri rüşdiyeye aldı. O zaman İstanbul Muallim Mektebi mezunlarından, halen Gönen'in muhasebe-yi hususiye memuru Hakkı Bey'in pederi Eyüp Efendi de Karadeniz Ereğlisi'nden Gönen'in ilk rüşdiyesine ilk Muallim-i Evvel olarak geldi.

Mektebin teşkilatı dört sınıf üzerine idi. Bu mektebin müdavim ve ilk mezunları esbaka memurin müdüriyetinde bulunan Karakadıoğlu Salih Bey ile İstanbul Davutpaşa Lisesi'nde muallim bulunan Bayramiçlioğlu Nuri Bey, Meclis-i Umumi azasından Kavaklı Osman Nuri, Tuzakçı muallim muavini Birincizade Hafız Osman Efendi, Bakizade Mehmet Efendi, Sadizade Hasan Efendi, Kasaboğlu Hamit Çavuş, Emiroğlu Hacı İbrahim, Mebus Osman Niyazi Bey Efendi, Burunoğlu Hafız Halil, muallim Hafız Ali Zeki, Oyluoğlu Hüsnü Efendilerdir. Bakizade ve Sadizadeler muhtelif zamanlarda Gönen Belediye Riyasetinde, Ünlüoğlu Hüsnü Efendi Mahkeme-yi Azalık, Müdde-i Umumilik, Vekalet ve Eytam Müdüriyetlerinde, Keza Bakizade Mehmet Efendi'nin de Mahkeme-i Azalık ve Müstantıklık memuriyetleri vardır. 1297 tarihinde Gönen'e gelip uzun seneler Jandarma Kumandanlığı'nda ve Uzman Yüzbaşı olarak bulunan Ömer Bey'in oğlu, hassas Ömer Seyfettin merhum da bu ilk rüştiyenin öğrencisidir.

12. Cemiyetler:²⁴

12.1. Gençler Derneği

Cemiyet benim tanımıma göre; toplu bir kitlenin millet, vatan ve memlekete yarar hayırlı işler yapmak için bir araya toplanması, daha açıkçası fikir ve ruhen anlaşılmış bir gaye, bir mefkure yolcusu insanların bir araya toplanması demektir. Bu kuruluşlar ise zaman, zemin ve müsait ahvale göre şekillere

²³ Silan, a.g.g., 16 Ağustos 1926, s. 1-4.

²⁴ Silan, a.g.g., 22 Eylül 1926, s. 5.

bürünmesi ise tabii bir şeydir. Gönen'de benim bildiğim ilk kurulan cemiyet Gençler Derneği ismini taşıyordu. Bir çok şubelere ayrılmıştı. Himaye-yi Etfal, İrşad ve saire... Himaye-yi Etfal daha sonra Halk Yetim Yuvası'na dönüştü ve müstakil bir cemiyet haline geldi. Dernek çalıştı. Bir çok reisler, İdare Heyetleri de yetiştirdi. En sonunda ismi var cismi yok bir şekil kaldığını askerden dönüşümde gördüm. İlk kuruluşunda ise iyi emelleri ve hakiki hizmetleri görülüyordu... Hatta bir temsil heyeti bile meydana getirmek üzere olduğu, bir çok piyesler temsil ettiğimizi ben hatırlıyorum. Hiç şüphesizdir ki hatırlayan genç, gürbüz Gönenliler hala mevcuttur.

12.2. Türk Ocağı

5 Eylül 1925 tarihinde ise Gönen'de ilk Türk Ocağı'nı kurma fikriyle 16 gençten oluşan bir ekip, Kemalpaşa Mahallesi'ndeki Emlak-ı Milliye binalarından harap, pencereleri ve çerçeveleri ve tek sandalyesi olmayan binada toplamıştır. O gece için on altı müteşebbis gelmesi lazım gelirken on birinin iştirakiyle oluşturulan ocak yönetiminde; Gönen Kaymakamı Rafet Bey, Jandarma Komutanı Ziya Bey, Muallim Nuri Bey, Başmuallim Ali Ulvi Bey, Necmeddin Sahir Beyleri muvakkit idare heyetine ve belediye azasından İsmail Hakkı ve yine o zaman belediye azası ve halen Gönen Belediye reisi bulunan Hüseyin Beylere yedek aza olarak görev verilmiştir. Baytar Şerafeddin, Mülazım-ı Evvel Atıf, Mülazım-ı Evvel Hasan, Muhasebe-yi hususiye katibi İsmail Hakkı, Muallim Ethem ve Kemal Ferdi Bey de Türk Ocağı yönetimindeydi.

13.Efsaneler

13.1. Nallı Dede²⁵

Tarihi Gönen'in muhtelif yerlerinde, cami kenarlarında kabirlerde falan tesadüf edilen dede denilen mezarlar varsa da bunlardan bazısı sıtmaya, bazısı baş ağrısına, bazısı da karın ağrısına şifa verici şeylermiş.

Yakın bir maziye kadar bu zavallı ölülerden medet umanlara tesadüf edilirdi. Bu meyanda Nallı Dede pek meşhurdur. Hıdrellez günleri oraya toplanan basit kimseler tarafından dedeye mum adamaklar, bez bağlamaklar, neler neler yapılırdı. Bugün ki münevver Gönenlilerde böyle safsatalara bel

²⁵ Silan, a.g.g., 10 Ağustos 1926, s. 1.

bağlayacak tek bir fert tasavvuru bile acıdır. Çalıba bayırındaki Hacı Menteş Dede öyle idi.

Şehir Mezarlığı'ndaki Nallı Dede hakkında ilk mektep muallimimiz merhum Hacı Ali Rıza Efendi:

-*Nallı değil, na'llı* demiştir. Bir şey anlamadığımızı görünce pür hiddet:

-*Oğlum bir eşek hendeğe düşüp ölmüş, üzerini örtmüşler, bir na'llı ayağı dışarıda kalmış, Ondan medet olur mu?* demiştir.

Ruhu şad olsun 20 sene evvel başındaki sarığına rağmen dedelere mum adayanları tekfir cüretini gösterir, münevver, çağın gelişmelerinin bilincinde bir zat olan muallim bugün sağ olsaydı:

-*Oh, ne saadetli günler ya Rabbi...* diye çırpınacak heyecanlı bir ruhtu.

13.2. Sarıkız Efsanesi²⁶

Ali Baş oğullarının koruluğunda bulunan Sarı Kız adlı mezarda araştırılmaya değerdir. Ben çok aradım. Bir takım efsanevi saçmaları da tecrübe ettim. Halkın rivayet ettiği gibi ne cüce sarı saçlı kızlar ne de tarihi vesika mahiyetini haiz olabilecek bir yazılı taş ve saire bulamadım.

Halkın rivayetine nazaran güya oradan bir taş alınamazmış. Şose yapılırken bir mühendis rahatsız olmuş. Bir çoban rüzgarlardan uçan kulübesini durdurmak için birkaç taş almışmış da korkutmuşlarmış! Hepsi toptan saçmalıklar vesselam... Köhne itikadın ananevi tesirleri. Ben tecrübe için Sarı Kız'ın taşlarından biraderim Nizam ile beraber çocukluğumuzda kaç tanesini gecelerce yastığımın altında tuttum da yine o Yecüc Mecüc alayından bir karış boylu, cüce ve sarı saçlı kızlardan kimseye rastlamadım. İkinci bir rivayet de güya bu kız kral kızı imiş, çamaşır yıkarken Türkler gelivermişler. Ne yapsın, kaçamamış çamaşır teknesini sırtına alıp yola çıkmış. Yetişen bir Türk bahadırı bir kılıçta taş tekneyi ikiye bölmüş ve kızı da öldürmüştü...

Sonuç

1926-1927 yıllarında Türk Dili Gazetesi'nde *Memleket Tetkikleri: Yeşil Gönen* adıyla bir yazı dizisi kaleme alan

²⁶ Silan, a.g.g., 10 Ağustos 1926, s. 1.

Necmettin Sahir Bey, özellikle 1953 depremiyle hafızasını yitirmiş olan *Gönen kent belleği*'ne de ışık tutmaktadır.

Gönen ve köyleri ile ilgili detaylı bilgiler aktarmasının yanı sıra, 1926 yılında yayınladığı *Gönen Mektubu: Mekteb Mekteb Mekteb* makalesinde ise Gönen'deki eğitim kurumlarının yetersizliğine vurgu yapmıştır. Yazılarında adete bir kent tarihçisi yaklaşımıyla kenti tanıtan Silan; idari taksimattan ekonomiye, eğitimden tarihe Gönen'i tanıtıcı her alanda yazılar kaleme almıştır. Tüm köyleri gezmiş ve her köy ile ilgili bilgi vermiştir. Cumhuriyet'in dördüncü yıl dönümü kutlamaları sırasında Gönen'de bulunması nedeniyle, Necmeddin Sahir Bey'in bu husustaki aktarımları da önemlidir.

Türk Dili Gazetesi'nde yazmayı bırakmasının ardından Necmeddin Sahir Silan'ın gazetecilik hayatının son yazısı ise, 26 Nisan 1933 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi için kaleme aldığı Milli Mücadele kahramanlarından olan, Gönen Belediye Reisliği de yapmış Kavaklı Osman Bey'i anlatan "*Bir Kahramanın Ölümü*" olmuştur.

Kaynakça

Evliya Çelebi (1314). *Seyahatname*. İkdâm Matbaası. Dersaadet.

Sıhhiye Dairesi (1926). *Üç Aylık Raporu*.

Silan, N. S. (1926-1927). *Memleket Tetkikleri: Yeşil Gönen*. Türk Dili Gazetesi. Balıkesir.

Uzunçarşılı, İ. H. (1925). *Karesi Vilayeti Tarihçesi*. Hüsnü Tabiat Matbaası. İstanbul.

ULUSAL BASININ GÖZÜNDEN 1935 MARMARA ADASI DEPREMİ

Ünal ÜSTÜNDAĞ*

Giriş

4 Ocak 1935 tarihinde öğleden sonra 16.41'de Marmara Adası'nda 6.4 büyüklüğünde ve VIII yıkıcılığında bir deprem meydana gelmiştir. Deprem Marmara Adası batısında (40,64 N, 27,51 E) oluşmuştur. İlk günlerde gazeteler, depremin merkezini İstanbul'a 70 ila 200 km uzaklıkta olduğunu yazmışlar ve haberlerini İstanbul'u merkeze alarak yapmışlardır. Dönemin ulusal basınında deprem ancak 8 Ocak 1935 tarihinde yer almış, depremin asıl merkezinin Marmara Adası olduğu ise ancak bu bölgeyle iletişime geçilince anlaşılmıştır. 5 can kaybı ve büyük maddi hasara neden olan 4 Ocak 1935 Marmara Adası depremine dair detaylar, deprem anı ve sonrasında yaşanan süreçler, Ankara merkezli olarak yürütülen çalışmalar ve ülke çapındaki yardım toplama faaliyetleri gibi konular ulusal gazetelerden takip edilebilmektedir. İstanbul halkını büyük paniğe sevk eden depremle ilgili ulusal basında çok sayıda haber yer almıştır. Bu haberlerin yer yer abartılı dramatik unsurlara yer verdiği ve dezenformasyona neden olacak boyutta abartılar taşıdığı görülmektedir.

1935 itibarıyla Türkiye'de basın devletin sıkı denetiminden geçmektedir. Cumhuriyet tarihinde ilk basın kanunu 1931 tarihinde uygulamaya konmuş, hükümet basın üzerindeki denetimini sıkılaştırmıştır. 1931 tarihli Basın Kanunu öncesinde, ulusal basın üzerindeki denetimde 1925 tarihli Takrir-i Sükûn kanunu etkili olmuş, bu dönemde çok sayıda muhalif yayın yapan basın kurumu kapatılmış, yazarları yargılanmıştır. Kapatılan basın kurumları daha çok dinsel gericilik suçlamasıyla yargılanmışsa da 1931 tarihli Basın Kanunu'nun çıkartılmasında önemli etkenlerden biri Fethi Okyar liderliğinde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası olmuştur. Siyasal zeminde gerçekleşen muhalif habercilik anlayışı basın ve iktidar arasında gerilime neden olmuştur.

* Bilim Uzmanı, unalustundag@gmail.com

Gazetelerin kısmen hükümet yanlısı ya da muhalif olarak tanımlandığı 1935 yılında meydana gelen Marmara Adası depremi haberlerinde, yazılı basının Anadolu Ajansı'yla, diğer gazetelerle hatta kendi kadroları içerisinde çeliştikleri gözlemlenebilir. Bu durum gazetelerin caydırıcı cezalara çarptırılmaları, sansür ve kapatmaya varabilecek durumlar karşısında kendi otokontrollerini devreye sokmalarından kaynaklanmaktadır.

1935 yılı itibariyle Balıkesir nüfusu 481,372 olup, ilin 11 nahiyesinden biri olan Erdek'in nüfusu 13.689'dur (Genel Nüfus Sayımı, 1935, s.9). Kapıdağ Yarımadası'nın kuzeyinde yer alan Marmara Takım Adaları Marmara, Avşa, Ekinlik ve Paşalimanı adalarından oluşmaktadır. Marmara Takım Adaları'na bağlı olan yalnızca dört bölge yerleşime açıktır. 1987 yılından bu yana Balıkesir'in ilçesi statüsünde olan Marmara Adaları, 1935 yılında idari olarak Erdek Nahiyesi'ne bağlıdır. 1935 itibariyle Marmara Adası'na bağlı 12 köy ve ada merkezinde 3.050 kişi yaşamaktadır (Kumaş, 2023, s.181-182).

Çalışma ulusal ve bölgesel ölçekte yayın yapan 12 gazetede yer alan toplam 81 haberin incelenmesiyle oluşturulmuştur. Konuyla ilgili haberler Cumhuriyet, Haber, Kurun, Zaman, Türk Dili, Akşam, Ulus, Son Posta, Milliyet, Ulusal Birlik, Yeni Asır ve Anadolu gazetelerinde 1935 yılının ocak ve haziran ayları aralığında yayınlanmıştır. Çalışmada gazetelerin abartılı ve dezenformasyona yönelik başlık ve içerikleri, devlet kurumlarının hazırladığı resmi raporlarla analiz edilerek incelenmiştir. Konuya dair akademik çalışmalardan da faydalanılmıştır.

1. Ulusal Basında Deprem Merkezini Belirleme Çabaları ve İlk Haberler

Depremle ilgili ilk haber 5 Ocak 1935 tarihli Ulus, Cumhuriyet, Milliyet ve Zaman gazetelerinde yer almaktadır. Şehirde duvar ve bacaları yıkarak, insanların yaralanmasına ve bayılmalarına neden olan deprem 4 sarsıntıyla kendisini göstermiştir. 16.40, 17.21, 18.22 ve 18.53 saatlerinde hissedilen sarsıntılar İstanbul'da Beyoğlu ve Beyazıt civarındaki kahve, gazino ve lokantaları dolduran müşteriler arasında paniğe neden olmuş, birçok mekânın kapı ve pencereleri panik nedeniyle kırılmıştır. Bu arada çıkan söylentilerden biri Galata Kulesi ve çok sayıda cami minaresinin çöktüğü yönündedir. Deprem anında yan kesiciler

devreye girmiş, bazı evlere sığınma bahanesiyle soyguncular girmiştir. Hatların yoğunluğu nedeniyle Kandilli Rasathanesi'ne ulaşamayan Milliyet Gazetesi, Beyazıt Kulesi bekçisi Mustafa'yla görüşmüştür. Önceki depremlerde çatlak oluşan kuleden ayrılan Mustafa, risk almak istemeyerek kuleyi boş bırakmıştır. 4 Ocak 1935 gecesi İstanbul'da çıkması muhtemel tüm yangınları Galata Kulesi gözcüsü izlemiştir. 1894 depremini hatırlayanların anılarını canlandıran deprem, Saint Benoit Lisesi'ndeki sismografin iğnelerini yerinden sökmüştür. Sarsıntılar için Saint Benoit Lisesi fizik öğretmeni Legouy, 1912 depremi sonrasında hissedilen en büyük deprem derken, merkez üssünü İstanbul'a 200 km mesafede olarak tahmin etmiştir. Gece geç saatlerde açıklama yapan Kandilli Rasathanesi ise deprem merkezini İstanbul olarak açıklamıştır. Rasathaneye göre deprem İstanbul merkezine 70 km uzaklıktaki köy ya da kasabalardan birinde meydana gelmiştir. Rasathane Müdürü Fatin (Gökmen) Bey verdiği demeçte deprem merkezinin *İstanbul'un göbeği* olduğunu belirtmektedir. Cumhuriyet Gazetesi, Rasathane Müdürü Fatin Bey'e dayandırarak depremin merkezini İstanbul olarak duyurmuştur. Cumhuriyet Gazetesi depremin duyulduğu şehirleri Bursa, Edirne, İzmir, Selanik, Gümölcine ve Serez olarak duyururken, Ulus ve Milliyet gazetelerinin Anadolu Ajansı'ndan aldıkları bilgiye göre deprem İstanbul dışında Çanakkale, İzmir, Alpullu, Bandırma, Edirne, Balıkesir ve Tekirdağ'da hissedilmiştir ("İstanbul Büyük Korku Geçirdi", 1935; "Zelzele", 1935; "İstanbul'da Şiddetli Bir Zelzele Oldu", 1935; "Saat 4'le 6 Arasında Üç Şiddetli Hareketiarz...", 1935). Anadolu Gazetesi depremin merkezinin İstanbul olduğuna dair manşet atmıştır ("Zelzelenin Merkezi İstanbul Oluğu Anlaşıldı", 1935). Aynı gün İzmir merkezli Ulusal Birlik Gazetesi de depremin İzmir'de olduğunu bildirmiştir ("Zelzele", 1935). Benzer bir haber 6 Ocak 1935 tarihli Yeni Asır Gazetesi'nde yer almıştır ("İzmir'de Zelzele Şiddetli Oldu", 1935). Yeni Asır Gazetesi, İstanbul merkezine 70 km olarak duyurduğu depremin artçı sarsıntılarının ertesi gün de sürdüğünü yazmış ve şiddetli depremin Viyana'dan hissedildiğini duyurmuştur ("Zelzele İstanbul'da Hasarat Yaptı", 1935). Aynı gün Cumhuriyet Gazetesi, depremin İstanbul'a hasardan çok korku verdiğini yazmıştır. Gazete, Beyazıt Kulesi duvarlarının çatladığı, surların yıkıldığı ve ciddi tahribat olduğu yönündeki haberlerin asılsız olduğunu yazmaktadır (Sarsıntı Şehre Ziyandan Çok Korku Verdi", 1935).

8 Ocak 1935 tarihli Akşam Gazetesi, deprem merkezini kısmen doğru bildirmiş olsa da Marmara Adası'na dair yüzeysel bilgi vermekte Erdek, Tekirdağ ve İstanbul'daki kısmi zararları gündeme getirmektedir. Beyoğlu'nda İstiklal Caddesi'nde yana doğru eğilen bir evin yıkılan bacası ve sıvaları döküldüğü için geçici olarak boşaltılan Beyazıt Yangın Kulesi gazetenin ele aldığı konular arasındadır. İstanbul Belediyesi'nin bacası yıkılmış ve bazı sıva çatlakları oluşmuştur. Ayrıca bazı tarihi camilerde de hasar çalışması yapılmaya başlanmıştır. Fatih Küçükpazar'da bir çocuk yaralanmış, Edirnekapı'da bazı sur parçaları düşmüş ve yolu kapatmıştır. Eminönü Balıkpazarı'nda zemin çatlakları oluşmuş, Silivrikapı'da ahşap evler sarsılmış, Çemberlitaş ve Yedikule'de sıva çatlağı olan evler boşaltılmıştır ("Zelzele Erdek Köylerinde Çok Zarara Sebep Oldu", 1935).

Milliyet Gazetesi 10 Ocak 1935 tarihli sayısında deprem konusunda İstanbul'a dikkat çeken bir haber yayınlamıştır. Selahattin Güngör'ün köşesinde ele aldığı deprem konusu, İstanbul halkının paniğini de yansıtmaktadır. Bayramdan iki gün önce gerçekleşen depremin merkezinin başlangıçta İstanbul sanıldığını belirten yazar, İftara yakın saatlerde meydana gelen artçı sarsıntının İstanbul halkı tarafından erken atılan bir topla karıştırıldığını belirtmektedir. Güngör, kahvehanede kâğıt oyunu oynayanlardan sarsıntıyı kapının çalmasıyla karıştıran ev sahiplerine ve birbirlerine tavsiye verenlerle kadar herkesin depremden bahsettiğini bildirmektedir. Selahaddin Güngör artçı sarsıntıya Sirkeci'de yakalanmıştır. Yazar biranda bütün lokantaların boşaldığını, şoförlerin kornalarını çalarak uyarı yaptıklarını, önlem olarak herkesin caddenin tam ortasından yürüdüğünü anlatmaktadır. Deprem artçıları henüz devam ederken İstanbul'da yayılan dedikodular Edirnekapı Camii'nin, Topkapı Sarayı'nın üç köşkünün, Sultanahmet Camii'nin 6 minaresinin, Tahtakale Rüstem Paşa Camii'nin yıkıldığı yönündedir. Bu söylentiler arasında gazeteye gelen yazar, burada aldığı duyumları da aktarmaktadır; Beyazıt kahvehanelerinde halk camları kırarak dışarıya çıkmış, Şehzadebaşı'nda panikle kendini yaralayanlar olmuş, çökebileceği endişesiyle Beyazıt kulesi boşaltılmıştır. Rasathaneden sarsıntıların artçı olduğu bilgisini alan yazar geçmiş olsun dilekleriyle yazısını bitirmektedir (Güngör, 1935).

2. Deprem Merkezi Marmara Adası'nda Yaşanan Sıkıntılar

Deprem merkezinin Marmara Adası olduğunun anlaşılması yaklaşık dört gün sürmüştür. Süreçte Erdek'in merkez olabileceği düşünülmüş ancak Marmara Adası'ndan gelen ilk haberler basının ilgisini bu bölgeye kaydırmıştır.

Ulusal Birlik Gazetesi 8 Ocak 1935 sayısında kapakta büyük puntolarla “Marmara Adası Yerinden Oynuyor” demekte ve iç sayfalarda konuyla ilgili detaylara yer vermektedir (“Marmara Adası Yerinden Oynuyor”, 1935). Deprem Merkezi'ni Erdek olarak gösteren Ulusal Birlik Gazetesi'ne göre Erdek'te sadece 5-10 ev yıkılmıştır. Gazete Marmara Adası'nda Gündoğdu Köyü'nün neredeyse tamamen yıkıldığını, buradaki halkın kayıklara sığındığını bildirmektedir. Halk yağan yağmur nedeniyle zor durumdadır. Gazete, Marmara Adası'nda yıkıntılar arasında kalan bir çocuk ve kadının hayatlarını kaybettiğini bildirmektedir. Bu haber bölgeden ilk can kaybı haberidir. Ayrıca gazete fırtınadan dolayı Erdek ve Marmara Adası iletişiminin sağlıklı işlemediğini bildirmektedir. Diğer yandan Kızılay bölgeye 1.300 lira ve çadır yollamıştır (“Erdek'te Her Taraf Şiddetle Sarsıldı”, 1935).

Ulusal basında deprem merkezi Marmara Adası'na ilk dikkat çekenlerden biri Cumhuriyet Gazetesi olmuştur. Gazete 9 Ocak 1935 tarihinde “Marmara adalarındaki köylerin hepsi yıkıldı” başlığıyla ele aldığı haberde, can kayıplarını iki kadın ve bir çocuk olarak vermiş, halkın adayı terke etmek için vapur talep ettiğini belirtmiştir. Muhabir bizzat giderek Marmara Adası'nı incelemiş, Gündoğdu, Paşalimanı, Balıklı, Harmanlı, Poyrazlar, Tuzla köylerinin yıkılmış olduğunu görmüştür. Muhabir, Gündoğdu Köyü'nden üç, Asmalı Köyü'nden bir kişinin hayatını kaybettiğini, yeraltından uğultuların gelmesi nedeniyle halkın adadan uzaklaşmak istediğini yazmıştır. Gazete bölgeye ilk ayni ve maddi yardımın Balıkesir ve Erdek halkı tarafından yapıldığını, Kızılay'ın bölgede çalışmalar yürüttüğünü bildirmektedir (“Marmara Adalarındaki Köylerin Hepsi...”, 1935).

Marmara Adası'na dair en kapsamlı haber ise 9 Ocak 1935 tarihli Akşam Gazetesi'nde görülmektedir. Gazete, depremi Marmara Adası için tam bir felaket olarak tanımlamakta, Paşalimanı Adası'ndan henüz haber alınamadığını bildirmektedir. Depremi üzerinden beş gün geçmesine rağmen otuzdan fazla artçı sarsıntı olmuş, hasar alan bazı

yapılar tamamen yıkılmıştır. Erdek halkı cadde ve meydanlarda konaklamak zorunda kalmışsa da en büyük hasar Marmara Adası'ndadır. Gündoğdu Köyü'nde sağlam bir ev kalmamıştır. Yıkılan evlerin sayısını dört yüz olarak veren Akşam Gazetesi, can kaybını iki olarak duyurmaktadır. Aynı zamanda heyelan da yaşayan Marmara Adası ile iletişim kurulamamıştır. Gazete deprem merkezinin Marmara Adası olduğunu net olarak belirtmektedir. Habere göre, felaketzedeler için Bandırma'dan iki kamyon ekmek ve bir kamyon çadır yollanmıştır. Erdek'ten Marmara Adası'na çadır ve ekmek ulaştırılmaya çalışılmaktadır. Aynı gün İstanbul'dan kalkan Karabiga postası Marmara Adası, Erdek ve yeniden Marmara Adası'na uğrayacak şekilde sefer yapmış, 12 Ocak 1935 itibariyle de Cumartesi postasının da aynı seferi düzenlemesi sağlanmıştır. Aynı program 16-19 Ocak 1935 tarihlerinde bölgeye gönderilen posta vapurlarına da uygulanmıştır ("Zelzele Marmara Adaları İçin Bir Felaket Oldu", 1935).

9 Ocak 1935 tarihli Zaman Gazetesi, Marmara Adası halkının açıkta barınmaya çalıştığını belirtmektedir. Gündoğdu Köyü tamamen yıkılmış, köy halkı kayıklarla denize açılmış, Asmalidere halkı ise Marmara Adası merkezine akın etmiştir. Zaman Gazetesi de can kaybını iki olarak bildirmekte ve Erdek-Marmara Adası iletişiminin kesik olduğunu söylemektedir. Kızılay bölgelere yardım götürmekte, 1300 lira ile Bandırma şubesi kasasındaki 300 lirayı bölge için harcamaktadır. İhtiyaç duyulan ekmek Bandırma'dan toplanmıştır. Bu nedenle Bandırma'da bir süre ekmek sıkıntısı yaşanmıştır. Zaman Gazetesi, Ankara'dan bildirilen malumatla depremin daha çok Kapıdağ Yarımadası, Marmara Adası ve Malkara üzerinde tahribat yaptığını aktarmaktadır ("Zelzele Felaketi", 1935).

Erdek ve Marmara Adası bağlantısı ancak 8 Ocak 1935 akşamı kurulabilmiş, bölgeden ilk telgraf alınmıştır. Akşam Gazetesi'nin Erdek'e giden muhabiri, alınan telgrafa dair 10 Ocak 1935 tarihinde haber yapmıştır. Durumu "çok feci" olarak yorumlayan muhabir, bölgeden gelen telgrafa göre sahillere ve kayıklara sığınan halkın, bir gün içerisinde ekmek yetiştirilmezse aç kalacağını bildirmektedir. Telgrafın ulaşmasıyla Erdek halkı birkaç saat içerisinde 113 lira toplamış, Bandırma Kaymakamı ve kumandanı bir toplantı yaparak 100 çadır, iki kamyon ve bir kamyon dolusu un

gönderme kararı almıştır. Ancak bu yardımları fırtınaya rağmen Marmara Adası'na ulaştıracak bir araç olmadığı için TBMM Başkanı Kazım Özalp'e bir telgraf gönderilmiştir. Hızla cevaplanan telgrafla Antalya Vapuru'nun Tekirdağ'dan Bandırma'ya hareket etmesi sağlanmıştır. Ancak Marmara Adası'na giden vapur, tek sandalıyla sahildeki felaketzedeleri nakletmeye çalışmışsa da fırtına duruma engel olmuştur. Vapur hazırlanan ekmekler ve yardım ekibini alıp Marmara Adası'na götürmüştür. 9 Ocak 1935 sabahında Marmara Adası'ndan gelen ikinci telgraf, gönderilen ekmeklerin tüketildiğini ve halkın yine zor koşullarda sahilde yardım beklediğini yazmaktadır. Gazeteye ulaşan ikinci telgraf, yerden top sesine benzer seslerin geldiğini, ada halkını hızla nakledecek bir vapurun beklendiğini bildirmektedir. Gazete o güne dek haber alınamayan Paşalimanı Adası'na da ulaşmış, burada 80 evin yıkılmış, 3 ev ve bir kahvehanenin ayakta kaldığı haberini almıştır. Avşa Adası tamamen yıkılmış, Asmalı Köyü'nde 20 ev yanarak kül olmuştur. Akşam Gazetesi daha önce 2 olarak bildirdiği can kaybını bu defa 3 olarak vermektedir. Bölgede bulunan köylüler ise sönmüş bir volkan olan Kapıdağ Yarımadası'ndan sesler geldiğini söylemektedir ("Marmara adalarında sarsıntılar devam ediyor", 1935).

10 Ocak 1935 tarihli Zaman Gazetesi, Anadolu Ajansı kaynaklı haberinde depremin merkez üssünün Marmara Adası olduğu bildirilmiştir. Gazete, depremin ilk gününden başlayan artçı sarsıntı sayısını 63 olarak vermektedir. Can kayıplarına dair net sayı verilemeyeceğini bildiren gazetenin Anadolu Ajansı kaynaklı haberine göre, Balıkesir halkı Erdek ve Marmara Adası için ellerinden geleni yapmaktadır. Bu arada Dahiliye ve Sıhhiye vekâletlerinden birer memur deprem bölgesine gelmiştir. Kızılay bölgede çalışmalarını sürdürürken, Erdek Marmara Adası ulaşımı için bir vapur tahsis edilmiştir. Haber Erdek ve Marmara Adası'ndaki tahribatın beklenenden büyük olduğunu bildirmektedir. Habere göre Marmara Adası'nda Gündoğdu, Balıklı ve Kalemî (Çınarlı) köyleri tamamen yıkılmış, Asmalı, Saraylar, Harmanlı, Prastos (Gündoğdu), Poyrazlar ve Tuzla köyleri de büyük oranda hasar almıştır. Can kayıpları konusunda net sayıya ulaşılammakla birlikte ilk belirlemelere göre Gündoğdu'da 2 can kaybı, Harmanlı'da ise biri ağır 4 yaralı mevcuttur. Paşalimanı Adası'ndan net veri alınamamakta, halkın akıbetinden endişe edilmektedir. Kayık ve mavnalarda sabahlayan halk, artçı sarsıntılar ve zeminden gelen sesler nedeniyle Marmara

Adası'nı tamamen terk etmek istemektedir. Ada halkı yeterli araç olmadığı için nakledilememektedir. Ada'da su ve gıda sorununa eklenen soğuk hava felaketzedeleri oldukça zorlamaktadır. Balıkesir Valisi Salim Özdemir (Günday), yıkılan evlerin sayısının 200'den fazla olduğunu ve depremin Balıkesir'in merkezinde şiddetli şekilde hissedilmediğini belirtmektedir. Buna rağmen gazete Çanakkale'de sığa çatlağı bulunmayan yapı kalmadığını bildirirken Bursa Valisi Fazlı Bey, deprem anında Bursa'da bazı yapıların zarar gördüğünü ve Trilye'de bir yapının yıkıldığını bildirmektedir. Gönen köylerinde de hasar bırakan deprem, daha çok evlerin camlarının kırılmasına neden olmuştur. Antalya Vapuru'nun yardımcıları taşıma faaliyetlerine de değinen Zaman Gazetesi haberi, vapurun yalnızca Marmara Adası'na değil, Avşa, Ekinlik ve Paşalimanı'na da yardım götürdüğünü bildirmektedir. Vapur yetmiş beş kişiyi Marmara Adaları'ndan alarak, 20 kişiyi Erdek'e, diğerlerini İstanbul'a taşımıştır. Güvenli bölgelere taşınan felaketzedeler, adadaki tüm evlerin, konserve fabrikasının, okullar ve fırınların yıkıldığını söylemektedir. Depremzedeler, Kızılay yardımlarıyla açlıktan kurtulduklarını bildirmektedir. Bu arada Kandilli Rasathanesi Müdürü Fatin Bey açıklama yaparak İstanbul ve Marmara depremlerinin ayrı depremler olabileceğini bildirmiştir ("Zelzele Felaketi Pek Müthiş", 1935). Marmara Adası'ndaki yaralıların İstanbul ve Erdek'e taşınması, Cumhuriyet Gazetesi'nde "Marmara adaları boşaltıldı. Mıntıka halkı Bandırma ve Erdek'e yerleştirildi" şeklinde duyurulmuştur ("Mıntıka Halkı Bandırma ve Erdek'e...", 1935). Gazete ilerleyen günlerde bu haberi yalanlamak zorunda kalacaktır.

10 Ocak 1935 itibarıyla bölgeye muhabir gönderen gazeteler, depremle ilgili daha detaylı bilgiler verirken, hem yardım ekipleri hem de felaketzedelerle röportajlar yapmaya başlamışlardır. Haber Gazetesi muhabiri haber için Marmara Adası'nın dolaşmış, artçı sarsıntılara ve etkilerine şahit olmuştur. Adadaki şarap fabrikası yıkılmış, sahibi Aron, yıkıntıdan yaralı olarak çıkartılmıştır. Asmalı Köyü'nde birbirlerine sarılmış olarak enkazdan çıkartılan anne ve kızı kadar dramatik diğer bir sahne ise sahillerdeki çadırlar ve sandallarda yatan ada halkıdır. Yıkılan çeşmeler nedeniyle su sıkıntısı baş göstermiş ve sular çekilmiştir. Erdek Kaymakamı ve Kızılay'ın desteğiyle bir kısım felaketzede İstanbul'a gönderilmiştir. Hayırsız Ada'da yapılmak istenen sis düdüğü yapısı da çökmüştür. Sis düdüğü yapısını inşa etmekte olan

işçiler, 45 dakika içerisinde meydana gelen üç sarsıntı sırasında binanın kayarak yıkıldığına ve çok sayıda büyük kayanın denize yuvarlandığına şahitlik etmişlerdir. Ateş yakaran bir süre yardım isteyen işçilerin imdadına günler sonra küçük bir motor yetişmiştir. Antalya Vapuru kaptanı Sezai Yılmaz, deprem bölgesinde gördüğü evlerin dörtte üçünün yıkıldığını bildirmektedir. Haber Gazetesi'ne göre sarsıntıların sürmesi durumunda tüm Marmara Adaları halkı farklı yerlere göç edecektir ("Zelzele Sahasında...", 1935).

Yine Haber Gazetesi tarafından yapılan 11 Ocak 1935 tarihli haberde, deprem bölgesinde salgın hastalığın başladığı bildirilmektedir. Haber, depremzedeler arasında dizanteri benzeri salgın hastalıkların yayıldığını yazmaktadır. Haberin bir kısmı Anadolu Ajansı'ndan derlenmiş, bu kısımda fırtınaya rağmen bölgeye gerekli yardım ekibinin gönderildiği ve Kızılay'ın deprem konusunda yardım toplamaya başladığı bildirilmektedir. Haberde, Anadolu Ajansı ilk kez net rakamlarla deprem hasarına dair istatistikler vermektedir; Balıkesir merkezinde 12 ev hafif hasar almış, Erdek, Gündoğdu, Uçalar, Turan, Paşalimanı, Avşa, Ekinlik, Asmalı, Harmanlı, Poyrazlı ve Avşa köylerinde toplam 364 ev tamamen, 992 ev kısmen yıkılmıştır. Marmara Adası'nda oturulacak ev kalmamıştır. Gelibolu'da 8 ev çökmüş, Lapseki ve Bayramiç'te içme suyu tamamen çekilmiştir. İzmir, Manisa, Edirne il merkezleri ve ilçelerinde de deprem hissedilmiş ancak kayda değer bir hasar oluşmamıştır ("Zelzele Sahasında Salgın Hastalık", 1935). Haber Gazetesi'nin ilk sayfadan verdiği bu haberin yanında Vâlâ Nurettin'in köşesi bulunmaktadır. Öz Türkçe isimli köşesinde Vâlâ Nurettin İstanbul yine sarsılabilir diyerek, felaketin kendi başlarına da gelebileceğini unutmadan 1200 evin yıkılmasıyla açıkta kalan depremzedeler için tüm okurları Kızılay'a yardıma davet etmektedir (Vâ-Nû, 1935).

3. Depreme Dair Ulusal Basında Yer Alan Çelişkili İstatistikler ve Dezenformasyon

11 Ocak 1935 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nde, Bandırma'dan Marmara Adası'na motorlarla kereste, inşaat ve temel gıda malzemesi gönderildiği yazılmış, köylülerin yerden katran çıktığı iddiasına önem verilmediği belirtilmiştir. Bölgedeki tüm köylerin İstanbul'dan gelecek büyük bir vapur beklediği vurgulanmıştır. Haberde Rasathane Müdürü Fatin Bey'in İstanbul ve Marmara Adaları depremlerinin aynı depremler olduğu ve deprem merkezinin Marmara Adası

olduğunun anlaşıldığına dair beyanına da yer verilmiştir (“Marmara Faciasının Bilançosu”, 1935). Rasathane Müdür Fatin Bey depremin başındaki görüşünü değiştirmiş görünmektedir. Diğer yandan Cumhuriyet Gazetesi 10 Ocak 1935 tarihinde Marmara Adası’nın boşaltıldığına dair haberine rağmen 11 Ocak 1935 tarihinde adalıların, bölgeyi boşaltmak için büyük bir vapur beklediklerini yazmaktadır. Ancak gazete 13 Ocak 1935 tarihli sayısında yayınladığı haberde, bölgede hayatın normale dönmeye başladığını ve bölge halkının tamamen göç ettiği haberinin asılsız olduğunu bildirmektedir (“Sükûn Başlıyor, Yardımlar Devam Ediyor”, 1935).

Milliyet Gazetesi, 11 Ocak 1935 tarihinde ilk sayfasından verdiği haberde, Marmara Adası’na dair bir görsel paylaşarak ilk ve ikinci depremle yıkılan bölgeleri göstermektedir. Milliyet Gazetesi can kaybını 5 olarak duyururken yaralı sayısını 14 olarak vermiştir. Erdek Kaymakamı liderliğinde bir heyetin Marmara Adası’nda çok yönlü çalışmalar yaptığını belirten habere göre bölgede çok sayıda hayvan telef olmuştur (“Zelzele Halâ Dinmedi, Çöküntü, Sarsıntı Sürüyor”, 1935). Milliyet’in Anadolu Ajansı kaynaklı haberine rağmen aynı gün Zaman Gazetesi, Marmara Adası’nda ölenlerin kırka yakın, olduğunu yazmaktadır. Gazete altısı resmi olan 750 binada çatlak oluştuğunu, Narlı’da 18 evin çöktüğünü, 70 evin kısmen yıkıldığını bildirmektedir. Gazete, Marmara Adası ve civarındaki ilçe ve köylerdeki hasarları tek tek verdiği kapsamlı haberinde can kayıplarını Gündoğdu Köyü’nde iki, Asmalı, Turhanlı ve Yiğitler (Araplar) köylerinde birer kişi olarak bildirmektedir. Bu arada Antalya Vapuru dışında Bandırma Vapuru da adaya düzenli uğramak suretiyle ihtiyaçları karşılamaya başlamıştır. Ayrıca Marmara Adası’na yollanan çadır sayısı 250’den 400’e çıkartılmış, yiyecek ve içeceğin yanında pamuklu kıyafetler de yollanmıştır (“Marmara Halâ Sallanıyor”, 1935). Zaman Gazetesi’nin haber içeriğinde toplam 5 can kaybı vermesine rağmen, kapakta büyük puntolarla yazdığı ölü sayısının kırka yakın olduğu haberi tartışmaya açık görünmektedir. Gazetenin, kendi görüşü ve Anadolu Ajansı’ndan aldığı hasar ve can kayıplarına dair verilerin çelişmesine rağmen bu durumda ısrarcı olduğu anlaşılmaktadır.

Aynı gün Yeni Asır Gazetesi, bir gün sonra da Ulus Gazetesi Balıkesir Valisinin ikinci kez Marmara Adası’nı ziyaret ettiğini yazmış, Kızılay’ın yardım topladığını aktarmıştır

(“Marmara’daki Felaket”, 1935; “Sarsıntının Arkası Kesilmedi”, 1935). Diğer yandan Haber Gazetesi’nde yayınlanan, bölgede bulaşıcı hastalıkların görüldüğüne dair haber, Kurun Gazetesi’nde de vardır. Ayrıca Gazete 11 Ocak 1935 tarihinde yaptığı haberde can kayıplarının sayısını 20-30 olarak vermektedir (“Zelzele mıntıkasında hastalıklar başladı”, 1935). Son Posta, aynı gün yaptığı haberde kayıklarda barınmaya çalışan birkaç kişinin donarak hayatını kaybettiğini bildirmektedir.¹ Adalar üzerindeki 11 köyün halkı, soğuk, fırtına ve yağmur altında beklemektedir. Adada açılan birkaç kuyudan su alınabilmektedir. Son Posta Gazetesi’ne göre de can kaybı sayısı 30’dur. Bu arada Saadet Vapuru da adaya uğrayarak çadır, yiyecek ve içecek bırakmıştır (“Kapıdağ Yarımadası Sarsıntı İçinde”, 1935). Gazetenin bir gün sonraki haberinde ise tüm deprem bölgesinde yıkılan evlerin sayısını 1316 olarak verilmektedir. Bu defa can kaybını 5, yaralı sayısını 14 olarak veren Son Posta, bir gün içerisinde can kaybı sayısını 25 kişi azaltmıştır (“Sarsıntı Mıntıkasında 1316 Ev Yıkıldı ve Çöktü”, 1935). Zaman Gazetesi de yaklaşık 40 olarak duyurduğu can kaybı sayısını bir gün sonra değiştirerek, resmi rakamlara göre 4 can kaybı ve 9 yaralanma olduğunu yazmaktadır. Gazete daha önce 950 olarak bildirdiği hasarlı yapı sayısını bu defa 756 olarak vermektedir (“Zelzele Felaketi Devam Ediyor”, 1935).

Bölgede dizanteri başladığına dair bir başka haber Cumhuriyet Gazetesi’nin 12 Ocak 1935 tarihli sayısında görülmektedir. Gazete bölgede başlayan dizanteri sonrasında depremzedelere ilaç yollandığını ve hastaların Bandırma’ya taşındığını yazmaktadır (“Evvelki Gün Hasarsız 8 Zelzele Daha Oldu”, 1935).

Kurun Gazetesi, 12 Ocak 1935’te kısa süre önce İstanbul-Balıkesir ve Gemlik-Bursa telefon hatlarında yaşanan kesintinin nedeninin deprem olabileceğini söylerken yıkılan evlerin sayısının 756 olarak netleştğini bildirmekte ve hangi bölgede kaç evin hasar aldığına dair veriler sunmaktadır. Hayatını kaybedenlerin kimliklerine dair ilk kez yapılan haberde, Gündoğdu Köyü’nden Mehmet Kaptan’ın eşi ve kızının akşam yemeği hazırlarken depreme yakalandıklarını

¹ 1935 Marmara Adası depremine dair tek donma haberi Son Posta Gazetesi’nde yer almıştır. Resmi raporlar, yazışmalar ve diğer gazetelerde donma vakasına rastlanmamaktadır.

yazılmaktadır. Musevi vatandaşlardan Aron'un şarap ve tuzlu balık depoları, Metruk Mallar İdaresi'nin kayıkhanesi, Tahsin Bey'in balık ve konserve fabrikası, Erdekli Arif Bey'in yağ deposu tamamen yıkılmıştır. Ayrıca Avşa Adası'nda çöken enkaz altında kalan 3 kişi hayatını kaybetmiştir. Rutya (Narlı) Köyü'nde 5 hane ayakta kalırken Bandırma'ya bağlı Eskiköy'de 4 ev ve cami minaresi yıkılmıştır ("Zelzele", 1935).

1935 yılı Marmara Adası depremine dair ilk görüntüler, 13 Ocak 1935 tarihli Haber Gazetesi'nde manşetten yayınlanmış, Kamil Akman imzalı haber "Ölüyoruz İmdat!" başlığıyla duyurulmuştur. Çarpıcı görsellerin altında yer alan metinde, aç susuz binlerce depremzedenin yardım beklediği bildirilmektedir. Habere göre, depremin ilk anlarından sonra, iletişimin kesildiği Erdek'e dokuz on saat kadar sonra gelen ilk telgraf kısa ve net olarak "Ölüyoruz. Aç ve susuzuz imdat!" demektedir. Bu çağrı üzerine ilk harekete geçen Kaptan Kara Mehmet olmuştur. Kaptan Kara Mehmet, çevrenden toplayarak motoruna doldurduğu erzakla Marmara Adası'na hareket etmiştir. Ancak motor batma tehlikesi geçirince, kaptan geri dönmek zorunda kalmıştır. Halk ilk günü aç ve susuz olarak geçirmek zorunda kalırken, ikinci gün de fırtına devam etmiş, posta vapuruna bağlanan motorlar biraz erzak, çadırla birlikte kaymakam, doktor ve jandarmayı alarak adalara ulaşmıştır. Bu yardım depremzedeler için yetersiz kalmış, talep telgrafları gelmeye devam etmiştir. Haberi yapan Kamil Akman, ancak 12 Ocak 1935 itibariyle adaya 8-10 doktordan oluşan bir sağlık ekibinin gidebildiğini, ilk sekiz günde açıkta bekleyen yaralılara müdahale edilemediğini yazmaktadır. Akman'a göre yaralılara müdahale edilmemiş ya da edilememiştir. Akman ameliyat ihtiyacı olan bazı yaralılara öncelik verilmeyişini de eleştirmektedir. Açıkta kalan depremzedeler arasında salgın hastalığın başladığını belirten yazar, gönderdiği fotoğraftaki yıkılmış yapının Yunan tarzında inşa edilen ilkokul olduğunu belirtmektedir. Yazar bölgede 15-20 kadar can kaybı olduğunu belirtmektedir. Yıkılan bölgelerde deprem nedeniyle çok sayıda yangın çıktığını belirten yazar, Erdek'te paniğin hala dinmediğini, bölgeye Avşa'dan gelen yolcuların bir gün içinde 26 artçı deprem saydığını söylemektedir. Yazar halkın deprem deniz araçlarına sığınan iki kadının doğum yaptığını ve bebeklerin sağlıklı olduğunu söylemektedir (Akman, 1935).

Türk Dili Gazetesi 14 Ocak 1935'te ilk sayfasından duyurduğu "Kapıdağ'da ve Marmara'da Zelzeleler Devam Ediyor" başlıklı haberinde, İçişleri Bakanlığı teftiş heyetinden Sabri Bey'in beraberindeki ekiple Marmara Adası'nda incelemelerde bulunduğunu yazmaktadır. İncelemenin amacı felaketi yerinde görmek, depremzedelere yapılacak yardımı tespit etmektir. Gazete Anadolu Ajansı kaynağıyla aynı başlık altında devam ettirdiği haberinde Kızılay'ın deprem bölgesine 2 bin lira havale yaptığını yazmaktadır. Diğer yandan Balıkesir halkı, Vali ve Belediye Başkanı Salim Bey ve fırka başkanı Tevfik Fikret Bey liderliğinde toplanan yardımlar için merkez ve mahalle komiteleri oluşturulmuştur ("Kapıdağ ve Marmara'da Zelzeleler Hâlâ...", 1935).

Kurun Gazetesi, 14 Ocak 1935 tarihli sayısında depremzedelerle yaptığı röportajları aktarmaktadır. Haberi yapan muhabir, depremzede Gündoğdu Köyü'nden küçük bir motorla İstanbul'a 10 saatte gelerek erzak alan depremzedelerle görüşmüştür. Gündoğdu Köyü'nde kızı ve eşini kaybeden Mehmet Kaptan ile yapılan röportaja yer veren gazete, kaptanın ağzından enkaz altından kendisini ve 3 kızını nasıl çıkarttığını aktarmaktadır. Ancak Mehmet Kaptan'ın enkaz altında kalan bir kızı ve eşi kurtulamamıştır. Kaptan ve üç kızı sığındıkları motorda birkaç gün aç kalmışlardır. Kaptanın depremi yanıklarla atlatan kızı hastaneye nakledilmiş, diğer çocukları yine adada kalmıştır. Kaptan çadırların yetersizliğinden yakınmaktadır. Aynı köyden başka depremzedeler Asmalı Köyü'nden Kalyoncuoğlu isimli bir adamın ahırda süt sağarken enkaz altında kalarak can verdiğini söylemektedir. Röportajı veren Hasan da yardımların yetersizliğini vurgulamaktadır. Haberi yapan muhabir, Gülnihal Vapuru'nun bölgeye keyfi olarak gitmediğine dair göndermeler yapmakta ve "Gülnihal niçin gitmedi?" diye sormaktadır. Kurun Gazetesi, 14 Ocak 1935 tarihli haberinde adada 15-20 can kaybı olduğunu yeniden vurgulamaktadır. Gazeteye göre henüz tam rakamlar belirlenmemiştir. Haberde artık yurt çapına yayılan yardım kampanyalarına dair İstanbul'dan yardım yapanların listesi verilmektedir ("Felakete Uğrayanlar Anlatıyor", 1935). Mehmet Kaptan'ın röportajı 14 Ocak 1935 tarihli Haber Gazetesi'nde de yayınlanmıştır ("Karısı ile Kızını Kaybeden Baba", 1935).

4. Resmî Rakamlar, Raporlar ve Yardımların Ulusal Gazetelere Yansımaları

Depremle ilgili Başvekâlet'e İçişleri Bakanı Şükrü Kaya tarafından verilen ilk bilgiler 10 Ocak 1935 tarihli'dir. Kaya Balıkesir, Bursa, Çanakkale, Edirne, İstanbul, İzmir ve Manisa'da depremin verdiği zararlara ilişkin bilgi sunmaktadır. Rapora göre Balıkesir merkezinde 12 ev kısmen yıkılmış, Erdek merkezi ile Gündoğdu, Uçarlar, Turan, Paşalimanı, Avşa, Ekinlik, Asmalı, Harmanlı, Poyrazlı, Avşa köylerinde 364 evin tamamen, 922 evin kısmen yıkıldığını, can kaybının 5 olduğunu, 14 kişi ve 36 hayvanın yaralandığını, Marmara Adası'nda oturulacak ev kalmadığını belirtmektedir. Kaya, fırtına nedeniyle ulaşılamayan Paşalimanı Köyü'nde oluşan hasar ve kayıplara dair bilgi alınamadığını belirtmektedir (BCA,30-10/119-839-8). Ancak dört gün sonra gazetelere yansıyacak İçişleri Bakanlığı resmi tebliğinde can kaybı sayısının 4'e düştüğü görülecektir. Resmi açıklama ve rapor arasında tamamen yıkılan ev sayıları da farklılık göstermektedir. Hasar ve tespit çalışmalarının devam ediyor olduğu düşünüldüğünde, rakamlardaki azalma ve eksilmeler kabul edilebilir görünmektedir.

Kurun Gazetesi'nde 14 Ocak 1935 tarihinde yer alan bir haber depremde yıkılan köylerin yerine planlı köylerin yapılacağı yönündeki İçişleri Bakanlığı tebliğidir. Deprem bölgesinde dahiliye ve sıhhiye müfettişliklerince yapılan denetimler sonucunda 4 can kaybı ve 13 yaralı tespit edilmiştir. Hayvan zayıyatı ise 6 ölü ve 36 yaralı şeklindedir. Marmara Adası'nda 570 evin 450'si tamamen yıkılmış diğerleri kısmen hasar almıştır. Yıkıntıya uğrayan köyler planlı bir şekilde yeniden inşa edilecek, bataklık kenarında bulunan bir köyün (Harmanlı Köyü) yeri değiştirilecektir. Heyet öncelikli olarak kışı geçirebilmek için enkazlardan da yararlanarak, çivi ve tahta ihtiyacının karşılanması yoluyla barakalar inşa etme kararı almıştır. Bu konuda köylere ustalar gönderilmiş ve halka sıhhi baraka yapımı konusunda bilgi verilmiştir. Bölgenin ihtiyacı için 10 bin lira tahsis edilmesi ve Kızılay'ın mevcut ödemelerinin Meclis'ten talep edilmesi kararı alınmıştır ("İç Bakanlığı'nın Tebliği", 1935; "Felaketzedelere Baraka Yaptırılacak", 1935; BCA, 30-18-1-2/51-2-18). Bu arada Ayvalık'tan toplanan 150 lira felaketzedelere yollanmış, konu Yeni Asır Gazetesi'ne haber olmuştur ("Bağrı Yanıklara Yardım", 1935).

Marmara Adası depreminin İstanbul'da oluşturduğu tedirginlik, gazetelerden de okunabilmektedir. 14 Ocak 1935 tarihinde Son Posta Gazetesi "Son Zelzele ve Alimlerimiz" başlıklı bir haber yayınlamış, haberde deprem uzmanlarının görüşlerine yer verilmiştir. Haberin merkezinde İstanbul olması ve örneklerin İstanbul üzerinden verilmesi, bu endişenin göstergesidir (I.M., 1935).

14 Ocak 1935 tarihinde Cumhuriyet Gazetesi bölgeden görseller yayınlamıştır. Marmara Adası'nda baraka inşasına başlandığını bildiren gazete, bölgeye giden resmi yetkililerin beyanlarına ve yapılan yardımların içeriğine dair bilgi vermektedir ("Sarsıntılar Çok Azaldı, Açıkta Kalan Halk İçin Barakalar Yapılıyor", 1935).

15 Ocak 1935 tarihinde teftiş heyeti reisi Sabri Çıtak'ın deprem bölgesindeki incelemelerine dair raporu Dâhiliye Vekâleti tarafından Başvekâlet'e yollanmıştır. Dokuz maddelik rapora göre, depremzedeler için yapılacak barakaların malzemeleri Gönen ve Susurluk'tan temin edilmiştir. Balıkesir merkezinden Marmara Adası'na on inşaat ustası ve askeriye'den temin edilen 81 kişilik bir inşaat müfrezesi gönderilmiştir. Bandırma ve Erdek'te inşaat ve iâşe komisyonları kurulmuş Marmara, Paşalimanı ve Avşa adalarına nahiye, fen işleri ve sıhhat müdürleri görevlendirilmiştir. Komisyonlar, sevk, iskân, iâşe, inşaat işlerini Balıkesir Valiliği ve Erdek Kaymakamlığı gözetiminde idare edecektir. Ayrıca inşa edilecek barakalara dair birer proje hazırlanmış, inşaat komisyonlarına ve köylere yollanmıştır. Rapor iskân ve iâşeye dair alınan kararlardan dolayı bölge halkının ve depremzedelerin samimi minnet ve şükran duyguları taşıdığını belirtmektedir. Hükûmetin bölgeye olan ilgisi nedeniyle, depremzedelerin adadan ayrılma eğilimi yok olmuştur. İâşeler ve çadırlar yoluyla iskân sorunu giderilmiştir. Halk inşa edilecek barakalara geçirilecektir. Halkın sağlık durumunda bir sorun yoktur. Ulaşım için bir Erdek'ten bir gümrük motoru temin edilmiş ve adalar arasında sefer yapması sağlanmıştır (BCA, 30-10/119-839-9, s.20-21).

Bu raporun yansımaları hemen aynı gün çeşitli gazetelerde verilen haber içeriklerinde görülmektedir. 15 Ocak 1935 tarihli Akşam Gazetesi haberine göre Marmara Adası, Erdek ve Karabiga'da bir gün önce meydana gelen artçı sarsıntılar maddi hasara neden olmuştur. Karabiga'da 8 evle ilkökul yıkılmış, belediye ve hükûmet binaları zarar görmüştür.

Sarsıntılar Mürefte ve Tekirdağ'ın köylerinde de kısmi zarar oluşturmuştur ("Karabiga'da Zelzeleden Üç Ev Yerinden Kaydı", 1935). Akşam Gazetesi'nin yıkıcı derecede şiddetli bulduğu artçı sarsıntılar aynı gün Haber Gazetesi'nde hafif sarsıntılar olarak verilmiştir. Haberde Marmara Adası'nda yıkılan konserve fabrikasının deprem sonrasındaki harap durumu verilmiştir ("Marmara'da Zelzele Devam Ediyor", 1935). 15 Ocak 1935 tarihli Türk Dili Gazetesi'ne göreyse artçı sarsıntılar sadece Rotya (Narlı) civarında daha önce hasar almış 2 evin yıkılmasıyla sonuçlanmıştır. Türk Dili, diğer gazetelerde yer alan deprem bölgesindeki halkın yerlerinden ayrıldığı hatta yurt dışına çıktıkları yönündeki yazılara ve söylentilere itiraz ederek, depremzedelerin yerlerinde ve yuvalarını yeniden inşa etmekte olduklarını yazmaktadır. Gazetenin itiraz ettiği diğer konu, depremzedeler arasında yaygınlaştığı söylenen bulaşıcı hastalık haberleridir. Hastalık haberlerini yalanlayan Türk Dili Gazetesi, yeni yaralıların olmadığını da söylemektedir. Gazeteye demeç veren Balıkesir Valisi Salim Gündoğdu, depremzedelerin İstanbul, Erdek ve Bandırma'da iskân edildiklerine dair söylentilerin asabiyetle karşılandığını söylemektedir. Vali, depremzedelerin yerlerinde kalmakta kararlı olduklarını belirtmektedir ("Marmara'da Sarsıntılar Hafifledi", 1935). Vali'nin açıklamalarında yer alan halkın yerinde kalmakta ısrarcı olduğu vurgusu, Ada'nın boşalmamasını sağlamak amacıyla dile getirildiği varsayılabilir.

Döneme dair gazete haberlerinin merkezinde Marmara Adası'nın boşalma ihtimali sürekli olarak gündemde tutulmaktadır. Aynı günlerde hazırlanan raporlara da üstü kapalı şekilde yansıyacak olan Marmara Adası'nın depreme rağmen boşalmaması gerekliliğini anlamak için bölgenin yakın tarihli demografisine bakmak gerekmektedir; Türk-Yunan, Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı döneminde Marmara Adası Rumları tehdit olarak algılanmış İstanbul ve Karesi gölgesindeki bazı noktalara yerleştirilmişlerdir. Bölgeden uzaklaştırılan Rumlar, 1919 ve sonrasında Marmara Adası'na geri dönmeye başlamıştır. Diğer yandan I. Dünya Savaşı döneminde işgal edilen İzmir ve Balıkesir'de başlayan Rum çeteleşmeleri, Marmara Adası'nda yaşayan bir kısım Müslüman nüfusun bölgeden uzaklaşmasına neden olmuştur. İşgal yıllarında bölge yönetiminde de etkin olan Rum nüfus, Millî Mücadele sonrasında Yunanistan'a göç etmiştir. Göçler ve sıklıkla değişen demografik denge nedeniyle 1915-1922 arasında Marmara Adası'nda iktisadi faaliyetler durmuş,

adaya geri dönen Müslüman nüfusa rağmen çok sayıda köy ve ada merkezi boş kalmıştır. Marmara Adası özelinde oldukça uzun zamana yayılan plansız nüfus politikası 1942'ye dek sürmüş, adaya Balkanlar ve Rumeli ile Rize ve Trabzon köylerinden gelen göçmenler yerleşmiştir. Bu dönemde ada tarımı da olumsuz olarak etkilenmiştir (Kabakçı, 2023, s.19-21). Boşalmış kabul edilen Marmara Adası'nın Balkanlar, Rumeli ve Karadeniz'den gelen Müslüman unsurlarla doldurulmaya çalışıldığı dönemde bölgede 1935 depremi meydana gelmiştir. Dolayısı ile en azından 3.000 civarındaki nüfusun yerinde tutulmasını sağlamak ve bölgedeki negatif yönlü haberlere müdahale etmek zorunluluğu doğmuştur. Bu nedenle deprem sürecinde gerek hükümet yetkilileri gerekse çok sayıda gazete Marmara Adası'nın boşaldığı yönündeki haberleri yalanlamıştır. Diğer yandan 5 Şubat 1935 tarihli Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti raporunda da, bölge köylerinin gerekirse seyyar bir ordugâh ile boşalmasının önlenmesine dair bir madde mevcuttur (BCA, 30-10/119-839-9, s.7-14).

Anadolu Gazetesi, Anadolu Ajansı kaynaklı haberinde depremzedelere Ayvalık'tan yatak, yorgan, iç çamaşırı ve kıyafetten oluşan 9 sandık ve 881 parça yardım malzemesi yollandığını yazmaktadır ("Zelzele Felaketzedelerine Hükümet El Uzattı...", 1935). Yardım haberi 16 Ocak 1935 tarihli Ulus Gazetesi'nde de yer almıştır ("Felaket Görenlere Yardımlar", 1935). Kurun Gazetesi'nin *Gezgin* isimli muhabiri ise deprem bölgesine karşı İstanbul halkının ilgisizliğini eleştirerek, bölgeye yardım noktasında çağrı yapmaktadır (Gezgin, 1935).

16 Ocak 1935 tarihli Akşam Gazetesi, deprem bölgesinden yayınladığı görselleri manşetine taşımıştır. Görsellerde enkaz altında eşyalarını arayan depremzedeler yer almaktadır. Gazete aynı gün yedinci sayfasını tamamen fotoğraflara ayırmış, görsellerde daha çok çadırlar içerisinde yaşayan depremzedelerin zorlu şartlarına yer vermiştir. Gazete, deprem bölgesinde röportajlar da yapmıştır. Hikmet Feridun'un Marmara Adası'nda yaptığı röportajlar, genelde deprem anına aittir. Yazar fotoğraf filmi değiştirmek üzere girdiği bir mekânda duvar çökmesi sonucu yaralandığını da bildirmektedir. Röportaj verenler arasında Mehmet Kaptan'da yer almaktadır (Hikmet Feridun, 16 Ocak 1935). Haber ve Kurun gazetelerinin 16 Ocak 1935 tarihinde yayınladığı sansasyonel haber, artçı sarsıntılarda kopan bir merdivenin

feci surette ezerek vefatına neden olduğu Ahmet ve kaçanların izdihamı sırasında ezilerek vefat eden Ayşe'ye dairdir ("Zelzele Faciası", 1935; "Zelzele", 1935). 18 Ocak 1935'te Dâhiliye Vekâleti, Başvekâlet'e verdiği bilgide, 16 Ocak itibariyle devam eden sarsıntılara rağmen bölge halkının maneviyat ve sağlığının iyi durumda olduğu, barakalar içinse 15 bin liraya ihtiyaç duyulduğu bildirilmiştir (BCA, 30-10/119-839-9, s.2). Ancak raporlarda yeni bir vefat haberi yer almamaktadır.

17 Ocak 1935 tarihli Akşam Gazetesi muhabiri Hikmet Feridun, Marmara Adası depreminde şarap fabrikası yıkılan Aron ile bir röportaj gerçekleştirmiş, deprem anında alkol alarak sızmış olan fabrika sahibi, gözünü açtığına üzerine yıkılan tavanın altında kaldığını söylemiştir. Aron yanmakta olan mangal nedeniyle tutuşan tavan ahşapları arasında sıkışmış, artçı sarsıntıda üzerine devrilen beton parçalarıyla sönen ateş sonrasında ise elleriyle bir tünel oluşturarak enkazdan çıkmayı başarmıştır. Toplam dört buçuk saat enkaz altında kalan Aron, ada hamamında sarsıntıya yakalanan bir genç kızın, üzerine devrilen mermerlerle ağır yaralandığını söylemektedir. Akşam Gazetesi muhabiri de, artçı sarsıntılarda vefat ettiği söylenen Ayşe ve Ahmet ile ilgili haber yapmıştır. Hayırsız Ada'da 4 gün açıkta ve kar altında bekleyen Fener çalışanlarının hikâyesi de gazeteye taşınmıştır. Kurtarmaya gelen motorun, hava şartları nedeniyle hareket edememesi sonucunda, depremzedeler Ada'da bir gece daha kalmışlardır. Gazete, Padişah Abdülaziz'in kendisi için Marmara Adası'ndan getirttiği Altın Suyu'nun kesildiğini ve ünlü mermer çeşmenin zarar gördüğünü de belirtmektedir (Hikmet Feridun, 17 Ocak 1935). Gazetenin verdiği ezilerek, düşerek ya da farklı şekillerde ölümlere dair bilgiler, konuyla ilgili resmî yazışma ve raporlarda yer almamaktadır.

Cumhuriyet Gazetesi, 17 Ocak 1935 tarihinde bölgede hastalığın durduğu, durumun normale döndüğü, barakaların hızla yapıldığını yazmaktadır. Gazete aynı haberinde bölgede bazı yapıların artçı sarsıntılarla yıkıldığı haberinin asılsız olduğunu belirtmektedir ("Yeniden binalar çöktüğü haberleri...", 1935).

Devlet yetkililerinin, depremzedeler için öncelikli olarak barakalar inşa edilmesine dair aldığı karar sonrasında ilk girişimler başlamış, Ada'ya gönderilen malzeme ve işçiler 17 Ocak 1935 tarihli Türk Dili Gazetesi'ne konu olmuştur. Türk Dili, sarsıntıların devam ettiği Marmara Adası'na 150 çadır ve

on yatak desteği dışında ahşap tavan inşa malzemesi ile 30 kadar iřđi gönderildiğini yazmaktadır. 50 iřđi ise daha sonra gönderilecektir. Başmühendis vekili ve teknik ekiple birlikte Marmara Adası'na gelmiştir. Teknik heyet, yapılacak barakalara nezaret edecektir (Marmara Adaları'nda Dn de Zelzeleler Oldu", 1935). 18 Ocak 1935 tarihli Zaman Gazetesi de, teknik ekibin yanında İstanbul'dan iki doktor geldiğini yazmaktadır. Ada'da 15 yataklı bir revir de oluşturulmuştur. alışmalar, Dâhiliye ve Sıhhiye vekâletleri tarafından yakından takip edilmektedir. Diğer yandan Kızılay Gençlik Kolu 500, Ayvalık halkı ise 140 lira bağış toplamış ve yollamıştır. Ayvalık bağışları 17 Ocak 1935 itibariyle toplam 690 liraya ulaşmıştır ("130 Zelzele Oldu", 1935). Bir gün önce Balıkesir Valiliği tarafından Dahiliye Vekâlet'ine verilen bilgide, sarsıntılarının devam etmesine rağmen çalışmaların sürdüğü, ancak fırtına nedeniyle bazen aksadığı, böyle havalarda halkın bir kısmının barakalarda bir kısmının da müsait yapılar da barındırıldığı bildirilmektedir. 16 şubat 1935 itibariyle bölgede 235 baraka inşa edilmişse de bu barakaların 102 tanesinin tadilata ihtiyaı vardır. Valilik 108 barakaya daha ihtiyaç olduğunu bildirmektedir. Valilik bölgede ihtiyaç duyulan inşa malzemelerinin listesini vermekte, gecikilmesi halinde hijyenik şartlar nedeniyle hastalıkların başlayabileceğini belirtmektedir. Belge göz önüne alındığında 2189 kişiye iaşe dağıtılmakta olduğu anlaşılmaktadır (BCA, 30-10/119-839-9, s.2).

19 Ocak 1935 itibariyle Cumhuriyet Gazetesi, Kızılay Gençlik Kolları'nın depremzede çocuklara yaptığı beş yüz liralık yardıma yer vermektedir. Aynı haber, adaya gitmek üzere görevlendirilen bir doktorun, çekince göstermesi nedeniyle görevinden alındığını bildirmektedir ("Zelzele Sahasında Felaketzedelere Yapılan Yardım", 1935). Cumhuriyet 20 Ocak 1935 tarihli sayısında ise Marmara Adası'nda yapılan kereste ve gıda yardımlarına değinmekte ve adaya gönderilen askeri inşaat müfrezesinin fotoğrafını yayınlamaktadır. Gazete, Marmara adalarının yakında bayındır bir bölge olacağını belirtmektedir. Gazete aynı haberde, bölgeye yapılan yardımlara ve görevlendirilen yetkililere dair bilgiler vermekte, bölgede soğuk algınlığına dair hafif hastalıkların kalmadığını, çadırlara kurulan sobalarda bolca enkaz malzemesi yakıldığını belirtmektedir ("Marmara adaları yakında birer memure olacak!", 1935).

21 Ocak 1935 tarihli Türk Dili Gazetesi'ne göre bir saat içerisinde 16 artçı sarsıntıya maruz kalarak uykusuz geceler geçiren Marmara Adası halkı her şeye rağmen kendileri için yaptırılmakta olan barakalardan memnundur. Balıkesir Valisi Salim Gündoğdu konuyla yakından ilgilenmektedir ("Marmara'da Bir Saatte 16 Zelzele Oldu", 1935). 21 Ocak 1935 tarihinde Marmara Adası'na gidecek olan Sağlık Bakanı, bir gün sonraki Milliyet ve Cumhuriyet gazeteleri tarafından haberleştirilmiştir. Aslen Anadolu Ajansı kaynaklı olan haberlere göre Sağlık Bakanı Dr. Refik Saydam'ın bölgede hükûmet adına yapacağı incelemeler dışında, genel başkanı olduğu Kızılay'ın yardımlarına dair durumu da gözlemleyecektir. Haber, bölgedeki tüm ekiplerin köyler ve mahallelere dek ulaştığını, iase ve çadır sıkıntısı olmadığını belirtmekte ve bölgede Kızılay adına açılan yardım defterini kaynak göstererek, yapılan bağışların toplam 33.652 lirayı bulduğunu yazmaktadır. Defterde kurumlar ve özel şahısların da adı yer almaktadır ("Sağlık Bakanı Zelzele Yerini Görmeye Gitti", 1935; "Sağlık Bakanı Marmara Adalarında Vaziyeti Tetkik Edecek", 1935). 25 Ocak 1935 tarihli Türk Dili ve Cumhuriyet gazeteleri ilk sayfalarında Sağlık Bakanı'nın tetkiklerini bitirdiği ve alınan tedbirleri beğendiğini yazmaktadır. Bölgede felaketzedelerle konuşarak, alınan tedbirleri inceleyen Bakan, yetkililere memnuniyetini bildirerek Ankara'ya dönmüştür ("Sağlık Bakanımız Felaket Yerini Gezdi ve Yerinde Alınan Tedbirleri Beğendi", 1935; "Sağlık Bakanı Marmara Adalarında Neler Gördü?", 1935).

Ulus Gazetesi, 27 Ocak 1935 tarihli sayısında Fransız hükûmetinin Türkiye'deki büyükelçisi yoluyla taziyelerini bildirdiğini yazmaktadır. Karşılık olarak Cumhuriyet hükûmeti teşekkürlerini bildirmiştir ("Marmara Felaketi Dolayısıyla Fransız Hükûmeti...", 1935). Depremle ilgili olarak gazetelere yansıyan tek yurtdışı haberi budur. 27 Ocak 1935 itibarıyla yardım yapanlar arasında Adana'daki öğrencileri de görmek mümkündür. Öğrenciler günlük harçlıklarından bir kısmını depremzedeler için ayırmıştır ("Marmara Adası'ndaki Zelzele", 1935). 31 Ocak 1935 tarihli Türk Dili Gazetesi, Uşak halkı tarafından Kızılay yoluyla toplanan yüz lirayı aşkın paranın deprem bölgesine gönderileceğini bildirmektedir ("Felaket Görenlere Yardım", 1935). Haber ve Zaman Gazeteleri, 7 ve 8 Şubat 1935 tarihinde Zonguldaklı öğrencilerin aralarında elli lira toplayarak deprem bölgesine gönderdiklerini yazmaktadır ("Marmara Adası'nda Zarar Görenlere Yardım", 1935;

“Zonguldaklı Talebenin Yardımı”, 1935). 8 Şubat’ta ise Türk Dili Gazetesi, Ordu ilinde Kızılay tarafından yardım toplama faaliyeti yapıldığını vurgulamaktadır. Depreme bir öğrenci yardımı da Midye (Kıyıköy) bölgesindeki okullardan gelmiştir. Öğrenciler 15 lira 40 kuruşu deprem bölgesine aktarmışlardır (“Midye Çocuklarının Felaketzedelere Yardımı”, 1935). Gazetenin aynı gün verdiği bir başka yardım haberinde ise Şamlı nahiyesi ve köylerinden de yardım yapıldığı görülmektedir. Yardım yapan köyler, Kamçılı, Başımkızdı (Yeniiskender), Yeroluk, Alaca, Kırmızılar, Fethiye, Armutalan köyleridir (“Felaket Görenlere Şamlıların Yardımı”, “Mekteplilerin Marmara Felaketzedelerine Yardımı”, 1935). Aynı gün Ulus Gazetesi’nde yar alan başka bir habere göre, depremzedelere Kızılay yoluyla yapılan yardımın toplamı 46.619 liraya ulaşmıştır. Listede en büyük iki yardımın Divanı Muhasebat memurları ile Ankara Kız Lisesi öğretmenleri ve Kızılay üyeleri tarafından yapıldığı görülmektedir. Listenin genelde, memur, öğretmen, doktor ve öğrencilerden oluştuğu görülmektedir (“Hilaliahmer Cemiyeti Umumi Merkezinden”, 1935). 15 Şubat 1935 tarihli Kurun Gazetesi, İstanbul Postane memurlarının da depremzedelere 22 lira 35 kuruş bağışta bulunduğunu yazmaktadır (“Marmara Adası Felaketzedelerine Yardım”, 1935). Öğrenciler arasında başlatılan kampanyaya Şubat ayında Ankara öğrencileri de katılmıştır. Öğrenciler aralarında topladıkları 139 lirayı Kızılay’a teslim etmiştir (“Marmara Felaketzedelerine Yardım”, 1935).

28 ve 30 Ocak 1935 tarihli gazeteler, Sağlık Bakanı Refik Saydam’ın deprem bölgesi incelemeleri sonrasında Bakanlar Heyeti toplantısında yaptığı açıklamalara yer vermişlerdir (“Bakanlar Heyeti Toplandı”, 1935; “Sağlık Bakanımızın Söyledikleri”, 1935; “Sağlık Bakanı Bay Refik Saydam Beyanatta Bulundu”, 1935; “Sağlık Bakanı’nın Beyanatı”, 1935). Dr. Refik Saydam konuşmasında, depreme dair net zayıatı da açıklamıştır. Ulusal Birlik ve Anadolu gazetelerine göre deprem bölgesinde 9.083 kişi yaşamakta olup 2.092 haneden 180’i tamamen olmak kaydıyla 460 ev hasar almıştır. 4 kişi hayatını kaybederken 27 kişi yaralanmıştır. Ailelerin tamamı çadırda yaşamaktadır. Bazı ailelerin meskenlerine geri döndüğünü belirten Saydam, depremzedelere bir aylık iase yardımı yapıldığını da vurgulamıştır. Bu arada barakaların inşasına başlanmıştır. Kolordudan bir inşaat müfrezesi ile yakın çevreden getirilen marangoz ve inşaat ustaları bölgede çalışmaktadır. Bölgede inşa edilen barakların on beş gün

içerisinde bitirilmesi hedeflenmiştir. Hastalık olmamasına rağmen Marmara Adası'nda bir revir açılmış ve hizmete hazır duruma getirilmiştir. İki doktor deprem bölgesinde dolaşarak hizmet verirken, görülen nadir rahatsızlıklar gıdasızlıktan meydana gelen hastalıklardır. Kızılay bölgedeki geçim sıkıntısı yaşayan ya da ailelerini kaybetmiş çocuklarla yakından ilgilenmekte çok çocuklu ailelere iâşe yardımı yapmaktadır. Bölgede bir asayiş sorunu olmayıp durum normale dönmek üzeredir.

1 Şubat 1936'da Marmara Adası'nda baraka çalışmaları devam ederken Yahudi Yakup lakaplı şahsın evi yanmıştır. Açıkta ısınmaya çalışan çocukların yaktıkları ateş nedeniyle yanan evi söndürmek mümkün olamamış, ancak idareciler ve görevli askerlerin yardımı sayesinde ev yıkılarak yangının büyümesi durdurulmuştur. Yangın sırasında kullanılmak istenen tulumbanın paslanmış aksamı nedeniyle çalışmadığı tespit edilmiş, Erdek'ten tulumba talep edilmiştir ("Marmara'da Bu Seferde Yangın Çıktı", 1935).

Zaman Gazetesi, Balıkesir merkezindeki gelişmelere dair hazırladığı 4 Şubat 1935 tarihli haberinde, depreme de değinmekte, Tüm Balıkesirlilerin depremde dolayı manevi bir eziklik ve üzüntü içinde olduğunu, ancak gereken yardımların ülkece yapılmakta olduğunu yazmaktadır ("Balıkesir'de İmar", 1935).

1935 yılı şubat ayında Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti, Başvekâlet'e depremedelere yapılan yardımlara dair bir rapor sunmuştur. 5 Şubat 1935 tarihli rapora göre, depremin ilk günlerinde insan zayıyatının olmadığı bilgisi alındığı ancak 13 Ocak'tan sonra 4 can kabı ve 13 yaralı tespit edildiği bildirilmiştir. 570 aile ve yaklaşık 3 kişi açıkta kalmıştır. Yine bu tarihe kadar Kızılay ve bazı girişimlerle yapılan aynı yardımların 5.250 ekmek, 72 çuval un, 24 sandık şeker, 36 sığır, 25 kilo sucuk, 10 teneke kavurma ve 355 çadır olduğu bildirilmektedir. Sonrasında Kızılay'a bölgede kullanılmak üzere 7 bin lira daha gönderilmiştir. İnşa edilmesine karar verilen barakaların toplam 20 bin lirayı bulacağı öngörülmüştür. Rapora göre Balıkesir Valisi tarafından yönetilecek kriz programını başlıca 6 maddede özetlemek mümkündür.

- 1- Her bir köye çadır yardımı yapmak ve seyyar bir ordugâh ile köyleri dağılmaktan kurtarmak,

- 2- Hemen inşalara başlayarak çadırlardan barakalara nakli hızlandırmak,
- 3- Sıhhi koşullara karşı dikkatli ve tedbirli olmak,
- 4- Deniz ulaşımına dikkat etmek, vapurun işlemlerini sağlamak,
- 5- Kızılay'dan 150 çadır daha alınmıştır,
- 6- Sahil muhafaza motorlarından birinin daima bölgede bulunmasına dikkat etmek (BCA, 30-10/119-839-9, s.7-14).

Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti'nin bölgeye dair son teftiş raporu 28 Mart 1935 tarihinde hazırlanmıştır. Baş Müfettiş Dr. Fuat Sorağman tarafından hazırlanan rapor nisan ayında Başvekâlet'e sunulmuştur. Rapora göre Marmara Adası'nda 20 Mart 1935 itibarıyla hayat normale dönmüş, çalışanlar arazi üzerinde işlerine başlamıştır. Artçı sarsıntılar hafif şiddetle devam ederken ada halkının sağlık durumu iyidir. Bulaşıcı hastalık gözlemlenmemektedir. Deprem bölgesinde 263 baraka yapılmış ve halka teslim edilmiştir. Ancak barakaların tavan ve döşemeleri geçici olarak yapıldığından yenilenme ve onarılma ihtiyaçları ancak giderilecektir (BCA, 30-10/119-839-9, s.23-26).

Depremin başlangıcı olan 4 Ocak 1935 tarihinden raporun yazıldığı 20 Mart 1935 tarihine dek, araya bayram girmesi ve sıklıkla fırtınalarla Erdek bağlantısının kesilmesi nedeniyle, baraka çalışmalarında aksamalar yaşanmıştır. İnşaat için sağlanan askeri müfreze geri çağırılmıştır. Ancak rapor bu durumun bir sorun teşkil etmediğini, müfreze tarafından yapılan barakaların, ustalar tarafından inşa edilen barakalara kıyasla daha ilkel olduğunu belirtmektedir. Ustaların Marmara Adası'nda sürekli ikamet etmemesi nedeniyle değişimleri bir sorun haline gelmiş, bölgede bir müteahhit arayışına girilmiştir. Rapora göre, uygun müteahhit ile barakların 30 günde tamamlanması ön görülmektedir. Ayrıca Gündoğdu Köyü'nde halk tarafından 40 baraka inşa edilmiş ve içlerine yerleştirilmiştir. Konforlu ve eksiksiz görünen barakalar dışında 25 baraka da kabaca inşa edilmiş ve bölge halkı barakalarını tamamlamak için ödenek beklemektedir. Böylece 68 haneli Gündoğdu Köyü'nün baraka ihtiyacı tamamlanmış olacaktır.

Baş Müfettiş Dr. Fuat Sorağman'ın raporuna göre Marmara Adası merkezinde 40, Avşa Köyü'nde 52 ve Yiğitler Köyü'nde 18 baraka yapılmıştır. Asmalı Köyü'ne sadece çivi verilerek, halkın enkaz malzemesiyle yeniden baraka yapması

sağlanmıştır. Aynı şekilde Marmara Adası Kalemi (Çınarlı) Köyü, Paşalimanı Adası Balıklı, Poyrazlı ve Tuzla köylerinde halk kendi barakalarını inşa etmiştir. Küçük bir gölet kenarında yer alan 36 Haneli Harmanlı Köyü'nün yeri değiştirilerek 18 çift baraka yapılmış ve köy yeniden kurulmuştur. Tüm ada köyleri ve Marmara Adası merkezinde toplamda 30 aile çadırda kalmaya devam etmektedir. Rapora göre baraka projelerinde mutfak ve helalar görünse de, bu bölümler ihmal edilmekte, halk mutfak ve hela ihtiyacını yıkıntılar arasında karşılamaktadır. Bazı köylerde ise hafif hasarlı evler bulunmakta, ev sahipleri onarım için kereste ve çivi talep etmektedir. Ekipler, her ekonomik sınıftan halka yardım edileceği ancak önceliğin tamamen meskenden mahrum ailelerde olduğu tüm depremzedelere bildirilmiştir. 20 Mart 1935 akşamı itibariyle 14.686 lira sarf edilmiş ve 8.954 lira sarf edilmek üzere tutulmaktadır. Baş Müfettiş Fuat Sorağman, barakaların tamamlanıp depremzedelerin içlerine girmesi durumunda halkın Kızılay'a minnet hissi duyacağını ve bu işler için ortalama 7 ila 8 bin liraya ihtiyaç duyulduğunu belirtmektedir (BCA, 30-10/119-839-9, s.23-26).

Tablo 1. 20 Mart 1935 tarihi itibariyle inşa edilen barakaların durumu

KÖYLER	İNŞAATI BİTMİŞ		İNŞAATI BAŞLAMIS		YENİDEN İNŞA EDİLECEK	
	Çift	Tek	Çift	Tek	Çift	Tek
Marmara	19	43	4	21		7
Çınarlı	2		2			
Avşa / Türkeli	4	1	7		5	1
Avşa / Yiğitler	5	1	5	1	6	
Paşalimanı	4			1		
Harmanlı	10		8			
Balıklı	2					
Poyrazlı	3	5	1	2		
Tuzla	2				1	
TOPLAM	51	50	27	25	12	8

Kaynak: BCA, 30-10/119-839-9, s.27.

4 Ocak 1935 tarihinde Marmara Adası merkezli depreme dair haberlerin 1935 yılı şubat ayı başında sıklığını kaybettiği görülmektedir. Özellikle Sağlık Bakanı Refik Saydam'ın resmi açıklamalarından sonra yalnızca deprem yardımlarına dair haberler yapılmaya başlanmış, mart ayında neredeyse hiç deprem haberi yapılmamıştır. 1935 yılı nisan ayından sonra çıkan haberler daha çok, ticari kaygı taşıyan depremzede hikâyelerine yer vermektedir. Gazeteler yer yer bölgede hissedilen artçı sarsıntıları da gündeme taşımıştır.

8 Nisan 1935 tarihinde Marmara Adası'nda sabah 5 civarında bir süre arayla iki sarsıntı meydana gelmiştir. Ada sakinlerini korkutan deprem de bir hasar ya da can kaybı yaşanmamıştır ("Marmara'da Bu Sabah Şiddetli Bir Zelzele Oldu", 1935). Son Posta Gazetesi'nde 11 Haziran 1935'te Selim Tevfik tarafından yazılan, bir depremzede kadının başından geçen felaketleri konu alan haber yayınlanmıştır. Marmara Adası zeytinliklerinin büyük kısmına sahip bir zenginle imam nikahı kıyılan 16 yaşındaki genç kızın hikayesi dramatik bir dille ele alınmaktadır. Zengin adamdan hamile kalarak terk edilen kız, depremde kaçarak sığındığı çadırda bir doğum gerçekleştirmiştir. Kadın bir başka erkek tarafından kandırılarak yine mağdur edilmiş ve komşuları tarafından yapılan şikâyetle resmen de mahkûm olmuştur. Selim Tevfik, küçük çocuk için bir bakıcı aile ve kadının kendisi için de hayır sahibi birinin arandığını bildirmektedir ("Başından Geçen Felaketler Yetmiyormuş Gibi", 1935). Yazarın kullandığı dramatik ve cinsiyetçi dil dönem gazetelerinde sıklıkla karşılaşılan bir durum olup, gazetelerin 1935 yılı haziran ayı itibarıyla deprem gerçeğinden çok, deprem magazinine kaydıklarını göstermektedir.

Sonuç

4 Ocak 1935 tarihli Marmara Adası depremi, Marmara ve Ege bölgelerinde şiddetli, İç Anadolu bölgesinde ise hafif olarak hissedilmiştir. Depremi ilk dört günü, Kandilli Rasathanesi'nin de açıklamaları doğrultusunda deprem merkezinin İstanbul'un 70 km dışındaki köyler olduğu düşünülmüştür. 8 Ocak 1935 tarihine dek ulusal gazeteler depremin İstanbul'a etkileri üzerinde yoğun şekilde durmuş, panik haldeki halkın deprem anı hikâyelerine yer verilmiştir. Bu noktada şehirde kulaktan kulağa dolaşan, Galata Kulesi ve tüm cami minarelerinin yıkıldığı haberlerinin yanı sıra, depremin Viyana'dan dahi hissedildiği gibi haberler gazetelerde

yer almıştır. Ancak 8 Ocak 1935 tarihinde gazeteler Erdek ve civarındaki hasarın büyüklüğüne dikkat çekmeye başlamış, Marmara ve Paşalimanı adalarından alınan haberlerle bu bölgelerin deprem üssü olduğu anlaşılmıştır.

Devlet arşivlerinde yer alan raporlar ve yazışmalar bölgeye müdahalenin birkaç gün sonra yapılabildiğini göstermektedir. Kötü hava şartlarının getirdiği ulaşım ve haberleşme sıkıntısı nedeniyle Marmara Adası ve çevre adalardaki depremzedeler ilk birkaç gün gıda ve su sıkıntısı çektikleri anlaşılmaktadır. İptidai şartlarda da olsa bölgeye yardım götürme çalışmaları ilk günlerde başlamış, kısa süre içerisinde oluşturulan kriz masasıyla, Kızılay merkezli yardımlar bölgeye aktarılmıştır. Deprem'den 10 gün sonra yapılmaya başlayan geçici barakaların çoğunun 1935 yılı mart ayı içerisinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Deprem boyunca çok sayıda gazete, can kayıpları, yaralanmalar ve hasarlı yapılar konusunda net rakamlar vermeye çalışmışsa da başarılı olamamışlardır. Can kayıplarını 20 ila 40 arasında tahmin eden ulusal gazetelerin resmi rakamların açıklanması sonrasında da tahminlerini net ifadelerle devam ettirmeleri, devlet kurumlarına ve yapılan resmi incelemelere güvensizliği göstermektedir. Resmi açıklamalara göre 4 can kaybının yaşandığı depreme dair bazı ulusal gazetelerin abartılı ve dramatik hikayelerin röportajlarla süslenerek verilmesi ticari ve siyasi bir dezenformasyon çabası gibi görünmektedir. Kurun, Zaman, Son Posta ve Haber gazeteleri maddi hasar ve can kayıplarına dair abartılı rakamlar vermekten ziyade Türk Dili Gazetesi, neredeyse resmi raporlarla birebir açıklamalarda bulunmakta ve halkı dezenformasyon konusunda uyarmaktadır. Resmi rakamların Anadolu Ajansı yoluyla duyurulduğu 13-15 Ocak 1935 tarihinden sonra bazı ulusal gazetelerin, abartılı rakam ve bilgi vermekten uzaklaştıkları görülmektedir. Bu noktada 1931 matbuat kanunu kapsamında gazetelere uygulanan, sansür ve kapatmaya kadar varabilen cezaların caydırıcı unsur olarak devreye girdiği ön görülebilir.

Resmi raporlara göre, deprem bölgesine ilişkin en büyük kaygılar, bölgede hastalıkların başlayabileceği ve bölge halkının Marmara adalarını terk edebileceği endişesidir. Haber, Cumhuriyet ve Kurun gazetelerinin deprem bölgesinde bulaşıcı hastalık yayıldığına dair haberleri, Türk Dili Gazetesi tarafından yalanlanmış, devlet raporları ve yazışmalarda da

böyle bir duruma rastlanmadığı görülmüştür. Cumhuriyet Gazetesi, depremin ilk günlerinde verdiği, bölgede dizanteri görüldüğüne dair haberini sonraki günlerde yalanlamış, gazete 20 Ocak 1935 tarihli haberinde ise bölgedeki rahatsızlıkların yalnızca soğuk algınlığından ibaret olduğunu belirtmiştir. Bölgede açılan revirin bu tip hastalıklara karşı önlem olduğu anlaşılmaktadır. 10 Ocak 1935 tarihinde Zaman Gazetesi'nin depremzedelerin adayı terk etmek istediklerine dair haberler de Türk Dili Gazetesi tarafından yalanlanmış ve aynı gazetede 15 Ocak 1935 tarihinde bölge valisi ile yapılan röportajda da durum vurgulanmıştır. Cumhuriyet Gazetesi depremin ilk günlerinde Marmara Adası'nın boşaltıldığı haberine rağmen, sonraki günlerde sadece yaralıların başka bölgelere aktarıldığını belirtmiştir. Gazete ada halkının bölgeden uzaklaşmak adına büyük bir vapur beklediğini vurgularken sonraki günlerde Marmara Adası'nın mamur bir bölgeye dönüşmeye başladığı ve bölgede hayatın normale dönmeye başladığına dair haberler yapmıştır. 5 Şubat 1935 tarihinde Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâlet'i raporunda da, köyleri dağılmaktan korumak hedeflerin ilk maddesi olarak görülmektedir. Depremin etkilerini hasar ya da kısmi hasar olarak atlatan tüm Balıkesir nüfusunun, resmî sayımlara göre 1927 yılı nüfusu 418 bindir. 1935 yılında nüfus 481 bine çıkmıştır. Balıkesir'in 1940 nüfusu ise 482 bin olmuştur. 1945 yılına gelindiğinde Balıkesir nüfusu 524 bine çıkmıştır. Dolayısıyla depremin Balıkesir nüfusuna etkisi, olağan seyirdeki nüfus artışının durması olarak açıklanabilir. Bu durum Balıkesir'de çok sayıda bölgenin deprem nedeniyle dağılması ya da kısmen boşalmasının önüne geçilebildiği anlamına gelmektedir. 1935 Marmara Adası depremi sırasında gazetelere konu olan adanın boşalacağı söylentilerine rağmen hükümet tarafından alınan ve köylerin boşalmamasını önceleyen tedbirlerin başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Sonuç itibarıyla 4 Ocak 1935 tarihli Marmara Adası depremine dair çok sayıda detayı ulusal gazetelerden takip etmek mümkündür. Gazeteler bölgedeki zorluklar, yapılan yardımlar, deprem anı ve sonrasına dair önemli detaylar aktarmıştır. 4 Ocak 1935 Marmara Adası depremi haberlerine dair bazı ulusal gazetelerde, daha çok ticari ya da siyasi kaygılarla öne çıkan dezenformasyon çabaları resmi kurum ve yetkililer tarafından hazırlanan raporlar ve siyasi baskı yoluyla hafifletilmiş görünse de, çok sayıda abartılı haber tarihin tozlu

raflarında yerini almıştır. 4 Ocak 1935 Marmara Adası depremi, İstanbul ve Balıkesir şehir belleği ve literatüründe yer edinmiş, hem dönem hükûmeti ve basını hem de ada halkı için hafızalardan silinmeyecek derin izler bırakmıştır.

Kaynakça

- 130 Zelzele Oldu. (18 Ocak 1935). *Zaman*, s.1,2.
- Akman, K., Marmara Adası'ndan İlk Telgraf. (13 Ocak 1935). *Haber*, s.1,6.
- Bağrı Yanıklara Yardım. (14 Ocak 1935). *Yeni Asır*, s.5.
- Bakanlar Heyeti Toplandı. (28 Ocak 1935). *Anadolu*, s.2.
- Balıkesir'de İmar. (4 Şubat 1935). *Zaman*, s.4.
- Başından Geçen Felaketler Yetmiyormuş... (11 Haziran 1935). *Son Posta*, s.14.
- BCA, 30-10/119-839-9.
- BCA, 30-18-1-2/51-2-18.
- BCA,30-10/119-839-8.
- Erdek'te Her Taraf Şiddetle Sarsıldı. (8 Ocak 1935). *Ulusal Birlik*, s.4.
- Evvvelki Gün Hasarsız 8 Zelzele Daha Oldu. (12 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,4.
- Felaket Görenlere Şamlıların Yardımı, Mekteplilerin Marmara Felaketzedelerine Yardımı. (8 Şubat 1935). *Türk Dili*, s.2.
- Felaket Görenlere Yardım. (31 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1.
- Felaket Görenlere Yardımlar. (16 Ocak 1935). *Ulus*, s.3.
- Felakete Uğrayanlar Anlatıyor. (14 Ocak 1935). *Kurun*, s. 1,5.
- Felaketzedelere Baraka Yaptırılacak (14 Ocak 1935). *Haber*, s.1,2.
- Feridun, H., Yerde Bir Çatlak Oldu... (16 Ocak 1935). *Akşam*, s.1-5.
- Feridun, H., Zelzele Mıntıkasında. (17 Ocak 1935). *Akşam*, s.1,13.
- Genel Nüfus Sayımı, Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık İstatistik Genel Koordinatörlüğü, 20 İkteşrin 1935, Mehmet İhsan Basımevi, Ankara 1937.
- Gezgin, Yıkıntılar Altında! (15 Ocak 1935). *Kurun*, s.3,4.
- Güngör, S., Zelzele Haftası İstanbul'da...? (10 Ocak 1935), *Milliyet*, s.5.
- Hilaliahmer Cemiyeti Umumi Merkezinden, (8 Şubat 1935). *Ulus*, s.3.
- I. M., Son Zelzele ve Alimlerimiz. (14 Ocak 1935). *Son Posta*, s.11.
- İç Bakanlığı'nın Tebliği. (14 Ocak 1935). *Kurun*, s.2.
- İstanbul Büyük Korku Geçirdi. (5 Ocak 1935). *Milliyet*, s.1,5.

İstanbul'da Şiddetli Bir Zelzele Oldu. (5 Ocak 1935). *Ulus*, s.1.

İzmir'de Zelzele Şiddetli Oldu. (6 Ocak 1935). *Yeni Asır*, s.2.

Kabakçı, B. N. (2023). Marmara Adası Asmalı Köyü Mimarisi Mirası, (Yayınlanmış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kapıdağ Yarımadası Sarsıntı İçinde. (11 Ocak 1935). *Son Posta*, s.11.

Kapıdağı ve Marmara'da Zelzeleler Halâ... (14 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1.

Karabiga'da Zelzeleden Üç Ev Yerinden Kaydı. (15 Ocak 1935). *Akşam*, s.1.

Karısı İle Kızını Kaybeden Baba. (14 Ocak 1935). *Haber*, s.14.

Kumaş, N. (2023). "Sosyo Ekonomik Sonuçları Açısından 1935 Erdek-Marmara Adası Depremi", *DÜSBED Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.34 (2023), s.179-205.

Marmara Adaları Yakında Mamure Olacak! (20 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,5.

Marmara Adaları'nda Dün de Zelzeleler Oldu. (17 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1.

Marmara Adalarında Sarsıntılar Devam Ediyor. (10 Ocak 1935) *Akşam*, s.1,4.

Marmara Adalarındaki Köylerin Hepsisi... (9 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,5.

Marmara Adası Felaketzedelerine Yardım. (15 Şubat 1935). *Kurun*, s.3.

Marmara Adası Yerinden Oynuyor. (8 Ocak 1935). *Ulusal Birlik*, s.1.

Marmara Adası'nda Zarar Görenlere Yardım. (7 Şubat 1935). *Haber*, s.2.

Marmara Adası'ndaki Zelzele. (27 Ocak 1935). *Haber*, s.2.

Marmara Faciasının Bilançosu. (11 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,6.

Marmara Felaketi Dolayısıyla Fransız Hükûmeti... (27 Ocak 1935). *Ulus*, s.3.

Marmara Felaketzedelerine Yardım (20 Şubat 1935). *Kurun*, s.2.

Marmara Halâ Sallanıyor. (11 Ocak 1935). *Zaman*, s.1,7.

Marmara'da Bir Saatte 16 Zelzele Oldu. (21 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1.

Marmara'da Bu Sabah Şiddetli Bir Zelzele Oldu. (8 Nisan 1935). *Haber*, s.1.

Marmara'da Bu Seferde Yangın Çıktı. (1 Şubat 1935). *Kurun*, s.6.

Marmara'da Sarsıntılar Hafifledi. (15 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1,2.

Marmara'da zelzele devam ediyor. (15 Ocak 1935). *Haber*, s.1.

Marmara'daki Felaket. (11 Ocak 1935). *Yeni Asır*, s.3.

Mintika Halkı Bandırma ve Erdek'e.... (10 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,6.

Midye Çocuklarının Felaketzedelere Yardımı. (9 Şubat 1935). *Son Posta*, , s.4.

Saat 4'le 6 Arasında Üç Şiddetli Hareketiarz... (5 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,5.

Sağlık Bakanı Bay Refik Saydam Beyanatta Bulundu. (29 Ocak 1935). *Ulusal Birlik*, s.1.

Sağlık Bakanı Marmara Adalarında Neler Gördü?. (25 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,6.

Sağlık Bakanı Marmara Adalarında Vaziyeti Tetkik Edecek. (22 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.3.

Sağlık Bakanı Zelzele Yerini Görmeye Gitti. (22 Ocak 1935). *Milliyet*, s.1,6.

Sağlık Bakanının Beyanatı. (29 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.6.

Sağlık Bakanımız Felaket Yerini Gezdi ve Yerinde Alınan Tedbirleri Beğendi. (25 Ocak 1935). *Türk Dili*, s.1.

Sağlık Bakanımızım Söyledikleri. (29 Ocak 1935). *Ulus*, s.1.

Sarsıntı Mıntıkasında 1316 Ev Yıkıldı Ve Çöktü. (12 Ocak 1935). *Son Posta*, s.1.

Sarsıntı Şehre Ziyandan Çok Korku Verdi. (6 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,5.

Sarsıntılar Çok Azaldı, Açıkta Kalan Halk İçin Barakalar Yapılıyor. (14 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,5.

Sarsıntının Arkası Kesilmedi. (12 Ocak 1935). *Ulus*, s.1.

Sükûn Başlıyor, Yardımlar Devam Ediyor. (13 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.1,4.

Vâ-Nû, İstanbul Gene Sarsılabilir. (11 Ocak 1935). *Haber*, s.1.

Yeniden Binalar Çöktüğü Haberleri... (17 Ocak 1935). *Cumhuriyet* s.1,5.

Zelzele Erdek Köylerinde Çok Zarara Sebep Oldu. (8 Ocak 1935). *Akşam*, s.1-4.

Zelzele Faciası. (16 Ocak 1935). *Haber*, s.2.

Zelzele Felaketi Devam Ediyor. (12 Ocak 1935). *Zaman*, s.1.

Zelzele Felaketi Pek Müthiş. (10 Ocak 1935). *Zaman*, s.1,7.

Zelzele Felaketi. (9 Ocak 1935). *Zaman*, s.1,3.

Zelzele Felaketzedelerine Hükümet El Uzattı... (16 Ocak 1935). *Anadolu*, s.1.

Zelzele Halâ dinmedi, Çöküntü, Sarsıntı Sürüyor, (11 Ocak 1935). *Milliyet*, s.1.

Zelzele İstanbul'da Hasarat Yaptı. (6 Ocak 1935). *Yeni Asır*, s.1.

Zelzele Marmara Adaları İçin Bir Felaket Oldu. (9 Ocak 1935). *Akşam*, s.1.

Zelzele Mıntıkasında Hastalıklar Başladı. (11 Ocak 1935). *Kurun*, s.1,10.

Zelzele Sahasında Felaketzedelere Yardım. (19 Ocak 1935). *Cumhuriyet*, s.2.

Zelzele Sahasında... (10 Ocak 1935). *Haber*, s.1,14.

Zelzele Yerlerinde Salgın Hastalık. (11 Ocak 1935). *Haber*, s.1,6

Zelzele. (12 Ocak 1935). *Kurun*, s.2.

Zelzele. (16 Ocak 1935). *Kurun*, s.2.

Zelzele. (5 Ocak 1935). *Ulusal Birlik*, s.1.

Zelzele. (5 Ocak 1935). *Zaman*, s.1,2.

Zelzelenin Merkezi İstanbul Oluğu Anlaşıldı. (5 Ocak 1935). *Anadolu*, s.1.

Zonguldaklı Talebenin Yardımı. (8 Şubat 1935). *Zaman*, s.4.

“KARESİ DAR’ÜL MUALLİMİN” VE “BALIKESİR ERKEK MUALLİM MEKTEBİ” BALIKESİR BASININDA

Şahinde AGAMOLA*

Giriş

Projenin Amacı: Projenin amacı Türkiye’nin köklü ve seçkin bir öğrenim kurumu olan Necatibey Eğitim Fakültesinin temeli olup, atası sayılan bir okulun “Karesi Dar’ül Mualliminin” in ve sonraki adıyla “Balıkesir Erkek Muallim Mektebi” nin Balıkesir yerel basınına yansımalarını tespit etmek ve bu haberlerin analizini yapmaktır.

Hipotez: Necatibey Eğitim Fakültesi’nin ataları olan “Karesi Dar’ül Muallimin” ve “Balıkesir Erkek Muallim Mektebi” Balıkesir (Karesi) Balıkesir basınında yer tutmuştur.

Problem: Necatibey eğitim Fakültesi hem ülkemizin hem de Balıkesir’in en eski eğitim kurumlarından biridir. Necatibey Eğitim Fakültesi 2010 yılında kuruluşunun 100. Yılını kutlamasına ,yıllardır pek çok öğrenciyi yetiştirmesine rağmen okulun bu kadar köklü bir geçmişinin olduğu gerek şehrimizde gerekse ülkemizde yeteri kadar bilinmemektedir. Bu çalışma bu sebeple Necatibey Eğitim Fakültesinin ataları olan “Karesi Dar’ül Muallim”e ve “Balıkesir Erkek Muallim Mektebi” ne dikkat çekmek için yapılmıştır.

16 Mart 1848 tarihinde İstanbul'un Fatih semtinde açılan “Dâr’ül Muallimîn”, ülkemizde bugünkü anlamda öğretmen yetiştiren bütün eğitim kurumlarının temeli kabul edilmiştir.¹ Zamanla dar’ül muallimlerin sayısı artmıştır. Bunlardan biri de “Karesi Dar’ül Muallimin” dir. Bu okulların masrafları cumhuriyetin ilanına kadar liva (il) meclisleri tarafından karşılanırken sonradan bakanlığa devredilmiştir.

Balıkesir Dâr’ül Muallimîn’i (Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu), 1910-1911 Eğitim-Öğretim Yılı başında, 1910 yılı

* Rahmi Kula Anadolu Lisesi Tarih Öğretmeni – Karesi / BALIKESİR-MEB, sahindeagamola10@gmail.com

¹ Fuat Özer *Karasi Dârülmuallimini’nden Necatibey Eğitim Fakültesine BALIKESİR ERKEK ÖĞRETMEN OKULU TARİHİ* (1910-1932) .Balıkesir Üniversitesi , Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (2010) s.21

Ekim ayında, Balıkesir Lisesi bahçesinde “Doğumevi Pavyonunda” eğitim öğretime başlamıştır. Balıkesir Dâr-ül-Muallimini (Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu), 1910-1911 Eğitim-Öğretim Yılı başında, 1910 yılı Ekim ayında, Balıkesir Lisesi bahçesindeki “Doğumevi Pavyonu’nun da açılmıştır. Tek sınıflı ve gündüzlü olarak açılan okulun müdürlüğüne Hüseyin Avni Efendi getirilmiş, Muallim-i Evvel Hasan Ferit Efendi, Muallim Birgivi Mehmet Âsım Efendi ve Seyyar Muallim Kemalettin Efendi okulun eğitim kadrosunu meydana getirmişlerdir. Kemalettin Efendi aynı zamanda okulun kâtiplik görevini de yürütmektedir. Bir hizmetli ile bir kapıcı bu kadroyu tamamlamaktadırlar. Okul Yatılı değildir. 1912-1913 Eğitim Öğretim yılında öğrenci alınamamış öğretim yılı sonunda 26 öğrenci mezun olmuş, ikinci sınıftaki 23 öğrenci Ankara Öğretmen okuluna nakledilmiş, okul 1913 Yılı ağustos ayında kapatılmıştır.²

Balıkesir Erkek Öğretmen Okulu, ikinci defa 1914-1915 Eğitim-Öğretim Yılı başında (1914 yılı) Hacı İlbey okulu binasında ve yatılı (leyli) olarak açılmışsa da sonradan Mithat Paşa İlk Mektebine taşınmıştır. 1915-1916 Eğitim-Öğretim Yılında Okul, “Dumlupınar İlkokulu” binasına taşınmıştır. Okul, 1917-1918 Eğitim-Öğretim Yılında yeniden ilk defa açıldığı “Doğumevi Pavyonu’na taşınmıştır.³

Maalesef bu durum uzun sürmemiş, I. Dünya Savaşı sebebiyle çoğu okul öğrencisinin savaşa katılmasından dolayı okul 1919 ‘da tekrar kapatılmıştır.

Bu talihsiz okul 1922-1923 yılında Kurtuluş Savaşı’nı zaferle bitirmemizin ardından üçüncü kez tekrar açılmıştır.⁴ 1923-1924 Öğretim Yılında Balıkesir Lisesi binasına taşınmış 1924 Yılında Dar’ül Muallimin adı “Balıkesir Erkek Muallim Mektebi” adını almıştır. Bu tarihe kadar maalesef hep başka kurumların binasında hizmet vermiştir. 1932 yılında bugün halen içinde bulunduğu kendi binasına taşınana kadar Balıkesir Lisesi binasında eğitim ve öğretime devam etmiş, 1924-1925 Öğretim yılında süresi beş yıla çıkmıştır

Tablo A. Karesi Dâr-ül Muallimin’ den Necati Bey Eğitim Fakültesi’ne okulun tarihçesini gösterir tablo⁵:

² Özer F. a.g.m. s,18- 19

³ Özer F. a.g.m. 19

⁴ Özer F. a.g.m. s.26

⁵ Özer F. a.g.m. s.26

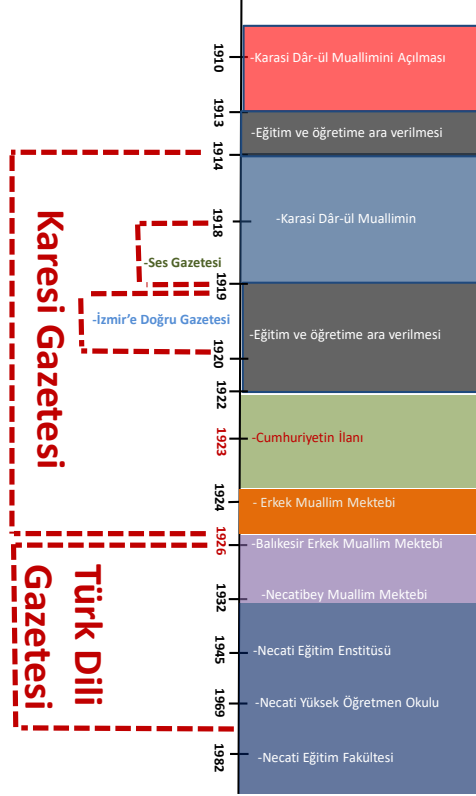
Darülmualimîn ve Balıkesir Erkek Muallim Mektebi Dönemi

Oğretim Yılı	Okulun Resmi Adı ve Bulunduğu Bina	Oğretim Süresi	Oğrenci Sayısı	Mezmun Sayısı	Okul Müdürü	Notlar
1910-11	Karastî Dar-ül-Muallimîni		50	-	Huseyn Açı	Ekim 1910'da açıldı; öğrenim süresi 3 yıl, gündüzlü, kadrosu 2 oğr., 1 genççi oğr., 1 kâğıt ve 1 hizmetli
1911-12	Behcetpaşa Konağı	3	33	-	Hasan Fent	23 oğr. Ankara'ya gönderilerek okul kapatıldı
1912-13	(Bilk Lisesi Doğum ve Feryozu)		68	26		
1913-1914 Öğretim yılında "Darülmualimîn" de eğitim-öğretim faaliyetlerine ara verilmiştir.						
1914-15	Çakıroğlu İlkokulu		30	-		Okulun öğrenim süresi 4 yıl ve yatılı
1915-16	Çakıroğlu Konağı	4	49	-	Hilma Simavlı	31 Temmuz 1916 - N.O.O. binasının temeli atıldı
1916-17	(Yanıkpaşa İlkokulu)		40	-		
1917-18	Çakıroğlu Konağı		49	2		Çakıroğlu Konağında "Darülmualimîn" açıldı
1918-19	Behcetpaşa Konağı		49	5		Darülmualimîn ve Darülmualimînât kapatıldı
1919-1920 / 1920-1921 ve 1921-1922 Öğretim yıllarında "Darülmualimîn" de eğitim-öğretim faaliyetlerine ara verilmiştir.						
1922-23	Çakıroğlu Konağı (Yanıkpaşa İlkok.)	4	66	12	Ferdun Bey	Uygulama İlkokulu açıldı
1923-24	Balıkesir Lisesi binası		117	5	Şevket Bey	"Darülmualimînât" Hacıbey İlkokulu'nda yeniden açıldı
1924-25	Balıkesir Erkek Muallim Mektebi		87	-	Feriz Bâî Bey	Eylül 1924'ten itibaren "Darülmualimîn" adı "Erkek Muallim Mektebi", öğrenim süresi de 5 yıl oldu
1925-26			170	12	Adil Bey	
1926-27			302	22		Bursa Öğr. Ok. 'dan 108 oğr. geldi; Uygulama Okulu kapatıldı; Kız Öğretmen Okulu kapatıldı
1927-28		5	190	31	Halil Şenkut	İst. ve İzmir Öğr. Ok. 'a 30 öğrenci nakledildi
1928-29			212	46		6 Ekim 1928 - N.O.O. binasının temeli 2. defa atıldı
1929-30			178	18		
1930-31			171	35	Sarıh Kuman	
1931-32	Necati Bey Muallim Mektebi Necati Öğretmen Okulu binası	5	251	28	Sarıh Kuman	30 Nisan 1932 "Necati Bey Muallim Mektebi" resmen açıldı; "Balıkesir (Necati Bey) Lisesi" de bu binaya taşındı

Not: 4 Öğretim Okulu 1933-1954 yıllığı sessiz olarak faaliyet etmiştir.

Balıkesir ve Türkiye'ye ecdattan miras kalan bu güzide eğitim kurumu için Mustafa Necati'nin Eğitim Bakanlığı döneminde 1928 yılında inşasına başlanılan kendi binası ancak 1932 yılı Mart ayında tamamlanmış bu binaya taşınan okul artık Necatibey Muallim Mektebi adını almıştır. Okulun adı 1945 yılında Necati Eğitim Enstitüsü olarak değiştirilmiş, 1969'da Necati Yüksek Öğretmen Okulu isim değişikliğini yaşadıktan sonra 1982'de Necatibey Eğitim Fakültesi adını almıştır. Bu gün hala Necatibey Eğitim Fakültesi olarak ülkemiz çocuklarını eğitecek eğitim neferleri yetiştirmeye devam etmektedir. Çalışmamızda inceleme konusu olan okulun Balıkesir'e etkileri, Balıkesir basınında yer almış günümüze kadar ulaşan Karesi, Ses, İzmir'e Doğru ve Türk Dili Gazeteleri üzerinden değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tablo B. Karesi Dâr-ül Muallimin’ den Necati Bey Eğitim Fakültesi’ne okulun tarihçesini ve dönemin incelenen gazeteleri arasındaki bağlantıyı gösterir tablo:

1.1 Karesi Gazetesi⁶

1.1.1.Karesi Gazetesi H.23 Şevval 1332 R.1 Eylül 1330 (14 Eylül 1914) Pazartesi Tarihinde yayınlanan Haber⁷:

(Leyl Dar-ül Muallimini

Balıkesir leyli mualliminin hemen açılmak üzere liva encümenince alınan bazı kararları açıklayan haber.

⁶ Balıkesir Valiliği *Türkiye Cumhuriyetinin 75.yılında Balıkesir* (1999) S. 180-181

KARESİ GAZETESİ

İlk olarak 05 Mart 1323 (1886) Çarşamba günü kendi matbaasında Arap alfabesi ile basılarak dağıtılmıştır. İlk matbaanın kurulmasını gerçekleştiren ve ilk gazetenin yayınlanmasını sağlayan Atıf Bey'dir.

Vilâyetin resmi siyasi gazetesi olan ve haftada bir defa yayınlanan KARESİ, iki sene sonra 1888 senesinde Karesi' nin tekrar Mutasarrıflık haline getirilmesiyle kapatılmıştır. Mevcut son nüshası, 30 Mart 1304 (1888) tarih ve 105 sayılıdır.26 sene gibi uzun bir süre kapalı kalan gazete,1914 yılında yine aynı isimle yayına başlamış;1926 senesinde adı BALIKESİR olmuş ve 1940 yılı sonunda bir daha çıkmamak üzere yayınına son vermiştir.

Bu gazetede ilk Karesi' nin devamı niteliğindedir. Karesi Vilâyeti,1888 senesinde Mutasarrıflık haline getirilince, vilâyetin resmi gazetesi olan Karesi Gazetesi de kapatıldı Ancak Balıkesir aydınları ve bu işe gönül vermiş kimseler arayış içinde idiler. Bir gün Hasan Basri (ÇANTAY),özel matbaa sahibi Cemil Efendi ile görüşerek ücreti mukabilinde Mutasarrıflık namına haftalık bir gazete çıkarılmasını önerdi. Cemil Efendi bu öneriyi kabul edince, Hasan Basri durumu zamanın Mutasarrıfı Reşit Bey'e nakletti. O' da muvakafat edince, KARESİ GAZETESİ Hasan Basri ÇANTAY' ın Müdürlüğü altında 14 Nisan 1333 (1914) tarihinde yeniden çıkmaya başladı.

1916-1920 yılları arasında 3 sütunlu 4 sayfa olan gazetenin ebâdı 28×32 idi.1925 te 54×40 ve 30×50,sonra yine aynı sene içinde 54×40 yapılmış, ebat küçüldükçe sütun sayısı 3;büyüdükçe 5 olmuş, sayfaları ise 2 ile 4 arasında değişmekle beraber genellikle 4 sayfa olarak tanzim edilmiştir.

Mevcut ilk nüshasının tarihi 11 Haziran 1332 (1916),sayısı 1-105; son sayısının tarihi 14 Aralık 1926,sayısı (52-625)' dir. Bu tarihli sayıdan sonra gazetenin adı BALIKESİR olmuştur.16 Kasım 1925 tarihli 569 sayılı gazetede ilk defa fotoğraf (Atatürk'e ait) yayınlanmıştır.

1923 yılında livanın, bundan sonra da vilâyetin resmi gazetesi idi. Bu dönemde gazete ve matbaanın idaresi İl Özel İdaresi'ne devredilmiştir.

⁷ Zuhâl Koç, *Karesi Gazetesi*(2A/1-26),Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009, s.50-51

1.1.2. Karesi Gazetesi H.1Zilkade 1332 R.8 Eylül 1330 (M 21 Eylül 1914) Pazartesi Tarihinde yayınlanan Haber⁸:

Leyli Dar'ül Muallimin

Balıkesir Leyl-i Dar'-ül Muallimim Müdürlüğüne Maarif Nezaretince Sivas Dar'ül Müdürümüz Hasan Ferit Efendi ta'yin olduğunu belirten haber.

1.1.3. Karesi Gazetesi H.8 Zilkade 1332 R.15 Eylül 1330 (M 28 Eylül 1914) Pazartesi Tarihinde yayınlanan Haber⁹:

Dar'ül Muallimin Müdürlüğünden

Balıkesir Dar'ül Muallimine kayıt ve kabul şartlarını belirten haber

1.1.4. Karesi Gazetesi H.22 Zilkade 1332 R.29 Eylül 1330 (M 12 Ekim 1914) Pazartesi Tarihinde yayınlanan Haber¹⁰:

Leyli Dar'ül Muallimin Heyeti

Dar'ümuallimin Mektebine atanan ,görevlendirilen idareci ve öğretmen habei

1.1.5. Karesi Gazetesi H.20 Zilhicce 1332 R.27 Teşrinievvel 1330 Tarihinde yayınlanan Haber¹¹:

Liva Havadisleri

Dar'ümuallimin Mektebi İnas Mektebine nakledilmesi haberi

1.1.6.Karesi Gazetesi H.27 Zilhicce 1332 R.3Teşrinisani 1330 Tarihinde yayınlanan Haber¹²:

Dar'ümuallimin Muallimleri

1.1.7. Karesi Gazetesi H.27 Muharrem1333R.24

⁸ Koç Z. a.g.t. ,s.75

⁹ Koç Z. a.g.t. ,s.89

¹⁰ Koç Z. a.g.t.,s.118

¹¹ Sibel Sevinç, *Karesi Gazetesi*27-3513. *Teşrin-i Evvel 1330-8 Kanunievvel 1330*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.39

¹² Sevinç S. a.g.t.,s.44

**Teşrin-i Sani 1330 Tarihinde yayınlanan Haber¹³:
Darülmuallimin Talebesi**

Darülmuallimine kabul elden leyli ve nehari talebelerin listesi

**1.1.8. Karesi Gazetesi H.Rabiulevvel 1333 R.19
Kanuni Sani 1330 (M.1 Şubat 1915) Tarihinde
yayınlanan Haber¹⁴:**

Meclisi Umumi Liva Müzakeratı Yedinci içtima (14
Kanuni Sani 330 Çarşamba)

**1.1.9. Karesi Gazetesi H.23 Rabiulevvel 1333 R.26
Kanuni Sani 1330 (M.8 Şubat 1915) Tarihinde
yayınlanan Haber ¹⁵:**

Meclisi Umumi Liva Müzakeratı Sekizinci içtima (18
Kanuni sani 330 Pazar)

**1.1.10. Karesi Gazetesi H.30 Rabiulevvel 1333 R.2
Kanuni Şubat 1330 Tarihinde yayınlanan Haber ¹⁶:**

Meclisi Umumi Liva Müzakeratı Onuncu içtima (21
Kanunisanı 330 Çarşamba)

**1.1.11. Karesi Gazetesi H.30 Rabiulevvel 1333 R.2
Kanuni Şubat 1330 Tarihinde yayınlanan Haber¹⁷ Dar'ul
Muallimin**

Darül mualliminin Kelek tarlası mevkiinde inşaaşı
kararlaştırıldığı haberi

**1.1.12. Karesi Gazetesi H.23Zilhace 1333 R 19
Teşrinievvel 1331 Tarihinde yayınlanan Haber¹⁸ Yeni
mektepler**

¹³ Sevinç S. a.g.t.78

¹⁴ Ayşe Altunay , *Karesi Gazetesi*1/36-8/43. 15*Kanunuevvel 1330-2
Şubat1330*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Tarih Bölümü, Balıkesir 2009,s.104-105

¹⁵ Altunay A. a.g.t.s.118,119,120,121

¹⁶ a.g.t.s.80-81

¹⁷ Ali Kahraman, *Karesi Gazetesi*, Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-
Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2008,s.28

¹⁸ Murat Daniş, *Karesi Gazetesi sayı 27-29 ve 34-86*,Bitirme Tezi .Balıkesir
Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009 .Adı
geçen tezde sayfa numaralandırması yapılmamıştır. Haberlerin sadece
tarihleri verilecektir.

1.1.13. Karesi Gazetesi H.30 Cemaziyelahir 1333 -R 26 Teşrinievvel 1331 Tarihinde yayınlanan Haber¹⁹ Darulmuallimin Müdüriyetinden,

Darulmuallimin talebesinin tedrisat için okula gelmeler ilanı

1.1.14. Karesi Gazetesi H.19 Safer1334-R 19 Kanuni evvel 1331 Tarihinde yayınlanan Haber²⁰: Yeni tayinler

1.1.15. Karesi Gazetesi H.Rabi'ul Evvel 1334 -R 28 Kanun evvel 1331 Tarihinde yayınlanan Haber²¹:

İzah name Okulun inşaatı ile ilgili bilgilendirme **1.1.16. Karesi Gazetesi H.18 Rabi'ulahir 1334 -R 11 Kanuni Sani 1331 Tarihinde yayınlanan Haber²²: Mevlidi Şerif** Darülmuallimde şehidlerin ruhu için mevlüt **1.1.17. Karesi Gazetesi H.28 Ramazan 1334 -R 16 Temmuz1332 Tarihinde yayınlanan Haber²³: Liva maarif Müdürlüğünden** Balıkesir-i darul mualliminine mecani leyli olmak üzere birinci, ikinci, üçüncü senelere kabul edilecek talebe şartları

1.1.18 Karesi Gazetesi H.15 Şevval 1334 -R 31 temmuz 1332 Tarihinde yayınlanan Haber²⁴.

1.1.19. Karesi Gazetesi H.22 Şevval 1334 -R 8 Ağustos 1332 Tarihinde yayınlanan Haber²⁵Leyli Darülmuallimin Darül Muallimin binası ve özellikleri hakkında bilgi

¹⁹ Daniş M. a.g.t. sayfa belirtilmemiş

²⁰ Daniş M.a.g.t. sayfa belirtilmemiş

²¹ Yusuf Çamkesen, *Karesi Gazetesi numara 37-89 ve 43-95*, Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009 s.25-27

²² Çamkesen Y.a.g.t.,s.88

²³ Hüseyin Yörükoğlu, *Karesi Gazetesi* ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009Adı geçen tezde sayfa numaralandırması yapılmamıştır. Haberlerin sadece tarihleri verilecektir.

²⁴ Karesi Gazetesi H.15 Şevval 1334 -R 31 temmuz 1332 Tarihinde yayınlanan ilan tekrar yayınlanmıştır.

²⁵ Kadir Küçükates , *Karesi Gazetesi 17-121725-129*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.3,

1.1.20. Karesi Gazetesi H.5 Zilkade 1334 -R 22 Ağustos 1332 (4 Eylül 1916) Tarihinde yayınlanan Haber²⁶: İlanat Maarif Müdiriyyetinden

1.1.21. Karesi Gazetesi H.3 Zilhicce 1334 -R 19 Eylül 1332 (2 Teşrinievvel 1916) Tarihinde yayınlanan Haber:²⁷

Liva Maarif Haberleri- 1.1.22. Karesi Gazetesi H.25 Zilhicce 1334 -R 19 Teşrinievvel 1332 (23Teşrinievvel 1916) Makalei Mahsusa: Muallimliğin önemi ile ilgili bir makale

1.1.23. Karesi Gazetesi H.19 Rebiülahir 1335 -R 30 Kanunisanı 1332 (12 Şubat 1917) Tarihinde yayınlanan Haber²⁸

Meclisi Umumi Müzakeratı 5 Kanunu Sani 332-Perşembe

1.1.24. Karesi Gazetesi H.17 Şevval 1335 -R 6 Ağustos 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber²⁹: Liva Haberleri- Maarif

Darülmualimin binasının bir an evvel inşaaı için bütçeye tahsisatı kafiye vaz'edilecektir.

1.1.24. Karesi Gazetesi H.17 Şevval 1335 -R 6 Ağustos 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber³⁰Liva Ma'rif Müdürlüğünden

Dar'ül -muallimine leyli, niharı ve mecanı olmak üzere birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü senelere kabul edilecek talebe şartları

1.1.25. Karesi Gazetesi H.29 Zilkade 1335 -R 17 Eylül 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber:³¹İmtihan Dakikaları Balıkesir Dar'ül -muallimin i mekteb-i sınıf talebesinden (5) numarula Mustafa Kemal'in yazısı

²⁶ Küçükates K. a.g.t.37

²⁷ Küçükates K. a.g.t.,s.4

²⁸ Cansu Mengenecioglu , *Karesi Gazetesi 40-144/52-156*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.6,7

²⁹ Ali Baplı, *Karesi Gazetesi 12-168/22-178*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.14

³⁰ Baplı A. a.g.t.,s.18-19

³¹ Baplı A. a.g.t. ,s.87-88

1.1.26. Karesi Gazetesi H.6 Zilkade 1335 – 24 Eylül 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber³²: Liva Haberleri-Nakl ve tayin Dar'ül muallimin mektebine yapılan iki öğretmen tayini

1.1.27. Karesi Gazetesi H.15 Recep 1335 -R 7 Mayıs 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber³³: Mektepliler Bayramı

1.1.28. Karesi Gazetesi H.15 Recep 1335 -R 7 Mayıs 1333(1917) Tarihinde yayınlanan Haber³⁴: Meclisi Umumi Liva Müzakeratı

1.1.29. Karesi Gazetesi H.20 Zilkade 1337 -R 18 Ağustos 1335 (1919) Tarihinde yayınlanan Haber³⁵: Daru'l Muallimin Mürebbiyesinden

Balıkesir'in dar'ül muallimine mecani, neyli, üzere birinci, **ikinci, üçüncü ve dördüncü**, senelere kabul edilecek talebe şartları

1.1.30. Karesi Gazetesi H.17 Muharrem 1338 -R 13 Teşrinievvel 1335 (1919) Tarihinde yayınlanan Haber³⁶: (Karesi) ve (Balıkesir) Mektebi Kapanacak mı?³⁷

1.1.31. Karesi Gazetesi H.Zilkade 1343 -R 1 Haziran 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haber³⁸: Kız ve Erkek Mekteplerde Bayram Mektep Kitapları Muallim Mektepleri

³² Baplı A. A.g.t.,s.98

³³ Berat Sipahioğlu, *Karesi Gazetesi 157-1 /167-11*,Bitirme Tezi Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012,s.3,4,5

³⁴ Halil Selman Büyük, *Karesi Gazetesi 189-33 /198-42*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012,s.26

³⁵ Murat Taşdemir, *Karesi Gazetesi 11-273 /25-285* ,Bitirme Tezi Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.6

³⁶ Taşdemir M. a.g.t. ,s.82,83

³⁷ Bu başlıktaki haberin içeriğinde mekteplerin parasız, muallimlerin maaşsız olması dile getirilerek başlıkta adı geçen okulların kapanma tehlikesi ile karşı karşıya olduğu endişesi dile getirilmiş uzun bir yazıdır. Tam olarak “Karesi Dar'ülmuallimin” ifadesi geçmese de 1919-1922 tarihleri arasında kast edilen okulun Karesi Dar'ül muallimin olduğu görülür.

³⁸ Hayati Kılınç , *Karesi Gazetesi 543/108-77*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.79

1.1.32. Karesi Gazetesi (H 17 Cemaziyel ahir 1343-12 Kanuni Sani 1341 tarihleri arasında)yayınlanan bir Haber :³⁹ Zayi

1.1.33. Karesi Gazetesi H.Pazartesi 16 Zilkade 1343 - R 8Haziran 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haber:⁴⁰

1.1.34. Karesi Gazetesi H. 6Zilhicce 1343 -R 29 Haziran 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haber⁴¹: Maarif Haberleri Öğretmen tayini

1.1.35. Karesi Gazetesi H. 3 Sefer 1343 -24 Ağustos 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haberler

1.1.35.1.Erkek Muallim Mektebi Müdürlüğü ⁴² Öğretmen tayini.

1.1.35.2.Erkek Muallim Mektebi Müdürlüğü Erkek Muallim Mektebine Talebe kaydına başlandı⁴³

1.1.36. Karesi Gazetesi H. 10 Sefer 1343 -31 Ağustos 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haberler:

1.1.36.1.Erkek Muallim Mektebi kadrosu⁴⁴

1.1.36.2.Erkek Muallim Mektebi İ'âşa Levazımı Münakaşası ⁴⁵

1.1.37. Karesi Gazetesi H. 17 Sefer 1343 -7 Eylül 1341 (1925) Tarihinde yayınlanan Haber:

1.1.37.1.Erkek Muallim Mektebi Müdüriyetinden :⁴⁶ İkmal imtihanları duyurusu

1.1.37.2.Erkek Muallim Mektebi Müdüriyetinden :⁴⁷ Okul kıyafeti ihale duyurusu

³⁹ Ümmügülsüm Menekşe, *Karesi Gazetesi 543/108-77* ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010, tezde sayfa numarası çalışılmamıştır.

⁴⁰ Menekşe Ü. a.g.t.s.,102-103

⁴¹ Menekşe Ü. a.g.t.s.,265-266

⁴² Hüseyin Kuzik, *Karesi Gazetesi*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010, s.6

⁴³ Kuzik H. a.g.t. s 9-10

⁴⁴ Kuzik H. a.g.t.,s.18

⁴⁵ Kuzik H. a.g.t.,s.30

⁴⁶ Kuzik H.a.g.t.43

⁴⁷ Kuzik H. a.g.t.121

1.1.38. Karesi Gazetesi R.19 teşrinievvel 1341-30 Rebiülevvel 1344 Tarihinde yayınlanan Haber:⁴⁸ Zayi Tastik name

1.1.39. Karesi Gazetesi 26 Nisan 1926 Tarihinde yayınlanan Haber:⁴⁹

Karesi Erkek Muallim Mektebinden Okul erzak ihale duyurusu

1.1.40. Karesi Gazetesi H.6 Safer 1345-M.16 Ağustos1926 Tarihinde yayınlanan Haber:⁵⁰

Karesi Maarif Müdüriyetinden

1.1.41. Karesi Gazetesi M 23 Ağustos 1926 -R 13 safer 1345 (1926) Tarihinde yayınlanan Haber⁵¹:

1.1.42. Karesi Gazetesi M 23 Ağustos 1926 -R 13 safer 1345 (1926) Tarihinde yayınlanan Haber:⁵² Karesi Erkek Muallim Mektebinin Talebe Kayd Ve Kabul Şeraiti

⁴⁸ Kuzik H. a.g.t.123

⁴⁹ Serpil Köse, *Karesi Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010, s.66

⁵⁰ Köse S. a.g.t.145

⁵¹ Mustafa Aylar , *Karesi Gazetesi 543/108-77* ,Bitirme Tezi Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.11

⁵² Aylar M. a.g.t.23-24

1.2. Ses Gazetesi ⁵³

1.2.1.Ses Gazetesi 13 Teşrinievvel 1234/1918 24 Muharrem 1337 Tarihinde yayınlanan Haber(Karesi)

Maarif Haberleri⁵⁴ Muallim tayinleri

2.2.Ses Gazetesi 5 Kanuni evvel 334/ 1918 30 Sefer 1337 Tarihinde Yayınlanan Haber (Karesi) Maarif haberleri⁵⁵

1.3. İzmir'e Doğru Gazetesi ⁵⁶

⁵³ Türkiye cumhuriyetinin 75.yılında Balıkesir (1999) Balıkesir Valiliği s.181'de ses gazetesi şöyle açıklanmaktadır.

SES GAZETESİ (1918-1919)

Karesi Liva Matbaası'nda Arap harfleri ile basılan SES, haftalık bir gazete idi. Yalnız Perşembe günleri yayınlanıyordu.50×35 ebâdında,4 sütunlu,2 sayfadan ibaret olan gazetenin ilk sayısı 17 Ekim 1918 Perşembe günü çıkarıldı

İlk defa Başmakale yazarlığı bu gazetede başlamıştır. Keza ilk defa fotoğraf da bu gazetede yayımlanmıştır. Yine gazetenin özelliklerinden biri de çıkış sebeplerine sıkı sıkıya bağlı olarak eşkıyalarla haydutlarla, ihtikar yapanlarla, ahlaksızlarla ve Türklüğe hakaret eden Ermeni ve Rum vatandaşlarla amansız mücadelesidir. Bunların çoğunda sesini İstanbul'a kadar duyurup amacına ulaşmıştır.

Ses,14 Mart 1919 tarihli ve 22 No'lu sayısından sonra bir daha yayınlanmamıştır.17 Mart 1919 günü İzmir'de yapılacak Redd-i İlhak Kongresi'ne katılmak üzere 16 Mart 1919'da İzmir'e giden Hasan Basri,orada tevkif emrinin geldiğini öğrenince, bir daha Balıkesir'e dönmemiş ve çıkardığı SES GAZETESİ' nin yayın hayatı da böylece son bulmuştur.

⁵⁴ Rabia Güneş, .(2011) *Ses Gazetesi* 200720107005,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir,s.2,12

⁵⁵ İsmail Yıldırım . ,*Ses Gazetesi* 200720107032,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir,s.13,22

⁵⁶ *Türkiye cumhuriyetinin 75.yılında Balıkesir (1999) Balıkesir Valiliği* s.181

İZMİR'E DOĞRU GAZETESİ

Karesi Liva Matbaası'nda eski harflerle basılmıştır. Dört sütunlu,2 sayfadan ibaret olan İZMİR'E DOĞRU GAZETESİ, ilk sayısını 16 Kasım 1335 (1919) günü yayınlamıştır. İdare yeri, Kuvayı Milliye' nin Karargahında (Eski Belediye Binası) bulunan gazete, ilk önceleri Perşembe ve Pazar günleri çıkarken,11'nci sayıdan (20 Aralık 1335) itibaren Çarşamba ve Cuma günleri çıkmaya başlamış,22'nci sayıdan sonra Çarşamba, Cuma ve Pazar olmak üzere haftada 3 güne

1.3.1.İzmir'e Doğru Gazetesi 23 Teşrinisani 335 (23 Kasım 1919) Tarihinde Yayınlanan Haber⁵⁷(Karesi): Tayin

1.4.Türk Dili Gazetesi⁵⁸

1.4.1. 14 Teşrini Sani 1926 Pazar (Sayı 153) yayınlanan haber⁵⁹ Tayin

çıkarılmışsa da 31 Mart 1920'de tekrar haftada 2 güne (Çarşamba, Pazar) indirilmiştir.

İlk nüshasından bin adet basılmış, ancak 100 kadarı dağıtılmamıştır. İzmir için Balıkesir'de miting yapılacağını haber veren 27 Kasım 1335 (1919) tarihli 4. sayıdan ise üç bin kadar basılmıştır.

Yokluklara ve zorluklara rağmen tirajını arttırmaya devam etmiş,11 Aralık 1335 tarihli İzmir Mitingi' ne ait resmi ihtiva eden nüshasından dört bin adet basılmış ve bunun mühim bir kısmı gizlice İzmir'e sokulmuştur. Çıkmış bütün sayıları mevcuttur.

Gazetenin sahipleri Hüseyin Vasıf (ÇINAR) ve Esat (ÇINAR) kardeşlerle Mustafa Necati Bey'di. Sonradan Mustafa Necati ilk, Hüseyin Vasıf ise ikinci B.M.M' ye üye olarak katıldılar.

Hemen bütün sayılarında İzmir'in Yunanlılar tarafından işgalini çok güçlü yazılarla protesto eden gazete, gerek işgal bölgelerinden Yunan mezalimi hakkında Anadolu'ya ve gerekse Anadolu'dan M. Kemal Paşanın başlattığı Milli Mücadele hakkında İzmirliyle çok kıymetli haber ve bilgiler yayınlamıştır. Bilhassa Başyazılar ile, İzmirliyle güven, kalpleri yaralı Türk Milleti'nin gururunu şahlandıırıp, mücadele azmini kuvvetlendirmiştir.

74 Numaralı son sayısı 27 Haziran 1336 (1920) tarihini taşımaktadır.72'nci sayısının dizgisi yapılmış fakat Yunanlılar şehri işgal ettiği için basılıp dağıtılamamıştır.

57 Oktay Gökdemir (2010) “ İzmir'e Doğru”. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi,64 s.29

58 Türk Dili Balıkesir'de yayınlanan (1926-1968) günlük siyasi bir gazetedir.16 Mayıs 1926'da tesis edilen ve eski harflerle çıkarılan gazete, 06 Eylül 1928 tarihinden itibaren kısmen yeni harf ve rakamlarla yayın hayatına devam etmiş; 04 Aralık 1928 tarihinden itibaren tamamen yeni Türk harfleri ile çıkarılmaya başlanmıştır. Balıkesir'in en uzun süreli yaşayan gazetesi olan Türk Dili 27 Nisan 1967 tarihinden itibaren haftada bir gün yalnız Perşembe günleri çıkarılmaya başlanıyor,09 haziran 1967 de çıkış gününü Cumaya alan Türk Dili ,bu yayınına da 1968 de son vermiştir. Ayrıntılı bilgi için Bkz. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75.yılında Balıkesir*, Balıkesir Valiliği ,1999 ,s.129

59 Sergül Arslan,*Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, tezde sayfa çalışılmamış

**1.4.2. 3 Kanuni Evvel 1926 Cuma (Sayı 170)
yayınlanan haber⁶⁰**

Balıkesir Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden

Mektep talebesi için potin ihalesi duyurusu

**1.4.3. 10 Kanuni Evvel 1926 Cuma (Sayı 175)
yayınlanan haber⁶¹**Aynı duyuru

**1.4.4.1 23 Kanuni Evvel 1926 Perşembe (Sayı 186)
yayınlanan haber⁶²** Giysi ihalesi duyurusu

**1.4.4.2 23 Kanuni Evvel 1926 Perşembe (Sayı 186)
yayınlanan haber⁶³** İhale duyurusu.

**1.4.5. 6 Kanuni Sani 1927 (Sayı 198) yayınlanan
haber⁶⁴** İhale duyurusu

**1.4.6. 7 Kanuni Sani 1927 (Sayı 199) yayınlanan
haber⁶⁵**

Sinemada şayanı teessüf bir hadise

**1.4.7.1. 9 Kanuni Sani 1927 (Sayı 200) yayınlanan
haber⁶⁶**

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden Giysi ihalesi

**1.4.7.2. 9 Kanuni Sani 1927 (Sayı 200) yayınlanan
haber⁶⁷** Giysi ihalesi

**1.4.8. 12 Kanuni Sani 1927 (Sayı 203) yayınlanan
haber⁶⁸** Giysi ihalesi

1.4.9.1. 16 Kanuni Sani 1927 (Sayı 206) yayınlanan

⁶⁰ Merve Sevindir, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, s.223

⁶¹ Ese Güneş, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, s.83

⁶² Tuğba Ayas., *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, s.47

⁶³ Ayas T. a.g.t s.49

⁶⁴ Murat Kaşifoğlu, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, tezde sayfa çalışılmamış

⁶⁵ Kaşifoğlu M. a.g.t.

⁶⁶ Kaşifoğlu M a.g.t.

⁶⁷ Kaşifoğlu M a.g.t.

⁶⁸ Kaşifoğlu M a.g.t.

haber⁶⁹

Balıkesir Maarif Müdüriyetinden

1.4.9.2.16 Kanuni Sani 1927 (Sayı 206) yayınlanan haber⁷⁰ İlan tekrar

1.4.10. 19 Kanuni Sani 1927 Çarşamba (Sayı 209) yayınlanan haber⁷¹ İlan Tekrar

1.4.11. 4 Şubat 1927 Cuma (Sayı 223) yayınlanan haber⁷² Vefat

1.4.12. 8 Şubat 1927 Salı (Sayı 226) yayınlanan haber⁷³ Maarifte tayinler, Bahisler

1.4.13 25 Şubat 1927 Cuma (Sayı 241) yayınlanan haber⁷⁴

Erkanı Muallim Mektebi Talebelerin ... Eğlenceleri

1.4.14. 11 Mart 1927 Cuma (Sayı 250) yayınlanan haber⁷⁵

Gazetemizin Çok Eğlenceli Ramazan Piyangosu

1.4.15. 17 Mart 1927 Perşembe (Sayı 255) yayınlanan haber⁷⁶

Mekteplilerin yazı Müsabakası⁷⁷

⁶⁹ Kaşifoğlu M a.g.t.

⁷⁰ Kaşifoğlu M a.g.t.

⁷¹ Ün L., *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, tezde sayfa çalışılmamış

⁷² Muhammed Kayık, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011, tezde sayfa çalışılmamış

⁷³ a.g.t.

⁷⁴ Burhan Yıldırım, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2011 s.186

⁷⁵ Deniz Alan, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012, s.151-152

⁷⁶ Nurdan Usta, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012, s.151-152

⁷⁷ Bu başlık altında gazetenin daha önceki sayılarında duyurusunu yaptığı “ mektepliler arasında yazı müsabakası” yapılacağı ilanından sonra yayınlanmaya uygun görülen yazılar içinden araştırma konumuz olan Erkek Muallim Mektebi öğrencilerine ait yazılar yayınlanmıştır.

Efe⁷⁸

**1.4.17 19 Mayıs 1927 Perşembe (Sayı 305)
yayınlanan haber⁷⁹**

Erkek Muallim mektebinde Bir İntihar hadisesi

Dün akşam bir talebe intihar etmek istedi. Recep Efendi niçin intihar etmek istedi?

**1.4.18.1 20 Mayıs 1927 Cuma (Sayı 306) yayınlanan
haber⁸⁰**

Recep Efendi hayatında muvaffak olamayacağına kanaat getirmiş ve bunu kendisine kendi ipini kendisi çekmiş.

**1.4.18.2 20 Mayıs 1927 Cuma (Sayı 306) yayınlanan
haber⁸¹ Erzak ihalesi duyurusu**

**1.4.18.3 21 Mayıs 1927 Cumartesi (Sayı 306)
yayınlanan haber⁸²**

Erkek Muallim Mektebindeki intihar Vakası

Recep Efendi Masraf akidelerini Atmış mı Atmamış mı?

**1.4.19 21 Haziran 1927 Salı (Sayı 329) yayınlanan
haber⁸³**

İntihar Eden Öğrencinin Nakli

**1.4.20.1 11 Temmuz 1927 Pazartesi (347)
yayınlanan haber⁸⁴**

Kamp hatıraları

**1.4.20.2 11 Temmuz 1927 Pazartesi (347)
yayınlanan haber⁸⁵**

⁷⁸ Usta N. a.g.t. s.18,19,20

⁷⁹ Yasin Yurtbaşı, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2013 s,13

⁸⁰ Yurtbaşı Yurtbaşı . a.g.t. s,21-26

⁸¹ a.g.t. s.29

⁸² Yurtbaşı Y. a.g.t. s.39-45

⁸³ Adem Kutun, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012,

⁸⁴ Emre Çöllov, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.27-28-29-30

⁸⁵ Çöllov E. a.g.t., s.32

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden

1.4.21. 12 Temmuz 1927 Salı (348) yayınlanan haber⁸⁶

Muallim muavinleri kursu evvelki günden itibaren küşad edilmiştir..

1.4.22. 17 Temmuz 1927 Pazar (352) yayınlanan haber⁸⁷

İlk Mektep Muallimlerinin Mesleki Tekamülleri İçin Açılacak Kurslar

1.4.24. 11 Ağustos Perşembe 1927 (374) yayınlanan haber⁸⁸

Kurs hitam buldu.

1.4.25. 12 Ağustos Cuma 1927 (375) yayınlanan haber⁸⁹

Balıkesir erkek Muallim Mektebine alınacak talebelere ait kayıt ve kabul şeraiti

1.4.26. 26 Ağustos Cuma 1927 (387) yayınlanan haber⁹⁰

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden İmtihan duyurusu

1.4.27.1. 28 Ağustos Pazar 1927 (389) yayınlanan haber⁹¹

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden

⁸⁶ Çöllov E. a.g.t.,s,43

⁸⁷ Çöllov E. a.g.t. s,97-98 Bu haber uzun bir yazı şeklindedir. Yazıda Erkek Muallim mektebinin adı geçmemektedir. Maarif Eminleri 1927 İçtimai bildirisiidir. Muallimlere açılacak kurslar hakkında bilgi vermektedir. Haberdan A ve B kursu olmak üzere iki çeşit kurs olduğunu öğreniyoruz. Biz bu kursların gazetenin daha sonraki sayılarındaki haberlerinden **Erkek Muallim Mektebinde** açıldığını görmekteyiz .

⁸⁸ Kadir Güldür, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.10

⁸⁹ Güldür K. a.g.t. s.37-38

⁹⁰ Ümran Aktaş, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, Tezde sayfa yok.

⁹¹ Aktaş Ü., *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, Tezde sayfa yok.

Birinci sınıfa kabul edilecek öğrenci şartları duyurusu

1.4.27.2 28 Ağustos Pazar 1927 (389) yayınlanan haber⁹² Aynı ilan tekrar

1.4.28. 1 Eylül Perşembe 1927 (393) yayınlanan haber⁹³ Aynı ilan tekrar

1.4.29. 4 Eylül Pazar 1927 (394) yayınlanan haber⁹⁴

Maarif Eminliğinden Gelen Listeye Nazaran İlk Mekteplerimizin Muallimlerinde Muhtelif Vilayetlerin Yeni Mezunları Tayin edilmiştir.

1.4.30. 16 Eylül Cuma 1927 (405) yayınlanan haber⁹⁵ Yiyecek ihalesi duyurusu

1.4.31. 18 Eylül Pazar 1927 (407) yayınlanan haber⁹⁶ İlan tekrar

1.4.32. 14 Teşrinievvel Cuma 1927 (429) yayınlanan haber⁹⁷ Sınıflar arasında maç

1.4.33. 26 Eylül 1927 (414) yayınlanan haber tarih⁹⁸ İhale duyurusu

1.4.34. 23 Teşrinievvel Pazar 1927 (436) yayınlanan haber⁹⁹ Giysi ihalesi duyurusu

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden Giysi ihalesi duyurusu

1.4.35. 27 Teşrinievvel Cuma 1927 (Sayı yok) yayınlanan haber¹⁰⁰ Tekrar

1.4.36.1. 29 Teşrinievvel Pazar 1927 (Sayı yok)

⁹² Aktaş Ü a.g.t. sayfa yok.

⁹³ Aktaş Ü a.g.t. sayfa yok

⁹⁴ Aktaş Ü a.g.t. sayfa yok

⁹⁵ İlyas Çağlayan, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.60

⁹⁶ Çağlayan İ. a.g.t. s.,81

⁹⁷ Semra Kaymak, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.101-102

⁹⁸ Sinan Arıoğlu, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.84

⁹⁹ Songül Tunç, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.90

¹⁰⁰ Nazife Arslan, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.39

yayınlanan haber¹⁰¹ Ayakkabı ihalesi duyurusu

1.4.36.2. 29 Teşrinievvel Pazar 1927 (Sayı yok)
yayınlanan haber¹⁰² İlan tekrar

1.4.37. 30 Teşrinievvel Pazartesi 1927 (Sayı yok)
yayınlanan haber¹⁰³ İlan tekrar

1.4.38. 11 Teşrinisani Cuma 1927 (452)
yayınlanan haber¹⁰⁴ İlan tekrar

1.4.39. 20 Teşrinisani Pazar 1927 (454) yayınlanan
haber¹⁰⁵

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden Yiyecek ihalesi duyurusu.

1.4.40. 24 Teşrinisani Perşembe 1927 (463)
yayınlanan haber¹⁰⁶

Şehrimizde idmancılar bayram yapıyorlar

1.4.41. 25 Teşrinisani Cuma 1927 (464) yayınlanan
haber¹⁰⁷

Hilmi Bey Geldi Bolu Maarif Müdürlüğüne tayin edilen İstanbul maarif Müdür Muavini Hilmi Bey dünkü trenle şehrimize gelmiştir.

1.4.42. 11 Kanuni evvel Pazar 1927 (477)
yayınlanan haber¹⁰⁸ Et ihalesi duyurusu

4.43. 16 Kanuni evvel Cuma 1927 (482) yayınlanan
haber¹⁰⁹ Tekrar(Et ihalesi)

1.4.44. 19 Kanuni evvel Pazartesi 1927 (484)
yayınlanan haber¹¹⁰

¹⁰¹ Arslan N.a.g.t., s.62

¹⁰² Arslan N. a.g.t., s.63

¹⁰³ Arslan N. a.g.t., s.87

¹⁰⁴ Ayşe Ece, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.15

¹⁰⁵ Ece A. a.g.t ,s.32

¹⁰⁶ Soner Gül, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2014, s.71-72

¹⁰⁷ Gül S. a.g.t. s.147

¹⁰⁸ Hacılar Y., *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2013, s.10

¹⁰⁹ Hacılar Y. a.g.t. ,s.95

¹¹⁰ Hacılar Y. a.g.t. ,s.129

Muallim namzedine başlıklı bir şiir (Mustafa Doğan)

1.4.45. 20 Kanuni evvel Salı 1927 (485) yayınlanan haber¹¹¹Tekrar (Et ihalesi)

1.4.46. 1927¹¹² (500) yayınlanan haber¹¹³

Balıkesir Muallim Mektebi Binasının İnşaatı

1.4.47. 18 Kanuni sani 1928 (504) yayınlanan haber¹¹⁴

Erkek Muallim mektebi Müdüriyetinden Tayin haberi

Harf İnkılabı ¹¹⁵sonrası Türk Dili Gazetesinin bu tarihten sonraki taraması tezlerden gazetenin kendisinden yapılmıştır.¹¹⁶

1.4.48.1 7. Birinci Kanun Cuma 1928 (780) yayınlanan haber

Refik İsminde Bir Genç Dün İntihar Etti.¹¹⁷

1.4.48.2 7. Birinci Kanun Cuma 1928 (780) yayınlanan haber¹¹⁸ Ekmek İhalesi

1.4.49.1. 14 Birinci Kanun Cuma 1928 (786) yayınlanan haber

¹¹¹ Özlem Uyar, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2013 ,s.13

¹¹² Tezde tarih ve sayfa çalışması yapılmamış. Bu sebeple tarih yok.500 numaralı Türk Dili Gazetesi

¹¹³ Berna Sözen, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2013 ,

¹¹⁴ Tuğba Çakır, *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2013, s.54

¹¹⁵ Harf İnkılabı 1 Kasım 1928 tarihinde yapılmıştır.

¹¹⁶ Tezlerden yapılan tarama 10 Şubat 1928 tarihinde 524 Numaralı Gazete y kadar yapılmıştır. İncelenen konuyla alakalı haber bulunamamıştır. 10 Şubat-1928 İle 1 kasım 1928 tarihleri arasında gazetenin tanskripsiyon çalışması yapılan tez bulunamadığı için incelenememiştir.

¹¹⁷ Haber ana sayfadan durulmuştur. Haberin devamı ikinci sayfadır. Haber incelenen okulun adının geçmesi sebebiyle alınmış olup okulla alakalı bir durum olmaması sebebiyle haberin tamamı verilmemiştir.

¹¹⁸ *Türk Dili Gazetesi* s.3

Millet Mektepleri¹¹⁹ Cehaleti Boğacaktır.¹²⁰

Mekteplere Halkımızın Azami Merbutiyet Göstereceği Muhakkak

1.4.49.2. 14 Birinci Kanun Cuma 1928 (786)
yayınlanan haber¹²¹Ekmek ilanı tekrar

1.4.50. 17 Birinci Kanun Pazartesi 1928 (788)
yayınlanan haber Millet Mektepleri İçin¹²²

Millet Mektepleri levazımını mübayaa etmek üzere İdarei Hususiye Müdürü Adil Erkek Muallim Mektebi Müdürü Halit Beyler tayin edilmişlerdir.

1.4.51. 2 İkinci Kanun Çarşamba 1929 (811)
yayınlanan haber¹²³

Sene başı gecesinde Muallim Mektebinde bir müsamere verildi.

1.4.52. 3 İkinci Kanun Perşembe 1929 (812)
yayınlanan haber¹²⁴

Necati Beyin ölümü

1.4.53. 13 İkinci Kanun Pazar 1929 (820)
yayınlanan haber¹²⁵

Müsamereler

1.4.54. 10 Mart Pazar 1929 (865) yayınlanan

¹¹⁹ Millet Mektepleri yeni Türk harflerinin kabulünden sonra okuma yazma seferberliği çerçevesinde açılan okulların adıdır.

¹²⁰ Ana sayfada verilen haberde içinde iki mektep (Millet mektebi) açılacak Muallim Mektebinin fotoğrafı yer almış olup yazının devamı ikinci sayfadadır. Fakat yazıda genel olarak millet Mektepleri' nin faydaları anlatıldığı için

¹²¹ a.g.g. s.3

¹²² a.g.g. s.2

¹²³ a.g.g. s.2

¹²⁴ a.g.g. s.1

Belirtilen tarihte ana sayfada yarım sayfa büyüklüğünde yayınlanan haber doğrudan inceleme konumuza dair değildir. Ama maarif Vekili Mustafa Necati'nin Erkek Muallim Mektebi inşaatını yaptırması açısından inceleme konusunu ilgilendirmektedir. Ve okul inşaatı tamamlanınca Erkek Muallim Mektebi buraya taşınacak ve okula Mustafa Necati'nin adı verilecektir.

¹²⁵ a.g.g. ,s.1-2

haber¹²⁶

Manisa Orta Mektep Talebesi Şehrimizde

**1.4.55. 11 Mart Pazar 1929 (866) yayınlanan
haber¹²⁷**

Misafirlerimiz Gitti

**1.4.56. 1 Nisan Pazartesi 1929 (880) yayınlanan
haber¹²⁸**

**Yeni Yapılan Muallim Mektebimizin İsmine “ Necati
B. Mektebi” denildi**

**1.4.57. 2 Nisan Salı 1929 (881) yayınlanan haber¹²⁹
Çok İsabetli Bir Karar**

1.4.58. 22 Nisan Salı 1929 (987) yayınlanan haber¹³⁰

**1.4.53. 30 Nisan Salı 1929 (904) yayınlanan
haber¹³¹ Çocuk Haftası dün hitama erdi.**

**1.4.54. 3 Mayıs Cuma 1929 (907) yayınlanan
haber¹³² Veda Müsameresi**

**1.4.55. 5 Mayıs Cuma 1929 (908) yayınlanan
haber¹³³ Veda Müsameresi**

**Perşembe günü verilen Muallim Mektebimizin
müsameresi güzel bir gecenin unutulmaz bir hatırasını
hazırına bahşetti.**

**1.4.56. 17 Mayıs Cuma 1929 (919) yayınlanan
haber¹³⁴**

Mektepliler Bayramı 25 Mayıs'a Bırakıldı.

**1.4.57. 28 Mayıs Cuma 1929 (922) yayınlanan
haber¹³⁵**

¹²⁶ a.g.g. ,s.1-2

¹²⁷ a.g.g. ,s.1-2

¹²⁸ a.g.g. ,s.1-2

¹²⁹ a.g.g. ,s.1

¹³⁰ a.g.g. s.1-3

¹³¹ a.g.g. ,s.1 Haber başlığı altında bayram fotoğraflarına yer verilmiştir.

¹³² a.g.g. ,s.1-2

¹³³ a.g.g. ,s.1-2

¹³⁴ a.g.g. , s.1

¹³⁵ a.g.g. , s.1

Mektepliler Bayramı Yarın Bilumum Mekteplilerin İştirakı İle İcra Edilecektir.

1.4.58. 29 Mayıs Perşembe 1929 (923) yayınlanan haber¹³⁶

İdman Bayramı

**1.4.59. 30 Mayıs Cuma 1929 (924) yayınlanan haber
Mektepliler Bayramı**

1.4.60. 21 Haziran Cuma 1929 (942) yayınlanan haber¹³⁷

Çocuk Yuvası Ana Mektebi Erkek Muallim Mektebinde Sevimli bir Müsamere Verdi.

1.4.61. 30 Haziran Pazar 1929 (949) yayınlanan haber¹³⁸

Maarif Müdürlüğünden imtihan duyurusu

1.4.62. 2 Temmuz Salı 1929 (951) yayınlanan haber¹³⁹

İmtihanlar Dünden İtibaren Başladı

1.4.63. 4 Temmuz Perşembe 1929 (953) yayınlanan haber¹⁴⁰

1.4.64. 15 Temmuz Pazartesi 1929 (962) yayınlanan haber¹⁴¹

Muallim Mektebi İmtihanları Hitam Buldu.

1.4.65. 16 Temmuz Pazartesi 1929 (963) yayınlanan haber¹⁴² Kamp

Erkek Muallim Mektebi Son sınıf talebesi dün Bandırma'daki kampa gittiler.

1.4.66. 21 Temmuz Salı 1929 (969) yayınlanan

¹³⁶ a.g.g., s.1-3 Haber bayramdan bir fotoğrafla verilmiştir.

¹³⁷ a.g.g., s. 1 Haberin içeriği müsamerenin sadece Erkek Muallim Mektebinde yapılması açısından inceleme konumuzu ilgilendirmektedir.

¹³⁸ a.g.g., s.3

¹³⁹ a.g.g.,s.3

¹⁴⁰ a.g.g.,s.3

¹⁴¹ a.g.g.,s.1

¹⁴² a.g.g.,s.1

haber¹⁴³

Orta muallim mektebi imtihanı

1.4.67. 25 Ağustos 1929 (995) yayınlanan haber¹⁴⁴

Balıkesir Erkek Muallim mektebi Müdürlüğünden

Talebeye ait kayıt ve kabul şartları:

1.4.68. 29 Ağustos Perşembe 1929 (999) yayınlanan haber¹⁴⁵

Balıkesir Erkek Muallim Mektebi Müdürlüğünden

Mezuniyet ve yoklama imtihanlarına 15 eylül 1929'da başlanacaktır. Taşrada bulunan efendilerin bu müddetten evvel mektebe gelmeleri ilan olunur.

1.4.69. 3 Eylül Salı 1929 (1003) yayınlanan haber¹⁴⁶

29 Ağustosta yayınlanan ilan tekrar duyurulmuştur. (Kayıt ve kabul şeraiti)

1.4.70. 5 Eylül Perşembe 1929 (1005) yayınlanan haber¹⁴⁷

Erkek Muallim Mektebi Müdüriyetinden:

Erzak ihalesi duyurusu

1.4.71. 8 Eylül Perşembe 1929 (1007) yayınlanan haber¹⁴⁸

Mektebi kabul imtihanları dün yapıldı. Ne kadar talip çıktı ?

1.4.72. 11 Eylül Pazar 1929 (1010) yayınlanan haber¹⁴⁹ Erzak ilanı tekrar

1.4.73. 12 Eylül Pazartesi 1929 (1011) yayınlanan haber¹⁵⁰ Erzak ilanı tekrar

1.4.74. 20 Eylül Cuma 1929 (1018) yayınlanan

¹⁴³ a.g.g.,s.3

¹⁴⁴ a.g.g.,s.3

¹⁴⁵ a.g.g.,s.3

¹⁴⁶ a.g.g.,s.3

¹⁴⁷ a.g.g. ,s.3

¹⁴⁸ a.g.g. ,s.3

¹⁴⁹ a.g.g. ,s.3

¹⁵⁰ a.g.g. ,s.3

haber¹⁵¹

Muallim Mektebimiz Tedrisata 12 Teşrinievvelde Başlayacaktır.

(Okulun fotoğrafı da var.)

1.4.75. 22 Eylül Pazar 1929 (1019) yayınlanan haber¹⁵² Erzak ihale duyurusu

1.4.76. 24 Eylül Cuma 1929 (1024) yayınlanan haber¹⁵³ Erzak ihalesi tekrar

1.4.77. 29 Eylül Cuma 1929 (1025) yayınlanan haber¹⁵⁴ M. Mektebimizin Mezunları (Mezunların fotoğrafı var.)

Dün akşam gelen emre nazaran nerelere tayin edildiler?

1.4.78. 2 Birinci Teşrin Çarşamba 1929 (1028) yayınlanan haber¹⁵⁵

Muallim Mektebimizin Yeni Müdürü Geldi

1.4.79. 6 Birinci Teşrin Pazar 1929 (1031) yayınlanan haber¹⁵⁶

Yeni muallimlerimiz

1.4.80. 31 Birinci Teşrin Perşembe 1929 (1052) yayınlanan haber¹⁵⁷

Cumhuriyet Bayramı Türkiye'nin Her Köşesinde Sürur ve Heyecanla Kutlandı_

Balıkesir emsalsiz bir gün ve gece geçirdi.

1.4.81. 3 İkinci Teşrin Pazar 1929 (1054) yayınlanan haber¹⁵⁸

¹⁵¹ a.g.g. ,s.1

¹⁵² a.g.g. ,s.3

¹⁵³ a.g.g. ,s.3

¹⁵⁴ a.g.g. ,s.1-3

¹⁵⁵ a.g.g. ,s.2

¹⁵⁶ a.g.g. ,s.1-3

¹⁵⁷ a.g.g.,s.1-2

Haber Balıkesir'de Cumhuriyet Bayramı etkinliklerinin fotoğrafla ve detaylı verildiği bir haberdır. Haberin sadece konumuzu ilgilendiren bölümünü alınmıştır.

¹⁵⁸ a.g.g.,s.3

Kıyafet ve ayakkabı ihale duyurusu

**1.4.82. 23 Birinci kanun Pazartesi 1929 (1097)
yayınlanan haber¹⁵⁹ Kabakulak Salgını**

Bütün Mektepler hastalık yüzünden on gün tatil edildi. Mektepler on gün bittikten sonra bir hafta da sene başı tatili yapacaklardır.

**1.4.83. 26 Birinci Kanun 1929 Perşembe (1100)
yayınlanan haber Yeni Lise açılacak mı?**

1.4.84. 6 Mayıs Salı 1930 (1201) yayınlanan haber¹⁶⁰ Mektepliler

Bugün Mekteplilerimiz Ziraat Bahçesi ve civarında eğlenecekler ve bayramlarını kutlayacaklardır.

1.4.85. 7 Mayıs Çarşamba 1930 (1208) yayınlanan haber¹⁶¹

Mektepliler Bayramı mekteplilerin neşeli tezahüratı altında tesit edildi. Mektepliler bütün gün ziraat bahçesi civarında her türlü kayıttan azade bulunarak eğlenmişlerdir.

1.4.86. 8 Mayıs Perşembe 1930 (1209) yayınlanan haber¹⁶²

Mektepliler Bayramı Nasıl Tesit Edildi?

1.4.87. 22 Mayıs Çarşamba 1930 (1217) yayınlanan haber¹⁶³ Hazin Bir Ölüm

1.4.88. 1 Haziran Pazar 1930 (1225) yayınlanan haber¹⁶⁴

Orta Mekteplerde Dün Tedrisata Nihayet Verildi. Erkek Muallim Mektebi ,Erkek ve Kız Orta mekteplerin imtihanları bugün başlayacak imtihanları haziranın on beşinde bitecek.

1.4.89. 16 Haziran Pazartesi 1930 (1238)

¹⁵⁹ A.g.g.,s.1 haberde doğrudan E.M.M'nin adı geçmemektedir.

¹⁶⁰ a.g.g. ,s.1

¹⁶¹ a.g.g. ,s.1

¹⁶² a.g.g. ,s.2

¹⁶³ a.g.g. ,s.2

¹⁶⁴ a.g.g. ,s.1-2 Haber Erkek Muallim Mektebinin fotoğrafıyla beraber verilmiştir.

yayınlanan haber¹⁶⁵ İmtihanlar

Orta mekteplerin mezuniyet imtihanları bitti. İlk Mekteplerim imtihanları da Perşembe günü bitecektir.

1.4.90. 1 Temmuz 1930 (1244) yayınlanan haber¹⁶⁶ Kamp

Muallim mektebi talebelerinden bir kısmı Bandırma'ya gittiler.

1.4.91. 14 Temmuz Pazartesi 1930 (1257) yayınlanan haber¹⁶⁷

Çok Çirkin Bir Hadise (Bir Muallim ile eski talebesi kavga ederek ve Birbirlerinin Başlarını Gözlerini Yardılar.)

1.4.92. 15 Temmuz Salı 1930 (1258) yayınlanan haber¹⁶⁸

Muallim mektebindeki hadise

1.4.93. 16 Temmuz Çarşamba 1930 (1259) yayınlanan haber¹⁶⁹

Muallim Mektebindeki Tahkikat Devam Ediyor.

1.4.94. 10 Ağustos Pazar 1930 (1278) yayınlanan haber¹⁷⁰

Erkek Muallim Mektebine girecekler

1.4.95. 11 Ağustos Pazartesi 1930 (1279) yayınlanan haberErkek Muallim Mektebine girecekler

1.4.96. 15 Ağustos Cuma 1930 (1283) yayınlanan haber¹⁷¹

Erkek Muallim Mektebine Müdürlüğünden: Mektebe alınacaklar ve şartları

1.4.97. 27 Ağustos Çarşamba 1930 (1294)

¹⁶⁵ a.g.g. ,s.1 Haber Gazi Mektebi muallimlerinin fotoğrafıyla birlikte verilmiştir.

¹⁶⁶ a.g.g. s.2.

¹⁶⁷ a.g.g. s.2.

¹⁶⁸ a.g.g. s.2.

¹⁶⁹ a.g.g. s.2.

¹⁷⁰ a.g.g. s.2

¹⁷¹ a.g.g.,s.3

yayınlanan haber ¹⁷²

Balıkesir Erkek Muallim Mektebi Müdüriyetinden ,
Erzak İhalesi duyurusu

1.4.98. 3 Eylül Çarşamba 1930 (1299) yayınlanan
haber ¹⁷³ İmtihanda Kazananlar

1.4.99. 7 Eylül Pazar 1930 (1302) yayınlanan
haber¹⁷⁴

Erkek Muallim mektebi geçit resminde yürüdüler...

1.4.100. 8 Eylül Çarşamba 1930 (1303)
yayınlanan haber¹⁷⁵

Muallim Mektebi mezunlarından vilayetimize 24 hanım ve
efendi tayin edildi

1.4.101. 10 Eylül Çarşamba 1930 (1305)
yayınlanan haber¹⁷⁶

Erkek Muallim Mektebine Müdürlüğünden

Okula başlama ve ikmal imtihanları duyurusu

1.4.102. 15 Eylül Pazartesi 1930 (1309)
yayınlanan haber¹⁷⁷

27 Ağustosta yayınlanan ilan tekrar yayınlanmıştır.

1.4.103. 19 Eylül Cuma 1930 (1313) yayınlanan
haber¹⁷⁸

27 Ağustosta yayınlanan ilan tekrar yayınlanmıştır.

1.4.104. 23 Eylül Salı 1930 (1316) yayınlanan
haber¹⁷⁹

27 Ağustosta yayınlanan ilan tekrar yayınlanmıştır.

1.4.105. 27 Nisan Pazartesi 1931 (1498)

¹⁷² a.g.g.,s.3

¹⁷³ a.g.g.,s.2

¹⁷⁴ a.g.g.,s.1-2 Kazım Özalp'ın da katıldığı & Eylül Bayramı detaylı bir
şekilde anlatılmıştır. E.M.M.' den sadece bir cümle bahsedilmiştir.

¹⁷⁵ a.g.g.,s.2

¹⁷⁶ a.g.g. ,s.3

¹⁷⁷ a.g.g. ,s.3

¹⁷⁸ a.g.g. ,s.3

¹⁷⁹ a.g.g. ,s.3

yayınlanan haber¹⁸⁰ Muallim Mektebi Sporcuları

1.4.106. 5 Mayıs Salı 1931 (1501) yayınlanan haber¹⁸¹ Bayram

1.4.107. 10 Mayıs Pazar 1931 (1505) yayınlanan haber¹⁸²

İdman Şenlikleri

1.4.108. 15 Haziran Pazartesi 1931 (1535) yayınlanan haber¹⁸³

Bu sene ne kadar talebe okudu?

Orta mekteplerin İmtihanları dün başladı.

1.4.109. 19 Haziran Perşembe 1931 (1539) yayınlanan haber¹⁸⁴

İlk Mektepler Dün tatile Girdi mi?

Mektep Sergilerinde Neler Var?

1.4.110. 26 Haziran Perşembe 1931 (1545) yayınlanan haber¹⁸⁵

Necati Bey Muallim Mektebi

“Necati Bey Muallim Mektebi” gittikçe ilerlemektedir. Elyevm kalorifer ve elektrik tesisatı ile uğraşılan mektebin yakında duvarları çekilecek ve Ahmet çeşmesinden yarım masura suyun isalesi için faaliyete geçilecektir. Mektebin hususi fotoğrafçımız tarafından alınan bugünkü vaziyetini gösteren resmini derc ediyor ve bu vesile ile merhum Necati'nin ismini hürmet ve minnetle anıyoruz.

1.4.111. 29 Haziran Pazartesi 1931 (1547) yayınlanan haber¹⁸⁶

Mektepler

1.4.112 30 Haziran Salı 1931 (1548) yayınlanan

¹⁸⁰ a.g.g.,s.2

¹⁸¹ a.g.g.,s.2

¹⁸² a.g.g.,s.1-2 2.sayfadaki bölüm incelenme konumuzu ilgilendirmedigi için nakledilmemiştir.

¹⁸³ a.g.g.,s.1

¹⁸⁴ a.g.g.,s.1-3

¹⁸⁵ a.g.g.,s.1 Haber okulun bir fotoğrafıyla beraber verilmiştir.

¹⁸⁶ a.g.g. ,s.2

haber¹⁸⁷

Orta mektepler imtihanı bitiyor

Muallim mektebinden bu sene kadar talebe mezun oldu?

**1.4.113 31 Haziran Çarşamba 1931 (1549)
yayınlanan haber¹⁸⁸**

Orta mektepler İmtihanlarını bitirdiler.

**1.4.114. 6 Ağustos Perşembe 1931 (1582)
yayınlanan haber¹⁸⁹**

Balıkesir de bir lise açılacaktır. Lise sınıflı ve Muallim Mektebine mülhak olacaktır

2. Yöntem

1. Önce Karesi Dar'ül Muallimin ve Karesi Erkek Muallimin ile ilgili tez ve bitirme çalışmaları taranmıştır. Doğrudan çalışmamızı esas alan bir tez çalışmanın yapılmadığı görülmüştür. Fazla yer kaplamaması açısından haberler sadece başlıklarıyla verilmiştir.
2. Projede ait Balıkesir'de yayınlanmış yerel gazeteler temel alınmıştır. Balıkesir Kent arşivi ve Balıkesir Halk Kütüphanesi arşivinde yer alan üç adet gazetenin tezlerin ve kitapların taraması yapılmıştır. Bu gazeteler; Karesi Gazetesi, Ses Gazetesi, İzmir'e Doğru Gazeteleridir. Çalışma alanı içinde Balıkesir'in yayın hayatında başka gazetelerin varlığı bilinmekte olup incelediklerimizin dışındakiler mevcut değildir.
3. Gazete haberlerine göre Karesi Dar'ül Muallimin ile ilgili haber ve yazılar incelenerek analiz edilmiştir.
4. Projede taranan haberler gazete başlığı ve alt başlık olarak yayınlanma tarihine göre sırayla önce aynen gazetede yazılan haliyle verilerek okuyucuların ana kaynak olarak faydalanmalarına imkan sağlanmış haberlerin tümüne ait yorumlara bulgular bölümünde yer verilmiştir.

¹⁸⁷ a.g.g. ,s.2

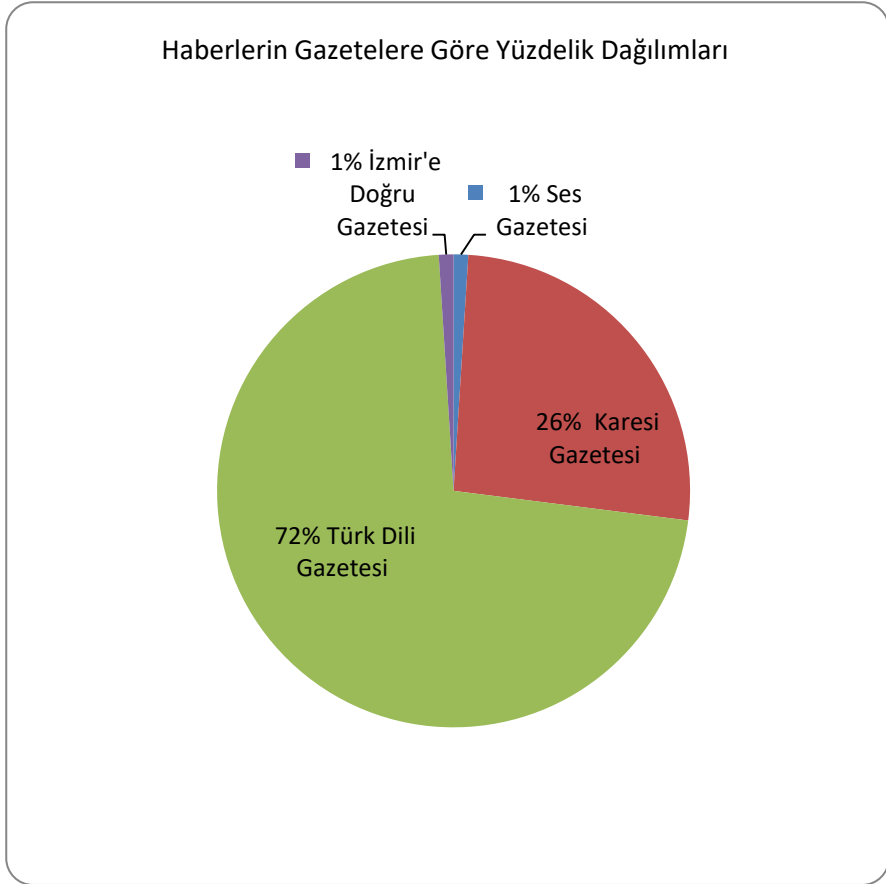
¹⁸⁸ a.g.g. ,s.2

¹⁸⁹ a.g.g. ,1

5. Çalışma ile ilgili farklı kaynaklara da müracaat edilmiş olmakla birlikte projenin belkemiğini gazeteler ve ilgili yazıları oluşturduğundan çalışmada ayrıca kaynağa fazlaca yer verilmemiştir.
6. Projede doküman analizi, doküman yorumlanması yapıldığından karma yöntem kullanılmıştır.

3. Bulgular

İncelenen Gazetelerin konuyla ilgili haberlere yer verme oranı Tablo A'da ki gibidir.

Karesi Gazetesinin haberlerini incelediğimizde,

1. Karesi Dar'ül Muallimin 1910 da açılmıştır. Fakat 1914'e kadar Karesi'nin bir gazetesi olmadığı için ilk dört yıla ait basından bilgimiz yoktur.
2. Karesi Dar'ül Muallimin'in Leyli Mektebinin; açılışı, müdürlüğüne Hasan Efendi'nin atanması ,okula kayıt

- ve kabul şartlarını ,muallim heyetini, öğrenim hayatına başlamaları görülmektedir
3. Okula tayin olan askerliğini tecil ettiren dört muallim Efendinin varlığını,1914 Yılına ait öğrenci tam listesini, Dar'ül Muallim kadrosu görülmektedir.
 4. Liva meclis kararları içinde okula ait olanlarını ve içerikleri görülmektedir.
 5. Okulun kendisine ait inşa edilecek binanın yeri, planı, sorumlu kişinin kim olduğu,
 6. Okulun (Hem Karesi Dar'ül Muallimin hem de Balıkesir Erkek Muallim Mektebi adıyla) sınav duyuruları ya da okul ihtiyacı için ihale duyuruları yaptığı görülmektedir.
 1. Okulun şehitlerin ruhuna mevlüt okuttuğu görülmektedir.
 2. Günümüzdeki pek çok öğrenci gibi okulun bir okul öğrencisinin “İmtihan Dakikaları” başlıklı yazısıyla pek çok arkadaşının hislerine tercüman olduğu görülmektedir.
 3. İlk kez 1917 yılındaki haberlerde gördüğümüz & mayıs tarihli “Mektebliler Bayramı” adı altında bir bayram yapıldığını öğrenci ve öğretmenlerin keyifli dakikalar geçirdiği görülmektedir.
 4. Osmanlı Döneminde il bütçesinden masrafı karşılanan okulun maddi sıkıntı çekmesinden ve savaş sebebiyle öğrencilerinin azlığından dolayı kapandığı görülmektedir.
 5. Okulun bir mualliminin meslektaşlarına hitaben yazısının olduğu görülmektedir
 6. Okulun ders kitapları ve içerikleri, okulu ilgilendiren tayin haberlerinin gazetede yer aldığı görülmektedir.
 7. Karesi Dar'ül Muallimin'in Erkek Muallim Mektebine dönüşmesi sonrası kayıt ve kabul şartlarının varlığı görülmektedir.
 8. Okulun yiyecek, yakacak ve temizlik ihtiyaçlarının karşılanması için gazetede ihale duyurusunun olduğu görülmektedir.

İzmir'e Doğru Gazetesinin haberlerini incelediğimizde,

Okulla ilgili olarak incelediğimiz İzmir'e Doğru Gazetesinde yalnız bir kez bir tayin duyurusu haberi görülmektedir.

Ses Gazetesinin haberlerini incelediğimizde,

Okul Ses Gazetesi'nde yalnız iki kez yer almıştır. İlk haberin bir tayin haberi diğer haberin ise liva meclisinde okul bütçesinin onaylanması konulu olduğu görülmüştür.

Türk dili Gazetesi'nin haberlerini incelediğimizde,

Bulgular

1-Sosyal- Sportif-Kültürel

Erkek Muallim mektebi Öğrencilerin Katıldıkları Bayramlar

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin 6 Eylül Bayramı ve Cumhuriyet Bayramı'na katıldıkları resmi geçit yaptıkları, zaman zaman bayramda görsel tablolar oluşturdıkları görülmektedir.

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin 23 Nisan Çocuk Bayramı ve takip eden Çocuk haftası etkinliklerine katıldıkları eğlencelere katıldıkları ve müsamere yaptıkları görülmektedir.

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin Mektepliler Bayramında (İdman Bayramı 6 Mayıs) resmi geçitte bulunup sonrasında Jimnastik hareketleri gösterisi ve top oyunları gösterileri ile hentbol oynadıkları görülmektedir.

Sene sonu sergileri:

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin diğer okullar gibi sene içinde yaptıkları el işi çalışmaları sene sonu sergilerinde sergiledikleri ve bu sergilere halkın da yoğun ilgi ev alaka gösterdiği görülmektedir

Müsamereleler

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin sene sonu ve bazı özel günlerde müsamereleler düzenlediği bu müsamerelelerde gayet başarılı oldukları ,takdir topladıkları ; müsamerelelere zaman zaman Balıkesir protokolünün de katıldığı görülmektedir.

* Bunun yanında her Perşembe günü akşamı Erkek Muallim Mektebi talebelerinin kendi aralarında müsamere tertip etmekte olduklarını görülmektedir.

Sınıflar arası maçları

* Erkek Muallim Mektebi öğrencilerinin Okul içi futbol

müşabakaları düzenledikleri görölmektedir.

*1927 yılında Erkek Muallim Mektebinin voleybol ve hentbol takımının olduğu görölmektedir

İller arası spor müşabakaları: Erkek Muallim Mektebi futbol takımının İzmir Muallim mektebi ve Amerikan Koleji takımı ile müşabaka yapmak üzere önce İzmir'e oradan Soma ve Bergama'ya gittiği görölmektedir.

Okul Salonunun kullanımı:

* Şehirdeki diğer okulların müşamereleri ve etkinlikleri için okul salonunu kullandıkları görölmektedir.

Diğer:

* Türk Dili Gazetesinin düzenlediği "Gazetemizin Çok Eğlenceli Ramazan Piyangosu" dediği piyangoya Erkek muallim mektebi öğretmen ve çalışanlarının da katılıp hediyeler kazandıkları görölmektedir.

* Türk Dili Gazetesinin düzenlediği "Mekteplilerin Yazı Müsabakası" etkinliğine katılan katılan öğrencilerden altı tanesinin yazısının beğenilerek gazetede yayınlandığı görölmektedir

2-Eğitim- Öğretim

* Maarif Vekaletinden bildirilen okul ile alakalı olan duyurular gazetede yer almaktadır:

Bu duyurulardan biri 11 Temmuz 1927 tarihli: "Muallim mekteplerinin bu sene 4. ve 5.Sınıflarına terfi etmiş bulunan talebelerden arzu edenlerin köy muallim mektebinde okunan mesleki derslerden ikişer aylık bir kursa tabi tutularak ihrazı muvaffakiyet ettikleri takdirde köy muallimi tay'in ve bil cümle muallimin hukukundan istifa edecekleri" görölmektedir.

*Balıkesir Erkek Muallim Mektebinde İlk Mektep Muallimlerinin Mesleki Gelişimleri için kurslar açıldığı görölmektedir.

* Okul Mezunlarının tayin olduğu yerler ile ; okulda göreve başlayacak olan ya da okuldan ayrılacak olan öğretmenlerin tayin duyurularının yapıldığı görölmektedir.

* Bolu Maarif Müdürlüğüne tayin edilen İstanbul maarif Müdür Muavini Hilmi Bey'in daha önce Erkek Müdürlüğü yaptığı görölmektedir.

*Okul öğretmenlerin in stajyerleri ve muavin adıyla yardımcılarının olduğu görülmektedir.

* Okula başvuru şartları ve eğitim ve öğretime başlama tarihlerinin gazete aracılığıyla duyurulduğu görülmektedir.

* Okulun yaptığı okula kabul, sene sonu bitirme, bakalori, ikmal, mezuniyet sınavlarının duyurusunu gazete aracılığıyla yaptığı görülmektedir.

*Muallim mektepleri mezunları ile İlk mektep muallimlerinden bir sınava girerek Ankara'da orta muallim mektebine girebildikleri görülmektedir.

* Okulun ve öğrencilerin temel ihtiyaç malzemelerinin ihale usulüyle satın alındığını görülmektedir. Temel ihtiyaç malzemeleri;

1-Yiyecek: Ekmek, Et (Dana, Kuzu, Sığır), Sadeyağ , Zeytinyağ ,Peynir ,Pirinç ,Fasulye ,Nohut ,Patates ,Tuz ,Şeker ,İrmik Makarnası ,Şehriye ,Salça ,Kuru Soğan

2-Giyecek : Resmi takım elbise, Sivil takım Elbise ,masket ve bel kemeri Pelerin ,potin ,iskarpin

3-Yakacak : Gaz, odun

4- Temizlik: Sabun

olarak görülmektedir.

* Bandırma Kampı: Okul kapandıktan sonra Erkek muallim Mektebi son sınıflarında bulunan bulunan (bazen 4.sınıflarında) talebelerin Bandırma'daki askeri kampa katıldıkları hatta bazen kamp yaşantılarını anlatan günlüklerin gazetede yayınlandığı görülmektedir.

* Başka illerden okulu ziyaret edenler :1929 Yılında Manisa Orta mektep talebesinin okulu ziyaret ettikleri ve müsamere verdikleri görülmektedir.

* Okulun diğer illerdeki okul ziyaretleri : Yazın kalacak yer sıkıntısı çekecek olan talebelerin İzmir Muallim Mektebinde kalabildikleri görülmektedir.

* Erkek Muallim Mektebinde yeni harflerle okuyup yazmayı öğretmek amacıyla iki tane Millet Mektebi'nin açıldığı görülmektedir.

* Gazetede Ankara kaynaklı bir haberde Günümüzde adı Necatibey Eğitim Fakültesi olan okulun halen hizmet verdiği

binanın yapımı ile ilgili 1927 Aralık ayında görüşmelerin yapıldığı takip eden yılın Mart-Nisan aylarında inşaatı başlayacak şekilde tedbir alındığı öğrenilmektedir.

* 1 Nisan pazartesi 1929 tarihli haberden Yeni Yapılan Muallim Mektebinin ismine “ Necati Bey Mektebi” (Gazetede 3 Ocak 1929’da vefat ettiği haber verilen Maarif Vekili Mustafa Necati) adının verildiği görülmektedir.

* 26 Kanuni evvel 1929 tarihli haberde Yeni yapılacak Muallim mektebinin mukavelesinin feshedildiği görülmektedir.

3-Ölüm ve İntihar Haberleri

* Erkek Muallim Mektebine (İstanbul’dan Bursa’ya ,Bursa’dan da Balıkesir’e) naklen gelmiş Recep Efendi adında bir öğrencinin derslerindeki başarısızlık sebebiyle kendini asmak suretiyle intihar girişiminde bulunduğu görülmüştür.

* Muallim Mektebinde çirkin bir hadise olarak okulun eski bir öğrencisiyle öğretmenin birbirlerinin kafa yaracak seviyede kavgaya ettikleri görülmektedir.

* Bir Okul öğretmeninin beş yaşındaki oğlunun difteriden hayatını kaybettiği görülmektedir.

* Balıkesir Muallim Mektebi dördüncü sınıf talebesi Eskişehirli Vahit İlhan efendi iki buçuk aydan süren bir hastalığın ardından hayatını kaybettiği görülmektedir.

* Okulla bağlantısı olmayan Refik adında bir gencin Muallim Mektebi önünde tabancayla intihar haberi yer aldığı görülmektedir.

4. Sonuç ve Tartışma

1. Birinci el kaynaklar olan gazeteler proje raporunda ele alınan konuda görüldüğü gibi oldukça yararlı olup tarih araştırmalarında mutlaka kullanılmalıdır. Bizde çalışmamızda döneme ışık tutacak pek çok bilgiyi gazeteler aracılığıyla bulabildiğimizi gördük. Karesi Dar’ül Muallimin (Sonraki adıyla Erkek Muallim Mektebi) Karesi (Balıkesir) ilinin ve hatta ülkemizin hayatında yer tutmuş önemli bir okuldur. Bunu gazete haberlerinin içeriğinden görmekteyiz.
2. İnceleme konumuzla alakalı tarafgir habere rastlamasak da gazete bulguları her zaman tenkit süzgecinden geçirilerek kullanılmalıdır.

3. İncelediğimiz yerel gazetelerin konuyla ilgili kaynak olarak sağlıklı bilgiler vermesinin yanında incelediğimiz döneme ait her bilgiyi aktarmada yetersiz kalacağı muhakkaktır.
4. Bu sebeple diğer ek kaynaklarında incelenmesi yerinde olacaktır.
5. Araştırmamıza esas olan döneme ait Balıkesir’de yayınlanan Türk Dili Gazetesi (1926-1940) ne ait 1926- 1928 arası bitirme tezlerinden 1928-1932 (Karesi Da’ül Muallimin 1924’te Erkek Muallim Mektebi,1932’de Necati öğretmen okuluna dönüştüğü için sınırlılığı 1932 yılı olarak tesbit ettik.1931-1932 Öğretim Yılı başına kadar tarama yaptık.)
6. İncelememizde çerçeve olarak söz konusu okulu basından takip etmeyi esas aldığımız için okulla ilgili ancak tanıtacak kadar bilgi verdik. Günümüze kadar adı geçen okulla alakalı olarak doğrudan yapılmış sadece bir adet çalışma vardır. O çalışma bir makale olup Yrd. Dç. Dr. Fuat Özer’e ait kaynakçada gösterilen makedir.
7. Taramamızda okulla alakalı oldukça fazla bilgiye sahip olduk. Çalışmada bu haberlerin gazetede yayınlanmış hallerini doğrudan verildiği için konuyla alakalı olarak yapılacak diğer çalışmalara kaynak ve destek olacak niteliktedir
8. Birinci el kaynaklar olan gazeteler proje raporunda ele alınan konuda görüldüğü gibi oldukça yararlı olup tarih araştırmalarında mutlaka kullanılmalıdır. Bizde çalışmamızda döneme ışık tutacak pek çok bilgiyi gazeteler aracılığıyla bulabildiğimizi gördük. Gazete yazarlarının tarafı görüşler aktarabileceğinden tenkit süzgecinden geçirilerek kullanılması gerekir.

Kaynakça

Tezler

Karesi Gazetesi’ne ait tezler

Altunay A., *Karesi Gazetesi*1/36-8/43. 15Kanunuevvel 1330-2 Şubat1330,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009

Aylar M.(2010), *Karesi Gazetesi* 543/108-77 ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir

Baplı A., *Karesi Gazetesi* 12-168/22-178,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi

Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010

- Büyük H.S., *Karesi Gazetesi 189-33 /198-42*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012,s.26
- Çamkesen Y., *Karesi Gazetesi numara 37-89 ve 43-95*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009
- Daniş M., *Karesi Gazetesi sayı 27-29 ve 34-86*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009
- Kahraman A., *Karesi Gazetesi*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2008
- Kılınç H., *Karesi Gazetesi 543/108-77*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010
- Küçükateş K., *Karesi Gazetesi 17-121725-129*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010
- Köse S.(2010), *Karesi Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Kuzik H., *Karesi Gazetesi*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010
- Menekşe Ü.(2010), *Karesi Gazetesi 543/108-77* ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Mengenecioglu C., *Karesi Gazetesi 40-144/52-156*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010
- Sevinç S., *Karesi Gazetesi27-3513. Teşrin-i Evvel 1330-8 Kanunievvel 1330*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010
- Sipahioglu B., *Karesi Gazetesi 157-1 /167-11*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2012
- Taşdemir M.(2010), *Karesi Gazetesi 11-273 /25-285* ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Yörükoğlu H., *Karesi Gazetesi* ,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2009

Ses Gazetesi'ne ait tezler

- Güneş,R.(2011) *Ses Gazetesi 200720107005*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir,s.2,12
- Yıldırım İ. ,*Ses Gazetesi 200720107032*,Bitirme Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir 2010,s.13,22

Türk Dili Gazetesi'ne ait tezler

- Aktaş Ü. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Alan D. (2012), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.151-152

- Arslan S. (2011) *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Arioğlu S. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.84
- Aslan N. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.39
- Ayas T. (2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.47
- Çakır T. (2013), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.54
- Çağlayan İ. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.60
- Çöllov E. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.27-28-29-30
- Elmalı Y. (2012), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.153-154
- Ece A. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s.15
- Güneş E. (2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.83
- Güldür K. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s.10
- Güven M. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Gül S. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s.71-72
- Hacılar Y. (2013), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.10
- Kaşıfoğlu M. (2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Kaymak S. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s.101-102
- Kayık M. (2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Kutan A. (2012), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir
- Nurdan U. (2012), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.151-152
- Sevindir M. (2012) *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.223
- Sözen B. (2013), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir,

- Tunç S. (2014), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir, s.90
- Uyar Ö. (2013), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir ,s.13
- Ün L. (2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir,
- Yıldırım B.(2011), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s.186
- Yurtbaşı Y.(2013), *Türk Dili Gazetesi* ,Lisans Tezi .Balıkesir Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Balıkesir s,13

Kitaplar

- Gökdemir, O. (2010) “ İzmir’e Doğru”. İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı Dizisi,64
- Türkiye Cumhuriyetinin 75.yılında Balıkesir (1999) Balıkesir Valiliği s.181

Makaleler

- Özer F. *Karasi Dârülmualimîni'nden Necatibey Eğitim Fakültesine BALIKESİR ERKEK ÖĞRETMEN OKULU TARİHİ* (1910–1932) Balıkesir Üniversitesi ,Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (2010)

HÜDAVENDİGAR GAZETESİNDE KARESİ SANCAĞI (1894-1895)*

Mustafa POLAT**

Giriş

Osmanlı döneminde, entelektüellerin Batı'ya karşı gerileme sürecini değerlendirdikleri ve çözüm arayışlarını sürdürdükleri temel platform gazetelerdi. Bu önemli mecraya toplumu dönüştürme, demokratikleştirme ve çağdaşlaştırma amacı yüklenmişti. Vilayet gazetelerinin ilk örneği, 1865 yılında Tuna'da yayın hayatına başladı. Daha sonra birçok vilayette matbaalar kuruldu ve gazeteler ortaya çıkmaya başladı. Bu matbaalar, vilayetin resmi yazışmalarından sorumlu memurlar olan mektupçular tarafından yönetiliyor ve merkezin uygun gördüğü bilgiler gazeteler aracılığıyla taşraya iletiliyordu. Bu sayede gazeteler aracılığıyla kamuoyu oluşturulması ve yöneticilerle halk arasında etkileşim sağlanması mümkün hale geldi (Kocabaşoğlu, U., Birinci, A. 1995: 101-103).

Vilayet gazeteleri, yayımlandıkları bölge ve şehirlerin idari, sosyal, kültürel, adli yaşamlarıyla ilgili önemli bilgiler içermektedir. Şehir tarihleri incelenirken, dikkate alınması gereken mühim kaynaklardan biri o dönemde yayımlanan yerel gazetelerdir. “Hüdavendigar”, aynı adı taşıyan vilayetin resmi gazetesi olarak 1869 yılından itibaren yayımlanmaya başlamıştır. Gazete, idari açıdan vilayete bağlı bulunan Bursa, Ertuğrul, Karahisar-ı Sahip ve Karesi sancaklarının haberlerine de yer veriyordu. Bu bağlamda Karesi ve ona bağlı kazaların ilgili tarihlerdeki haberleri bu gazeteden takip edilebilir.

Gazete, haftada iki gün, yani Çarşamba ve cumartesi günleri olmak üzere dört sayfa olarak yayımlanmıştır. Bursa'nın ilk gazetesi olma özelliğini taşıyan bu yayın, aynı

* Bu çalışma, 03-05 Kasım 2023 tarihlerinde gerçekleştirilen “Cumhuriyetimizin 100. Yılında Balıkesir’in Kültürel Mirası II” Uluslararası Sempozyumunda “Karesi Sancağına Işık Tutan Hüdavendigar Gazetesi 1894-1895 Haber Analizi” başlığıyla sunulmuş bildirinin gözden geçirilmiş ve genişletilmiş şeklidir.

** Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, İslam Tarihi Anabilim Dalı, mustafa.polat@balikesir.edu.tr

zamanda resmi duyuruların, tebliğlerin, ilanların ve görevli memurların terfi, tayin, atama ve azillerini vatandaşlara ileten vilayet makamının resmi yayın organıydı. Ayrıca, vilayet ve belediye meclislerinin kararları ile icraat haberlerini de aktarmıştır. Gazete, zaman zaman sosyal yaşama dair haberlere de yer vermiştir (Öztürk, 2019: 67). Gazetenin ilk sayısı 8 Zilkade 1285/19 Şubat 1869 tarihinde yayımlanmıştır. Bu gazete, 1917'ye kadar aynı adı taşıyarak devam etmiş, daha sonra 1926'ya kadar “Günlük Hüdavendigar”, 1937'ye kadar “Resmî Bursa” adını almış ve kapandığı 1953 yılına kadar “Bursa” ismiyle yayımlanmıştır (Kutalmış, Kış 2003 - İlkbahar 2004: 124).

Gazete ilk sayısında mukaddime başlığının üst kısmında şu ibareye yer vermiştir: “Şimdilik haftada iki defa tab’ ve neşr olunur. Bir yıllığı (100) ve altı aylığı (50) kuruşa bir nüshası (20) paradır. Dâhil-i vilayetten maada mahaller için posta ücreti zam olunur. Menâfi-i âmmeye ve maarif ve edebiyata müteallik âsâr imzalı olduğu halde kabul olunur. Matbaası Bursa’da hükûmet konağı derûnunda olup İstanbul merkezi dahi umum vilayetler matbaası merkezi olan Reşid Paşa türbesi karşısında Sarafim Efendi’nin kıraathanesidir” (Hüdavendigar Gazetesi, Nr. 1, 19 Şubat 1869: 1)¹.

Bu çalışmada, Bursa’da yayımlanan ve Türk matbuat hayatında önemli bir yer tutan Hüdavendigar gazetesinde yer alan Karesi Sancağı ile ilgili haberler incelenmiştir. Çalışma kapsamında, konu incelenirken elimizde bulunan 1894-1895 yıllarına ait sayılar esas alınmıştır. Araştırma neticesinde bir yıllık periyotta 39 farklı gazeteden yola çıkılarak 347 haber tespit edilmiştir. Haberlerin listesi, ekler bölümünde araştırmacıların kullanımına sunulmuştur. Analiz edilen bu haberler, Balıkesir tarihine önemli katkı malzemeleri içermektedir.² Bu bilgiler sınıflandırılarak afetler, eğitim, sağlık, imar faaliyetleri, adli vakalar, ekonomi, vergi, ihale,

¹ Sonraki kayıtlarda Karesi Gazetesi “HG”, Numara “Nr.” olarak gösterilecektir.

² Karesi tarihini aydınlatmaya yönelik benzer yerel tarih materyallerinden faydalanmak, yaklaşık aynı dönemde yayımlanan Karesi Gazetesi’nin zengin içeriği ile mümkündür (Polat, 2022: 11-20). Bu kaynağın gücü ve taşıdığı önem, benzer birçok çalışmanın üretilmesine olanak tanımaktadır. Bu çalışmalara örnek olarak ise bkz. Kaplan, 2022: 4-12; Polat, 2022a:437-465; Polat, 2022b: 443-474; Sakar, 2022: 203-217; Yazıcı, 2004: 131-165. Ayrıca, bu gazete koleksiyonu üzerine bir tez çalışması da bulunmaktadır (İskender, 2005).

satış, tayinler ve diğer temalar altında incelenmiş ve detaylı bir şekilde yorumlanmıştır. Konular, arşiv belgeleri ve literatürden de faydalanılarak ele alınmış, böylece Karesi'nin 1894-1895 yıllarına dair detaylı bir tasvir sunulmuştur.

Karesi Sancağı'na İlişkin Haberlerin İçerik Analizi

Afetler

Afet, insanların normal yaşamlarını ve faaliyetlerini sekteye uğratan, fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplara yol açan, mevcut kaynakların yetersiz kaldığı olaylardır. Bu başlık altında deprem, sel, şiddetli lodos, yıldırım düşmesi gibi olaylarla ilgili haberler gazete taranarak tespit edilmeye çalışılmıştır.

Sadece beş haberin konusunu deprem oluşturmaktadır. 18 Temmuz 1894 tarihli haberde Balıkesir genelini etkileyen üç deprem vukua geldiğinden bahsedilmiştir. Erdek'te deprem süresi beş dakika kadar sürmüştür. Hane ve mağazaların duvarları çatlamış, Yalı cami minaresinin âlemi ciddi şekilde eğilmiştir. Perşembe günü Balıkesir merkezinde şiddetli bir deprem meydana gelmiş, ancak nüfus ve diğer açılardan herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır (HG, Nr. 1598, 18 Temmuz 1894: 1). Bölgede yaşananların 10 Temmuz 1894 tarihli ve Bursa merkezli büyük depremin artçıları şeklinde olduğu anlaşılmaktadır. Louis Sabuncu'nun 21 Temmuz 1894 tarihli raporunda konu detaylı bir şekilde ele alınmış ve depremin 650 kilometreye kadar sirayet ettiği tahmin edilmiştir (BOA, Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği [Y..PRK.TKM.], 32/13).

Ağustos ayının başında Manyas'ta meydana gelen deprem, Hacı Yakup, Salur, Değirmen Boğazı ve Yeni köylerinde küçük çaplı maddi zarara yol açmıştır. Hacı Yakup'ta bir mescit, Salur'da bir saman damı ve değirmen, Değirmen Boğazı'nda beş hanenin duvarı ve Yeni köyde bir samanlık ve dam yıkılmıştır (HG, Nr. 1601, 9 Ağustos 1894: 2). Aynı yılın 29 Kasım tarihinde gece Ayvalık'ta ve ertesi akşam Gemlik'te şiddetli bir deprem meydana gelmiş, ancak herhangi bir olumsuz durum yaşanmamıştır (HG, Nr. 1618, 6 Aralık 1894: 2).

9 ve 10 Temmuz 1895 tarihlerinde oldukça geniş bir bölgeyi etkileyen depremler yaşanmıştır. Salı gecesi ve ertesi gün Balıkesir, Bigadiç ve Bandırma'da toplam dört sarsıntı meydana gelmiştir. Bursa, Yenişehir, Simav, Söğüt ve Pazarcık

gibi bölgelerde de deprem olmuştur. Mahalli idarelerin raporlarına göre, nüfus ve diğer açılardan herhangi bir olumsuzluk yaşanmamıştır (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1).

Yıldırım ile ilgili üç habere tesadüf edilmiştir. Manyas Nahiyesi'nde Kulak köyünden Perişan oğlu İbrahim'in saz damına yıldırım düşmüş ve bir büyükbaş hayvan ölmüştür (HG, Nr. 1632, 13 Mart 1895: 3). Balya Nahiyesi'nde Koyuneri köyünde, Küçük Ali oğlu İsmail, yıldırım çarpması sonucu vefat etmiştir (HG, Nr. 1634, 4 Nisan 1895: 2). 17 Temmuz tarihli gazetede Balya nahiyesinin Çal köyünde bir kişinin yıldırım isabet etmesi sonucu vefat ettiği bildirilmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1).

1 Mayıs 1895 tarihli gazete haberi şiddetli lodosun etkisiyle meydana gelen zararı ele almıştır. 2 Nisan 1895 tarihinde gece yarısına yakın Erdek limanında meydana gelen şiddetli lodos nedeniyle demirli gemi ve sandalların bir kısmı hafif hasar alırken, biri zeytin yüklü iki gemi parçalanmıştır (HG, Nr. 1638, 1 Mayıs 1895: 1).

Eğitim, Sağlık ve İmar

Eğitim, sağlık ve imarla ilgili az sayıda habere tesadüf edilmiştir. Eğitim haberleri arasında Kepsut Nahiyesi rüştiye mektebi öğrencilerinin yapılan imtihanında başarılı olmaları ve mektep hocası Ahmed Rüştü Efendi ile diğer hocaların güzel hizmetleri (HG, Nr. 1603, 23 Ağustos 1894: 1) ile Bigadiç rüşdiye mektebi sınavları ve şahadetname alan öğrenciler haberleştirilmiştir (HG, Nr. 1652, 14 Ağustos 1895: 1).

Aşının konu edildiği iki haberde vilayet dâhilinde aşı faaliyeti devam ederek 23 Ocak 1895 tarihine kadar toplamda 62.065 çocuğun aşılandığı ifade edilmiştir (HG, Nr. 1625, 23 Ocak 1895: 1). Balıkesir merkezde devam eden aşı faaliyetinde aşılana çocuk sayısının 184'e ulaştığı kamuya duyurulmuştur (HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895: 1). Sındırgı'ya bağlı Mandıra köyünden Çoban oğlu Ahmet'in köyüne dönerken nüzul isabetiyle vefat ettiği konuyla ilgili diğer bir haberdur (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 2).

İmar faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek haberlerin çoğu, kazalarda gerçekleştirilen çeşitli inşaat faaliyetleri ile ilgilidir. Bu haberler arasında cami inşaatları, su isalesi, hükümet konakları, okullar, liman ofisleri, köprü inşaatları gibi çeşitli projeler yer almaktadır.. Bu projelerin

gerçekleştirilmesinde, yerel halkın ve eşrafın desteği önemli bir rol oynamıştır. Açılış törenleri çoğunlukla devlet görevlileri, itibarlı kişiler ve halkın katılımıyla görkemli bir şekilde düzenlenmiştir.

İmar faaliyetleri bağlamında gazetede yer alan haberlerin büyük bir kısmı kaza ve nahiyelerdeki imarı konu almaktadır. Bunun istisnası Kasaplar Camisinin yeniden inşa edildiği 21 Şubat 1895 tarihli haberdır. 18 Temmuz 1894 tarihli gazetede Kepsut Nahiyesi müdürü Mehmed İzzet Bey'in hizmetlerine dair şu bilgilere yer verilmiştir: Müdürün teşviki ve halkın desteğiyle Simav ve Gülle köprüleri yeniden inşa edilmiştir. Ayrıca, birkaç cami ve mescit ile sıbyan mektepleri, iki iptidai mektep, hükümet konağı, süvari, piyade ve zaptiyeye ait koğuşlar, tevkifhane ve evrak mahzeni inşa edilmiştir. Kepsut'un çarşı boyunca birçok kaldırım döşenmiş, aydınlatma için gaz fenerleri konulmuş ve temizlik ile güvenlik konularına büyük önem verilmiştir. Nahiye ve maarif komisyondan gelen teşekkür mektuplarının vilayete ulaştığı bildirilmiştir (HG, Nr. 1598, 18 Temmuz 1894: 1).

Ayvalık'ta, hükümet konağı yakınında akar su olmaması sebebiyle, hükümet hapishane ve çevre mahallelerin su ihtiyacını karşılamak amacıyla bir çeşme inşa etmiştir (HG, Nr. 1603, 23 Ağustos 1894: 1). Gönen kasabasının su ihtiyacını karşılamak amacıyla çevresindeki çaydan su getirilmesi ve kasabaya belediye tarafından işletilecek olan un fabrikasında kullanılacak makinelerin inşa çalışmalarına başlanacağı bildirilmiştir (HG, Nr. 1603, 4 Ekim 1894: 1).

Ekim 1894'te, İvrindi'nin Yenice-i Kebir köyünde, harap durumda olan mescidin yeniden inşa edilmesi için nahiye müdürü Hüseyin Vehbi Efendi ve köyün ileri gelenleri tarafından inşaat başlatılmıştır (HG, Nr. 1603, 4 Ekim 1894: 1). Birkaç ay sonra çıkan habere göre cami yıkılarak yeniden yapılmıştır (HG, Nr. 1626, 30 Ocak 1895: 1). İvrindi'nin önde gelenlerinden Hacı Ali Ağa tarafından Madra Çayı üzerine yaptırılan, kırk beş metre uzunluğunda, üç metre genişliğinde ve üç buçuk metre yüksekliğindeki köprü'nün tamamlandığı ve resmi açılışının yapıldığı duyurulmuştur (HG, Nr. 1621, 27 Aralık 1894: 2).

Susurluk Kasabası'ndaki çarşı içinde bulunan, zamanla harap hale gelmiş ve yıkılmaya yüz tutmuş olan bir camii şerifin yeniden inşası başlatılmış ve başarıyla tamamlanmıştır. Memurlar, ileri gelenler ve birçok insanın katılımıyla resmi

açılış töreni gerçekleştirilmiştir (HG, Nr. 1625, 23 Ocak 1895: 1). Susurluk'un Kışla Mahallesi'nde bulunan caminin harap çatısı, mahalle sakinlerinin katkılarıyla onarılmıştır. Aynı zamanda Kurucaoluk köyünde bir okul binası inşa edilmiş ve çocuklar eğitim-öğretime başlamıştır (HG, Nr. 1626, 30 Ocak 1895: 1).

Kasaplar Camisi, zaman içinde harap hale gelmiş ve liva idare meclisi üyesi Hacı İbrahim Efendi ile halkın katkılarıyla yeniden inşa edilmiştir (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 2). Kemer'de (Burhaniye) Muhyiddin-i Rumî Camisi yeniden inşa edilerek ibadete açılmıştır (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 2). Edremit kazasının liman dairesi inşaatı tamamlanmış ve 22 Şubat 1895 Cuma günü namaz sonrası, memurlar, şehrin önde gelenleri ve halkın katılımıyla resmi açılış gerçekleştirilmiştir (HG, Nr. 1630, 27 Şubat 1895: 1). Balya'da inşa edilen hükümet konağının resmi açılışı gerçekleştirilmiştir (HG, Nr. 1644, 20 Haziran 1895: 1).

Adli vakalar

Adli vakalar incelenerek olaylar sınıflandırıldığında, olay türleri arasında boğulma, yangın, cinayet, hırsızlık, yaralama, ölüm, kaza, firar, yakalama, intihar ve kaçırma gibi çeşitli durumlar bulunmaktadır.

Erdek kazasının Avşa köyü yakınlarındaki Ekinlik Feneri'nin başgardıyanı İsmail Çavuş ile Rıfki Osman, köye gitmek için kullandıkları sandalın devrilmesi sonucu Rıfki Osman boğulmuştur (HG, Nr. 1598, 18 Temmuz 1894: 2). Ayvalık'ın Aya Yorgi mahallesinden bir şahıs Cunda adası açıklarında sandaldan denize düşerek, diğer bir şahıs ise Kepsut nahiyesinin Kıran Deresi'nde boğulmuştur. Bu olaylar, gazetenin 1601. nüshasında "Mağrukin" başlığı altında yer almıştır (HG, Nr. 1601, 9 Ağustos 1894: 2).

Bandırma'nın Edincik nahiyesinin Simavlı köyünde göle giren çocukların boğulması üzüntüyle haberleştirilmiştir. Yapılan inceleme sonucunda, olayla ilgili herhangi bir suçlu bulunmadığı anlaşılmıştır (HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894: 2). Yine Edincik'e bağlı Ömer köyünde, muhacir Şaban'ın on bir yaşlarındaki kızı, kuyudan su çıkarırken kaza sonucu düşerek boğulmuştur (HG, Nr. 1610, 11 Ekim 1894: 2).

Balya'nın Afşar-ı Kebir köyü yakınlarındaki Kocaçay'da bir kişinin cesedi bulunmuş, kimliği tespit edilemeyen şahsın on, on beş gün önce vefat ettiği anlaşılmıştır (HG, Nr. 1631, 6 Mart

1895: 3). Marmara ahalisinden Sava oğlu kaptan Estarati'nin arkadaşlarıyla Dersaadet'ten gelirken deniz kazası sonucu bir arkadaşı boğulmuştur. Olay Çekmece açıklarında şiddetli rüzgârın etkisiyle yelken halatının çarpması sonucu vukua gelmiştir (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 3).

Dere, göl gibi yerlere çocukların düşmesi neticesinde ölümler çoğunlukla bahar ve yaz aylarında olmuştur. Baharda derelerin debisinin artması ve suların coşkunuğu tehlikeyi artırmıştır. Çocukların yazın serinlemek maksadıyla yazın göle girmeler tehlikeyi artırmıştır. Susurluk Kasabası'nın Han Mahallesi'nden bir kız çocuğu kasaba civarındaki Simav Çayı'na düşerek boğulmuştur (HG, Nr. 1636, 18 Nisan 1895: 2). Kepsut Nahiyesinin Nusret köyünde bir çocuk köyün deresine düşerek boğulmuştur (HG, Nr. 1638, 1 Mayıs 1895: 1). Susurluk Kasabası'nın Orta Mahallesi'nden Konyalı Bekir'in çocuğunun Simav çayına düşmesiyle boğularak öldüğü Temmuz ortalarında meydana gelmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1). Manyas'ın Haydar köyünde üç yaşında bir çocuk kazaen kuyuya düşerek vefat etmiştir (HG, Nr. 1652, 14 Ağustos 1895: 2).

Yangınlar ve yol açtığı zararlar birçok gazete haberinde geniş bir şekilde yer almıştır. Örneğin, 1894 yazında Bigadiç Kazasının Çekirdekli köyünde bir hane yanmış, olaya sebep olanlar yakalanarak adli makamlara sevk edilmişlerdir (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 3). Balya nahiyesine bağlı Kocadere köyünün Karacahisar mahallesinde gerçekleşen yangında zarar görenlerin himaye edildiği ve yangının sebebinin incelendiği gazetenin 1608. sayısında yer bulmuştur (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 2).

Kemer'in Balıca ovası yakınlarındaki ağaçlık alanda bir yangın çıkmıştır. Yapılan tahkikatta yangının sigara ateşi nedeniyle başladığı tespit edilmiş ve yangın hızla kontrol altına alınarak kısa sürede söndürülmüştür (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 2).

Balıkesir'in Hacı İshak Mahallesi'nde bulunan muhacir Ali hanesinde çıkan yangın, zamanında yapılan ihbar sayesinde hızla kontrol altına alınmıştır (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 2). Bigadiç'in Cami-i Cedit Mahallesi Bardakçı Hacı Ahmed'in ve Edremit'in Havran köyünde Kiremitçi Kalpak Mitron'un hanelerinde yangın çıkmıştır. Sebebine dair gazetede bir malumat yer almamıştır (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 2). Ayvalık'ın Aya Dimitri mahallesinde ekmekçi Manol'un evinde

yangın çıkmış ve yanındaki eve sıçramıştır. Yangın sonucunda can kaybı yaşanmazken, yangından etkilenenler uygun yerlere yerleştirilmiş ve ihtiyaç sahiplerine nakdi yardım yapılmıştır (HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894: 2).

Gönen'in Rüstem Mahallesi'nde, Hindioğlu Mehmet'in samanlığında yangın çıkmış ve çevreye yayılmadan hızla kontrol altına alınmıştır. Yangının çıkış nedeni, samanlıktaki ocakta pekmez kaynatılırken ocaktan sıçrayan ateşin bahsedilen damın duvarına sıçramasıdır (HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894: 2). Bandırma'nın Sığıryolu Mahallesi'nde, Osman oğlu katırcı Salih'in hanesinin bacasında çıkan yangın, çevreye yayılmadan hızla söndürülmüştür (HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895: 2).

Ayvalık'ın Aya Yani Mahallesi'nde, Yani adlı bir kişinin evinde çıkan yangın, çevreye sıçramadan hızla kontrol altına alınmıştır. Yangının nedeni, hanenin alt katındaki odada bulunan zeytin posasının kazaen alev alması olarak tespit edilmiştir. Bu tür kazaların önlenmesi için, mahalle muhtarları aracılığıyla halkın bilgilendirilmesi ve dikkatli olunması gerektiği vurgulanmıştır (HG, Nr. 1624, 17 Ocak 1895: 1). Yangınların çıkış sebepleri farklı olabilmekteydi. Edremit Kasabası'nda Müridzade hanesinde başlayan yangında üç hane müştemilatıyla birlikte yanmış daha fazla yayılmadan söndürülmüştür (HG, Nr. 1642, 30 Mayıs 1895: 2). Bandırma'nın Servi Mahallesi'nde sandalcı Petro'nun hanesinde küçük çaplı bir yangın olmuştur. Manyas'ın Salur köyünde Muhacir Ömer Ağa'nın hanesinde yangın çıkmış ve hane, saman damı, ahır ile yangının sıçradığı Çerkez Mustafa'nın öküz ahır ve saman damını tamamen tahrip etmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 2).

Karesi gazetesinde yer alan haberler çeşitli suç olaylarını ve hukuki süreçleri belgelemektedir. Bu haberler arasında ticaret amacıyla köyünden ayrılan Agatpo adlı bir kişiden bir daha haber alınamaması, Sındırgı'da yaşayan bir Rum vatandaşının kız kardeşini öldürmesi ve Balat Nahiyesine bağlı köylerde meydana gelen çeşitli suç olayları bulunmaktadır.

Edremit kazasının Havran-ı Kebir köyünden Mihal oğlu Agatpo'nun kaybolması olayı, 3 Mayıs'ta gerçekleşmiştir. Agatpo'nun ticaret amacıyla köyünden ayrılmasının ardından kendisinden haber alınamamıştır. Yapılan inceleme sonucunda, cesedi Şapçı-yı Kebir ile Karahisar köyleri arasındaki bir dere kenarında bulunmuştur. Bu trajik olayın

ardından Agatpo'nun cinayete kurban gittiği anlaşılmış ve suçluların tespiti için mutasarrıflığa emir ve tebligat gönderilmiştir (HG, Nr. 1598, 18 Temmuz 1894: 2).

Aynı tarihlerde Sındırgı'da yaşanan bir başka olayda ise Rum milletinden Anastaş adlı bir şahıs, kız kardeşini kama ile katletmiştir. Anastaş, yakalanarak adli mercilere teslim edilmiştir (HG, Nr. 1601, 9 Ağustos 1894: 2). Erdek yakınında Aya Apastol adlı yerde gerçekleşen bir diğer hadisede ise Sarı Yuvanoğlu Vasil bidayet mahkemesi azasını öldürerek kaçmıştır. Ancak Vasil, daha sonra yakalanmıştır (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 3).

Balat Nahiyesi'ne bağlı Karakaya köyünde, Şehidoğlu Mustafa'nın oğulları Ahmed ve Bekir arasında çıkan kavgada Bekir ciddi şekilde yaralanmış ve hayatını kaybetmiştir (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 3). Aynı nahiye sınırları içinde Hamzacık köyünden Oranlıoğlu Halil'in iki çocuğu ve eşi dağa kaçırılmış ancak şahıslar yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 3). Gazetenin bu olayları haberleştirmesi bölgenin güvenlik dinamiklerini ve adalet sisteminin işleyişini anlamamıza önemli bir katkı sağlamaktadır.

Karesi yer alan haberler meydana gelen hırsızlık olaylarına dair önemli detayları gün yüzüne çıkarmaktadır. Ayvalık'ın Taksiyar Mahallesinde bir eve girerek çeşitli eşyalar çalan iki kişiden biri, Karesi Gazetesi'nin 30 Ağustos 1894 tarihli sayısında yer alan habere göre yakalanmıştır (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 2). Susurluk Nahiyesi'nin Paşa köyünde ise Ali Bey oğlu Hasan Ağa'nın değirmenini basarak paralarını gasp eden eşkıyalar yakalanmıştır (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 3).

Hacı İshak mahallesinden muhacir Mehmet'in hanesinden çalınan beygir bulunarak sahibine teslim edilmiştir (HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894: 2). Edremit'ten Emin Efendizade Mustafa'nın iki baş hayvanı çalınmış, bu olay 6 Aralık 1894 tarihli gazetede yer almıştır (HG, Nr. 1618, 6 Aralık 1894: 2).

Hisariçi Mahallesi'nde kunduracı esnafından Cafer Çavuş'un hanesine girilerek hırsızlık yapıldığı bilgisi Karesi Gazetesi'nin 4 Nisan 1895 tarihli sayısında yer almış ve suçluların yakalandığı belirtilmiştir (HG, Nr. 1634, 4 Nisan 1895: 2). Ayvalık'ta sakin nizamiye askeri mülazımı Mehmed Efendi'nin hanesinde hırsızlık yapılmıştır (HG, Nr. 1634, 4

Nisan 1895: 2). Gazetenin 17 Temmuz 1895 tarihli sayısında yer alan bir başka haberde Mehmed Efendi'nin hanesine girerek hırsızlık yapanlardan birinin yakalandığı yer almıştır (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1).

Yaralama vakaları kazaen veya kasıtlı olabilmekteydi. Tüfek ve tabanca kazaları meydana gelmiş çoğunlukla kişiler yaralanmışken bir kısmında vefat olmuştur. Hacı İsmail Mahallesinden bazı şahıslar içkinin tesiriyle aralarında tartışmışlar ve onları ayırmaya çalışan birini bıçakla kolundan ciddi şekilde yaralamışlardır (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 1). 4 Ekim tarihli gazetede, Edremit'te bir kişiyi bıçakla yaralayan bahçıvan Sava oğlu Yorgi'nin kaçtığı, gelmediği takdirde gıyaben yargılanacağı duyurulmuştur (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 4). Yine Edremit'te bir kişiyi bıçakla yaralayan Vangelaki oğlu Tofilo'nun henüz yakalanamadığı, teslim olmadığı takdirde gıyaben yargılanacağı ifade edilmiştir (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 4).

Eftelle'de ve Marmara nahiyesinin Hohla köyünde tabanca kazaları meydana gelmiştir (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 2). Balya'nın Armutalanı köyünden Kırımlı oğlu Hüseyin'in tabanca kazası sonucu vefat ettiği anlaşılmıştır (HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895: 2). Kemer Kazasının Dere-i Sağır köyünde Şaban oğlu Ali arkadaşı tarafından tabancayla kazaen vurulmuştur (HG, Nr. 1624, 17 Ocak 1895: 1). Balya maden postacısı Kırıkoğlu Şakir oğlu Emin tüfekte kazaen yaralanmıştır (HG, Nr. 1624, 17 Ocak 1895: 1). Erdek Kazası'nın Alagosa Mahallesi'nden Manolaki oğlu Zangoç Nikolaki tüfekte kazaen kendini yaralamıştır (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 3).

Avunya Nahiyesinde sakin Hacı Kara Mustafa'yı tehditle parasını almaya çalışanlardan Kavas oğlu İsmail adlı şahsın Gönen'de bulunan zaptiye mülazımı Ahmed Ağa marifetiyle Edincik nahiyesinde yakalandığı ve diğerlerinin de takip edildiği bildirilmiştir (HG, Nr. 1642, 30 Mayıs 1895: 1). Burhaniye'nin Kızıl köyünden Çini Hüseyin'i ikinci defa silahla yaralayan Hacı Mustafa oğlu Ahmet yakalanmıştır (HG, Nr. 1652, 14 Ağustos 1895: 2).

Gazete haberlerinde iş kazaları, tabanca ve tüfek kazaları, hayvan saldırıları, cinnet, kalp krizleri, darp gibi birbirinden farklı nedenlerle sonu ölümle biten olaylara yer verilmiştir. Balya'daki madende, Edremitli Vasil adlı bir işçi iş kazası sonucu hayatını kaybetmiştir. Olayın ardından liva merkezi tarafından görevlendirilen bir maden mühendisi inceleme ve

keşif yapmıştır. Yapılan inceleme sonucunda olayın teknik bir eksiklikten değil, kazaen meydana geldiği tespit edilmiştir. Adli makamlar da olay hakkında gerekli soruşturmanın yapıldığını belirtmiştir (HG, Nr. 1621, 27 Aralık 1894: 2).

Ayvalık'tan Dimitri'nin dalyanında bekçilik yapan Atnaş Seryano, avlanırken tüfeğin kazaen ateş alması sonucu vefat etmiştir (HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894: 2). Aynı dönemde, Balya'nın Armutalanı köyünden Kırmırlı oğlu Hüseyin, tabanca kazası sonucu hayatını kaybetmiştir (HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895: 2).

Kemer Kasabası'nın Hacı Ahmet Mahallesi'nden Ali Beyzade Mustafa Efendi'nin devecisi Balyalı Hasan'ın devesini dövmesi sonucu hayvanın, şahsı ısırarak ölmesine sebep olduğu anlaşılmıştır (HG, Nr. 1624, 17 Ocak 1895: 1). Gönen'de bir hayvanın üç yaşındaki çocuğa boynuzuyla vurması sonucunda çocuğun şah damarı koparak vefat etmiştir (HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894: 2).

Diğer bir olayda, Balıkesir devecilerinden olan Mehmet, akli dengesi bozulduğu için cinnet geçirerek hayatını kaybetmiştir (HG, Nr. 1603, 23 Ağustos 1894: 3). Ayvalık'ta sahil kenarında kayığını süpüren Yani adlı kayıkçı aniden hayatını kaybetmiştir. Yapılan muayene sonucunda ani ölümün beyin kanamasından kaynaklandığı tespit edilmiştir (HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894: 2).

Şamlı köyünde bir kadını döverek ölümüne sebep olan Kulak Hasan oğlu İsmail, yürütülen takibat neticesinde yakalanmıştır (HG, Nr. 1633, 20 Mart 1895: 2). Erdek Kazasının Yukarı Yapıcı köyünden Timo oğlu Metro'nun, ailesi tarafından öldürüldüğü anlaşıldığından şahıslar yakalanarak adliyeye sevk edilmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1). Ali Fakih Mahallesi sakinlerinden ve Ermeni cemaatine mensup olan Karga Karabet oğlu Mihran'ı bıçakla yaralayan kişiler de yakalanarak adliyeye sevk edilmişlerdir (HG, Nr. 1636, 18 Nisan 1895: 2). Manyas Nahiyesi'ne bağlı Tatar köyü sakinlerinden olan ve Bandırma'ya gitmekteyken vefat ettiği anlaşılan bir kişinin cesedi menfez altında bulunmuştur (HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895: 1).

Dönemin gazete haberlerine yansıyan olaylar arasında, Ayvalık limanına girerken karaya oturan Paris adlı vapurun kurtarılması, Bandırma limanında yaşanan şiddetli fırtına nedeniyle karaya savrulan kayıklar ve Martlı mahallesindeki

bir kazanın detayları dikkat çekmektedir. İdare-i mahsusaya ait Paris adlı vapur, Ayvalık limanına girerken karaya oturmuştur. Karesi Mutasarrıflığı tarafından verilen bilgiye göre yapılan çalışmalar neticesinde başarıyla kurtarılmıştır (HG, Nr. 1616, 21 Kasım 1894: 1).

1 Kasım 1894 tarihinde başlayıp 48 saat boyunca devam eden şiddetli fırtına ve yağış nedeniyle Bandırma limanındaki üçü boş, biri burçak dolu dört büyük kayık karaya savrulmuştur. Bu kayıklardan yüklü olanı parçalanmıştır. Mahalli idareciler tarafından bildirildiğine göre, bu olayda herhangi bir can kaybı yaşanmamıştır (HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894: 1).

11 Nisan 1895 tarihli gazetede Martlı mahallesinde, Güllü Osman'ın üç buçuk yaşındaki oğlu İsmail ile ablasının çarşıdayken, bir arabanın atının develerden ürkmesi sonucu çocuğu tehlikeli bir şekilde ısırdığı bildirilmiş ve bu olayın ardından sürücünün evrakının incelenerek adliyeye teslim edildiği kaydedilmiştir (HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895: 1).

Adli vaka kapsamında, firar, yakalama, intihar, kız kaçırma gibi olaylara da rastlanmıştır. Kemer hapishanesinden firar eden ve birkaç kişinin yardımıyla Edremit ve Burhaniye çevresinde seyahat edenleri rahatsız eden Musa adlı şahıs, alınan tedbirler neticesinde teslim olmuştur (HG, Nr. 1644, 20 Haziran 1895: 1).

Balıkesir - Bigadiç arasında eşkıyalık yapan Rumeli-i Şarki'nin Kale köyünden deveci Ali ve İnegöl'ün Dombayçayır'ından Ahmed oğlu Mehmed yaralı olarak, Osmanpazar'lı Kara Ali ve Tırnovalı Seyyid ölü olarak ele geçirilmiştir. Yakalanan suçlular divan-ı harbe sevk edilmiştir (HG, Nr. 1650, 31 Temmuz 1895: 1).

Aslen Manastır vilayetinden olan Rum milletinden Yani adlı şahsın psikolojik sorunları nedeniyle hava değişimi amacıyla getirildiği Erdek'e bağlı Kirazlı Manastırı'nda ikamet etmeye başlamışken cinnet geçirerek bekçi kulübesindeki tüfikle kendini ağır şekilde yaralamış ve bir gün sonra hayatını kaybetmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 1).

Maden yüklemek için Bandırma limanında bulunan İngiliz bandıralı vapurun Anderdon adlı baş kamarotun afyon ruhu içerek intihar ettiği keşif ve muayene sonucu anlaşılmıştır. Şahıs Protestan mezarlığına defnedilmiştir (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 2).

Edremit'in Çorak köyünden, zorla bir kızı kaçırdığı iddia edilen arabacı Şakir'e, dava tebliğ edilemediği için ilan tarihinden itibaren on beş gün içinde Edremit Bidayet Mahkemesi Ceza Dairesi'ne gelmesi gerektiği aksi takdirde gıyaben yargılanacağı gazetede duyurulmuştur (HG, Nr. 1618, 6 Aralık 1894: 4). Yaşanan bu olaylar, dönemin günlük hayatında sosyal huzursuzlukların nasıl şekillendiğini gösteren önemli örneklerdir. Firar, eşkıyalık, intihar ve kaçırma gibi çeşitli adli vakalar, o dönemin toplumsal dinamiklerini yansıtmaktadır.

İdari Yapı

Yönetimle ilgili olarak, gazetede duyurulan haberlere göre, çeşitli hizmetlerde bulunan yetkililere rütbe tevcihi ve bazı memurların tayinleri gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, hizmetlerinden dolayı birçok görevliye rütbe ve nişanlar verildiği belirtilmiştir. Örneğin, Erdek Kazası kaymakamı Abdullah Paşa'ya güzel gayretleri için mîrimîranlık rütbesi (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 3) verilmiştir. Ayrıca Erdek acentesi Rasim Bey'e (HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894: 2-5), Bandırma rüsumat müdürüne (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 3) ve Ayvalık, Kemer mal müdürleri ile Ayvalık aşar kâtibine rütbe-i rabia tevcihi yetkililerce münasip bulunmuştur (HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895: 3).

Ayvalık kazası belediye fahri tabibi Yanko Dimitri Apostolaki'ye güzel hizmetlerinden dolayı beşinci rütbeden mecidi nişanı (HG, Nr. 1610, 11 Ekim 1894: 3), Karesi Sancağı evkaf kâtibi Hacı Hüseyin Efendi'ye dördüncü rütbeden Mecidi (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 3), Güzel hizmetlerinden dolayı Balıkesir naibi Mehmed Saffet efendiye dördüncü rütbeden Osmani ve Kemer-i Edremit naibi Talip Efendiye dördüncü rütbeden Mecidi (HG, Nr. 1636, 18 Nisan 1895: 2), Balya Karaaydın maden şirketi idare heyeti reisi Teodor Mavrakordato'ya ikinci rütbeden Osmanî (HG, Nr. 1642, 30 Mayıs 1895: 2) verildi. Ayrıca, Karesi mutasarrıfı Arif Paşa'ya güzel hizmetlerinden dolayı ikinci rütbeden Nişan-ı Âli-i Osmanî verilmiştir (HG, Nr. 1653, 21 Ağustos 1895: 2).

Bigadiç ve Sındırgı kazaları ormanlarında çıkan yangınların söndürülmesinde hizmetleri görülen koruculara (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 3) ve Bandırma Haydar Çavuş Camii hatibi Hafız Mehmed Efendi'nin oğlu Osman Remzi Efendi'ye gayretlerinden dolayı tahlisiye madalyası uygun görülmüştür (HG, Nr. 1653, 21 Ağustos 1895: 2).

Farklı görevlere atanmış memurların mutasarrıf, kaymakam, kâtip, naip aşar memuru, mahkeme azalığı gibi görevlere tayin duyuruları gazetede yer almıştır. Bigadiç kazası naipliğine Mehmet Tevfik Efendi'nin (HG, Nr. 1620, 20 Aralık 1894: 3), Edremit naipliğine önceki Merzifon naibi Mehmet Talip Efendi'nin (HG, Nr. 1621, 27 Aralık 1894: 3-2), Erdek kazasına Ahmet Hulusi Efendi'nin (HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895: 2) atanmasına karar verilmiştir. Karesi mutasarrıflığına Arif Paşa tayin buyurulmuştur (HG, Nr. 1646, 3 Temmuz 1895: 3). Bunun yanı sıra Ayvalık kaymakamlığına Nuri Beyin (HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895: 2), Gönen kazası kaymakamlığına Tahir Efendinin (HG, Nr. 1638, 1 Mayıs 1895: 2) atanması haber değeri bulmuştur.

Bigadiç bidayet mahkemesi azalığına Kamanzâde Mustafa Efendi ile Bandırma bidayet mahkemesi azalığına Haşim Bey tayin kılınmıştır (HG, Nr. 1642, 30 Mayıs 1895: 1). Ayrıca, Erdek bidayet mahkemesi azası Asaf Beyin yeniden seçildiği (HG, Nr. 1644, 20 Haziran 1895: 1) bildirilmiştir. Ayvalık, Kemer-i Edremit, Bigadiç ve Sındırgı hububat aşar ihalesi için memurların görevlendirildiği (HG, Nr. 1644, 20 Haziran 1895: 1) ve Edremit liman idaresinde serdümen olarak çalışan Mehmet Besim Efendiye Brik kâtipliği tevcih edildiği (HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895: 3) gazete idaresince halka duyurulan diğer tayin haberleriydi.

Bir diğer haberde vilayet muavini Bahattin Bey'in hububat aşar müzayedesini teftiş etmek üzere Balıkesir'e gittiği duyurulmuştur (HG, Nr. 1603, 23 Ağustos 1894: 1). Bir hafta sonraki gazetede ise Bahattin Bey'in merkeze döndüğü bildirilmiştir (HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894: 1).

Ekonomik Yapı

Gazetede yer alan ihale, satış, vergi, maden ve banka ile ilgili haberler, o dönemde yaşanan ekonomik krizi yansıtmaktadır. 1310 senesi Haziran ayı başından Ağustos sonuna askerlik bedeli ve temettü vergisi cetveli haberleştirilmiştir (HG, Nr. 1610, 11 Ekim 1894: 1). Karesi Ziraat Bankası şubesinin 1310 senesi muamelatını gösterir cetvel kamuyla paylaşılmıştır (HG, Nr. 1638, 1 Mayıs 1895: 2). Bandırma İcra Dairesi tarafından yapılan ilanda, Düyun-ı Umumiye Nezareti Sandığı'na borcu bulunan Çakaloğlu Haralambo'nun haczedilen arsa, dutluk ve evinin ilan tarihinden itibaren otuz bir gün içinde satılacağı belirtilmiştir (HG, Nr. 1615, 14 Kasım 1894: 4). Edremit Kazası Ziraat

Bankası'ndan aldıkları borçların ödenmesi için hacze alınan zeytinliklerin ilan tarihinden on beş gün sonra müzayede ile satışına teşebbüs edileceğinden talip olanların Edremit İcra Dairesi'ne başvurmaları ilan edilmiştir (HG, Nr. 1637, 25 Nisan 1895: 4). 8 Mayıs 1895 tarihli gazetenin dördüncü sayfasında Kemer, Edremit, Havran, Ayvalık ve Karesi'de satış ve müzayede ilanları yer almıştır (HG, Nr. 1639, 8 Mayıs 1895: 4). Sonraki sayıda da Ayvalık ve Edremit'te haczedilip satışa çıkarılan zeytinlik ve tarlalar ilan edilmiştir (HG, Nr. 1640, 15 Mayıs 1895: 4).

Susurluk Nahiyesinin Sultan Çayırı köyü civarında Hakkı Bey ve İtalyan banker Kont Bozdari tarafından çıkarılan borasit madeninin sınırları tespit edilmiştir (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 3). Bir süre sonra Sultançayırı ve İldiz köyleri civarında çıkarılan Borasit maden sahasının sınırları gündeme gelmiştir (HG, Nr. 1620, 20 Aralık 1894: 3). Balya'nın Patlak köyünde, Karaaydın şirketi adına ihalesi yapılan manganez madeninin sınırları haberleştirilmiştir (HG, Nr. 1626, 30 Ocak 1895: 4).

Muhtelif Konular

Gazetede haberleştirilen bir diğer konu, Hz. Peygamber'in doğumu, padişahın tahta çıkışı, doğum günleri gibi törenlere ait olaylardı. Hz. Peygamberin dünyayı teşrifi münasebetiyle Rebiülevvelin on ikinci günü Ayvalık kaymakamının hükümet konağında mevlit programı düzenlenmiştir (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 1).

Padişahın viladeti münasebetiyle Sındırgı'da cülus-ı hümayun törenleri düzenlendiği (HG, Nr. 1606, 13 Eylül 1894: 2). Halifenin doğum günü münasebetiyle Karesi hükümet dairesinde resmi kutlama yapıldığına dair (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 1). Halifenin doğum günü münasebetiyle Susurluk'ta görkemli kutlamaların yapıldığına dair (HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895: 1).

Padişahın tahta çıkış günü olan 19 Ağustosun yıldönümünde Susurluk'ta törenler icra edildiği (HG, Nr. 1606, 13 Eylül 1894: 2). Ayvalık kasabasında cülus-ı hümayun nedeniyle ahali, askerler, öğrenciler, naip, piskoposun katılımıyla yapılan kutlamalara dair (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 1). Kemer-i Edremit'te padişahın cülus yıldönümü nedeniyle kutlamalar yapıldığı hakkında (HG, Nr. 1630, 27 Şubat 1895: 2). Bandırma'da yapılan cülus-ı hümayun

kutlamalarına dair (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 1). Bigadiç'te yapılan clus-ı hümayun kutlamalarına dair (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 2). Balya'da yapılan clus-ı hümayun kutlamalarına dair (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 2).

Gazetede panayır, ihtida, posta, yağışlar, askerlik gibi birçok farklı türde haber bulunmaktadır. Ayvalık kasabasının dışında bulunan Aya Sotiri Manastırı ve Ayvalık Gurebâ Hastanesi içindeki kilisenin özel günlerinde gerçekleştirilen etkinlikler, o dönemin sosyal dokusuna ışık tutmaktadır. Özellikle, belirli tarihlerde düzenlenen ayinler ve panayırlar, toplulukları bir araya getirerek kültürel bir zenginliği yansıtmıştır. Ayvalık kasabasının dışında bulunan Aya Sotiri Manastırı'nın özel günü nedeniyle Cumartesi günü ayine gelenler, panayırlarını güvenli bir şekilde yapmışlardır (HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894: 2). Ayvalık Gurebâ Hastanesi dâhilindeki kilisenin özel günü sebebiyle evre ve civardan gelen panayırcılar da panayırlarını güvenli bir şekilde düzenlemişlerdir (HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894: 2). Erdek'te bulunan Kirazlı Manastırı'nda her sene düzenlenen ayinin bu yıl da tekrarlandığı, Dersaadet ve diğer mahallerden birçok Hristiyanın ayine katıldığı bildirilmiştir (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 1). Ayvalık arşısında bulunan Aya Yani kilisesinde Ağustos'un yirmi dokuzuncu günü çevreden gelen birçok panayırcının katılımıyla ayin düzenlenmiştir (HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894: 1).

Muhtelif konulardan, Bandırma ve Balıkesir'de bazı kişiler din değiştirerek Müslümanlığı kabul etmişlerdir (HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895: 1). Ayvalık kazası ve çevresine  dört günden beri güzel ve faydalı şekilde yağmur yağdığı haber olmuştur (HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895: 2). Gönen Kazasında kurulan posta ve telgraf merkezinin çalışmaya başladığı duyurulmuştur (HG, Nr. 1636, 18 Nisan 1895: 1). Asker alımına dair haber yayımlanmıştır (HG, Nr. 1646, 3 Temmuz 1895: 1). Balıkesir redif livası komutanlığına tayin edilen Hacı İsmail Paşa, görev yerine gelerek işe başlamıştır (HG, Nr. 1646, 3 Temmuz 1895: 1).

Karesi'den İstanbul'a gerçekleştirilen hayvan sevkıyatına dair haber, Balıkesir'in ekonomik potansiyelini değerlendirmek açısından önemlidir. Baytar Oseb Efendi'nin koordinasyonu, bu yılın Mayıs ayı başından sonuna kadar Bandırma iskelesinden İstanbul'a 30.190 koyun, 27.954 kuzu, iki sığır ve iki beygir sevk edilmiştir (HG, Nr. 1598, 18 Temmuz

1894: 2). Gönen Kasabası'na içme suyu hattı döşenmesine dair bir haber de bulunmaktadır (HG, Nr. 1619, 13 Aralık 1894: 1). Benzer bir haberde, Kemer'in Börezli köyü içme suyu hattının tamir edildiği ifade edilmiştir (HG, Nr. 1626, 30 Ocak 1895: 1). Ayrıca, Kemer'in isminin Burhaniye olarak değiştirildiği duyurulmuştur (HG, Nr. 1646, 3 Temmuz 1895: 2).

Sonuç

XIX. yüzyılın son çeyreğinde yayımlanan Hüdavendigar gazetesi, Bursa'da çıkan ilk gazete olması nedeniyle şehrin matbuat hayatında önemli bir konumda bulunmaktadır. Aynı zamanda, gazetenin içeriğinde yer alan 347 haberin Karesi ile ilgili izler taşıması, gazetenin Balıkesir için taşıdığı önemi vurgulamaktadır. Bu haber içeriklerinin değerlendirilmesi, kentin tarih ve kültürüne katkı sağlayacaktır. Çalışmada, eldeki verilere dayanarak afetler, eğitim, sağlık, imar faaliyetleri, adli vakalar, idari işler ve ekonomi gibi başlıklar belirlenmiş ve haberler yorumlanmıştır.

Haberlerin büyük bir çoğunluğu iktisadi konular (satış, aşar, ihale, haciz, borç) ve adli içerikliler teşkil etmektedir. Bu haberler, toplumda yaşanan önemli bir ekonomik krizi yansıtmaktadır. Krizin belirgin bir yansıması olarak insanların tarla, bağ, bahçe, ev ve diğer gayrimenkulleri müzayede usulüyle açık artırmayla satışa çıkarılmaktadır. Aynı ölçüde ve sıklıkta eğitim, sağlık, imar gibi haberler gazetede göze çarpmamaktadır.

19. yüzyılın ikinci yarısında Bursa'da yayımlanan Hüdavendigar Gazetesi'nde yer alan 347 haberde Karesi ile ilgili izlere rastlanması önemlidir. Bu izlerin detaylı bir şekilde incelenmesi Karesi'nin 19. yüzyılın sonlarındaki sosyal, ekonomik ve kültürel durumunun anlaşılmasına katkı sağlayabilir. Ayrıca, aynı döneme ait İstanbul basını titizlikle taranarak Karesi sancağı ile ilgili haberlerin bulunması, yeni tarihi bilgilerin ortaya çıkmasına imkân sağlayabilir.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

T.C. Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Yıldız Perakende Evrakı Tahrirat-ı Ecnebiye ve Mabeyn Mütercimliği
[Y..PRK.TKM.], 32/13.

Hüdavendigar Gazetesi Numara 1, 19 Şubat 1869; 1598, 18 Temmuz 1894; HG, Nr. 1601, 9 Ağustos 1894; HG, Nr. 1603, 23 Ağustos 1894; HG, Nr. 1604, 30 Ağustos 1894; HG, Nr. 1606, 13 Eylül 1894; HG, Nr. 1607, 20 Eylül 1894; HG, Nr. 1608, 27 Eylül 1894; HG, Nr. 1609, 4 Ekim 1894; HG, Nr. 1610, 11 Ekim 1894; HG, Nr. 1615, 14 Kasım 1894; HG, Nr. 1616, 21 Kasım 1894; HG, Nr. 1617, 28 Kasım 1894; HG, Nr. 1618, 6 Aralık 1894; HG, Nr. 1619, 13 Aralık 1894; HG, Nr. 1620, 20 Aralık 1894; HG, Nr. 1621, 27 Aralık 1894; HG, Nr. 1622, 3 Ocak 1895; HG, Nr. 1624, 17 Ocak 1895; HG, Nr. 1625, 23 Ocak 1895; HG, Nr. 1626, 30 Ocak 1895; HG, Nr. 1629, 21 Şubat 1895; HG, Nr. 1630, 27 Şubat 1895; HG, Nr. 1631, 6 Mart 1895; HG, Nr. 1632, 13 Mart 1895; HG, Nr. 1633, 20 Mart 1895; HG, Nr. 1634, 4 Nisan 1895; HG, Nr. 1635, 11 Nisan 1895; HG, Nr. 1636, 18 Nisan 1895; Nr. 1637, 25 Nisan 1895; HG, Nr. 1638, 1 Mayıs 1895; Nr. 1639, 8 Mayıs 1895; Nr. 1640, 15 Mayıs 1895; HG, Nr. 1642, 30 Mayıs 1895; HG, Nr. 1644, 20 Haziran 1895; HG, Nr. 1646, 3 Temmuz 1895; HG, Nr. 1648, 17 Temmuz 1895; HG, Nr. 1650, 31 Temmuz 1895; HG, Nr. 1652, 14 Ağustos 1895; HG, Nr. 1653, 21 Ağustos 1895.

Kitap ve Makaleler

İskender, S. (2005). *Karesi gazetesindeki edebî ve kültürel muhteva üzerine bir inceleme (1886-1888)*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kaplan, D. (2022). Karesi Gazetesinde Yayımlanan Farsça Şiirlerin Muhtevası Üzerine. Geçmişten Günümüze Balıkesir'in Kültürel Mirası – 2. (e-kitap), 4-12. Palet Yayınları.

Kocabaşoğlu, U., Birinci, A. (1995). Osmanlı Vilâyet Gazete ve Matbaaları Üzerine Gözlemler. *Kebikeç*, (2), 101-122.

Kutalmış, Mehmet. (Kış 2003 - İlkbahar 2004). Arap ve Ermeni Harfli Türkçe Hüdavendigar Gazetesi, *Ermeni Araştırmaları*, (12-13), 121-133.

Öztürk, Y. (2019). Bursa Basın Hayatında Hüdâvendigâr Gazetesi. *Universal Journal of History and Culture*, 1 (2), 63-78.

Polat, M. (2022a). Osmanlı Döneminde Balıkesir'de Sağlık Kültürü (1886-1888). Geçmişten Günümüze Balıkesir'in Kültürel Mirası – 1. (e-kitap), 437-465. Palet Yayınları.

Polat, M. (2022b). Vilayet Basını Perspektifinden XIX. Yüzyıl Sonunda Balıkesir'de Ekonomik Hayat. Geçmişten Günümüze Balıkesir'in Kültürel Mirası – 5. (e-kitap), 443-474. Palet Yayınları.

Sakar, E. (2022). Karesi Gazetesinde Türk Dili Üzerine Mülâhazalar. Geçmişten Günümüze Balıkesir'in Kültürel Mirası – 5. (e-kitap), 203-217. Palet Yayınları.

Yazıcı, N. (2004). Karesi Gazetesinde Gönen. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, (33, 34), 131-165.

EK 1: Hüdavendigar Gazetesinde (1894-1895) bulunan Karesi haberlerinin sayısı, sayfa ve içerik bilgileri			
Sıra	Sayı/ sayfa	Tarih	Belge İçeriği
1	1598/1	14 Muharrem 1312 / 18 Temmuz 1894	Kepsut Nahiyesi müdürü Mehmed İzzet Beyin hizmetlerine dair. Müdürün teşviki ve ahalinin desteğiyle “Simav” ve “Gülle” köprüleri yeniden yapılmıştır. Bunun yanı sıra birkaç cami ve mescit ile sıbyan mektepleri, iki iptidai mektep, hükümet konağı, süvari, piyade ve zaptiyeye ait koğuşlar, tevkifhane ve evrak mahzeni inşa ettirilmiştir. Kepsut'un çarşı boyuna birçok kaldırımlar döşendiği, gaz fenerleri konularak aydınlatma, temizlik ve güvenliğe itina gösterildiği hakkında nahiye ve maarif komisyonundan teşekkür mektuplarının vilayete ulaştığı.
2	1598/1	"	Hareket-i arz. Geçen hafta Salı günü, Balıkesir'de olduğu gibi, Edremit, Ayvalık, Kemer (Burhaniye), Bigadiç kazalarında dahi üç defa deprem vuku bulmuş ise de herhangi bir olumsuzluk yaşanmadığına dair. Yalnız, Erdek kasabasında vukua gelen deprem beş dakika kadar sürdüğünden ahali panikle sokaklara dökülmüş bazı haneler ve mağaza duvarları çatlayıp Yalı Camii minaresinin alemi düşecek derecede eğilmiştir. Çarşamba günü Kemer kasabasında hafifçe his olunduğu, perşembe günü şiddetli bir sarsıntı yaşayan Balıkesir'de nüfus ve sair bakımlardan bir olumsuzluk bulunmadığı hakkında.
3	1598/2	"	Karesi'den İstanbul'a gerçekleştirilen hayvan sevkine dair. Baytar Oseb Efendi marifetiyle bu yılın Mayıs ayı başından sonuna kadar Bandırma iskelesinden İstanbul'a 30.190 koyun, 27.954 kuzu, iki sığır ve iki beygir sevk edildiği.
4	1598/2	"	Mayıs'ın üçüncü günü Edremit kazasının Havran-ı Kebir köyünden Mihal oğlu Agatpo adlı kişinin ticaret yapmak için köyünden ayrıldığı ve kendisinden haber alınmadığına dair. Yapılan incelemede Şapçı-yı Kebir ile Karahisar köyleri arasında derede cesedi bulunmuş, şahsın katledildiği anlaşılmış ve suçluların ortaya çıkarılması için mutasarrıflığa emir ve tebliğ buyurulmuştur.
5	1598/2	"	Boğularak vefat. Erdek kazasının Avşa köyü önündeki Ekinlik fenerinin başgardıyanı İsmail Çavuş ile Rıfkı Osman'ın sandalla köye gelmekte iken sandalın devrilmesi sonucu Rıfkı Osman'ın boğulduğuna dair.
6	1598/3	"	İhale süresinin uzatılması. Edremit Kazası hububat aşarının Temmuz ayının onuna kadar uzatıldığı, talip olanların mazbatalarıyla meclis idaresine müracaat eylemelerine dair.
7	1598/3	"	İhale süresinin uzatılması. Bandırma Kazası aşar ihale müddetinin 6 Temmuz 1310 tarihine kadar uzatıldığı, talip olanların mazbatalarıyla meclis idaresine müracaat eylemelerine dair.
8	1598/4	"	Zeytin ağacı satışı. Aşar mütezimlerinden Kemerli Hacı Şeyhzâde Hüseyin Ağanın Duyun-ı umumiye İdaresine olan borcundan dolayı Pelit köyündeki 69 adet zeytin ağacının ilandan on beş gün satılacağına dair.
9	1598/4	"	Kemerli Besim Efendiye borçlu olan Yunuslarlı Nalbantoğlu Mehmed'in 25 adet palamut ağacı ile beş dönüm arazisinin satışa çıkarılacağına dair ilan.

10	1598/4	"	Ayvalıklı Andon Kova'nın Garonalya Yorgi'den alacağına karşılık Ahmetili'ndeki zeytinliğin yarım günlüğünün müzayede ile satışa çıkarılacağına dair.
11	1598/4	"	Müteveffa Andon Kokin veresi vekillerinin Ayvalıklı Kıryazı Yelel'den alacaklarına karşılık Bucahme mevkiindeki zeytin bahçesinin üç gündeliğinin müzayede ile satışa çıkarılacağına dair.
12	1598/4	"	Müzayede ilanı. Karesi Ziraat Bank şubesine olan borcuna karşılık Balıkesir'in Sahn-ı Hisar mahallesinden Laz Mehmed'in rehinde bulunan aynı mahalledeki bir adet dükkânın 1720 kuruşa satılacağı talip olanların Karesi icra dairesine müracaatlarına dair.
13	1598/4	"	Müzayede ilanı. Gönen Ziraat Bankasından aldığı borca karşılık Gönen'in Çarşı mahallesinden Tata Hacı Ali biraderi Hüseyin Ağanın rehin eyledikleri on altı dönüm tarlalarının ilandan on beş gün sonra müzayedeyle satılacağı, talip olanların Gönen bidayet mahkemesi icra dairesine müracaat eylemelerine dair.
14	1601/2	6 Safer 1312 / 9 Ağustos 1894	Deprem, Manyas'ta meydana gelen deprem sonucu Hacı Yakup, Salur, Değirmen Boğazı ve Yeni köylerinde ufak çaplı maddi hasarın meydana geldiği
15	1601/2	6 Safer 1312 / 9 Ağustos 1894	Cinayet, Sındırgı'da kız kardeşini kama ile katleden Rum milletinden Anastas adlı şahsın yakalanarak adli mercilere teslim edildiği
16	1601/2	"	Vefat, Ayvalık'ın Aya Yorgi mahallesinden bir şahsın Cunda adası açıklarında sandaldan denize düşerek, diğer bir şahsın da Kepsut nahiyesinde Kıran Deresi'nde boğulduklarına dair
17	1601/3	"	İvrindi'nin Ergama köyü Sazgöl aşar müzayedesine dair
18	1601/4	"	İhale, Aşar taksitinden borcu bulunan Bandırmalı Kaynakzade Hüseyin Efendinin borcuna karşılık hacizli gayrimenkullerinin satışına dair
19	1603/1	20 Safer 1312 / 23 Ağustos 1894	Azimet, vilayet muavini Bahattin Beyin hububat aşarını teftiş etmek üzere Balıkesir'e gittiğine dair
20	1603/1	"	Ayvalık hükümet konağı yakınında akar su olmamasından dolayı hükümet, hapishane ve civar mahallelerin su ihtiyacını karşılamak için çeşme inşa edildiğine dair
21	1603/1	"	Kepsut Nahiyesi rüştiye mektebi öğrencilerinin yapılan imtihanda başarılı olması ve mektep hocaları Ahmed Rüştü Efendi ile diğer hocaların güzel hizmetleri hakkında
22	1603/3	"	Balıkesir deveçilerinden Mehmet adlı şahsın akli dengesi bozulduğundan cinnet getirerek vefat ettiği
23	1603/3	"	İvrindi Nahiyesi miri orman içerisindeki kestane mahsulü için ihaleye çıkılacağı hakkında
24	1603/3	"	Kemer Kasabasında sakin Yunan tebaasından Kosti Sivasto'nun alacağının tahsili için borçlu Kandiloğlu Ali Ağanın elli adet zeytin ağacının satışına dair

25	1603/3	"	Kemer Kasabası'ndan Lazzâde Mustafa Efendi ile Hacı İdris Ağa ve Kızıklı'dan Fazlı oğlu Hacı Mustafa ve Şar köylü imam Emin Efendi'nin Düyun-ı Umumiye İdaresi'ne olan borçlarının tahsili için hacizli gayrimenkullerinin satışa çıkarılması hakkında
26	1603/4	"	Ziraat Bank Şubesi'ne olan borcundan dolayı Balıkesir'in Yakup köyünden Kara Hasan oğlu Koca Mehmet'in rehinde bulunan 45 dönüm tarlasının satışa çıkarıldığı
27	1604/1	27 Safer 1312 / 30 Ağustos 1894	Bu yılki hububat aşar müzayedesini teftişi maksadıyla Balıkesir'i teşrif eden vilayet muavini Bahattin Beyin merkeze döndüğüne dair
28	1604/1	"	Bahariye Nezareti tarafından kararlaştırılan Edremit'in Akçay iskelesinde liman idaresinin inşası memur, kaza idare meclisi üyeleri ve eşrafın katılımıyla temel atma töreninin icra edildiğine dair
29	1604/2	"	Hırsızlık, Ayvalık'ın Taksiyar mahallesinde bir haneye girerek çeşitli eşyalar çalan iki kişiden birinin yakalandığı
30	1604/3	"	Susurluk Nahiyesi'nin Paşa köyünden Ali Bey oğlu Hasan Ağa'nın değirmenini basarak paralarını gasp eden eşkıyaların yakalandığı
31	1604/3	"	Erdek yakınında Aya Apostol adlı yerde bidayet mahkemesi azasını öldürerek kaçan Sarı Yuvanoğlu Vasil'in yakalandığı
32	1604/3	"	Karesi Sancağı Balat Nahiyesi'nin Karakaya Karyesi'nde iki kardeşin kavgası sonucu birinin vefat ettiği
33	1604/3	"	Bigadiç Kazasının Çekirdekli köyünde bir hanenin yanmasına sebebiyet verenlerin yakalanarak adli makamlara sevkine dair
34	1604/3	"	Dursunbey Nahiyesinin Hamzacık köyünden Oranlıoğlu Halil adlı kişinin ailesini dağa kaldıran şahısların yakalanarak adliye sevk edildikleri
35	1604/4	"	Edremit kazası ve nahiyelerinin Palamut aşarı bedelinin ihalesine dair
36	1604/4	"	Ayvalıklı Mavridi Hacı Estilyano'nun alacağının ödenmesi için borçlunun toplam dokuz buçuk dönüm, üç adet zeytin bahçesinin satışa çıkarıldığı
37	1604/4	"	Ayvalıklı Oranya Boyacıyan'ın alacağının ödenmesi için borçlunun hacizli bir gündelik zeytin bahçesinin satışına dair
38	1606/2	12 Rabiulevvel 1312 / 13 Eylül 1894	Padişahın viladeti münasebetiyle Sındırgı'da cülus-ı hümayun törenleri düzenlendiği
39	1606/2	12 Rabiulevvel 1312 / 13 Eylül 1894	Padişahın tahta çıkış günü olan 19 Ağustosun yıldönümünde Susurluk'ta törenler icra edildiği
40	1606/4	"	Sındırgı'nın Cami-i Cedit mahallesinden Ali Efendi oğlu Nuri'nin borcuna mukabil el konulan dükkânının satışına dair
41	1606/4	"	Kemer'in Yunuslar karyesinden İmamoğlu Nuri'nin Divan-ı Umumiye İdaresine olan borcuna karşılık üç kıta palamutluğun satışa çıkarılması
42	1606/4	"	Kemer'de Besim Efendi'nin Şar karyeli kahveci İbrahim'den alacağının tahsili meyanında bağ ve zeytin ağaçlarının satışa çıkarıldığı

43	1606/4	"	Ziraat Bankasına borcu bulunan Şeyh Lütfullah mahallesinden Şahin oğlu Kadir'in rehindeki mallarının satışa çıkarılması
44	1607/2	19 Rabiülevvel 1312 / 20 Eylül 1894	Panayır, Ayvalık kasabasının dışında bulunan Aya Sotiri manastırının özel günü olması sebebiyle Cumartesi günü ayine gelenlerin güvenli bir şekilde panayırlarını yaptıkları
45	1607/2	"	Balıkesir'in Hacı İshak mahallesinden muhacir Mehmet'in hanesinden çalınan beygirin bulunarak sahibine teslim edildiği
46	1607/2	"	Gönen'de bir hayvanın boynuzuyla üç yaşındaki çocuğa vurmasıyla şah damarı kopan çocuğun vefat etmesi
47	1607/2	"	Vefat, Ayvalık'ta Yani adlı bir kayıkcının sahilde kayığını süpürmekte iken aniden vefatı, yapılan muayenede ani vefatın beyin kanamasından kaynaklandığı
48	1607/2	"	Edincik'in Simavlı köyünde göle giren çocukların boğulması hakkında
49	1607/4	"	Ziraat Bank şubesinden aldıkları borçların tahsili için bazı borçluların hacze alınan gayrimenkullerinin müzayede yöntemiyle satışına dair ilan
50	1608/1	26 Rebiülevvel 1312 / 27 Eylül 1894	Ayvalık kasabasında cülus-ı hümayun nedeniyle ahali, askerler, öğrenciler, naip, piskoposun katılımıyla yapılan kutlamalara dair
51	1608/2	"	Panayır, Ayvalık Gürebâ Hastanesi dâhilindeki kilisenin özel günü olması sebebiyle etraf ve civardan panayırancılar geldikleri ve güvenli bir şekilde panayırlarını yaptıklarına dair
52	1608/2	"	Balya nahiyesine bağlı Kocadere köyünün Karacahisar mahallesinde gerçekleşen yangının sebebinin incelendiği ve zarar görenlerin himaye edildiğine dair
53	1608/2	"	Eftelle ile Marmara nahiyesinin Hohla köyünde meydana gelen tabanca kazaları hakkında
54	1608/2	"	Yangın, Kemer'de sigara ateşinden çıktığı anlaşılan yangının kontrol altına alınarak kısa sürede söndürüldüğü
55	1608/2	"	Yangın, Balıkesir'in Hacı İshak Mahallesi'nde muhacir Ali hanesinde çıkan yangının ihbar sayesinde yayılmadan kontrol altına alındığı
56	1608/3	"	Rütbe tevcihi, Erdek Kazası kaymakamı Abdullah Paşa'ya güzel gayretleri için mirimiranlık rütbesi tevcih buyrulduğu
57	1608/4	"	Müzayede, Ayvalık'ta vefat eden Ortapanayır Mahallesi muhtar ve kabızmalı Yanko Patestel'in borçlarının ödenmesi için üç kıta emlakın satışa çıkarıldığı
58	1608/4-3	"	Ziraat Bank şubesinden aldıkları borçların tahsili için bazı borçluların rehindeki gayrimenkullerinin müzayede yöntemiyle satışına dair ilan
59	1609/1	3 Rebiülahir 1312	Hz. Peygamberin dünyayı teşrifi münasebetiyle rebiülevvelin on ikinci günü Ayvalık kaymakamının hükümet konağında mevlit programı düzenlediği
60	1609/1	"	Gönen Kasabası civarında bulunan çaydan kasabaya içme suyu hattı döşenmesi ve belediye adına yapılacak un fabrikasına dair

61	1609/1	"	İvrindi'nin Yenice-i Kebir köyünde harap haldeki mescidin nahiye müdürü Hüseyin Vehbi Efendi ve eşraf tarafından yeniden inşası için inşaata başlandığı
62	1609/1	"	Erdek'te bulunan Kirazlı Manastırında her sene yapılan ayinin bu yıl da tekrarlandığı, ayine Dersaadet diğer mahallerden bir hayli Hristiyan ahalinin katıldığına dair
63	1609/1	"	Ayvalık çarşısında bulunan Aya Yani kilisesinde Ağustos'un yirmi dokuzuncu günü çevreden gelen birçok panayırıcının katılımıyla ayin düzenlendiği
64	1609/1	3 Rebiülahir 1312	Balıkesir'in Hacı İsmail Mahallesinden bazı şahısların içkinin tesiriyle tartıştıkları ve birinin bıçakla yaralandığı
65	1609/2	"	Yangın, Bigadiç'in Cami-i Cedit Mahallesi ve Edremit'in Havran köyünde çıkan yangınlara dair
66	1609/3	"	Susurluk Nahiyesinin Sultan Çayırı köyü civarında Hakkı Bey ve İtalyan banker Kont Bozdari tarafından çıkarılan borasit madeninin sınırlarına dair
67	1609/3	"	Burhaniye'de mültezim Hamamcıoğlu Kadir Beyin Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için hacze alınan 70 adet zeytin ağacının satışı
68	1609/4	"	Bigadiç'in Abacı mahallesinden Cin Emir oğlu İsmail'in boşandığı eşinden küçük kızının nafaka ve giysi bahası borcu için vasisi olan anası tarafından bir göz oda ve bir miktar avlunun satışı
69	1609/4	"	Gönen'de Ziraat Bank şubesine aşar taksitinden kalan borç sebebiyle haczedilen malların satışına dair
70	1609/4	"	Balıkesir'de Ziraat Bank şubesinden alınan borçların tahsili maksadıyla haczedilen malların satışı
71	1609/4	"	Yaralama, Edremit'te bir kişiyi bıçakla yaralayan bahçıvan Sava oğlu Yorgi'nin kaçtığı, gelmediği takdirde gıyaben yargılanacağı
72	1609/4	"	Yaralama, Edremit'te bir kişiyi bıçakla yaralayan Vangelaki oğlu Tofilo'nun henüz yakalanamadığı, teslim olmadığı takdirde gıyaben yargılanacağı
73	1610/1	10 Rebiülahir 1312 / 11 Ekim 1894	1310 senesi Haziran ayı başından Ağustos sonuna askerlik bedeli ve temettü vergisi cetveli
74	1610/2	"	Vefat, Bandırma'nın Aydıncık nahiyesine bağlı Ömer köyünde Muhacir Şaban'ın on bir yaşlarındaki kızının kuyudan su çıkarırken kazaen düşerek boğulması
75	1610/3	"	Ayvalık kazası belediye fahri tabibi Yanko Dimitri Apostolaki'ye güzel hizmetlerinden dolayı beşinci rütbeden mecidi nişanı ihsan buyurulması
76	1610/3	"	Edremit kaza ve nahiyelerinin palamut mahsulü müzayede süresinin ikinci defa uzatıldığına dair haber
77	1610/4	"	Balıkesir Ziraat Bankasından aldıkların borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli gayrimenkullerinin satışına dair
78	1610/4	"	Kemer'in Yunuslar köyünden İmamoğlu Mehmet'in kefalet sebebiyle Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için hacizli mallarının satışı hakkında

79	1615/3	15 Cemaziyelevvel 1312 / 14 Kasım 1894	Kepsut ve Balat nahiyelerinin palamut ihalesine dair
80	1615/4	"	Bandırmalı Çakaloğlu Haralambo'nun aşar bedelinden Düyun-ı Umumiyyeye olan borcunun tahsili için hacze alınan gayrimenkullerinin satışına dair
81	1616/1	29 Cemaziyelevvel 1312 / 21 Kasım 1894	Kaza-yı bahri, İdare-i mahsusaya ait Paris adlı vapurun Ayvalık limanına girerken karaya oturduğuna dair
82	1616/3	"	Karesi zeytin yağlarının ve Kemer zeytin aşarı müzayede müddetine dair
83	1616/3	"	Mina Vasilyadi'nin Karesi Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili için hacze alınan gayrimenkullerinin satışına dair
84	1616/3	"	Karesi Ziraat Bankası şubesine olan borçların tahsili maksadıyla hacizli gayrimenkullerin satışa çıkarılması hakkında
85	1616/3	"	Erdek Kazası Ziraat Bankasından aldıkların borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki gayrimenkullerinin satışına dair
86	1616/3	"	Erdek Ziraat Bankasından aldıkların borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki bağ ve zeytinliğinin satışına dair
87	1616/3	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkların borçların tahsili maksadıyla borçluların haczedilen gayrimenkullerinin zeytinliğinin satışına dair
88	1617/1	28 Kasım 1894 / 29 Cemaziyelevvel 1312	Fırtına ve kaza-yı bahri, Fırtına ve yağış nedeniyle limandaki dört büyük kayığın karaya savrulduğuna dair
89	1617/2	"	Ayvalık'tan Dimitri'nin dalyanında bekçilik yapan Atnaş Seryano'nun avlanmakta iken tüfeğin kazaen ateş alması sonucu ölümü
90	1617/2	28 Kasım 1894 / 29 Cemaziyelevvel 1312	Ayvalık'ta Aya Dimitri mahallesinde ekmekçi Manol'un hanesinde çıkan yangına dair
91	1617/2	"	Gönen'in Rüstem Mahallesinde Hindioğlu Mehmet'in saman damında yangın çıktığı
92	1617/2-5	"	Rütbe tevcihi, Erdek acentesi Rasim Beye rütbe-i rabia verildiği
93	1617/3	"	Edremit zeytin aşarının müzayede süresinin uzatılması
94	1617/3	"	Edremit Ziraat Bankasına aşar taksitinden dolayı borcu olanların haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
95	1617/4	"	Edremit Ziraat Bankasına aşar taksitinden dolayı borcu olanların haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
96	1617/4	"	Balıkesirli Ayvazoğlu Yuan Efendi'nin Karesi Ziraat Bankasına aşar borcundan dolayı haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
97	1617/4	"	Kemer'de hazineye olan borçlarının tahsili maksadıyla borçluların haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
98	1617/4	"	Kemer'den Vasil oğlu Mitro'nun alacağının tahsili için Koca Salih oğlu Halil'in hacizli tarlasının satışı

99	1617/5	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
100	1618/2	7 Cemaziyelahir 1312 / 6 Aralık 1894	Hareket-i arz, Ayvalık'ta deprem
101	1618/2	"	Edremit'ten Emin Efendi zade Mustafa'nın iki baş hayvanının çalındığı
102	1618/3	"	Ayvalık'tan Dimitri Papadeli'nin alacağının tahsili için Hacı Yorgi Ligor'un hacizli zeytinliğin satışı
103	1618/4	"	Edremit'in Çorak köyünden zorla kız kaçıran arabacı Şakir'in görülecek davası hakkında
104	1618/5	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların haczedilen gayrimenkullerinin satışına dair
105	1618/6	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki emlak ve arazilerinin satışına dair
106	1619/1	14 Cemaziyelahir 1312 / 13 Aralık 1894	Gönen Kasabası'na içme suyu hattı döşenmesi hakkında
107	1619/4	"	Kemer aşar mültezimi Muhacir Ali'nin borcunun tahsili maksadıyla kefil Bekir oğlu İsmail Ağanın emlak ve arazilerinin satışına dair
108	1619/4	"	Kemer'in Karadere köyü aşar mültezimi Hacı Seyhzade Hüseyin Ağa'nın borcunun tahsili maksadıyla hacizli şekerci dükkânının satışına dair
109	1619/4	"	Edremit'in yukarı çarşısından bakkal Esterati ve Aleko'nun Metro ve Frankol'dan alacaklarının tahsili maksadıyla hacizli mallarının satışına dair
110	1619/4	"	Sındırgı'dan Ayvaz oğlu Arto'nun ve diğer borçluların borçlarının tahsili maksadıyla hacizli mallarının satışına dair
111	1619/4	"	Erdek kazasının önceki sandık emin Makri İstavrakî'nin sandığa olan borcun tahsili maksadıyla zeytin bahçesinin satışı
112	1620/3	21 Cemaziyelahir 1312 / 20 Aralık 1894	Bigadiç kazası niyabetine Mehmet Tevfik Efendinin tayini
113	1620/3	"	Edremit'te ihalede bulunan aşar yağlarının ihale müddetinin uzatılması
114	1620/3	"	Susurluk'un Sultançayırı ve İldiz köyleri civarında çıkarılan Borasit maden sahası sınırlarına dair
115	1620/3	"	Sındırgı Kazası aşar mültezimlerinden Kelemiş'li Koca Mustafa'nın Duyun-i Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için hacizli mallarının satışına dair
116	1620/4	"	Gönen Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların emlak ve arazilerinin satışına dair
117	1620/4	"	Bandırma Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
118	1621/2	28 Cemaziyelahir 1312 / 27 Aralık 1894	Takdir, İvrindi eşrafından Hacı Ali Ağanın Madra Çayı üzerine yaptırdığı köprü'nün resmi açılışının yapıldığı
119	1621/2	"	Vefat, Balya'da madende bir kişinin iş kazası

			sonucunda vefat ettiği
120	1621/3-2	"	Edremit naipliğine önceki Merzifon naibi Mehmet Talip Efendinin tayinine dair
121	1621/4-3	"	Edremit sayd-ı mahi rûsumunun müzayedeye çıkarıldığına dair
122	1621/4	"	Balya nahiyesinin aşar mültezimlerinden Kostanti Hristodoli'nin Ziraat Bank idaresine olan borcunun tahsili için sahibi olduğu zeytinyağı mağazası ve mengenesinin satışına dair
123	1622/2	6 Recep 1312 / 3 Ocak 1895	Ayvalık kazası ve civarına üç dört günden beri güzel ve faydalı surette yağmur yağdığı
124	1622/2	"	Balya'nın Armutalanı köyünden Kırımlı oğlu Hüseyin'in tabanca kazası sonucu vefat ettiği
125	1622/2	"	Bandırma'nın Sığıryolu mahallesinde çıkan yangının yayılmadan söndürüldüğü
126	1622/3	"	Ayvalık ve Kemer mal müdürleri ile Ayvalık aşar katibine rûtbe-i rabia tevcihine dair
127	1622/4	"	Ayvalık'tan Vangel Papadopulo'nun alacağının tahsili için Kostanti Hacı Panayot'un hacizli değirmeninin satışı
128	1622/4	"	Ayvalık'tan Vangel Papadopulo'nun Yorgi Pise'den alacağının tahsili için hacizli tarlanın satışına dair
129	1622/4	"	Erdek Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki emlak ve arazilerinin satışına dair
130	1624/1	20 Recep 1312 / 17 Ocak 1895	Kemer Kazasının Dere-i Sağır köyünde Şaban oğlu Ali'nin arkadaşı tarafından tabancayla kazaen vurulması
131	1624/1	"	Balya maden postacısı Kırıkoğlu Şakir oğlu Emin'in kazaen tüfekte yaralanması
132	1624/1	"	Ayvalık'ın Aya Yani Mahallesi'nde bir hanede çıkan yangının yayılmadan kontrol altına alındığı
133	1624/1	"	Kemer Kasabası'nın Hacı Ahmet Mahallesi'nden Ali Beyzade Mustafa Efendi'nin devecisi Balyalı Hasan'ın devesini dövmesi sonucu hayvanın şahsı ısıarak vefatına sebep olduğu
134	1624/3	"	Ayvalık sayd-ı mahi rûsumu müzayedesine dair
135	1625/1	26 Recep 1312 / 23 Ocak 1895	Susurluk Kasabası'nda çarşı içinde yapımına başlanılan camii şerifin bitirilerek resmi açılışının yapıldığı
136	1625/1	"	Vilayet dâhilinde aşı faaliyetinin devam ettirilerek şimdiye kadar 62.065 çocuğun aşılandığı, devam eden çalışmalar kapsamında Ayvalık'a bağlı Küçükköyde 52 çocuğun aşılandığına dair
137	1625/1	"	Karesi Sancağı vergi ve askerlik bedeli tahsilatı cetveli
138	1625/4	"	Bandırma iskele rûsumunun ihalesi
139	1625/4	"	Manyas Erikli köyü alef geliri ihalesi
140	1625/4	"	Dursunbey nahiyesinin kantar, zebhiye ve sergi rûsumunun ihalesine dair

141	1625/4	"	Balıkesir'in Taş köyünde saatçi İbrahim Ethem Efendi ile sarraf Kozmaser Agatyan Efendinin işlettiği kükürt madeninin sınırlarına dair
142	1625/4	"	Edremit'in aşar mültezimi Ceyyan oğlu İbrahim Ağanın Duyun-ı Umumiyye olan borcunun tahsili için hacizli zahiresinin satışı hakkında
143	1625/4	"	Avunya'nın Karaaydın köyünden Kırkoğlu Süleyman Ağanın Duyun-ı Umumiyye olan borcunun tahsili için ambarındaki zahiresinin satışa çıkarıldığı
144	1625/4	"	Avunya'nın Karaaydın köyünden Kırkoğlu Süleyman Ağanın aşardan dolayı banka idaresine olan borcunun tahsili için zahiresinin satışa çıkarıldığı
145	1625/4	"	Kemer kasabasından Hacı Şeyhzade Hüseyin Ağanın Duyun-ı Umumiyye olan borcunun tahsili için kırk dönüm tarlasının satışa çıkarıldığına dair
146	1625/4	"	Kemer'in Şar köyünden İmam Emin Efendinin kefalet sebebiyle Duyun-ı Umumiyye olan borcunun tahsili için zeytinliğinin satışa çıkarıldığı
147	1625/4	26 Recep 1312 / 23 Ocak 1895	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehinde emlak ve arazilerinin satışına dair
148	1625/4	"	Ayvalık Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların emlak ve arazilerinin satışına dair
149	1626/1	3 Şaban 1312 / 30 Ocak 1895	İvrindi'nin Yenice-i Kebir köyünde harap haldeki caminin yıkılarak yeniden yapıldığına dair
150	1626/1	"	Susurluk'un Kışla Mahallesi'ndeki caminin tamirine ve Kurucaoluk köyünde bir mektep inşa edildiğine dair
151	1626/1	"	Kemer'in Börezli köyü içme suyu hatının tamir edildiğine dair
152	1626/3	"	Kemer kazasının kile resmi bedelinin ihalesine dair
153	1626/3	"	Kemer Kazası kantar vergisi ihalesine dair
154	1626/3	"	Erdek kile, kantar, zebhiye ve hayvan vergisi ihalesine dair
155	1626/3	"	Kemer'de miriden iki taşlı un değirmeninin ihalesi
156	1626/3	"	Edremit hükümet konağı dâhilinde iki adet zahire ambarının ihalesine dair
157	1626/3	"	Edremit'in Zeytinli köyünde miri emlakten Nafiz Paşa kerimesi zeytin bahçelerinin ihalesine dair
158	1626/3	"	Gönen'in hayvan, kantar, zebhiye ve kile rüsumu ihalesine dair
159	1626/3	"	Edremit ve Havran'ın kile, kantar, zebhiye ve hayvan rüsumu ihalesine dair
160	1626/3	"	Edremit'in saz rüsumu ihalesine dair
161	1626/3	"	Kemer kazasının hayvan rüsumu ihalesine dair
162	1626/4	"	Balya'nın Patlak köyünde, Karaaydın şirketi namına ihalesi yapılan manganez madeninin sınırlarına dair
163	1626/4	"	Gönen'in Akçaali Mahallesi'nden Çelbeşlizade Halil Efendi'nin aşar taksitinden Duyun-ı Umumiyye olan borcunun tahsili için hacizli mallarının satışına dair
164	1626/4	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki tarlaların satışına dair

165	1626/4	"	Karesi Ziraat Bankasından aldığı borcun tahsili maksadıyla Şeyh Lütfullah Mahallesi'nden Ahmet Aga'nın rehindeki tarlasının satışına dair
166	1629/1	25 Şaban 1312 / 21 Şubat 1895	Halifenin doğum günü münasebetiyle Karesi hükümet dairesinde resmi kutlama yapıldığına dair
167	1629/2	"	Halifenin doğum günü münasebetiyle Susurluk'ta görkemli kutlamaların yapıldığına dair
168	1629/2	"	Zamanla harap olan Kasaplar camisinin liva idare meclisi azası Hacı İbrahim Efendi ve halkın yardımıyla yeniden yapıldığı
169	1629/2	"	Kemer'de Muhyiddin-i Rumî camisinin yeniden inşa edildiği
170	1629/3	"	Bandırma rûsumat müdürüne rütbe-i rabia tevcihine dair
171	1629/3	"	Karesi Sancağı evkaf kâtibi Hacı Hüseyin Efendi'ye dördüncü rütbeden Mecidi nişanı verildiği
172	1629/3	"	Bigadiç ve Sındırgı kazaları ormanlarında çıkan yangınların söndürülmesinde hizmetleri görülen koruculara tahlisiye madalyası verilmesine dair
173	1629/4	"	Erdek beldesine ait iskele, balıkhane, sergi, müskirat ve zebhiye rûsumu ihalesine dair
174	1629/4	"	Edremit'in Akçay, Ilıca ve Avcılar iskelelerinin rûsumu ihalesine dair
175	1629/4	"	Erdek kazası Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki bağ ve zeytinliklerinin satışına dair
176	1629/4	"	Erdek kasabasından Kostanti Senodi ve Konya köyünden Sava'nın Ziraat Bankasından aldıkları borcun tahsili maksadıyla rehindeki gayrimenkullerinin satışına dair
177	1629/4	"	Karesi Ziraat Bankasından aldığı borcun tahsili maksadıyla aşçı Hacı Artın kızı Hacı hanımın rehindeki bağının satışına dair
178	1630/1	2 Ramazan 1312 / 27 Şubat 1895	Edremit kazası liman dairesinin yapımının tamamlanarak resmi açılışının yapıldığına dair
179	1630/2	"	Kemer-i Edremit'te padişahın cûlus yıldönümü nedeniyle kutlamalar yapıldığı hakkında
180	1630/4	2 Ramazan 1312 / 27 Şubat 1895	Bigadiç Kazası'nın aşar mültezimleri İlyaslar köyünden Hüseyin Çavuş ve Küçük İbrahim'in Duyun-ı Umumiyye olan borçlarının tahsili için hacizli mallarının satışına dair
181	1631/1	9 Ramazan 1312 / 6 Mart 1895	İhtida, Bandırma ve Balıkesir'de din değiştirerek Müslümanlığı kabul edenler hakkında
182	1631/1	"	Bandırma'da yapılan cûlus-ı hümayun kutlamalarına dair
183	1631/2	"	Bigadiç'te yapılan cûlus-ı hümayun kutlamalarına dair
184	1631/2	"	Balya'da yapılan cûlus-ı hümayun kutlamalarına dair
185	1631/3	"	Balya'nın Afşar-ı Kebir köyü civarındaki Kocaçay'da bir kişinin na'sının bulunması

186	1631/3	"	Marmara ahalisinden Sava oğlu kaptan Estarati'nin arkadaşlarıyla Dersaadet'ten gelirken deniz kazası sonucu bir arkadaşının boğulduğu
187	1631/3	"	Erdek Kazası'nın Alagosa Mahallesi'nden Manolaki oğlu Zangoç Nikolaki'nin kazaen tüfekte kendini yaralaması
188	1631/3	"	Karesi Sancağı merkez sandık emini Süleyman Efendi'nin borcuna mukabil elli beş cilt eski gazete koleksiyonunun satışına dair
189	1631/4	"	Kemer Kasabası'ndan Kosti Sivasto'nun Taylı köyünden Kandiloğlu Ali'den alacağının tahsili için hacizli tarla ve içindeki 50 zeytin ağacının satışına dair
190	1631/4	"	Kemer Kasabası'ndan Terzi Vasil oğlu Mitro'nun Şar köyünden Koca Salih oğlu Halil'den alacağının tahsili için tarla ve içindeki zeytin ağaçlarının satışına dair
191	1631/4	"	Kemer'in Şar köyünden İmam Muhammet Efendi'nin aşar kefaletinden dolayı borcunun tahsili için tarlasının satışına dair
192	1631/4	"	Kemer Kasabası'ndan Kazaz damadı Yorgi'nin aşardan Duyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili için bir adet mağazasının satışına dair
193	1631/4	"	Kemer Kasabası'ndan Laz oğlu Mustafa Efendi'nin aşardan Duyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili için hacizli bağının satışına dair
194	1631/4	"	Ayvalıklı Yorgi Kaldi ve biraderlerinin Yorgi Avayano'dan alacaklarının tahsili için hacizli bağının satışına dair
195	1631/4	"	Balıkesir'den Hacı Feyzullah oğlu Ali'nin Karesi Ziraat Bankasından aldığı borcun tahsili maksadıyla rehindeki altı dönüm tarlasının satışına dair
196	1631/4	"	Sındırgı Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların emlak ve arazilerinin satışına dair
197	1631/4-5	"	Edincik'ten Mehmet Çavuş'un iltizam bedelinden dolayı Erdek mal sandığına olan borcunun tahsili için hacizli bağ ve zeytinliklerinin satışına dair
198	1632/3	16 Ramazan 1312 / 13 Mart 1895	Manyas Nahiyесinin Kulak köyünde bir dama yıldırım isabet etmesine dair
199	1632/4		Sındırgı Kasabası'nda Duyun-ı Umumiye sandığına olan borçlarının tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
200	1633/2	23 Ramazan 1312 / 20 Mart 1895	Şamlı köyünde bir kadını döverek ölümüne sebep olan Kulak Hasan oğlu İsmail'in takibat neticesinde yakalandığı
201	1633/3-5	"	Ayvalıklı Yani Bornazo'ya olan borcunun tahsili için Balıkesir'den kalıpcı Kadir'in kahvehane ve dükkânının satışına dair
202	1633/3-5	"	Balıkesirli Doktor Manasyan Efendiye olan borcunun tahsili için Düğmecioğlu Hacı Agop'un hacizli bağlarının satışına dair
203	1633/4-1	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
204	1633/4	"	Gönen Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki emlak ve arazilerinin satışına dair
205	1634/2	8 Şevval 1312 / 4 Nisan 1895	Balya Nahiyесinin Koyuneri köyünde Küçük Ali oğlu İsmail'in yıldırım çarpması sebebiyle vefatı

206	1634/2	"	Balıkesir'in Hisariçi Mahallesi'nde sakın kunduracı esnafından Cafer Çavuş'un hanesine girerek hırsızlık yapan kişilerin yakalandığı
207	1634/2	"	Ayvalık'ta sakın mülazım Mehmed Efendi'nin hanesinde hırsızlık yapıldığı
208	1634/4	"	Aşar mültezimi Hacı Kostantin'in Edremit Düyun-ı Umumiye ve Ziraat Bankasına olan borçların tahsili maksadıyla hacizli bağının satışına dair
209	1634/4	"	Aşar mültezimi Ahmet Bey'in Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla kâfil Hakkı Bey'in hacizli zeytinliğinin satışına dair
210	1634/4	"	Aşar mültezimi Molla İsmail oğlu Eyüp'un Edremit Düyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli elli kile buğdayın satışına dair
211	1634/4	"	Aşar mültezimi Hacı Ali Ağa'nın Düyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli otuz kile mısır darısının ve kâfil Mustafa'nın yedi dönüm tarlasının satışına dair
212	1634/4	"	Aşar mültezimi Atnaş'a kefaletinden dolayı borçlu olan Kemerli bakkal Metro Hristofa'nın Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili için hacizli gayrimenkullerinin satışına dair
213	1634/4	"	Edremit'in Eğmir köyü mültezimi Çerkes Yusuf'un Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla kefil Hacı Mehmet'in hacizli bağının satışına dair
214	1634/4	"	Kemer'in Reşit köyünden Odabaşı oğlu Hüseyin Ağa'nın kefaletten dolayı Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla zeytinliğinin satışına dair
215	1634/4	"	Kemer'in Börezli köyü mültezimi Lazoğlu Mustafa Efendi'nin Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla zeytinliğinin satışına dair
216	1634/4	"	Kemer'in Dere-i Sağır köyü mültezimi Havranlı Mehmed Ali Efendi'nin Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla zeytinliğinin satışına dair
217	1634/4	"	Kemer'de sakın Esterati'nin Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla bağının satışına dair
218	1634/4	"	Kemer'de Yunuslar köyü mültezimi Koca Andon'un Düyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili maksadıyla 70 zeytin ağacının satışına dair
219	1635/1	15 Şevval 1312 / 11 Nisan 1895	Telkih-i cederi, Balıkesir'de aşılanan çocuk sayısının 184'e ulaştığı
220	1635/1	"	Mecruhiyet, Martlı mahallesinde bir çocuğun araba tarafından ezildiği
221	1635/1	"	Manyas Nahiyesi 'ne bağlı Tatar köyünden olup Bandırma'ya gelirken vefat ettiği anlaşılan bir kişinin na'shının menfez altında bulunduğu
222	1635/2	"	Ayvalık kaymakamlığına Nuri Beyin ile Erdek kazası niyabetine Ahmet Hulusi Efendinin atanmasına dair
223	1635/3	"	Edremit Kazası aşar malından 350 bin kıyye zeytinyağının satış ihalesi
224	1635/3-1	"	Edremit sayd-ı mahi rüsumu müzayedesi
225	1635/3	"	Karesi sandık emini Süleyman Efendi'nin vefatıyla hazineye olan borcunun tahsili maksadıyla kefillerinin hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair

226	1635/3	"	Nikolaki Sarafî'nin Ayvalıklı Vasil Atnaş'tan alacağını tahsili için hacizli iki bağın satışına dair
227	1636/1	22 Şevval 1312 / 18 Nisan 1895	Gönen Kazasında kurulan posta ve telgraf merkezinin çalışmaya başladığı
228	1636/2	"	Balıkesir'in Ali Fakih Mahallesi'nden ve Ermeni milletinden Karga Karabet oğlu Mihran'ı bıçakla yaralayan kişilerin yakalanarak adliye sevk edildikleri
229	1636/2	"	Susurluk Kasabası'nın Han Mahallesi'nden bir kız çocuğunun kasaba civarındaki Simav Çayı'na düşerek boğulduğu
230	1636/2	"	Güzel hizmetlerinden dolayı Balıkesir naibi Mehmed Saffet efendiye dördüncü rütbeden Osmani ve Kemer-i Edremit naibi Talip Efendiye dördüncü rütbeden Mecidi ihsanı hakkında
231	1636/3	"	Kemer, mültezim Lazoğlu Mustafa Efendinin Duyun-ı Umumiyye olan borcuna karşılık 100 kile buğdayının satışı
232	1636/3-5	"	Hacı Veli Ağanın Kemer Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili maksadıyla kefil mültezim Molla Ahmed'in zeytinliğinin satışı
233	1636/3	"	Sındırgı Kasabası'ndan Düztaban Nikolaki'nin hancı Panayot oğulları Yuvar ve Dimid'e olan borcunun tahsili için hacizli bağının satışına dair
234	1636/4	"	Ayvalıklı Atnaş Armada'nın Vangelice Armada'dan alacağını tahsili için hacizli sebze bahçesi ve damın satışına dair
235	1636/4	22 Şevval 1312 / 18 Nisan 1895	Karesi Ziraat Bankasından aldığı borcun tahsili maksadıyla Duhancızade Hakkı Efendi'nin Avratar Pazarı'nda bulunan rehindeki bir adet dükkânının satışına dair
236	1636/4	"	Edremit Kazası Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
237	1637/2	29 Şevval 1312 / 25 Nisan 1895	Hüdavendigâr istinaf mahkemesi müddei-i umumiliğinde mumelesi icra kılınan evrak cetveli, Karesi Müddei-i umumiliğinden gelen ve oraya gönderilen evrak adedine dair
238	1637/4	"	Erdek'te sakin İtalya tebaasından Nikolaki Vasilyadi'nin Bandırma'dan Kozma Mihailo'ya olan borcunun tahsili için hacizli arsasının satışına dair
239	1637/4	"	Edremit Kazası Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
240	1638/1	6 Zilkade 1312 / 1 Mayıs 1895	Kaza-i bahri, Erdek limanında şiddetli lodos sebebiyle zarar gören gemi ve sandallar
241	1638/1	"	Kepsut Nahiyesinin Nusret köyünde bir çocuğun köyün deresine düştüğü ve boğularak öldüğüne dair
242	1638/2	"	Karesi Ziraat bank şubesinin 1310 senesi muamelatını gösterir cetvel
243	1638/2	"	Gönen kazası kaymakamlığına Tahir Efendinin atanmasına dair
244	1638/3	"	Ayvalık Kazasına bağlı Küçükköy ile Kemer, Edremit ve Yunda kazalarının sayd-ı mahi rüsumu ihalesine dair

245	1638/4	"	Vefat eden Hacı emin oğlu Mustafa'nın Balıkesir'in Hacı İshak Mahallesi Cami-i Şerif para vakfına olan borcunun tahsili için mütevellice haczedilen hanenin satışına dair
246	1638/4	"	Sındırgı aşar mültezimlerinden Mehmed Ali ve ayan Mehmed Ağa'nın Duyun-ı Umumiye sandığına olan borçlarının tahsili için hacizli tarlalarının satışına dair
247	1638/4	"	Gönen'in Kurşunlu Mahallesi'nden Hacı Kadir zade Mustafa Efendi ile Hacı Vacip'in aşar taksitinden kalan borçlarının tahsili için Duyun-ı Umumiyece haczedilen bağlarının satışı
248	1638/4	"	Müzayede, Gönen'de ekmekçi Andon'un aşar borcu nedeniyle Duyun-ı Umumiyece hacizli mallarının satışa çıkarılması
249	1638/4	"	Bandırma'da sakin Çırpanlı Ahmet Şevki Efendi'nin Edincikli debbağ İsmail'den alacağının tahsili için hacizli dut bahçesinin satışına dair
250	1638/4	"	Edremitli bakkal Metro'ya borcu bulunan Kemer'in Kızılkı köyünden Koca Mehmet ile oğlunun hacizli bağ ve ağaçlarının satışına dair
251	1638/4	"	Erdekli Yorgi'nin Esimne'den alacağının tahsili için hacizli bağının satışına dair
252	1638/4	"	Erdek'ten Tatar Mustafa'nın Zühtü ve Mehmet'e olan borcunun tahsili için hacizli bağının satışına dair
253	1638/4	"	Esterati Bostan Efendi'nin Herek köyünden Hacı Vangel'den öşür iltizamı alacağının tahsili için hacizli hanesinin satışına dair
254	1638/4	"	Erdek'ten Dimitraki'nin Pandali'den alacağının tahsili için haczedilen zeytinlik ve bağının satışına dair
255	1638/4	"	Erdek'ten Hakkı Efendi'nin nalbant Süleyman Ağa'dan alacağının tahsili için haczedilen dükkânın satışına dair
256	1638/4	"	Edremit Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
257	1639/2	13 Zilkade 1312 / 8 Mayıs 1895	Ayvalık, Kemer ve Edremit Kazaları aşar malından mevcut zeytinyağlarının satış ihalesi
258	1639/3	"	Kemer'in Kızılkı köyünden Fazlı oğlu Hacı Mustafa'nın aşar kefaletinden dolayı bankaya olan borcunun tahsili için beş dönüm bağının satışa çıkarıldığı
259	1639/3	"	Kemer Kasabası'ndan Laz oğlu Mustafa Efendinin iltizam bedelinden dolayı banka idaresine olan borcunun tahsili için tarla ve zeytin ağaçlarının satışına dair
260	1639/4	"	Kemer'e bağlı Karalar köyü mültezimi Havranlı Perikli'nin Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için üzüm bağının satışına dair
261	1639/4	"	Kemer'de mukim Hacı Seyhzade Hüseyin Ağa'nın aşar iltizamından dolayı Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için 15 zeytin ağacının satışına dair
262	1639/4	13 Zilkade 1312 / 8 Mayıs 1895	Kemer'e bağlı Dere-i Sağır köyünün aşar mültezimi Mehmed Ali Efendi'nin Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için altı dönüm zeytinliğinin satışına dair

263	1639/4	"	Kemer'e bağı Kızıklı köyünün aşar mültezimi Hacı İsmail Ağa'nın Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için iki parça zeytinliğinin satışına dair
264	1639/4	"	Kemer'e bağı Ağacık köyünden Ali Molla'nın aşar iltizamından dolayı Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için palamutluk ve 10 adet zeytin ağacının satışına dair
265	1639/4	"	Kemer'e bağı Sübeyli köyünden aşar mültezimi Kınacı Osman Ağa'nın Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için bir parça zeytinliğinin satışına dair
266	1639/4	"	Avunya nahiyesinde Örencik ve Vakıf obaları iltizamından dolayı Ali Efendiye kefalet eden Akçakoyun köyünden Latif Ağanın hacizli tarlalarının satışına dair
267	1639/4	"	Edremit'in Kadı, Kızıl, Araplar, Çorak köyleri mültezimi İbrahim Ağa'nın Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için kefil Emin Ağa'nın hacizli tarla ve zeytinliklerinin satışına dair
268	1639/4	"	Havran köyünün aşar mültezimi Hecinoğlu Hacı Mehmet'in Duyun-ı Umumiye İdaresine olan borcunun tahsili için bir parça zeytin bahçesinin satışına dair
269	1639/4	"	Sarıç köyünün aşar mültezimi ekmekçi Perikli'nin Duyun-ı Umumiye olan borcunun tahsili için hacizli beş çuval unun satışına dair
270	1639/4	"	Şapçılar'da mültezimin borcu sebebiyle hacizli bahçesinin satışına dair
271	1639/4	"	Avunya'da aşar mültezimi Süleyman Ağanın bocuna karşılık hacizli mallarının satışı
272	1639/4	"	Edremit'ten Behdizade Ali Bey'in Feyzullah Ağa'dan aldığı borcun tahsili için rehindeki zeytin bahçesinin satışına dair
273	1639/4	"	Ayvalıklı Meyhaneci Yorgi Nikola'nın Haralambo'dan alacağının tahsili için rehindeki 18 dönüm zeytin bahçesinin satışına dair
274	1639/4	"	Balkesirli İmam Aliş oğlu Halil Efendi'nin Karesi Ziraat Bank Şubesi'ne olan borcunun tahsili için rehindeki bir dönüm bağının satışa çıkarıldığı
275	1639/4	"	Edremit Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
276	1640/4	20 Zilkade 1312 / 15 Mayıs 1895	Aşar bedeli ve cihet-i kefaletten dolayı borcu olan Mustafa Rıfat Efendinin hacizli mallarının satışı
277	1640/4	"	Ayvalıklı Marigo Hacı Yani vekili İkonomidi'nin Yani Mecuran'dan alacağının tahsili için zeytinliğinin satışına dair
278	1640/4	"	Edremit Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
279	1640/5	"	Karesi Ziraat Bank şubesinden alınan borçların temini için hacizli malların satışı hakkında
280	1642/1	5 Zilhicce 1312 / 30 Mayıs 1895	Bigadiç bidayet mahkemesi azalığına Kamanzâde Mustafa Efendi ile Bandırma bidayet mahkemesi azalığına Haşim Bey'in tayin kılındığı
281	1642/1	"	Avunya Nahiyesinde sakin Hacı Kara Mustafa'yı tehditle parasını almaya çalışan şahıslardan birinin yakalandığı

282	1642/2	"	Edremit Kasabası'nda Mürîdzade hanesinde başlayan yangının yayılmadan söndürüldüğü
283	1642/2	"	Balya Karaaydın maden şirketi idare heyeti reisi Teodor Mavrakordato'ya ikinci rütbeden Osmanî nişanı verilmesine dair
284	1642/3	"	Edremit'in 1311 senesi harir hasılatı öşrünün kati ihalesinin yapılacağına dair
285	1642/3	"	İvrindi'nin Ergama köyündeki Sazgölü hasılatı için ihaleye çıkarıldığı
286	1642/4	"	Aşar taksitinden dolayı Dereli'den Ayan oğlu Ali'nin Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli zeytinlik ve tarlasının satışına dair
287	1642/4	"	Havranlı Hacı İshak Bey'in aşar taksitinden dolayı Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli zeytin bahçesinin satışına dair
288	1642/4	"	Kara Yani oğlu Yorgi'nin aşar taksitinden dolayı Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli sebze bahçesi ile muhtap dükkânının satışına dair
289	1642/4	5 Zilhicce 1312 / 30 Mayıs 1895	Havranlı Zafir oğlu Mihaylo'nun aşar taksitinden dolayı Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla hacizli zeytinlikleri ile un değirmeninin satışına dair
290	1642/4	"	Dimez ve Andonyadi'nin aşar taksitinden dolayı Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla tarla ve zeytinliklerinin satışına dair
291	1642/4	"	Aydınlı oğlu Ahmed Efendi'nin aşar taksitinden dolayı Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili maksadıyla bir parça bahçesinin satışına dair
292	1642/4	"	Bigadiç'in Okçular köyü aşar iltizamına kefalet eden İbrahim oğlu Hüseyin'in borcunun tahsili için hacizli mallarının satışı
293	1642/4	"	Erdek'ten Makri İstavrakı'nın mal sandığına zimmeti olan meblağın temini için hacizli mallarının satışı
294	1642/4	"	Karesi Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların hacizli emlak ve arazilerinin satışına dair
295	1644/1	26 Zilhicce 1312 / 20 Haziran 1895	Balya'da inşa edilen hükümet konağının resmi açılışının yapıldığı
296	1644/1	"	Erdek bidayet mahkemesi azası Asaf Beyin yeniden seçildiğine dair
297	1644/1	"	Ayvalık, Kemer-i Edremit, Bigadiç ve Sındırgı hububat aşar ihalesi için görevlendirilen memurlar hakkında
298	1644/1	"	Kemer hapishanesinden firar eden şahıslardan birinin teslim olduğu
299	1644/3	"	Bandırma'nın Ermeni köyünde miri malından bir mağazanın satışa çıkarılacağına dair
300	1644/4	"	Kemer-i Edremit Kazası Ziraat Bankasından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların emlak ve arazilerinin satışına dair
301	1644/4	"	Erdek Kasabası Ziraat Bankası sandığından aldıkları borçların tahsili maksadıyla borçluların rehindeki emlak ve arazilerinin satışına dair
302	1644/4	"	Ayvalık Kazası sandığından aldıkları borçların taksitlerini ödemediklerinden tahsili maksadıyla borçluların rehindeki emlak ve arazilerinin satışına dair

303	1646/1	10 Muharrem 1313 / 3 Temmuz 1895	Asker alımına dair
304	1646/1	"	Balıkesir redif livası kumandanlığına tayin edilen Hacı ismail Paşanın görev yerine gelerek işe başladığına dair
305	1646/2	"	İsim Değişikliği, Kemer'in isminin Burhaniye olarak değiştirildiği
306	1646/3	"	Karesi mutasarrıflığına Arif Paşanın tayin buyurulması
307	1646/4	"	Meltiyos Efendinin Karesi Duyun-ı Umumiye ve Ziraat Bankasına olan borcuna karşılık hacizli bağının satışa çıkarıldığı
308	1646/4	"	Avunya'nın Deliler ve diğer bazı köylerin mültezimi olan Molla İsmail oğlu Eyüp'ün aşar taksitinden dolayı borcunun tahsili maksadıyla hacizdeki tarlalarının satışına dair
309	1646/4	"	Ayvalık'ın Küçük köyünden Kozino vereseşi vekili Nikolaki Dafyadi'nin Nikola Bergamalı'dan alacağını tahsili için haczedilen meyhanesinin satışına dair
310	1646/4	"	Bigadiç'in Emirler köyünden Deli Halil oğlu Mehmed'in borcuna karşılık hacizli malının satışa çıkarılacağı
311	1648/1	24 Muharrem 1313 / 17 Temmuz 1895	Balıkesir, Bandırma ve Bigadiç'te deprem
312	1648/1	"	Balya'nın Çal köyünde bir kişiye yıldırım isabet etmesi neticesinde vefatı
313	1648/1	"	Ayvalık'ta bulunan nizamiye askeri mülazımı Mehmed Efendi'nin hanesinde hırsızlık yapanlardan birinin yakalandığı
314	1648/1	"	Erdek Kazasının Yukarı Yapıcı köyünden Timo oğlu Metro'nun ailesi tarafından öldürüldüğü anlaşıldığından şahısların yakalanarak adliye sevk edildiği
315	1648/1	"	Erdek Kirazlı manastırında bir kişinin intiharı
316	1648/1	"	Susurluk Kasabası'nın Orta Mahallesi'nden Konyalı Bekir'in çocuğunun Simav çayına düşmesiyle boğularak öldüğü
317	1648/2	"	Sındırgı'ya bağlı Mandıra köyünden Çoban oğlu Ahmet'in köyüne dönerken nüzul isabetiyle vefat eylediği
318	1648/2	"	İntihar, Maden yüklemek için Bandırma limanında bulunan İngiliz bandıralı vapurun baş kamarotun intihar ettiğine dair
319	1648/2	24 Muharrem 1313 / 17 Temmuz 1895	Bandırma'nın Servi Mahallesi'nde ve Manyas'ın Salur köyünde çıkan ufak çaplı yangınlara dair
320	1648/3	"	Edremit liman idaresinde serdümen olarak çalışan Mehmet Besim Efendiye Brik katipliği tevcihi
321	1648/3	"	Sındırgı kazasına bağlı köylerin aşar ihale müddetlerinin uzatıldığı
322	1648/3	"	Burhaniye aşar müzayedesine dair
323	1648/4	"	Mültezim Kazaz damadı Yorgi'nin Kemer'deki mağazasının hazine adına satışı
324	1648/4	"	Mültezim kefilî Eskameyot Esterati'nin Kemer civarındaki bir parça bağının hazine adına satışı

325	1650/1	8 Safer 1313 / 31 Temmuz 1895	Balıkesir Bigadiç arasında eşkıyalık yapan deveci Ali ve arkadaşlarının ele geçirilmesi
326	1650/3	"	Sındırgı Kazası köylerinin aşar ve Burhaniye'nin mazi aşar ihale müddetinin uzatıldığına dair
327	1650/3	"	Edremit Kazasının mazi aşar ve Gönen aşar ihale müddetinin uzatıldığına dair haber metni
328	1650/3	"	Kemer Kazasının hububat aşarından mültezim borcuna mukabil alınan arazi ve emlakın geliri mal sandığına teslim olunmak üzere satışa çıkarıldığı
329	1650/3	"	Edremit'in Kadı, Kızıl ve Araplar köyü aşar mültezimi İbrahim Ağa'ya kefil olan Serdarzade Emin Ağanın hacizli tarlalarının satışına dair
330	1650/4	"	Meyhaneci Nikola Damsa'nın Ayvalıklı Beraşkuh veled-i Haralambo'dan alacağının tahsili için haczedilen on sekiz dönüm zeytin bahçesinin satışına dair
331	1650/4	"	Kemer'in Hacı Ahmed Mahallesi'nden Hacı Süleyman Ağa'nın aşar bedelinden Karesi Düyun-ı Umumiye İdaresi'ne olan borcunun tahsili için hacizli zeytinliklerinin satışa çıkarıldığı
332	1652/1	22 Safer 1313 / 14 Ağustos 1895	Bigadiç rüşdiye mektebi imtihanları ve şahadetname alan öğrenciler hakkında
333	1652/2	"	Burhaniye'nin Kızıl köyünden Çini Hüseyin'i ikinci defa silahla yaralayan Hacı Mustafa oğlu Ahmet'in yakalandığına dair
334	1652/2	"	Manyas'ın Haydar köyünde üç yaşında bir çocuğun kazaen kuyuya düşerek vefat ettiği
335	1652/3	"	Bigadiç kasabasından Karesi Düyun-ı Umumiye ve Ziraat Bank şubelerine borçları sebebiyle hacizli olan emlak ve arazilerin satışı
336	1652/4	"	Erdek' te Hacı Vangel'in alacağı sebebiyle hacizli tarla ve bağın satışa çıkarılması
337	1652/4	"	Helvacı Yorgi'nin Erdek' li Hacı Rika'dan alacağı sebebiyle hacizli bağ ve zeytinliğin satışa çıkarılması
338	1652/4	"	Bandırma'da Ziraat Bankasından aldıkları borcu zamanında ödemediklerinden borcun temini için haczedilen taşınmazların satışı
339	1653/2	29 Safer 1313 / 21 Ağustos 1895	Güzel hizmetlerinden dolayı Karesi mutasarrıfı Arif Paşaya ikinci rütbeden nişan-ı âli-i Osmanî tevcihi
340	1653/2	"	Gayretlerinden dolayı Bandırma Haydar Çavuş Camii hatibi Hafız Mehmed Efendinin oğlu Osman Remzi Efendiye tahlisiye madalyası tevcihi
341	1653/3	"	Edremit Kazası mazi aşarı ihale süresinin uzatıldığına dair
342	1653/3	"	Erdek üzüm aşarı müddeti hakkında
343	1653/3	"	Edremit ve köylerinin palamut aşarı ihalesi şartlarına dair
344	1653/3	"	Burhaniye kazası palamut aşarı ihale şartlarına dair
345	1653/3	"	Aşar bedelinden Karesi Düyun-ı Umumiye idaresi ile Ziraat Bank şubesine olan borçlarına karşılık hacizli malların satışı

346	1653/4	"	Emrutabat'tan Kuyumcu Esterati'nin aşar bedelinden Edremit Ziraat Bankasına olan borcunun tahsili için hacizli 35 dönüm zeytin bahçesinin satışa çıkarıldığı
347	1653/4	"	Ayvalık'ta Nikola Bergamalı'nın alacağına karşılık hacizli zeytin bahçelerinin müzayedeye satışı

BALIKESİRLİ MUHARRİR HÜSEYİN CAHİT YALÇIN'IN İKİNCİ CİHAN HARBİ SONRASI AVRUPA SEYAHATI: GÖZLEM, TESPİT VE ÖNGÖRÜLER

Ali BİLGENOĞLU*

Giriş

Osmanlı-Türk modern basın tarihinin en önemli isimlerinden biri olan Hüseyin Cahit Yalçın 7 Aralık 1875 (25 Teşrinisani 1291) tarihinde Balıkesir'de dünyaya gelmiştir. Babası o tarihte Balıkesir'de âşar müdürü olarak görev yapmakta olan Ali Rıza Efendi, annesi ise Fatma Neyyire Hanım'dır.¹ İstanbul'da başladığı ilk ve orta öğretim hayatını babasının tayini sebebi ile taşınmış oldukları Serez'deki askeri rüştiyede tamamlayan Yalçın, 1893'te Mekteb-i Mülkiye'de öğrenim görmeye başlamış; mezuniyetini müteakip Maarif Nezareti'nde memuriyet hayatına başlamıştır.² Dönemin önde gelen liseleri olan Vefa ve Mercan İdadilerinde idari görev yapan Yalçın'ın II. Meşrutiyet ile birlikte kamu görevinden ayrılarak, yaşamında yeni bir dönemi ifade eden basın dünyasına girişi gerçekleşmiştir.³

1908 sonrası süreç Hüseyin Cahit Yalçın için hem gazeteciliğin hem de aktif siyasetin yan yana geldiği bir dönem olmuştur. 1 Ağustos 1908'de Hüseyin Kazım Kadri ve Tefik Fikret'le birlikte II. Meşrutiyet devrinin meşhur yayın organı Tanin Gazetesi'ni kurup, başmuharrir sıfatıyla politik yazılar kaleme alan Yalçın⁴ İktidam ve Sabah gazeteleri muharriri Ali Kemal ile uzun süre kalem kavgası vermiş; bu kavgalar özü

* Doç. Dr., Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Aydın İktisat Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Siyasi Tarih Anabilim Dalı, e-mail: ali.bilgenoglu@adu.edu.tr

¹ Ömer Faruk Huyugüzel, "Hüseyin Cahit Yalçın", TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 43, 2013, s. 300.

² Hüseyin Cahit Yalçın, Edebiyat Anıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1975, ss. 73-79.

³ Yalçın, Edebiyat Anıları, ss. 65-73.

⁴ Hüseyin Cahit Yalçın, Siyasal Anılar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000, s. 44; Hıfzı Topuz, 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973, s. 103; Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, cilt: I, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1985, s. 33, 49 numaralı dipnot.

itibarıyla dönemin ruhunu yansıtır biçimde İttihat ve Terakki-Hürriyet ve İtilaf fırkaları arasındaki siyasi çekişmenin mücessem halini ortaya koymuştur.⁵ Aynı dönemde yapılan Meclis-i Mebusan seçimlerinde İttihat ve Terakki saflarından parlamentoya adım atmıştır.⁶ Gerek Tanin sayfalarında yazdığı yazılarla gerekse başta İttihat ve Terakki Merkez-i Umumi heyeti üyeliği⁷ olmak üzere siyaset içerisindeki rolüyle Osmanlı son devrinin meşhur isimleri arasına giren Yalçın Avusturya'nın 1908 Ekim'inde Bosna-Hersek'i ilhakı sonrasında başlayan Avusturya mallarına karşı boykotun başlatılmasında öncü rolü oynamış⁸; 31 Mart hadisesi sırasında ise bir suikast tehlikesi atlatmıştır.⁹ Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda İngilizlerce Malta'ya sürülen isimler arasında yer almıştır.¹⁰ Burada geçirdiği iki senenin ardından önce İtalya'ya¹¹ ardından da 1921'de yeniden İstanbul'a dönmüş ve Tanin'i yayımlamaya kaldığı yerden devam etmiştir.¹²

Cumhuriyetin ilk döneminde II. Meşrutiyet devrinin aksine rejimle pek çok konuda ters düşen; İstiklal Mahkemelerinin ilk basın davasında yargılananlar arasına giren¹³, üç kez tutuklanan, bunların birinde ise vatana ihanet

⁵ Hilmi Ziya Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul, 1979, s. 340. Hürriyet ve İtilaf Fırkası'nın kurulduğu gün kaleme aldığı yazı ve fırka hakkındaki fikirleri için bkz. Yalçın, Siyasal Anılar, ss. 229-232.

⁶ Hilmi Bengi, Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000, s. 113.

⁷ Yalçın, Siyasal Anılar, ss. 69-69; Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, cilt: I, s. 37.

⁸ Sina Akşin, 100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1980, s. 90.

⁹ Yalçın, Siyasal Anılar, ss. 110-114; Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, cilt: I, s. 190.

¹⁰ Bilal N. Şimşir, Malta Sürgünleri, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985, s. 109; Ahmet Bedevi Kuran, İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000, s. 454.

¹¹ Tarık Zafer Tunaya, Türkiye'de Siyasal Partiler, cilt: II, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986, s. 23, 56 numaralı dipnot; Gotthard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971, s. 182.

¹² Huyugüzel, a.g.m., s. 300; Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, s. 141.

¹³ Topuz, a.g.e., s. 135.

suçlaması ile 1925'te Çorum'a müebbet sürgüne gönderilen Hüseyin Cahit Yalçın¹⁴ bir sene sonra ceza kanununda yapılan bir düzenleme ile kefaletle serbest bırakılarak yeniden İstanbul'a dönebilmiştir. Özellikle Atatürk'ün ölümüne dek aktif siyasetin dışında tutulan Yalçın bu yıllarda geçimini yaptığı tercümelerden elde ettiği teliflerle idame ettirmek durumunda kalmıştır.¹⁵ 1932 yılında düzenlenen Birinci Dil Kurultayı'nda dönemin resmi fikrinin aksine dilin tepeden müdahale ile değil ancak belli bir evrim sürecinin sonucu olarak değişebileceği tezini seslendirerek bir kez daha rejimle karşı karşıya gelmiştir.¹⁶ 1933-1940 yılları arasında Fikir Hareketleri Dergisi'ni Türk basın tarihine kazandıran Yalçın'ın¹⁷, 1939 yılından itibaren rejimle olan gerilimli ilişkisi son bulmuş; Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün de isteği doğrultusunda aktif siyasete geri dönerek¹⁸ Cumhuriyet Halk Partisi'nden milletvekili seçilmiştir.¹⁹ 1954 yılına kadar Cumhuriyet Halk Partisi'nden Çankırı, Kars ve İstanbul milletvekili olarak farklı dönemlerde Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne girmiştir.²⁰ Yalçın bu dönemde Cumhuriyet Halk Partisi grup başkanvekilliği ile Birleşmiş Milletler Filistin

¹⁴ Andrew Mango, Atatürk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2021, s. 493.

¹⁵ Hüseyin Cahit Yalçın'ın Meşrutiyet devrinde yapmış olduğu edebi tercümelerinin yanı sıra bu dönemde Caetani, Durkheim ve De Guignes'den yaptığı tercümeler ülkemizdeki oryantalistik, sosyoloji ve tarih çalışmalarına ufuk açıcı katkılar sunmuştur. Detaylar için bkz. Hilmi Ziya Ülken, Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016, s. 257.

¹⁶ Ülken, Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, s. 141 ve s. 303, 438 numaralı dipnot.

¹⁷ Temuçin Faik Ertan'a göre, "Fikri, İçtimai, Edebi Haftalık Risale" şeklinde kendini tanımlayan Fikir Hareketleri Dergisi yayımlandığı yedi sene boyunca yayımlanan 364 sayı ile liberal düşüncenin, bireyciliğin ve demokrasinin savunuculuğunu yapmıştır. Bkz. Temuçin Faik Ertan, Atatürk Döneminde Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010, s. 45.

¹⁸ Cemil Koçak, Türkiye'de Milli Şef Dönemi (1938-1945), cilt: I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996, s. 176.

¹⁹ Bu dönemde Yalçın ile birlikte Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Refet Bele gibi isimler de iade-i itibar kazanmışlardır. Bkz. Feroz Ahmad, Modern Türkiye'nin Oluşumu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002, s. 89.

²⁰ Huyugüzel, a.g.m., s. 300.

Uzlaşma Komisyonu üyeliği²¹ gibi ulusal ve uluslararası görevlerde bulunmuştur.²²

1950 yılında Türk siyasal yaşamında başlayan yeni dönem aynı zamanda Hüseyin Cahit'in yaşamının son döneminde bir kez daha hükümet ile arasında gerilimlerin yaşanmaya başladığı bir sürece işaret etmektedir. Nitekim Demokrat Parti iktidarı ile hem mecliste hem de basında sert bir mücadele içerisine giren Yalçın Tanin ve Ulus gazetelerinde kaleme aldığı muhalif yazılar nedeniyle 1954'te yargılanarak 26 ay 20 gün hapse mahkûm edilmiş²³; ileri yaşında maruz kaldığı bu muamele memlekette büyük bir yankı uyandırdığı için Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan af kanunu ile üç buçuk ay sonra serbest bırakılmıştır.²⁴ Bu olayın ardından kaldığı yerden Demokrat Parti'ye muhalefet etmeye devam eden Yalçın, resmen milletvekili adayı olduğu 1957 seçimleri arifesinde, 18 Ekim 1957'de vefat etmiştir.

Meşrutiyetten Cumhuriyete ve çok partili hayata uzanan yılların, kısaca modern Osmanlı-Türk siyasetinin öne çıkan isimlerinden biri olarak, edebiyattan sanata, aktif siyasetten gazeteci-yazarlığa oldukça geniş bir spektrumda kendisini gösteren Hüseyin Cahit Yalçın İkinci Cihan Harbi'nin bitimini müteakip Bakanlar Kurulu kararı ile Avrupa'ya gönderilmiştir. Bu vazifenin amacı Avrupa basını hakkında incelemelerde bulunmaktır. 1946 yılının ilk yarısına denk gelen bu seyahat sırasında Yalçın Yunanistan, İtalya, İsviçre, Fransa, İngiltere, Danimarka ve Belçika'yı ziyaret etmiştir.

Söz konusu ziyareti çerçevesinde Hüseyin Cahit Yalçın, iki dünya savaşı yaşamış; her ikisinin toplumsal, ekonomik ve siyasi yıkıntıları içerisinde olan 1946 Avrupası'nı adeta fotoğraf çeker gibi yalın fakat etkileyici bir şekilde aktarmaktadır. Avrupa'nın her bakımdan nasıl yıprandığını hatta yer yer nasıl sefalet içerisine düştüğünü karaborsa uygulamaları, sokaklarda aç bir şekilde gezinen insanlar, yüksek fiyatlar ve yaygın işsizlik gibi gözlemleri ile okurun zihninde

²¹ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 118-87-1 / 03.01.1949. (EK-A)

²² Huyugüzel, a.g.m., s. 300.

²³ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 55-338-10 / 29.09.1954 (EK-B); Türkiye'nin 1950'li Yılları, Haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019, s. 230.

²⁴ Bengi, a.g.e., s. 280.

canlandırmaktadır. Ziyaret ettiği her ülkeyi kendi şartları içerisinde seyahat notlarına aktaran Yalçın'ın en önemli öngörülerinden biri Avrupa'yı tehdit etmeye başlayan komünizm tehlikesidir. Zira gözlem ve tespitleri üzerinden kıtanın halihazırda komünizmin yayılmasına uygun bir sosyo-ekonomik ve politik durum içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Nitekim Yalçın savaş sonrası Avrupası'nın en büyük korkusunun komünizm olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte uluslararası komünizmin Türkiye için de aynı şekilde büyük bir siyasal tehdit olduğuna inanan Yalçın'ın bu noktada Avrupa ile Türkiye arasında konjonktürel bir özdeşlik kurduğu ve bunu taraflar arası bir stratejik birlikteliğe açılan yol kabul ettiği anlaşılmaktadır.

Bu çalışmada Hüseyin Cahit Yalçın'ın dünya sisteminin değişmeye başladığı sürecin canlı şahidi olarak 1946 yılında gerçekleştirdiği Avrupa seyahati sırasında edindiği izlenim, tespit ve öngöruları değerlendirilecektir. “Benim Görüşümle Olaylar” üst başlığı ile üç ayrı kitapçık halinde aynı yıl Ulus Basımevi tarafından yayımlanan seyahat notları sayesinde Yalçın gibi usta bir muharririn gözünden Avrupa'nın içinde bulunduğu durum, uluslararası sistemin değişen karakterinin ilk emareleri, komünizmin yayılması tehlikesi ile Avrupa-Türkiye mukayesesi gibi değerlendirmeler bizzat yazarın dilinden analiz edilmeye çalışılacaktır.

İkinci Dünya Savaşı Sonrası Avrupa: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Hayata Dair Gözlemler

Hüseyin Cahit Yalçın İkinci Cihan Harbi'nin hemen sonrasında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti kararıyla Türk basın kanununda öngörülen tadilat için Avrupa basını ve basın kanunları hakkında incelemelerde bulunmak üzere bölgeye gönderilmiştir. O dönemde Cumhuriyet Halk Partisi İstanbul milletvekili ve Türk Basın Birliği Merkez İdare Kurulu Başkanı olan Yalçın, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü ve Saraçoğlu kabinesi üyelerinin imzaları ile alınan 7 Şubat 1946 tarihli karar doğrultusunda “Basın rejimleri ve basın teşkilatı üzerinde incelemelerde bulunmak üzere” Avrupa'ya gönderilmiştir²⁵. Yalçın bu seyahat sırasında sırasıyla Yunanistan, İtalya, İsviçre, Fransa, İngiltere, Danimarka ve Belçika'yı ziyaret etmiştir. Savaş sonrası Avrupa'sını canlı bir

²⁵ Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 110-10-19 / 07.02.1946 (EK-C).

şekilde müşahade etme imkânı tanıyan bu seyahat sonrasında ülkeye dönüşte izlenimlerini Tanin’de tefrika halinde yayımlayan yazar aynı zamanda üç ayrı kitapçık halinde bunları neşretmiştir.

“Uzun bir seyahatten dönmüş bulunuyorum. Yunanistan’dan başlayarak İtalya’ya, İsviçre’ye, Fransa’ya, Danimarka’ya, Belçika’ya uğradım ve her birinde bir müddet kaldım” sözleriyle anlatısına başlayan Yalçın, Avrupa seyahatinin amacının ne olduğunu soranlara “Avrupa’yı aramak” olduğunu ancak “eli boş döndüğünü” söylediğini aktarmaktadır. Zira Avrupa 1946 tarihi itibarıyla o bilinen eski görkemli, kudretli, kalkınmış, müreffeh Avrupa değildir; vasfını yitirmiştir. Birinci Cihan Harbi, iki savaş arası dönem ve 1929 büyük iktisadi krizi ve nihayet İkinci Cihan Harbi Avrupa’yı madden o denli yıpratmıştır ki savaş sona ermiş olmasına rağmen uğradığı hiçbir Avrupa ülkesinde “manevi bir dirilme hadisesine” şahit olamamıştır. Öyle ki “bir seneden beri devam eden harbsizlik devresi içinde” Avrupa’nın iyileşmesi o kadar zayıf ve etkisizdir ki bu yazarın gözünde kıtanın “can çekişme sahnesine şahit olduğu” izlenimi uyandırmaktadır.²⁶

Ziyaret ettiği Avrupa ülkelerinin belli başlı şehirlerinde insanların sefalet halini gösteren durumlara bire bir şahit olan Yalçın seyahat notlarında bunlara da yer vermektedir. İkinci Cihan Harbi sırasında esir düşmüş; sonrasında memleketine dönmüş bir eski harp esiri ile olan konuşmasında muhatabının ailesinin ve çocuklarının içine düştüğü kötü durumu acı içerisinde anlatması karşısında Avrupa’nın esas meselesinin salt bir siyasi sarsılma olmadığına kanaat getiren yazar bu ve benzeri durumları yaşayan insanların “artık cemiyet içinde, cemiyetin mukadderatına lakayt, etrafına yeis, kin ve zehir saçan bir zavallıdan başka bir şey” olmadığı tespitini seslendirmektedir. “Bu zavallıların sayısı acaba milyonlarla ölçülüyor mu?” sorusunu sormaktan kendisini alamayan yazar bu durumun Avrupa’ya eski kimliğini veren maddi ve manevi dayanışma ruhunu ortadan kaldırdığı gerçeği ile izah etmektedir.²⁷

²⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa’yı Arıyorum: Avrupa’dan Bakışla Türkiye, Ulus Basımevi, Ankara, 1946, ss. 1-2.

²⁷ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa’yı Arıyorum: Avrupa’dan Bakışla Türkiye, ss. 3-4.

Fransa'nın başkenti Paris'te bulunduğu günlerde Avrupa'nın genelinde yaşanmakta olan sosyo-ekonomik kriz ortamının küçük ölçekli bir örneği ile karşılaşan Yalçın fırınların önünde bekleyen yığınlardan bahsetmekte; *“ince bir dilim üzerine sürülmüş ne olduğu belirsiz bir maddeden kuvvet ve hayat beklerler”* sözleriyle insanların perişan halini ortaya koymaktadır. *“Bir kenara uzatılmış çocuklar, metrolarda dilenen bacaksız insanlar, kör insanlar size hep sefaletin destanını okurlar”* diyerek sıradan Parislinin durumunu okurun zihninde billurlaştıran yazar on günden beri bir tek patatese hasret kalmış bir satıcı kadın ile olan diyaloguna yer vermektedir. Fransız toplumunun orta ve orta-alt sınıflarına ait bu gözlemlerinin yanı sıra, ki bu gruplar Yalçın tarafından “gayriresmi Paris” olarak adlandırılmaktadır; bir de “resmi Paris” vardır ki onlar hala eski görkemli, şatafatlı günlerine hiçbir şey yaşanmamış gibi devam etmekte; üst düzey toplantı, yemek ve davetler ile lüks alışverişler bu toplum kesiminde o dönemde dahi devam etmektedir. *“Her yerde göze çarptığı gibi orada da bir taraftan insafsız, uyandırdığı kinden habersiz, utanmaz ve haksız bir servet. Diğer taraftan sabır ve tahammülü kamçılayan, hiddet ve kinleri kabartan bir sefalet”* sözleri Yalçın'ın resmi ve gayriresmi olarak tasnif ettiği Paris sosyal hayatının buna şahit olan bir yabancıнын zihninde ürettiği imajı göstermesi bakımından bir hayli çarpıcıdır.²⁸

Yıkık ve bitkin Avrupa iktisadının ürettiği en önemli sembollerden birisi hiç kuşkusuz ki bu tip sosyo-ekonomik kriz ortamlarının en yaygın göstergelerinden biri olan karaborsa uygulamasıdır. Savaş sonrası Avrupa'sının neredeyse tamamına yakınında gözlemlenen karaborsacılık Hüseyin Cahit Yalçın'ın notlarında da yer almaktadır. Karaborsanın adeta sosyal bir hastalık gibi tüm Avrupa'yı kapladığını söyleyen Yalçın, İngiltere, Belçika ve Fransa'da karşılaştığı vakalarla bu tespiti desteklemektedir. Londra'da en basit gıda ürünlerinden biri olan tavuktan, tedavi amaçlı kullanılan penisiline dek her şeyin karaborsaya düştüğünü, fiyatların bu ürüne ulaşabilenler için akıl almaz noktalara ulaştığını haber vermektedir. Belçika'nın başkenti Brüksel'de karşılaştığı Türkiye'nin İkinci Harp yıllarındaki karne uygulamasına benzeyen manzara ise şu şekildedir: *“Ayakkabı ve giyecek eşyası Brüksel'de vesika ile halka verilmektedir.*

²⁸ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, ss. 7-8.

Fakat vesikaları genç kızlar ve kadınlar sokaklarda iki sıra dizilerek ve avaz avaz bağırarak herkese satarlar. Bizim Mısır çarşısı bunun yanında hiç kalıyor". Paris'te ise karaborsanın her ne kadar hükümet tarafından çıkarılan kanunlarla yasa dışı ilan edilmiş olmasına rağmen bunun sadece kâğıt üzerinde kaldığını bildiren Yalçın sosyal rahatsızlıkların sadece kanuni düzenlemelerle ortadan kaldırılamayacağı gerçeğine işaret etmesi bakımından bu durumu ibret verici bir örnek olarak nitelemektedir. *"Kanun harici ilan edilen sosyal derterin her biri tam bir sıhhat ve afiyet içinde kanun dahili hükümler ile yan yana fakat ayrı bir realite dünyasında yaşayıp duruyor"* diyen yazara göre göre esas atılması gereken adım karaborsa ve benzeri durumların ortaya çıkmasına neden olan kaynağın yok edilmesi olmalıdır.²⁹

Hüseyin Cahit Yalçın'ın Avrupa seyahati sırasında ziyaret ettiği ülkelerde karşılaştığı sosyal ve iktisadi yaşama dair kriz atmosferi dönemin uluslararası konjonktürünü inşa eden belli başlı gelişmelerin arka planını yansıtmaları açısından kıymet taşımaktadır. Hiç şüphe yok ki 1945 sonrası yeni dünya düzeni inşa süreci içerisinde Batı dünyasının liderliğine soyunan Amerika Birleşik Devletleri'nin küresel rakibi Sovyetler Birliği'ne ve onun kontrolündeki uluslararası komünist dalgaya karşı Batı Avrupa'nın iktisadi kalkınması ve dolayısıyla güvenliği için yürürlüğe koyduğu Marshall Planı olarak bilinen Avrupa Kalkınma Programı'ndan bir sene önce yazılan bu satırlar kıtanın içinde bulunduğu hali canlı şahitlikle gözler önüne sermektedir. Komünizmin ve doğal olarak Sovyet nüfuzunun kıta Avrupa'sının batı yakasına sirayet etmenin önüne geçmek isteyen Amerika Birleşik Devletleri'nin Batı Avrupa ve beraberindeki toplam 16 ülkeye dönük olarak uygulamaya koyduğu 15 milyar dolarlık doğrudan iktisadi yardım paketi bu ülkelerin sınırlı ve kısıtlı öz kaynakları ile gerçekleştiremeyecekleri savaş sonrası krizini ortadan kaldırarak, komünizmin bu bölgeye girişinin önüne set çekmeye matuf bir girişim olmuştur. Dönemin şartları itibarıyla komünist propagandanın yayılmasına son derece müsait bir ortamı barındıran Avrupa'nın güvenliğinin bu yolla doğrudan Washington eliyle sağlanmaya çalışıldığı bu yıllarda kıtanın sosyo-ekonomik durumunu Yalçın'ın seyahat notları üzerinden açık bir şekilde izleyebilmek mümkündür.

²⁹ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, ss. 5-6.

İkinci Cihan Harbi sonrasında Sovyetler Birliği'nin Doğu Avrupa üzerinden Batı dünyasını bir güvenlik tehdidi içerisine aldığı komünizmin yayılması meselesinin ne denli yoğun bir endişe kaynağı olduğu Hüseyin Cahit Yalçın'ın *"Avrupa korku içindedir"* ifadesi ile kendisini göstermektedir. Bu öyle bir korkudur ki Avrupa'yı felce uğrattıyor, gerçeği yalın bir şekilde görmesinin önüne geçerek gözlerin kapatılmasına sebep olmaktadır. Tekil olarak bakıldığında her ülkenin kendisini bu tehlikeye en yakın hedef olarak gördüğünü ifade eden yazar, "bu tehlikenin nasıl önüne geçileceği dair sarıh bir fikir edinmek arzusu pek cılızdır" ifadesiyle bununla nasıl mücadele edileceği konusunda bir fikirden bahsedilemeyeceğini belirtmektedir.³⁰

Kendi içerisinde bir iç savaş ortamına sürüklenen Yunanistan örneğine bakıldığında siyasi mücadelenin komünistlerle komünist olmayanlar, bir diğer deyişle Kralcılarla Cumhuriyetçiler arasında yaşanmakta olduğunu belirten Yalçın, devrin ünlü Domino Teorisi yaklaşımına içerik olarak benzer bir öngörü ile *"Yunanistan dahili harp felaketine düştüğü ve bu sebeple Komünizmin hükmü altına girdiği gün hürriyetin Yakınşark cephesinde mühlik bir gedik açılmış olacaktır"* demektedir. Akdeniz dengesinde kıymetli bir yer tuttuğunu ifade ettiği Yunanistan'ın hem kendisini hem de bölgesini tehdit edecek böyle bir duruma sebebiyet vermesinin önündeki en büyük garantör güç olarak ülkedeki İngiliz askeri varlığını gösteren Yalçın *"İngiliz kuvvetlerinin Yunanistan'da mevcudiyetleri en sağlam garanti hizmetini görüyor. Bundan yalnız Yunanistan değil bütün Orta ve Yakın Şark da istifade ediyor"* demektedir.³¹ Buradan da anlaşılacağı üzere Yunanistan'da yaşanan iç savaşı komünizmin kazanması halinde başta Türkiye olmak üzere yazarın Akdeniz muvazenesi olarak tanımladığı jeopolitik büyük bir kayba uğrayacak; uluslararası komünizm bölgeyi giderek kontrol altına alabilecektir. Yunanistan'ın Nazi işgaline uğradığı İkinci Harp sonrası durumunun böyle bir muhtemel gelişmeyi tek başına engellemekten uzak olduğu gerçeğinden hareketle her ne kadar eskiye oranla büyük ölçüde güç kaybetmiş olsa da İngiltere'nin varlığı yazara yakın gelecek adına umut

³⁰ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, s. 2.

³¹ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, ss. 15-16.

vermektedir. Zira İngiltere özellikle Amerika Birleşik Devletleri ile olan her bakımdan çok boyutlu ve sağlam ittifak ilişkisinin bir sonucu olarak “sulhu tehdit eden tehlike” karşısında Avrupa’nın ve müttefiklerinin geleceğini güvenli bir şekilde inşa etmenin en büyük garantörü olarak kabul edilmektedir.³²

Akdeniz muvazenesinin bir diğer önemli aktörü olan İtalya ise Yalçın’a göre hala savaşın galibi olan müttefiklerle barış anlaşması imzalamamış olması nedeni ile resmen işgal altında olup, bu durumun yarattığı siyasi dezavantajları yaşamaya devam etmektedir. Bunların başlıcası ise güneyden kuzeye işgal yaşamış olan faşist İtalya’dan geriye merkezi idaresini yitirmiş bir ülkenin kalmış olmasıdır. *“Bugün İtalyan vahdeti parçalanmıştır denilse mübalağa edilmemiş olur”* sözleriyle bu durum ifade etmeye çalışan yazar, özellikle ülkeyi oluşturan her bir birimin Sicilya’dan Roma’ya uzanan bir coğrafyada muhtariyet taleplerini seslendirmeye başlamış olmalarını büyük bir tehlike olarak görmektedir. 1871’de yaşanan İtalyan birleşmesi öncesi siyasi duruma atfen *“anlaşıyor ki eskiden parça parça ve birbirinden ayrı bir halde yaşayan İtalya tek bir memleket yaşamaya kâfi derecede ısnamamıştır. Şimdi bir siyasi buhran İtalyan vahdetini ciddi bir tehlikeye düşürmüştür”* diyen Yalçın’a göre Türk-İtalyan dostluğunun yeniden tesisi bu dönemde büyük önem arz etmektedir. Zira Mussolini İtalya’sının özellikle saldırgan ve yayılmacı dış politika söylemleri nedeni ile yıllardır arası açık olan Roma ile Ankara’nın faşist rejimin çöküşü ile beraber yeniden bir araya gelmelerinin önü açılmış durumdadır. Yeni koşullar içerisinde iki memleketin tekrar eskisi gibi dost olabileceklerine inanan yazar *“yıkılan İtalya’nın enkazı Türkiye ile faşist İtalya arasındaki uçurumu doldurmuş ve dostluk yolunun kurulmasına müsait bir yol vücuda getirmiştir”* sözleriyle bölge güvenliği için söz konusu yakınlaşmanın kaçınılmaz hale geldiğinin altını çizmektedir.³³

Komünist tehdit bağlamında sadece Yunanistan-Türkiye-İtalya merkezli bir Akdeniz güvenliği meselesini odağına almakla yetinmeyen Yalçın aynı zamanda yıkık Avrupa’nın bir başka önemli merkezi olan Fransa hakkındaki tespit ve öngörülerini de okurlarına aktarmaktadır. İkinci Harp

³² Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa’yı Arıyorum: Avrupa’dan Bakışla Türkiye, ss. 28-29.

³³ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa’yı Arıyorum: Avrupa’dan Bakışla Türkiye, ss. 18-21.

yıllarında Nazi işgaline uğrayan ve işbirlikçi bir hükümet tarafından yönetilen; Amerika Birleşik Devletleri ve müttefik ordularının düzenlediği Normandiya Çıkarması ile Nazi işgalinden kurtarılan Fransa'nın 1946 yılı itibarıyla hala istikrarlı bir hükümetten ve anayasal düzenden mahrum olduğunu kaydeden Yalçın ülkeyi “yüksek mevkilerinden muvakkaten düşmüş kibar kimselerin acılığı” içerisinde resmetmektedir. Yazar için ülkenin geleceği adına en büyük tehdit Fransız siyasetinin “en hararetli ve en müteşebbis” kesimi olarak nitelediği komünistlerdir. Avrupa'nın en önemli ve dahi etkin komünist örgütlenmelerinin başında gelen Fransız Komünist Partisi'ni işaret eden Yalçın'a göre Fransa'da komünizm kuvvetlidir ve muktedir eller tarafından yönetilmektedir. Her ne kadar ülke dışında herhangi bir merkezden yönetilmediklerini iddia etseler de ülke dışında organize edilen komünist tahriklerde rol almaktan geri kalmadıklarını belirten yazar buna delil olarak bu grubun Türkiye başta olmak üzere çeşitli memleketler üzerindeki Sovyet taleplerinin destekçisi olmalarını ve Moskova politikalarını her şart altında mazur göstermeye çalışmalarını sunmaktadır.³⁴

Bizzat ziyaret ederek şahit olduğu her açıdan menfi Avrupa manzarası ve onu tehdit eden Sovyet komünizmi karşısında Türkiye'nin konumunu ve geleceğini kendi siyasi analizi çerçevesinde okura aktaran Hüseyin Cahit Yalçın'a göre Avrupa'dan bakıldığında Türkiye “kıta üzerinde bir milyon geçen taze, diri ordusuyla, milli vahdeti sarsılmadan, içtimai bünyesini kemirecek ecnebi tahriklere meydan vermeden ayakta ve harici hiçbir tazyike boyun eğmeden bütün kuvvetlerini, bütün varlığını milletlerarası iyi geçinmenin, sulh ve istikrarın hizmetine koyan tek ülke” durumundadır. Ankara takip edegeldiği dış politikanın bir kazanımı olarak 1945 sonrası yeni dünya düzeni içerisinde uluslararası barış ve adalet davasında Birleşmiş Milletler üyelerinin Avrupa kıtası üzerinde bulabileceği “yegâne müessir, fîli ve mühim bir yardımcı” ülke konumuna gelmiştir. Öyle ki “Türkiye garplı manasıyla demokrasi ve hürriyet prensiplerinin taraftarı, Birleşmiş Milletler teşkilatının sadık ferdi ve insaniyet davasının her fedakarlığı göze almaya hazır kuvvetli bir müdafidir”. Yalçın'a göre Batı dünyası da başta Amerika Birleşik Devletleri

³⁴ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, ss. 22-25.

olmak üzere Türkiye'nin arz ettiği bu konjonktürel ve jeopolitik önemin farkındadır. *“Türkiye Yakınşark'ta sulhun muhafazasında yegane amil teşkil ediyor”* sözüyle bu öneme işaret eden yazara göre *“Türkiye'nin sendelemesi yalnız Avrupa'nın değil bütün dünya sulhunun tehlikeye düşmesi olur”* ki bu sözler sadece Yunanistan örneğinde ima ettiği Domino Teorisi yaklaşımını Türkiye örneğinde yinelemekle kalmamakta, aynı zamanda Sovyet talepleri ile komünizmin yayılması tehdidi karşısında Ankara'nın Batı dünyası için ne denli büyük bir önemi haiz olduğunu bir kez daha vurgulama amacı taşımaktadır. Zira Yalçın *“Türkiye'yi emin tutmak dünyayı emin tutmanın levazımından biri haline gelmiştir”* ifadesiyle bu düşüncesi pekiştirmektedir.³⁵

Komünist Tehdit ve Türkiye

Hüseyin Cahit Yalçın'a göre, 1945 sonrası yeni dünya düzeninde komünizmin yayılması tehdidi salt Avrupa yahut Batı dünyası için değil aynı zamanda bu kampın bir müttefiki olan Türkiye için de yaşamsal bir önem arz etmektedir. Komünizmi sadece bir milli güvenlik meselesi olarak görmeyen aynı zamanda Türkiye'nin iç nizamı ve demokratik yaşamı açısından da bir tehdit olarak telakki eden Yalçın komünizmle mücadeleyi *“inkılabın henüz çok genç olduğuna”* inandığı bir devrede Ankara'nın karşısına çıkan ilk hayati mesele olarak tanımlamaktadır.

Yazara göre komünizmin hiçbir şekline Türkiye siyasetinde asla yer verilmemelidir. Kaldı ki aynı dönemde dünyanın demokratik ve özgürlükçü başka memleketleri de benzer güvenlik endişeleri doğrultusunda komünist parti ve oluşumları illegal ilan etmeye başlamışlardır. Türkiye'nin de takip etmesi gereken yolun bu olduğuna inanan Yalçın, ancak bu sayede ülke içerisinde Sovyetlerin kontrolünde olacak bir beşinci kol faaliyetinin önüne geçilebilecektir. *“Biz bu halimizde inkişafımızın bu ilk safhasında nasıl olur da komünizme kollarımızı açar ve bu beşinci kolun ta Büyük Millet Meclisinin içine varıncaya kadar vatanın her tarafına sokulmasına ve ecnebi bir teşkilat namına vatanımızı yıkmaya çalışmasına müsaade ederiz?”* diyen yazar artan Sovyet askeri tehdidi ve toprak talepleri karşısında teyakkuz halinde bulunan Türk Silahlı Kuvvetlerini ve Mehmetçikleri

³⁵ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa'yı Arıyorum: Avrupa'dan Bakışla Türkiye, ss. 30-32.

hatırlatarak *“bir milyon Türk genci Sovyetler Birliğinin Türk vatanı aleyhindeki tecavüz hırslarını önlemek için hudutlarında beklediği sırada, biz evlatlarımızı arkadan vuracak beşinci kolu kendi elimizle içimize nasıl sokarız?”* sorusunu sormaktadır.³⁶

Yalçın komünizmle mücadelede *“hür ve demokrat bir memleket”* olarak tavsif ettiği İsviçre’nin anayasal ve yasal düzlemde hayata geçirdiği uygulamaları örnek göstermektedir. 1937 senesinden itibaren İsviçre kantonlarının bazılarında düzenlenen komünizm aleyhindeki kanunları, yapılan anayasa ve ceza yasası değişiklikleri ile komünizmin bir tehlike olarak ilan edilmesini örnek gösteren Yalçın söz konusu kanunların ve yasa değişikliklerinin aynı zamanda referanduma sunulduğunu ve halkın yüksek oyları ile kabul edildiğini bildirmekte ve bu yolla ülkede komünist olduğu bilinen mebus, öğretmen ve benzeri kamu görevlilerinin vazifelerini terk etmeye mecbur kaldıklarını haber vermektedir.³⁷

Komünizme hayat hakkı tanımamak Hüseyin Cahit Yalçın için biricik bir örnek niteliği taşıyan Türk inkılabının muhafazası ve yaşamının idamesi için olmazsa olmaz bir konudur. Zira 1908’den itibaren tedricen bir ilerleme içerisinde olduğuna inandığı Türk inkılabı süreci ve onun parlamenter niteliği kendi tarihsel seyri içerisinde pek çok iç ve dış zorlukla karşılaşmıştır. *“Bizde 1908 inkılabı ile başlayan demokratik ve parlamenter rejim, daha bir, iki sene devamla imkân bulmadan, iç ve dış harblerin buhranları ve zaruretleriyle karşılaştı. Tabii bir hayata kavuşamadı”* diyen Yalçın için Birinci Cihan harbi sonrasında verilen Milli Mücadele ile *“memleketimiz, biricik kurtuluş yolu diye telakki ettiği milli hakimiyet rejimini yeni tatbikata”* başlamıştır. Cumhuriyet rejimi ile birlikte milli hakimiyeti kurumsallaştırmaya çalışan Türkiye bu defa da İkinci Cihan Harbi’ne giden zorlu süreçle yüz yüze gelmiş, *“Avrupa’nın her tarafında vücut bulan yeni demokrasiler çok geçmeden birer, birer ortadan kalkarken memleketimiz onu daima benimsedi, muhafaza etti ve kuvvetlendirmeye”* çalışmıştır.³⁸ Bütün bu gayretler içerisinde cumhuriyet idaresi *“adeta anarşiye düşmüş bu yoksul, harap*

³⁶ Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-2: Karşımıza Çıkan İlk Hayati Mesele, Ulus Basımevi, Ankara, 1946, ss. 14-18.

³⁷ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-2: Karşımıza Çıkan İlk Hayati Mesele, s. 15.

³⁸ Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-2: Karşımıza Çıkan İlk Hayati Mesele, s. 17.

memlekette muntazam bir idare kurmaya, memleketin dahili hayatını normal bir seviyeye çıkarmaya, maarifi yaymaya aynı zamanda garp dünyasıyla iyi münasebetler kurmaya” çalışmıştır ki bu sayede artık Türk dış politikası dünyada hayranlıkla mukabele edilir hale gelmiştir. “Son asırlar içinde Türkiye’nin harici şeref ve itibarı hiçbir zaman bu kadar yüksek bir seviyeye erişmemiştir” diyen yazar okura Cumhuriyetin ilk yılları ile İkinci Cihan Harbi sonrasını karşılaştırmayı salık vermektedir.³⁹

İki cihan harbi arasındaki dönemde Avrupa’nın belli başlı ülkelerinde anti-demokratik rejimlerin yerleşik demokratik gelenekleri bir bir yıkmaya başladıkları bir dönemde Türkiye’nin kendi tarihsel tecrübesini muhafaza ederek, geliştirmeye çalışması hiç kuşkusuz Türk inkılabını ve Cumhuriyet idealini Yalçın için biricik kılan unsurlardır. Bu açıdan bakıldığında 1945 sonrası oluşan yeni konjonktürün bir ürünü olan komünist tehdidin yazar tarafından en hayati mesele olarak addedilmesi anlamlı hale gelmektedir.

Sonuç

Hüseyin Cahit Yalçın hiç kuşkusuz ki son devir Osmanlı, erken Cumhuriyet yıllarının en renkli şahsiyetlerinden bir tanesidir. Edebiyatçı ve gazeteci-yazar kimliğinin yanı sıra yaşamı boyunca güncel siyasetin içerisinde olan Yalçın başta Tanin olmak üzere muhtelif yayın organlarında kaleme aldığı yazılarda sadece iç siyasetle ilgilenmemiş; aktif bir şekilde uluslararası gelişmeleri yakından takip ederek, zengin bir dış politika yazınına ardında bırakmıştır. Gerek Meşrutiyet devrinde gerekse Cumhuriyet devrinde yayınladığı Avrupa siyaseti ve Türk hariciyesi üzerine yayımladığı yazılarda bunu canlı bir şekilde görmek mümkündür.⁴⁰

Bu çalışmaya konu olan 1946 tarihli Avrupa seyahati ve günümüze ulaşan seyahat notlarından oluşan yazılar Hüseyin Cahit Yalçın’ın İkinci Cihan Harbi sonrası Avrupa’sına dair gözlem, tespit ve öngörülerini içermektedir. 1945 yılından itibaren yeni bir döneme giren uluslararası siyaset ve bunun

³⁹ Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-3: Seçim Üzerine Yazılar, Ulus Basımevi, Ankara, 1946, ss. 3-4.

⁴⁰ Yalçın’ın Meşrutiyet devrinde Tanin sayfalarında yayımlanan dış politika yazıları için bkz. Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin Gazetesi Başmakaleleri, Haz. Kudret Emiroğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022.

tanımlamak amacıyla kullanılan yeni dünya düzeni kavramı ve tartışmaları hem uluslararası sistemin Avrupa merkezli eski yapısının yerini Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği eksenli çift kutuplu bir yeni yapıya bırakmaya başlaması hem de bu yeni yapılanma sürecinin 20. yüzyılın geri kalanını doğrudan etkileyecek bir politik içerik üretmesi nedeniyle Yalçın'ın tam da bu döneme denk gelen izlenimlerini çok daha değerli ve anlamlı kılmaktadır.

Hüseyin Cahit Yalçın seyahati sırasında Avrupa'da iki büyük savaş öncesindeki kudretli Avrupa'dan eser kalmadığını görmüş; bunu gündelik hayatta tesadüf ettiği Avrupalıların kötü durumları üzerinden somutlaştırmaya çalışmıştır. Avrupa bitkin düşmüştür, yıkık durumdadır ve daha da önemlisi manevi bakımdan da toparlanmayı başaracak durumda görünmemektedir. Kıtanın her bakımdan kendisini toparlayabilmesi için bir başka ele muhtaç olduğu fikrini ortaya atan Yalçın şüphesiz ki bununla Amerika Birleşik Devletleri'ni kastetmektedir. Yazarın dönemin ruhunu ve güncel siyaseti kavramadaki mahareti tam da burada kendisini göstermektedir. Zira bilindiği üzere Yalçın'ın bu seyahatinden bir sene sonra Amerika Birleşik Devletleri önce Truman Doktrini, ardından Marshall Planı ile Avrupa'nın güvenliğini sağlama ve komünist yayılma tehdidine karşı kıtanın iktisadi olarak ayağa kaldırılması politikasını takip etmeye başlamıştır.

Gezdiği Avrupa'nın büyük bir korku içerisinde olduğunu ve bu korkunun kıtayı adeta felce uğratmış olduğunu ifade eden Yalçın'ın Sovyetler Birliği merkezli komünist yayılmayı kastettiği anlaşılmaktadır. Zira yazara göre Avrupa'nın hali hazırdaki sosyo-ekonomik durumu söz konusu tehdidin soyut bir korku halinden bir gerçekliğe dönüşmesine elverişli bir ortam sunmaktadır. Yaygın karaborsacılık ve gündelik yaşamsal ihtiyaçların giderilmesi amacıyla devreye sokulan karne uygulamaları yazar için bu durumun gözle görülür ilk örnekleri olarak kayıt altına alınmıştır. Temel tüketim maddelerinin temin ve tedarikinde yaşanan yokluk hali bir taraftan sıradan yaşamları içinden çıkılması güç bir tikanıklığa iterken benzer düzeyde bir tecrübe siyasal anlamda da kendisini göstermekte; devletler hukuki düzenlemeler yoluyla önlemler almaya çalışsa da bunlar mevcut durumu iyileştirmeye yetmemektedir.

Hüseyin Cahit Yalçın'ın notlarında 1945 sonrası oluşmakta olan yeni uluslararası sistem içerisinde komünist tehdidi Avrupalılar kadar yakın hisseden Türkiye adına da hem siyasi hem de jeopolitik tespit ve öngörüler bulunmaktadır. İkinci Cihan Harbi'nin dışında kalmayı başarmış bir ülke olarak, her ne kadar iç enerjisinin önemli bir kısmını milli güvenliği temin noktasında harcamış olsa da Türkiye Avrupalılar kadar yıpranmamış; iç birliğini ve istikrarını muhafaza edebilmiş nadir devletlerden bir tanesidir. Bunu dönemi itibarıyla bir avantaj olarak gören Yalçın özellikle Akdeniz jeopolitiğinde bir denge unsuru olarak kabul ettiği Türkiye'nin Yunanistan ve İtalya ile geliştireceği yakın işbirliğinin bu coğrafyanın komünizme kapatılmasına hizmet edeceğine inanmaktadır. Bilhassa bu dönemde henüz iç savaş ortamından çıkamayan Atina ile müttefiklerce işgalin sonlandırılmamış olduğu İtalya'yı analiz ederken domino teorisine yaptığı atıf Yalçın'ın gözünde Akdeniz güvenliğinin ne denli önemli olduğuna işaret etmektedir.

Komünizmin yayılması tehdidi dış politikada olduğu kadar iç politikada da Yalçın'ın düşüncesinde son derece önemli olup; Türkiye'nin güvenliği ve Türk devriminin korunması açısından da üzerinde dikkatle durulması gereken bir meseledir. Komünist siyasi parti, dernek ve hiziplerin, kimi Avrupa ülkelerinde uygulamaya konan yasal düzenlemelerden ilhamla, Türkiye'de de kanun dışı ilan edilmesi gerektiğine inanan Yalçın için bunun en önemli nedeni tüm komünist oluşumların Moskova tarafından tek merkezli olarak yönetildiği tespittir. Bunun hem Avrupa hem de Türkiye açısından geçerli olduğunun iddia eden yazar, ülke siyasetinde komünizme alan açmanın ülkenin sınırlarını Sovyetlere açmakla denk olduğuna inanmaktadır.

İkinci Cihan Harbi sonrası oluşmakta olan yeni dünya düzeninin eski dönemlerin siyasi ve askeri çatışma odaklı yapısından farklı bir biçimde ideolojik bir çatışmanın kapısını araladığını fark ettiği net bir şekilde anlaşılan Hüseyin Cahit Yalçın'ın Türkiye'nin güvenliğini Sovyetler Birliği himayesindeki uluslararası komünist faaliyetlerden korunma ve buna karşı mücadelede Batı dünyası ile kurulacak ittifak ilişkisinin gerekliliği çerçevesinde analiz ettiği görülmektedir. Yazarın tespit ve öngörülerini gerekçelendirirken savaş sonrası Avrupa'sına dair izlenimleri ile uzun yıllara dayanan dış politika tecrübesinin kendisine yol gösterici olduğu ise açıktır.

Kaynakça

Arşiv Belgeleri

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 110-10-19 / 07.02.1946.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 118-87-1 / 03.01.1949.

Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, 55-338-10 / 29.09.1954.

Telif Eserler

Ahmet Bedevi Kuran, İnkılap Tarihimiz ve Jön Türkler, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2000.

Andrew Mango, Atatürk, Remzi Kitabevi, İstanbul, 2021.

Bilal N. Şimşir, Malta Sürgünleri, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1985.

Cemil Koçak, Türkiye’de Milli Şef Dönemi (1938-1945), cilt: I, İletişim Yayınları, İstanbul, 1996.

Feroz Ahmad, Modern Türkiye’nin Oluşumu, Kaynak Yayınları, İstanbul, 2002.

Gotthard Jaeschke, Kurtuluş Savaşı ile İlgili İngiliz Belgeleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 1971.

Hıfzı Topuz, 100 Soruda Türk Basın Tarihi, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1973.

Hilmi Bengi, Gazeteci, Siyasetçi ve Fikir Adamı Olarak Hüseyin Cahit Yalçın, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, Ankara, 2000.

Hilmi Ziya Ülken, Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yayınları, İstanbul, 1979.

Hilmi Ziya Ülken, Uyanış Devirlerinde Tercümenin Rolü, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2016.

Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-1: Avrupa’yı Arıyorum: Avrupa’dan Bakışla Türkiye, Ulus Basımevi, Ankara, 1946.

Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-2: Karşımıza Çıkan İlk Hayati Mesele, Ulus Basımevi, Ankara, 1946.

Hüseyin Cahit Yalçın, Benim Görüşümle Olaylar-3: Seçim Üzerine Yazılar, Ulus Basımevi, Ankara, 1946.

Hüseyin Cahit Yalçın, Edebiyat Anıları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 1975.

Hüseyin Cahit Yalçın, Siyasal Anılar, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2000.

Hüseyin Cahit Yalçın, Tanin Gazetesi Başmakaleleri, Haz. Kudret Emiroğlu, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2022.

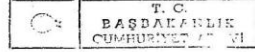
Ömer Faruk Huyugüzel, “Hüseyin Cahit Yalçın”, TDV İslam Ansiklopedisi, cilt: 43, 2013, ss. 300-301.

- Sina Akşin, 100 Soruda Jön Türkler ve İttihat ve Terakki, Gerçek Yayınevi, İstanbul, 1980.
- Tarık Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasal Partiler, cilt: I, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1985.
- Tarık Zafer Tunaya, Türkiye’de Siyasal Partiler, cilt: II, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1986.
- Temuçin Faik Ertan, Atatürk Döneminde Devletçilik-Liberalizm Tartışmaları, Phoenix Yayınları, Ankara, 2010.
- Türkiye’nin 1950’li Yılları, Haz. Mete Kaan Kaynar, İletişim Yayınları, İstanbul, 2019.

EK-A: Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 3. Paris toplantısında Filistin'in durumu için kurulması kabul edilen üçlü uzlaştırma komisyonunda Türkiye'yi temsilen Hüseyin Cahit Yalçın'ın katılması.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MUAMELÂT UMUM MÜDÜRLÜĞÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı:
3
8520

KARAR

Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun üçüncü alâde Paris toplantısında, Filistin durumu için kurulması kabul edilen üçlü Uzlaştırma Komisyonuna, Türkiye Hükümeti adına delege olarak İstanbul Milletvekili Hüseyin Cahit Yalçın'ın katılması; Dışişleri Bakanlığının 3/1/1949 tarihli ve 29588/2 sayılı yazısı üzerine, Bakanlar Kurulunun 3/1/1949 tarihli toplantısında kararlaştırılmıştır.

CUMHURBAŞKANI

İsmet İnönü

Başbakan *İsmet İnönü* Devlet Bakanı Başlı Kardecin *Barış* Adalet Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk* Milli Savunma Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk*
İçişleri Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk* Dışişleri Bakanı *Barış* Maliye Bakanı *S. Celal* Milli Eğitim Bakanı *T. Bayraktar*
Bayındırlık Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk* Ekonomi Bakanı *Barış* Sa. ve So. Y. Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk* Gümrük ve Tekel Bakanı *E. Rıdvan*
Tarım Bakanı *Mustafa Kemal Atatürk* Ulaştırma Bakanı *Güleke* Ticaret Bakanı *C. S. Mender* Çalışma Bakanı *D. B. B.*

850 28. 01 82 112 87 1

EK-B: Başbakana hakaret ettiğinden dolayı Hüseyin Cahit Yalçın'ın aleyhinde açılan davanın neticelendiği.

DEVLET ARŞİVLERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ
CUMHURİYET ARŞİVİ
T.C.
ERZURUM
C. MÜDDEİ UMUMİİĞİ
S. Yı :

Erzurum: 29.8.1954

Özü :
E 2

SAYIN ADLİYE VEKİLİ OSMAN ŞEVKİ ÇİÇEKDAĞ'DAN SAYIN BAŞBAKANA
ARZEDİLMEK ÜZERE TELEFONLA ALINAN MALUMAT AŞAĞIYA DERÇ OLUN-
MUŞTUR.

1-Kabahat sebep olanlarıdır.
2-İlk kardeş kanı .
3-Bir Başbakanı konuştu.
4-Demokratların harici bir muvaffakiyeti daha .

Ek : Bu dört davadan dolayı Hüseyin Cahit Yalçın hakkında ceryan eden
muhakeme nihayet buldu.

A-Hüseyin Cahidin 26 ay 20 gün hapsine 4447 lira para cezasına
B-Cemal Sağlaman 46 ay 20 gün hapsine 7777 lira para cezasına
C-Nihat Erimin Gazetenin sahibi sıfatıyla 22222 lira para ceza-
siyle mahkûmiyetine .
D-Gazetenin adamlarından İbrahim Cüceoğlunun Başbakana hakare-
tinden dolayı 8 ay hapsine .
E-Ethem Menderes ve Kemal Aygüne Mehmet Özdemir davası dolayı-
siyle hakarete bulunan İbrahim Cüceoğluna ayrıca 16 ay hapis ,Cemal
Sağlama 16 ay 20 gün hapis ,Nihat Erime 13000 lira para cezası veril-
miştir. Cemal Sağlaman evvelce tecil edilmiş olan cezalarında ayrıca
infaz edilecektir.

Adliye Vekili
Osman Şevki Çiçekdağ

TELEFONU ALAN :
Erzurum C.Müddeiummisi
Abdullah Tunca

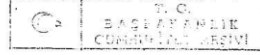
030 01 55 338 10

Seyyidhan Geceli
Hfz
28.8.1954

EK-C: Basın rejimi ve basın teşkilatı konularında inceleme yapmak için Avrupa ülkelerine gönderilecek Hüseyin Cahit Yalçın'a yevmiye ve yolluk verilmesi.

T. C.
BAŞBAKANLIK
MÜHÜRÜ
Kararlar Müdürlüğü
Karar sayısı:
3
3710

Karar

Basın rejimleri ve basın teşkilatı üzerinde inceleme-
lerde bulunmak üzere bazı Avrupa memleketlerine gönderilecek olan Türk
Basın Birliği Merkez İdare Kurulu Başkanı ve İstanbul milletvekili
Hüseyin Cahit Yalçın'ın gündelik ve yol giderlerine karşılık olmak
üzere Maliye Bütçesinin "düşünülmeyen giderler" tertibinden 5 000
liranın harcanması ve kendisine 2/8/1938 tarihli ve 2/9390 sayılı
karar gereğince gündelik verilmesi; Maliye Bakanlığının 7/2/1946 ta-
rihli mütalâası üzerine, 1050 sayılı kanunun 59 uncu maddesine daya-
nılarak, Bakanlar Kurulunca 7./2/1946 tarihinde kararlaştırılmış-
tır.

CUMHURBAŞKANI

Başbakan Adalet Bakanı Millî Savunma Bakanı İçişleri Bakanı Devletleri Bakanı V.
Maliye Bakanı Millî Eğitim Bakanı Bayındırlık Bakanı Ekonomi Bakanı Sa. ve So. Y. Bakanı
Gümrük ve Tekel Bakanı Tarım Bakanı Ulaştırma Bakanı Ticaret Bakanı Çalışma Bakanı
030 18 01 02 110 10 18